

อภิญญา รัตนมงคลมาศ • วิวัฒน์ คติธรรมนิตย์

คนไทยกับการเมือง

ปิตุ ฤา วิ ป โย ค

สถาบันนโยบายศึกษา
INSTITUTE OF PUBLIC POLICY STUDIES

Konrad
Adenauer
Stiftung
อนุรักษ์ราชา อาษาภาคร

คนไทยกับการเมือง

ปี ติ ฤ า วิ ป โ ย ค

โดย

อภิญญา รัตนมงคลมาศ

วิวัฒน์ คติธรรมนิตย์

จัดพิมพ์โดย

สถาบันนโยบายศึกษา

โดยความสนับสนุนของ มูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์

ชื่อหนังสือ	คณไถยกับการเมือง: ปีติฤกษิปโยค
ผู้เขียน	อภิญญา รัตนมงคลมาศ และวิวัฒน์ คดิธรรมนิตย์
ปีที่พิมพ์	พิมพ์ครั้งแรก พฤษภาคม 2547
จำนวนพิมพ์	1,500 เล่ม
เจ้าของ	สถาบันนโยบายศึกษา: 99/146 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0 2941 1832-3 โทรสาร 0 2941 1834 E-mail: ipps@ksc.th.com www.fpps.or.th
สนับสนุนโดย	มูลนิธิคน radix อาเดนาาร์
ดำเนินการพิมพ์	บริษัท พี.เพรส จำกัด โทรศัพท์ 0 2742 4754-5
พิมพ์ที่	บริษัทสุขุมและบุตร จำกัด
จัดจำหน่ายโดย	ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 ศalaPrachaGaya โทรศัพท์ 0 2218 7000 สยามลัคเคอร์ โทรศัพท์ 0 2218 9888 E-mail: cubook@chula.ac.th www.chulabook.com
ราคา	200 บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของห้องสมุดแห่งชาติ

อภิญญา รัตนมงคลมาศ และวิวัฒน์ คดิธรรมนิตย์

คณไถยกับการเมือง: ปีติฤกษิปโยค. -- กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา,

2547. 224 หน้า

1. ไทย--การเมืองและการปกครอง I. ชื่อเรื่อง

320.9593

ISBN: 974-8207-00-5

คำนำ

สถาบันนโยบายศึกษา

“คนไทย กับ การเมือง” เป็นลิ่งพิมพ์ที่เกิดจากผลพลอยได้ของโครงการวิจัยภายใต้โครงการวิจัยของสถาบันนโยบายศึกษา เรื่อง “โครงการศึกษาดัชนีชี้วัดสัมฤทธิผลการพัฒนาการทางการเมืองของไทย” ซึ่งต้องการศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงทางลังค์การเมืองไทยหลาย ๆ ด้าน อาทิ พฤติกรรมทางลังค์ สภาวะแวดล้อมทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง และเศรษฐกิจลังค์ ภายหลังการประการศิริรัฐธรรมนูญในปี 2540

คณะกรรมการศึกษาดัชนีชี้วัดสัมฤทธิผลการพัฒนาทางการเมืองของไทยประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.อภิญญา รัตนมงคลมาศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคุณวิวัฒน์ คติธรรมนิตย์ บรรณาธิการบริหารนิตยสารstanปฏิรูป

โครงการนี้ได้แบ่งระยะเวลาการศึกษาเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรกเริ่ม เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2546 เพื่อศึกษาวิจัยก่อนว่า การพัฒนาทางการเมืองของไทยมีลักษณะอย่างไร มีเป้าประสงค์อย่างไร เพื่อนำไปสู่การศึกษาในระยะที่ 2 ปี พ.ศ. 2547 เพื่อวางแผนสร้างวิธีประเมินผลด้วยการใช้ดัชนีชี้วัดตามมาภัยหลัง

ผลจากการศึกษาวิจัยในระยะแรก คณะวิจัยได้ค้นพบ “คนไทยกับการเมือง” ที่มีวัฒนาการทางการเมือง มีวัฒนธรรมใหม่ทางการเมือง มีพฤติกรรมทางลังค์ที่มีต่อสภาวะแวดล้อมทางการเมือง เป็นการลั่นสมทั้งวิธีการคิด การแสดงออกของตัวแสดงใหม่ ๆ ทางการเมืองอย่างต่อเนื่องในช่วงสี่ทศวรรษที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน

เป็นการคิดค้นเพื่อการดำรงอยู่ของรัฐที่มีองค์ประกอบสำคัญของลังคมที่มีฐานรากของความเป็นพลเมืองที่เป็นข้อบ่งชี้ของการสร้างความเป็นประชาธิปไตย โดยการให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน ลั่นเสริมให้ประชาชนมีประสบการณ์ทางการการเมืองโดยตรง จะทำให้เกิดลังคมพลเมือง หรือประชาลังคม และส่งผลต่อเลือกตั้งภาพของทั้งรัฐและทั้งของพลเมือง ซึ่งจะนำไปสู่เสถียรภาพของรัฐอย่างยั่งยืน อันจะเป็นแนวทางต่อการจัดทำแผนพัฒนาทางการเมืองของไทยต่อไป

สถาบันฯขอขอบคุณคณะวิจัยที่ได้ทุ่มเทเต็มกำลังความสามารถ ทำให้งานวิจัยในระยะแรกได้แล้วเสร็จตามเวลา อีกทั้งยังสามารถสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยต่อไปในระยะที่ 2 และขอขอบคุณ มูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ ที่ให้การสนับสนุนการพิมพ์ในครั้งนี้ และสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสถาบันฯ อันยังประโยชน์แก่ลังคมไทยโดยรวม

สถาบันนโยบายศึกษา

พฤษภาคม 2547

เกริ่นนำ

วันหนึ่งตอนปลายเดือนมีนาคม 2546 ทิพย์พาร ตันติสุนทร นัดเพื่อน 2 คนและครู 1 คนกินข้าวกลางวัน พร้อมกับซักขวัญให้มาทำด้วยน้ำซึ่งวัด การพัฒนาการเมืองไทย ในที่สุด ทั้ง 4 คนนี้สนุกที่จะได้ออกงานในการทำงานด้วยกันอีกรัง โดยเฉพาะคนที่เป็นครู เพราะไม่เคยทำงานทางวิชา การกับลูกศิษย์เหล่านี้เลย ยกเว้นงานแนะนำหนังหรือให้คำปรึกษาเรื่องหัวข้อที่ทำวิทยานิพนธ์เท่านั้น

หลาย ๆ วันหยุดสุดปิดท้ายนับแต่นั้นมาจนถึงมีนาคม 2547 ศิษย์ กับครูฯ ดูนี้ปรับเปลี่ยนบทบทกันไปมา เพื่อให้งานเดินไปข้างหน้าได้ระดับหนึ่ง ก่อนจะถึงขั้นการสร้างด้วยน้ำซึ่งวัด โดยมีคุณยศวดี บุณยเกียรติ เข้าร่วมสมทบ เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในฐานะผู้อำนวยการร่วมของสถาบันโยบายศึกษา รวมทั้งช่วยประสานงานกับมูลนิธิคุณราด อาเดนาร์ เจ้าของทุนโครงการนี้

ผลงานระหว่างปีที่ปัจจุบันทำระหว่างศิษย์กับครูฯ ได้รับความอนุเคราะห์ ทางความคิดจากหลากหลายผู้คนที่มาแสดงไว้ในการสัมมนาและมีความคิด ประกายอุดมเป็นรายงานความก้าวหน้าส่งเจ้าของทุน ร่างรายงานฉบับนั้น ถูกนำมาต่อเติมเสริมแต่งจนกระทั่งเป็นหนังสือเล่มนี้ ทั้งศิษย์และครูรู้สึกหายเหนื่อยและเตรียมเริ่มงานระยะที่สองต่อไป

ขอขอบคุณ สถาบันโยบายศึกษา และมูลนิธิคุณราด อาเดนาร์ ที่ให้โอกาสในการทำงานนี้ คุณยศวดี บุณยเกียรติ คุณทิพย์พาร ตันติสุนทร ที่ช่วยกันสนับสนุนด้านการบริหาร ขอขอบคุณ คุณสุกษ์ วิชัย หนึ่งในศิษย์ที่ได้ร่วมเล่นความคิดเห็น ข้อทักท้วง และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ตลอดจน

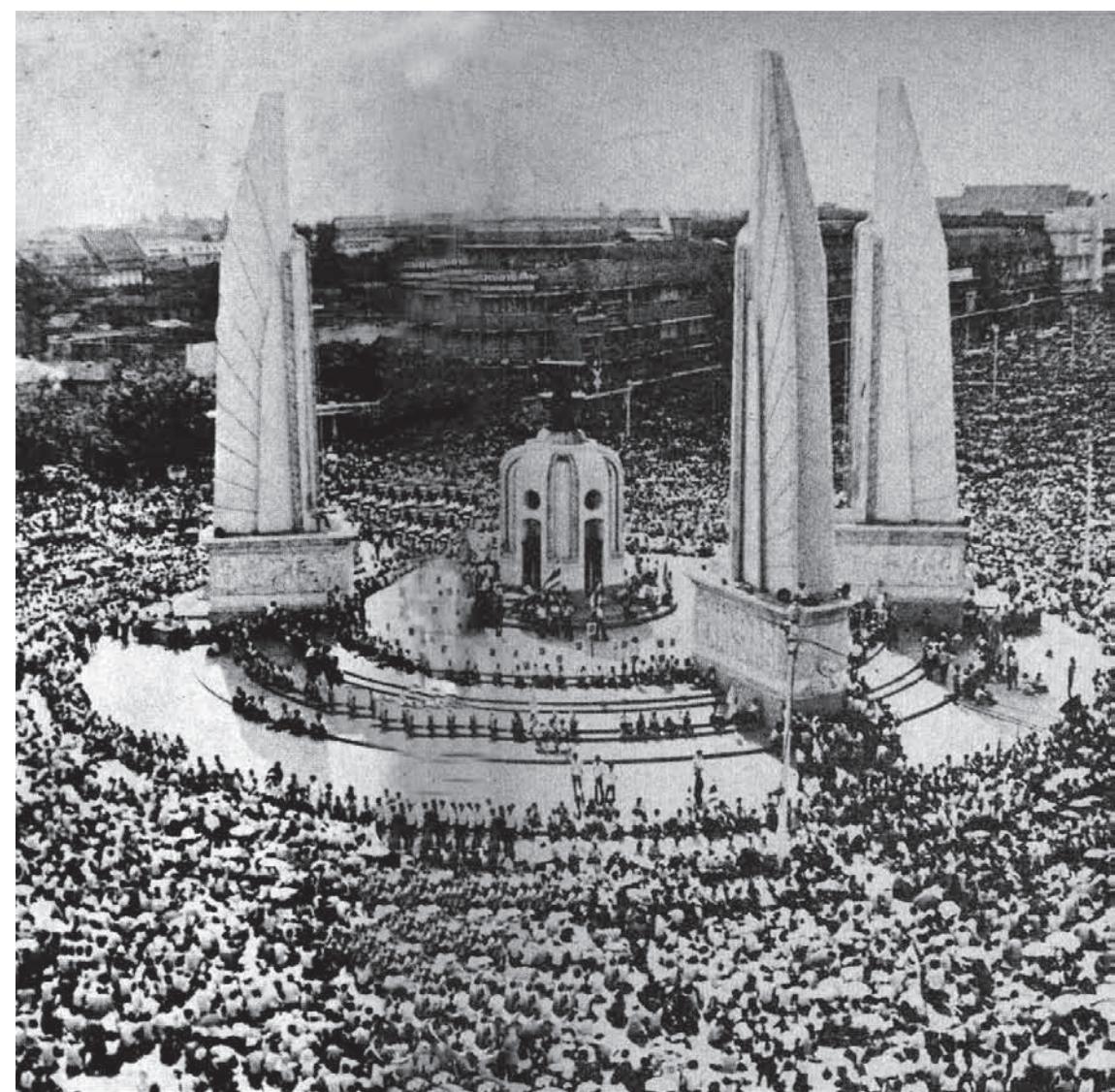
การค้นคว้าข้อมูลมาให้ คุณสมมนต์ เครือข่าย นิสิตปริญญาโท ภาควิชานาม
ลัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้จัดเตรียมข้อมูลสำหรับ
ภาคผนวกที่ 1 และ 3

อภิญญา รัตนมงคลมาศ
วิวัฒน์ คติธรรมนิตร์

สารบัญ

คำนำ สถาบันโยบายศึกษา	3
เกริ่นนำ	5
I. บันเลี้นทางของการคิดและการทำ	11
II. ข้อขึ้นนำและสำเนาสาระระบบที่เปลี่ยนทางประวัติศาสตร์ ภาคแรก การเมืองของขึ้นนำ (พ.ศ. 2475 – 2516)	17
ความเห็นทิวของประชาธิปไตยสยาม	21
ระบบปฏิวัติกับความเลื่อมทรามของอำนาจสัมบูรณ์	38
โหมโรง 14 ตุลา : ตื่นเดิดเสรีขึ้น...	47
14 ตุลา : “บึกแบง” ของลิทธิ เสรีภาพ ในลังคม การเมืองไทย	55
จาก “สภานามม้า” สู่รัฐธรรมนูญของประชาชน ฉบับแรก	59
ขวaphimathay ความมิมาตซ้าย	73
ภาคสอง จาก “มหาวิปโยค” สู่ “พฤษภาทมิพ” และรัฐธรรมนูญ “ความฝันอันสูงสุด”	86
จาก 6 ตุลา มหาวิปโยคสู่ประชาริปไตยครั้งใบ	87
กราวหน้าพาทัยพฤษภาทมิพ : ทหารเปลี่ยนทาง ขึ้นกลางเริ่มโต	96
พฤษภา 2535 การบรรเลงเพลงทมิพ	111
ขบวนการร้องเขี้ยว-รังเหลือง : สู่ความฝันอันสูงสุด	123

III.	จากเล่าเรื่องสู่การวิเคราะห์	140
1.	ตัวแสดงใหม่ (political actor) มาแล้ว!	141
2.	ประเด็นสาธารณะ (public issues) สิทธิและเสรีภาพ อยู่ที่ไหน?	143
	วัฒนธรรมทางการเมืองกับการพัฒนาการเมือง	149
	การเปลี่ยนผ่านวัฒนธรรมทางการเมือง : บทพินิจผ่าน ระบบเศรษฐกิจ	160
	วัฒนธรรมทางการเมืองกับการสร้างความเป็นประชาธิปไตย	164
	การพัฒนาการเมืองไทย : เพลงน้อยบันไดเสียงขึ้นไหน?	175
	เพลงเขต : ประวัติศาสตร์รับออกอะไรแก่ปัจจุบัน	177
	ภาคผนวก	187
	บรรณานุกรม	209
	เกี่ยวกับผู้เขียน	224

คนไทยกับการเมือง
ปีติฤทธิ์ป้อม

I. บันเส้นทางของการคิดและการทำ

หนังสือเล่มนี้เป็นผลผลอยได้จากการศึกษาเพื่อจัดทำด้านนี้ขึ้นวัด
ล้มทุกผลการพัฒนาการเมืองไทย เนื่องจากผู้ศึกษาเกิดวิกิจจาเกี่ยวกับ
เป้าประสงค์ของการพัฒนาการเมืองไทยขึ้นว่า มันคืออะไรกันแน่ ครั้นจะนำ
คำอธิบายทางวิชาการตะวันตก หรือบทัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราช
อาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาเป็นที่ตั้ง ก็คลางแคลงใจว่ามันจะเป็น
เป้าประสงค์ที่แท้จริงของประชาชนไทยหรือไม่ อันที่จริง การไขว่คว้าหา
เป้าประสงค์ที่แท้จริงนั้นดูจะเป็นการกระทำที่เลื่อนลอยในทางปฏิบัติอยู่ค่อน
ข้างมาก เอาจริงว่า หมายถึงเป้าประสงค์ของประชาชนหลายหมู่เหล่าที่ต่าง
นำไปสู่เป้าหมายร่วมกันอยู่ และเป้าหมายนั้นได้ดำรงอยู่ต่อเนื่องจนนับได้ว่า
เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองไทยแบบใหม่ อันผิดแผกแตกต่างจากวัฒนธรรม
แรกเริ่มเดิมที่และดูจะดีกว่าของเดิมอยู่ เพราะถ้าไม่ดีกว่าเดิมก็ไม่น่าจะลืมstan
ความประสงค์นี้ได้อย่างต่อเนื่อง

การที่จะต้องหาเป้าประสงค์หรือเป้าหมายทางการพัฒนาการเมือง
ไทยให้ได้เป็นเบื้องแรกก็ตัวความเป็นจริงที่ว่าด้านนี้มีหน้าที่ในการขึ้น
การกระทำ วัดพฤติกรรม วัดองค์ประกอบของการพัฒนาทางการเมืองไทยว่า
ณ เวลานั้น สิ่งเหล่านี้อยู่ในระดับใด เมื่อนำสิ่งที่วัดทั้งหมดมารวมมูลค่ากัน
แล้วจะบอกได้ว่ายังอยู่ไกลหรือเข้าไปใกล้เป้าหมายของการพัฒนาแต่อย่างใด
ดังนี้ จึงจะเป็นการบอกถึงระดับของล้มทุกผลได้ และเมื่อล่วงรู้ถึงระดับของ
ล้มทุกผลแล้วย่อมจะต้องการวางแผนล่วงเสริมสิ่งที่ล้มทุกผลให้เกิดผล
ล้มทุกอย่าง ๆ ขึ้น หรือแก้ไขสิ่งที่ด้อยให้กลับดีขึ้น การตระหนักถึงระดับของ
ล้มทุกผลจึงเป็นเรื่องสำคัญของการตรวจสอบการกระทำ พฤติกรรมทั้งหมด
ของบุคคลและองค์กร เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้วยการเร่งคั้ยกภาพ

การเร่งศักยภาพเป็นเรื่องของการแข่งขัน ทั้งในส่วนของการแข่งขันกับตนเองด้วยการเปรียบเทียบระหว่างช่วงเวลาหนึ่งกับอีกช่วงเวลาหนึ่ง กับทั้งในส่วนของการแข่งขันกับผู้อื่นด้วยการเปรียบเทียบการกระทำ พฤติกรรมของคู่ประกอบ ฯลฯ ที่อยู่ในระยะเวลาเดียวกัน หรืออยู่ภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน การพัฒนาทางการเมืองเป็นการเปรียบเทียบพฤติกรรมทางการเมืองที่เกิดขึ้นระหว่างเวลาหนึ่งกับอีกเวลาหนึ่งว่าดีกว่าเดิมอย่างไร ใน การเปรียบเทียบหรือในการวัดเพื่อการเปรียบเทียบกับเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้จึงต้องสร้างตัวชี้วัด มาก็ได้ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าอาจจะมีข้อกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540 ให้รัฐต้องจัดทำแผนพัฒนาทางการเมือง แต่ลุล่วงเข้า พ.ศ. 2547 แล้ว ประเทศไทยได้มีการวางแผนพัฒนาทางการเมืองของชาติเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมแต่อย่างใดไม่ ด้วยเหตุนี้ เมื่อสถาบันนโยบายศึกษาเริ่มโครงการดังนี้ขึ้นแล้วก็มีผลการพัฒนาทางการเมืองขึ้น จึงจำเป็นที่ผู้ศึกษาจะต้องเริ่มด้วยการค้นคว้าหรือสร้างความชอบขึ้นมาว่า การพัฒนาทางการเมืองของไทยมีลักษณะอย่างไร มีเป้าประสงค์อย่างไร

การศึกษาดังกล่าวข้างต้น ได้นำไปสู่การประสบของ การศึกษา เชิงประเมินผลไปสู่การวิจัยเพื่อหาคำตอบหลักของคำถามวิจัย และเมื่อได้คำตอบแล้วจึงจะนำไปสู่การวางแผนสร้างวิธีประเมินผลด้วยการใช้ตัวชี้วัด ตามมา ด้านนี้จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อเป้าหมายที่จะวัดนั้nxด้วยเจนแล้ว จากการวิจัยนี้ทำให้ได้หนังสือเล่มนี้ขึ้นมา

วิธีทำเพื่อหาคำตอบวิจัยหรือที่เรียกว่าระเบียบวิธีวิจัย (research methodology) ของผู้ศึกษามากวิธีคิดที่ว่า เราจะจับเป้าประสงค์ที่อาจต่างกันแต่เป็นเป้าหมายร่วมกันของผู้คนได้ก็จากการพิจารณาการแสดงออกของผู้คนในเรื่องการเมือง และการแสดงออกถึงการพัฒนาทางการเมืองคือ การเรียกร้องให้ลงทะเบียนการกระทำ หรือข้อกำหนดบางอย่างที่มีอยู่ ร่วมกับการ

เรียกร้องทางสิ่งใหม่ ๆ ที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงภายในสังคมตนเองและสังคมโลก เป็นข้อเรียกร้องของคนหมู่มากอย่างสมเหตุสมผลได้ว่าเป็นความต้องการการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของคนหมู่มากที่มีต่ออำนาจเจ้ารัฐ การเรียกร้องนี้จะต้องไม่วุ่นวาย หัวหัว ข้าวครั้งข้าวคราวอันเป็นการตอบสนองต่ออารมณ์หรือสถานการณ์เฉพาะหน้า แต่ความมีความต่อเนื่องยานานจนตกผลึกเป็นค่านิยมที่พึงประถนาของผู้คนและเป็นค่านิยมที่ไม่ได้รับจากรัฐด้วยวิธีคิดเข่นนี้ จึงเป็นกรอบให้ผู้ศึกษาต้องใช้วิธีการย้อนพินิจประวัติศาสตร์ (historical approach) หรือการย้อนพินิจเหตุการณ์การเรียกร้องของผู้คนที่ผ่านมาหลายครั้งเพื่อเห็นความต่อเนื่อง

ด้วยวิธีคิดเข่นนี้เองที่ผู้ศึกษาจึงต้องหยิบยกเหตุการณ์การเคลื่อนไหวทางสังคม (social movements) ที่เป็นการเสนอข้อเรียกร้องทางการเมืองขึ้นมาเป็นหน่วยในการศึกษา (unit of analysis) ด้วยการวิจัยเชิงสำรวจ (exploratory research) เหตุการณ์ดังกล่าว เมื่อเริ่มต้นเข่นนี้ ขอบเขตของการศึกษากับขอบเขตด้านระยะเวลาของลิ่งที่ศึกษาจึงดำเนินไปด้วยกัน นับตั้งแต่การเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างยิ่งใหญ่ครั้งแรกของประวัติศาสตร์ไทยยุคกรุงรัตนโกสินทร์ คือการเรียกร้องรัฐธรรมนูญเพื่อให้สิทธิเสรีภาพแก่ปวงชนชาวไทย คือเหตุการณ์วันมหาปิติ 14-16 ตุลาคม พ.ศ. 2516 การเกิดเหตุการณ์ต่อต้านการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพจากอำนาจเจ้ารัฐในวันมหาปิโยก 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 การเรียกร้องรัฐธรรมนูญเพื่อแก้ไขการผูกขาดอำนาจเจ้ารัฐและการให้สิทธิเสรีภาพอย่างกว้างขวางแก่ประชาชน เมื่อ 17-18 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 การเรียกร้องให้สมาชิกรัฐสภาลงมติรับร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนในนามขบวนการจงเขียว เมื่อ 6-7 กันยายน พ.ศ. 2540

แม้ว่าเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวทางสังคมทั้ง 4 เหตุการณ์จะเป็นเหตุการณ์ที่มีผู้เขียนถึงและตีความไว้แล้วอย่างมากมาย แต่การย้อนพินิจ (revisit) อีกครั้งหนึ่งของผู้ศึกษาเกิดขึ้นด้วยความเชื่อที่ว่า การตีความทุก

บทความหรือทุกเรื่องที่เขียนขึ้นมาแล้วนั้นต่างก็ให้ความจริงทางประวัติศาสตร์แต่ “...ไม่มีสัจจะอันจริงแท้แน่นอนด้วยด้วยการเดียว ...สัจจะล้วนแล้วแต่ลัมพธอร์ (Relative) และความรู้ประวัติศาสตร์ยังเป็นแค่วาทกรรมที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ด้วยวาทกรรมอื่น เป็นตัวบทที่อ้างอิงถึงตัวบทอื่น...”¹ นอกจากนี้ การเป็นการย้อนพินิจเพื่อสรุป (in-fERENCE) ทำเป้าประสงค์ของการพัฒนาทางการเมือง ผลของ การย้อนพินิจนี้ ของท่านให้เกิดการใช้ภาษาของผู้ศึกษา “เรียนเรียง” และ “เล่าเรื่อง” ขึ้นตามมุ่งมองของตนภายใต้โครงเรื่อง (plot) ที่ วางไว้ ร่วมกับภาษาในกระบวนการเหลือนี้ ทางสังคมนี้จะต้องมีกลุ่มตัวเอกหรือตัวแสดงทางการเมือง (political actors) มีกลุ่มตัวร้ายหรือกลุ่มที่ตรงข้ามกับตัวเอกรวมอยู่ในบรรดาลูกมดตัวแสดง มีตัวแสดงประกอบ มีประเด็นสาธารณะ (public issues) ซึ่งเป็นประเด็นทางการเมือง (political issues) เป็นตัวดำเนินเรื่อง เรื่องที่ดำเนินมาหลายจาก ไม่ใช่เรื่องที่จบในตอน แต่ทุกวหากดำเนินเรื่องด้วยประเด็นเดียวกัน หรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกัน และมีสภาพแวดล้อมเป็นเงื่อนไขของการดำเนินเรื่องกับการทำหน้าที่ตัวเอก

เมื่อเป็นการ “เรียบเรียง” และ “เล่าเรื่อง” ตามมุ่งมองของตนด้วยความเชื่อและด้วยความต้องการประโยชน์นี้ เสียสละเพื่อประโยชน์ จึงต้องนำต้นเข้าไปสู่เหตุการณ์นั้น ๆ เพื่อความเข้าใจเฉพาะตนซึ่งดูเป็นการทำหน้าที่ตามอัตวิสัย (subjectivity) ของผู้ศึกษา แต่ผู้ศึกษามิได้กระทำการอัตวิสัยโดยปราศจากความถูกต้องในการศึกษาร่องรับ นั่นคือมิได้กระทำด้วยอุดมทรัพย์ฉันหาดีเฉพาะตน ทั้ง ๆ ที่คิดทั้ง 2 นี้เป็นอัจฉริยะคับปากติของมนุษย์ ดังนั้น ข้อมูลที่ใช้จึงเป็นข้อมูลที่จำลองเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ทั้ง 4 เหตุการณ์อย่างมากที่สุด

¹ อังชัย วนิจจะกุล, “การศึกษาประวัติศาสตร์แบบ Post Modern”, ใน กัญจนี ล่องคงศรี และรเนศ อาการน์สุวรรณ (บรรณาธิการ), ล่ม โครงการเห้าก้าวเผาแผ่นดิน, (กทม.: สำนักพิมพ์ดิชน, 2544), หน้า 368.

ได้แก่รายงานเหตุการณ์ด้วยเรื่องและด้วยภาพจากหนังสือพิมพ์รายวันและรายลับดำเนินระยะเวลาของการเกิดเหตุการณ์หลายฉบับเพื่อลดthonการด่วนสรุปตามอคติหรือนั้นทางคติ การสนับสนุนการ “เรียบเรียง” ของตนด้วยข้อเขียนของท่านอื่นๆ รวมทั้งบัญชีภาษณ์ที่ท่านเหล่านั้นแสดงต่อสาธารณะเป็นต้น นั่นคือ ผู้เขียนใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวทางของลั่นก์ปรากฏการณ์นิยม (Phenomenologism) เพราะเห็นว่า สามารถสร้างสัจจะเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ได้ดีกว่าวิธีการนำอดีตกลับมาอีกครั้งจึงแท็บงต้านของลั่นก์ปฏิฐานนิยม (Positivism) ได้

จากการเรียบเรียงนี้เอง ได้นำไปสู่การสร้างกรอบความคิดรองรับหรือให้ความชอบธรรมแก่การกำหนดเป้าประสงค์ของการพัฒนาทางการเมืองเมื่อนำมาเทียบเคียงกับแนวทางสากลตามวิธีการพิจารณาวิเคราะห์ด้วยแนวทางวัฒนธรรม เท่ากับนำผลได้จากการศึกษาแบบปรากฏการณ์นิยมกลับมาวางบททดสอบตามแนวทางปฏิฐานนิยมต่อไปเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนของการสร้างต้นนี้ขึ้นวัดในอนาคต

ทั้งหมดนี้คือ ผลพลอยได้จากการคิดและทำตามขั้นตอนแรกของโครงการศึกษาการสร้างต้นนี้ขึ้นวัดสัมฤทธิผลการพัฒนาทางการเมืองของไทย เป็นผลพลอยได้ เพราะมีใช้ผลหลักของโครงการ แม้ว่าจะเป็นเพียงผลพลอยได้แต่ก็เป็นผลพลอยได้ที่เป็นการวางแผนได้ขั้นแรกให้กับการศึกษา

II. ชนชั้นนำและสำนักงานราชการบนเส้นทาง ประวัติศาสตร์

การบำรุงรักษาอย่างเข้มมีในกรุงสยามทุกวันนี้... ปราศจากแบบแผนแลกภูหมายที่เรียกว่าคุณสติติวัชัน ซึ่งประกอบไปด้วยสติปัญญาและกำลังของราชภูรีเป็นการพร้อมเพรียงกันเป็นประمام....
พระฉะนั้นจึงต้องจำเป็นที่จะต้องจัดการบำรุงบ้านเมืองตามเช่นที่เข้าถือที่ว่าการบำรุงรักษาโดยทางที่จะให้ได้ยุติธรรมจะมีได้ก็ต้องอาศัยความพร้อมเพรียง ผู้ที่เป็นเสนาบดีก็เป็นผู้แทนของราชภูรีซึ่งเลือกมาต่อ ๆ ขันไปเป็นขัน ๆ ทั้งต้องรับผิดชอบทั่วทั้งเมืองอาศัยปัญญาและความคิด ความยุติธรรมของคนมากด้วยกัน การจึงจะเป็นที่เขื่อถือว่าเป็นยุติธรรมจริงแน่แท้แลเจริญรุ่งเรืองได้เหตุฉะนี้จึงจะต้องจัดการบ้านเมืองเปลี่ยนแปลงพระราชนเรเพนีของเก่าให้เป็นประเพณีถูกคุณสติติวัชันใหม่...²

คงจะทราบเห็นว่าการที่จะแก้ความช้ำร้ายก็โดยที่จะต้องจัดการปกครองแบบมีสัก จะได้ช่วยกันปรึกษาหารือ หลาย ๆ ความคิดกิว่าความคิดเดียว ล้วนผู้เป็นประมุขของประเทศนั้น คุณราชภูรีไม่มีประสงค์ทำการซึ่งราชสมบัติ ฉะนั้น จึงขอเชิญให้

² เจ้านายและข้าราชการกราบบังคมทูลความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดิน ร.ศ. 103. พิมพ์ครั้งแรกในงานแปลนกิจศพ หม่อมสันิท กฤดากร, (พระนคร: โรงพิมพ์กรมสรรสามิติ, 2510), หน้า 20-21.

กษัตริย์องค์นี้ดำรงตำแหน่งกษัตริย์ต่อไป แต่จะต้องอยู่ใต้กฎหมายธรรมนูญการปกครองของแผ่นดิน จะทำอะไรโดยลำพังไม่ได้ นอกจากความเห็นชอบของสภាភ្លៀแทนราษฎร³

...ตลอด 41 ปีที่ผ่านมา อำนาจหาได้โดยปกติมีประชานิมิ่ง คนไทยยังไม่มีส่วนร่วมในการต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพ และผลประโยชน์ของตนอย่างแท้จริง การละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนยังปรากวินัยทั่ว ๆ ไป อันทำความยุ่งยากเดือดร้อนด้อยกระรั้นแคนันให้เกิดแก่พื่น้องชาวไทยนานัปการ ... ประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของประชาชนจะถูกบันทึกไว้เมื่อเราทั้งมวลไปในกีฬาที่ร่วมกันต่อสู้เรียกว่า “รัฐธรรมนูญ อันเป็นเงื่อนไขประการแรกในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพื่อสร้างความผาสุกบริูณ์ให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนในอนาคต”⁴

ข้อความที่คัดลอกมาทั้งสามชุดนั้น เกิดขึ้นต่างกรรมต่างวาระกัน เริ่มตั้งแต่หนังสือ “คำกราบบังคมทูลความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดิน” ร.ศ. 103 (พ.ศ. 2428) ซึ่งมีความสำคัญในฐานะที่เป็นเอกสาร ละเอียดล้ำค่าทางการเมืองสมัยใหม่ของปัจเจกบุคคลคณะหนึ่งตามแบบอย่าง “คุณสติติวัฒน์โรป” มาจนถึง “ประกาศคณะกรรมการฯ” 2475 ซึ่งมีสถานะ

³“ประกาศของคณะกรรมการฯ ฉบับที่ 1” อ้างถึงใน ข้อบันทึก สมมุทรณิช และ ขัดติยา กรณ์สูด, เอกสารการเมือง-การปกครองของไทย พ.ศ. 2417 – 2477 (กทม. : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2518), หน้า 210.

⁴“แหล่งการณ์ กลุ่มเรียกว่า “รัฐธรรมนูญ” ลงวันที่ 6 ตุลาคม 2516 อ้างถึงใน วารสาร อ.ม.ร. ฉบับพิเศษ 14 ตุลาคม “วันมหาปิติ” (กทม. : โรงพิมพ์พิพิธเนศ, 2516), หน้า 244.

เป็นการ “พลิกແຜ່ນດີນ”⁵ จากระบอบສມບູຮຣານາຢາສີທີຣາຍໝາເປັນระบบປະຊາອີປ່າໄຍ ແລະແຄລງກາຮັນກຸມເຮັດວຽກຮ້ອງຮູ້ຮ່ວມນູ້ນູ່ 2516 ທີ່ຈຸດປະກາຍເຮັດວຽກສິຫຼັບສິເລັວພາບ ໂດຍປ້າເຈັກບຸຄຸຄລໄມ່ກີ່ຕົນໄປສູ່ກາຮັກຂີ້ອຂອງມາຫັນເຮືອນແລນ ຄື້ອເປັນເຫດຖາກຮັນກຸມສຳຄັງທີ່ພົລັກພັນປະວັດຕົກສົກຮ່ວມການເນື່ອງໄທຢູ່ໃຫຍ່ໄປສູ່ຮ່າງຈຸນຂອງຮະບອນປະຊາອີປ່າໄຍປ້າຈຸບັນ

หากຈະກ່າວໂດຍຍືນຍ່ອ ເລີຍພຣີກເຮັດວຽກຂອງປ້າເຈັກບຸຄຸຄລທີ່ສາມຄະະສະຫຼອນເຄີ່ງສຳນັກແຕ່ພລເມືອງທີ່ຕ້ອງການມີສ່ວນຮ່ວມທາງການເນື່ອງເພື່ອການພັດນາປະເທດໆາຕີ ຈຶ່ງເກີດຂຶ້ນຈາກສກວາກກາຮັນອັນແຕກຕ່າງກັນຕາມຍຸດສົມຍັນບັນແຕ່ກາරລ່າຄານານິຄມຂອງມາຫັນຈະຕະວັນຕົກໃນສມັບຮ້າກາລທີ່ 5 ມາຖື່ສັກພວກຄວາມພັນພວນຂອງບ້ານເມືອງເນື່ອງຈາກເສເຮັງສູງກິຈຕກຕໍ່າຄັ້ງໃຫຍ່ທ່ວ່າໂລກທັງສອງຄຣາມໂລກຄັ້ງທີ່ໜຶ່ງໃນຮ້າກາລທີ່ 7 ຈະກະທັ່ງສິ່ງສັກພົດຕິ່ງເຄີຍດຂອງສັກຄຣາມເຢັ້ນຮ່ວມທາວ່າມາຫັນຈະຕ່າງລັທີທີ່ບ່າຮັກສູ່ຈາກສຸດທ້າຍໃນສັກຄຣາມຕ້ວແນນທ່ວ່າທີ່ກົມືກົກເອົ້າຄານເນີຍເອົ້າທສວຣ່າທີ່ 2510 ປ້າເຈັກບຸຄຸຄລທີ່ສາມຄະະດັ່ງກ່າວຂ້າງຕັນຕະຫຼາກສິ່ງກັບຄຸກຄາມຄວາມມິ່ນຄົງຈາກກາຍນອກຄວາມອ່ອນດ້ອຍປະສິທິພາພຂອງການບົງຫາບ້ານເມືອງ ການຕະຫຼາກກັ້ນໄດ້ແປປະເປົ່າຍືນເປັນສຳນັກທີ່ຈະພັດກັນໄທ້ເກີດການປັ່ງຍືນແປລັງທາງການເນື່ອງ ເພື່ອສ້າງເສົ່າຍຽກພະແນກຄວາມມິ່ນຄົງໃຫ້ກັບປະເທດໆາຕີ ໂດຍມີໂຄຮງຮ່ວມຂອງຮະບອນການເນື່ອງທີ່ຍື່ດີເອຸດກາຮັນປະຊາອີປ່າໄຍຢ່ອງຢ່າງໄຍ້ໄດ້ສຳນັກເຫັນນັ້ນ

ພັດທະນາຄວາມສຳນັກຕະຫຼາກຂອງປ້າເຈັກບຸຄຸຄລທີ່ເກີດຂຶ້ນເປັນຮະຍະໆ ໃນປະວັດຕົກສົກຮ່ວມການເນື່ອງໄທຢູ່ໃຫຍ່ ໄດ້ກ່ອວໃຫ້ເກີດການປັ່ງຍືນແປລັງຄັ້ງສຳຄັງ

⁵ ນຸ້ນຕີຣິນທີ່ ເມຊ່າໄຕຮັດນີ້, ຄວາມຄິດ ຄວາມຮູ້ ແລະ ອຳນາຈການເນື່ອງໃນການປົງກົງວັດສຍາມ 2475 (ກທມ.: ສຳນັກພິມພົ້າເດືອກກັນ, 2546), ໜ້າ 11. ເປັນການອົບນາງສູ່ຮ່າງຈຸນຂອງການປັ່ງຍືນແປລັງການປົງກົງວັດສຍາມ 2475 ຕາມທັສະນາຂອງຫລວງວິຈິຕຣາທກ

จำนวนมาก บ้างส่งผลให้เกิดการใช้กำลังเผด็จอำนาจเพื่อประโยชน์ตันและพรรคพวก บ้างถูกลบเลือนหายไปตามกาลเวลาโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ เกิดขึ้น บ้างเป็นเสมือนคปไฟในความมีดมิดที่ส่องประกายนำมวลชนนับแสนไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญ ในงานศึกษาล่าวนี้ว่าด้วยชนชั้นนำและสำนักงานราชการเด้นทางประวัติศาสตร์นี้ จะให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากพลังความคิดของปัจเจกบุคคลไปสู่สำนักงานราชการซึ่งเปลี่ยนแปลงการกระทำร่วมของมหาชน พินิจแห่งมุมของประวัติศาสตร์ให้เห็นด้วยแสดงทางการเมืองที่สำคัญฯ รวมถึงประเด็นสาธารณะที่จุดประกายการเมืองร่วมทางการเมืองในเหตุการณ์ทางการเมืองครั้งสำคัญ อาทิ การเรียกร้องสิทธิในการเข้าไปมีส่วนกำหนดนโยบายสาธารณะ หรือการเข้าไปใช้อำนาจรัฐ และการตรวจสอบควบคุมการใช้อำนาจรัฐ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การนำเสนอในส่วนที่ว่าด้วยชนชั้นนำและสำนักงานราชการฯ นี้ ผู้ศึกษาจะไม่ขอสาธารณรัฐสำคัญถึงลำดับเหตุการณ์ทางการเมืองไทยที่เกิดขึ้นในรอบกว่า 7 ศวรรษโดยละเอียด หากแต่จะปั้นให้เห็นถึงแห่งมุมและพฤติกรรมในเหตุการณ์ทางการเมืองครั้งสำคัญบางประการ ซึ่งมีผลกระทบต่อรากฐานความคิดและจิตสำนึกทางการเมืองของตัวแสดงสำคัญในสังคมการเมืองไทย คือชนชั้นนำและชนชั้นกลาง โดยหวังว่าจะเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาทางการเมืองในล่วงที่สามต่อไป และเพื่อให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาได้ขอแบ่งการศึกษาในล่วงนี้ออกเป็น 2 ภาค ตามตัวแสดงเอกและฉกที่เปลี่ยนแปลง ดังนี้

ภาคแรก : การเมืองของชนชั้นนำ เริ่มตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 จนกระทั่งถึงเหตุการณ์ปฏิวัติตุลาคม 2516 (ซึ่งล้วนสุดลงเมื่อ 6 ตุลาคม 2519)

ภาคสอง : จาก “มหาวิทยาลัย” สู่ “พฤษภาทมิพ” และรัฐธรรมนูญ “ความฝันอันสูงสุด” (6 ตุลาคม 2519 – ตุลาคม 2540)

ภาคแรก : การเมืองของชนชั้นนำ

การศึกษาในภาคนี้ ครอบคลุมระยะเวลากว่า 4 ทศวรรษ (พ.ศ. 2475 - 2516) เป็นช่วงเวลาที่ตัวแสดงทางการเมืองจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มชนชั้นนำ ที่ประกอบด้วยผู้นำทหารสามเหล่าทัพ และข้าราชการพลเรือนที่เป็นกลุ่มเทคโนโลยี โดยมีประเด็ณสารานุภาพทางการเมืองอยู่ที่ความชอบธรรมในการเข้าสู่อำนาจจากการเมืองเป็นสำคัญ จนกระทั่งยุคสมัยที่ลังคมไทยต้องเผชิญกับการต่อสู้ทางอุดมการณ์ระหว่างกลุ่มนิสิตนักศึกษาและมวลชนที่เข้าร่วมขบวนการลุกฮือเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ ลังคม และการเมือง กับกลุ่มอำนาจเดิมที่ประกอบด้วยผู้นำกองทัพและชนชั้นอภิสิทธิ์ ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ

ความเบาหวานของประชาธิปไตยสยาม

อาจกล่าวได้ว่า การเมืองไทยสมัยใหม่เริ่มขึ้นหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 โดยมีพระราชนูญต่อรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามขึ้นตั้งแต่ 2475 ซึ่งคณะกรรมการจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราว ได้กำหนดรูปแบบการปกครองใหม่ สำหรับลังคมไทยคือ “การปกครองโดยรัฐสภา” ซึ่งประกอบด้วยสภาเดียว คือ สภาผู้แทนราษฎร สมาชิกมาจากการแต่งตั้ง มีอำนาจสูงสุดในการบริหารประเทศ

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 นับเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญทางการเมืองของไทย ซึ่งอุบัติขึ้นโดยเหตุปัจจัยที่ค่อนข้างซับซ้อน ดังปรากฏงานศึกษาจำนวนมากที่ได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงบริบทหรือตัวแปรต่าง ๆ ทั้งทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจโลก ที่ส่งผลให้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก กับสภาพการณ์ภายในประเทศ ซึ่งเริ่มลั่นสมความขัดแย้งระหว่างสถาบันเก่า และสถาบันใหม่ ความขัดแย้งภายในกลุ่มชนชั้นนำทางอำนาจเดิม เป็นเดินทำให้การยึดอำนาจเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 สำเร็จได้โดยปราศจากการต่อต้านอย่างรุนแรงจากกลุ่มอำนาจเดิม แนวทางอธิบายทำงานนี้เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปด้วยแล้ว งานศึกษานี้จึงไม่ขอกล่าวถึง ประกอบกับเห็นว่าไม่มีส่วนในการวิเคราะห์พัฒนาการทางการเมืองไทยได้กระจังขึ้นแต่อย่างใด

งานวิจัยในระยะหลัง ได้เริ่มวิเคราะห์ถึงรากฐานความคิดทางสังคม การเมืองของคนในยุคสมัยหลังการปฏิรูประเบียบบริหารราชการแผ่นดินของรัชกาลที่ 5 โดยที่ให้เห็นถึงสำนักของปัจเจกบุคคลที่เริ่มก่อตัวเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่จากความจริงภักดีต่อระบบการปกครองของราชวงศ์ จักรีที่มีการลีบหอดอำนาจเป็นการภายในไปสู่ระบบการปกครองที่ให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพ และโอกาสทางการเมืองสำหรับพลเมือง สำนักใหม่นี้

เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเศรษฐกิจแบบเงินตรา การขยายตัวของลือสารมวลชน (หนังสือพิมพ์) การขยายตัวของระบบราชการ เกิดระบบข้าราชการที่กินเงินเดือนตามความรู้ความสามารถของตนเอง ทำให้เกิดความสำนักในศักยภาพของตนเองในฐานะปัจเจก

การเกิดขึ้นของหนังสือพิมพ์เพลิดต่อการขยายการรัฐเรื่อง รายงานทางสังคมของชาวสยามในยุคล่าอาณาจักร ในภาพหนังสือพิมพ์เหมาะสมย ของ “นรินทร์กลิ่ง”

ขนมีพลังมากขึ้น มีการเผยแพร่สื่อสารความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ประกอบกับมีความสำนึกร่วมกันในเรื่องการสร้าง “ชาติ” และ “บ้านเมือง” ให้ก้าวหน้า ทำให้สำนึกเชิงปัจเจกขยายตัวอย่างกว้างขวางในหมู่ข้าราชการ และขันนักกลางกลุ่มนี้เอง ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่ขัดแย้งกับภูมิปัญญาภารจูน ของระบบสมบูรณานุญาลิทธิราชย์^๖ มีการเปลี่ยนไปจากสำนึกที่ขันนัก นำถ่ายทอดปลูกฝัง คือไม่ยอมรับว่าพระมหากษัตริย์เท่านั้นที่ทรงเป็นผู้กำหนด วิถีของประเทศไทยให้จริง ก้าวหน้าเกิดเป็นสำนึกว่าสามัญชนมีล้วนหรือ มีบทบาทในการกระทำการให้ชาติมีอิกราชและเจริญก้าวหน้าเสมอมา

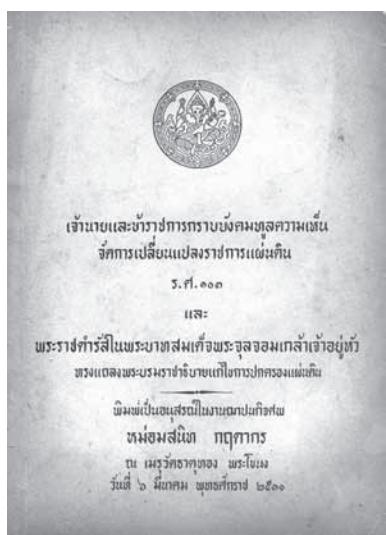
ด้วยสำนึกเช่นนี้เองที่ผลักดันให้ข้าราชการกลุ่มนี้ดำเนินการยึดอำนาจเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ สำนึกเช่นนี้ใช่หรือไม่ ที่ผลักดันให้มหานาคนลุกฮือขึ้นมาทางสิทธิเสรีภาพ ในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ สำนึกเช่นเดียวกันนี้หรือไม่ที่เป็นแรงขับปลดปล่อยพลังของชนชั้นกลางออกมายังเหตุการณ์พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ และในการเรียกร้องรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนในปี พ.ศ. ๒๕๔๐

การก่อตัวของสำนึกทางการเมืองซึ่งจักลั่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้นั้น เมื่อพิเคราะห์ดูจากประวัติการเมืองครั้งสำคัญๆ ที่เกิดขึ้น จะเห็นได้ว่าล้วนใช้ระยะเวลาบ่มเพาะเป็นเวลานาน ๑๐-๒๐ ปี แต่ทั้งนี้การที่พลังจิตสำนึกของปัจเจกบุคคลจะขยายไปสู่จิตสำนึกสาธารณะและส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้หรือไม่นั้นย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไข หรือสภาพปัจจัยเฉพาะสถานการณ์ ซึ่งในงานศึกษานี้จะเน้นที่ปัจจัยการก่อตัวของจิตสำนึกของปัจเจกบุคคลไปสู่วัฒนธรรมทางการเมือง หรือจิตสำนึก

^๖ ออรรถจักร สัตยานุรักษ์, การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของชนชั้นผู้นำไทย ตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ ถึง พุทธศักราช ๒๔๗๕ (กทม.: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๒๑๐-๒๔๔.

ร่วมของสาธารณะ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญของกระบวนการกรรมการทำร่วมในทางการเมือง

งานศึกษาของนิธิ เอี่ยวครีวิง⁷ และอรรถจักร สัตยานุรักษ์⁸ ได้วิเคราะห์ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า จิตสำนึกทางการเมืองของผู้นำคณาจารย์ และขันกลังในยุคนั้น มีรากฐานมาตั้งแต่เริ่มต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจลังคม จนกระทั่งปรากฏขึ้น เมื่อเข้าสู่ยุคปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 เกิดการก่อตัวของสำนักเรื่องความเป็นชาติ สามัญชนเริ่มมองถึงบทบาทของตนในการสร้างความเจริญให้แก่ประเทศไทยตั้งแต่เดิม จนกระทั่งเกิดกรณีบรรดาเจ้านายและขุนนางกลุ่มนี้นั่งแสดงความคิดเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน ร.ศ. 103

อย่างไรก็ตาม กรณี ร.ศ. 103 นั้น เป็นข้อเรียกร้องและแสดงความคิดเห็นจากเจ้านายและขุนนางชั้นสูงที่มีโอกาสศึกษาเรียนรู้ทางการเมืองจากประเทศตะวันตก โดยที่ยังไม่มีการแพร่ขยายแนวคิดออกไปสู่ประชาชนในหมู่กว้างและไม่มีการจัดตั้งหรือแสดงท่าทีคุกคามราชวงศ์ ประกอบกับอยู่ในช่วงที่รัชกาลที่ 5 กำลังสร้างดุลอำนาจทางการเมือง จึงมีได้การสถาปนาปรามหรือลงโทษ

⁷นิธิ เอี่ยวครีวิง, “วัฒนธรรมกราบศูภพีกับวรรณกรรมดั้นรัตนโกสินทร์” ใน ปักไก่และใบเรือ (กทม.: โรงพิมพ์อมรินทร์การพิมพ์, 2527).

⁸ อรรถจักร สัตยานุรักษ์, อ้างแล้ว.

กลุ่มผู้แสดงความคิดเห็น หากได้รับการประนีประนอมดังพระราชดำรัสตอบความเห็นของผู้จะให้เปลี่ยนแปลงการปกครอง ร.ศ. 103 ว่าทรงทราบดีว่าจะสร้างความเจริญให้แก่ประเทศอย่างไร ข้อเสนอทลายประการของกลุ่มเจ้านาย และขุนนางนั้นพระองค์ทรงตระหนักดีอยู่แล้วและบางอย่างก็ได้ทรงดำเนินการอยู่แล้ว⁹

ภายใต้ระบบสมบูรณนาฎสิทธิราชย์การเคลื่อนไหวในลักษณะการกระทำร่วม (collective action) ในกิจกรรมทางการเมืองยังไม่ได้รับอนุญาต และถือเป็นการกบฏ จึงมีการกำราบปราบปราามเป็นระยะๆ ดังกรณีกบฎ ร.ศ. 130 และกบฎที่เกิดขึ้นทางหัวเมืองหนึ่อ เป็นต้น จนขึ้นนำนับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา คิดว่าปัญหามิได้อยู่ที่ระบบการปกครองไม่ดี หากอยู่ที่ประสิทธิภาพของระบบมากกว่า และมุ่งที่จะปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบราชการ โดยมิได้ขยายโอกาสทางการเมืองแก่คนกลุ่มนี้ๆ ในสังคม การปิดกั้นการแสดงออกของข้าราชการและราชภรร্তพยาบาลแสดงความคิดเห็น เสนอแนะให้เปลี่ยนแปลง ทำให้ข้าราชการและราชภรร្ឤที่มีการศึกษาล้วนหนึ่งเริ่มเรียกร้อง “เวที” สำหรับสามัญชนทั้งหลายผู้ซึ่งมีความรู้ความสามารถให้ได้มีส่วนกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงประเทศ ดังเข่นบทความเรื่อง “ราชภรร្ឤตื่นแล้ว” ความว่า

...เมื่อหนังสือพิมพ์ที่เป็นปากเสียงของราชภรร្ឤากันออกความเห็นตรงกันหลายฉบับเข่นนี้ ก็พอจะเป็นทางล่อให้เห็นได้ชัดว่า

⁹ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงได้ทรงโปรดฯ ให้เปลี่ยนแปลงการปกครอง ลงวันที่ 29 เมษายน 2428 ใน ข้ออันนั้น สมทบทิชช์ และขัดติดya กรณณสูต, เอกสารการเมืองการปกครองไทย พ.ศ. 2417 – 2527, อ้างแล้ว, หน้า 77.

ราชภูมิได้ตั้งนี่จากการอนหลับแล้ว ราชภูมิกำลังห่วงสิทธิชี้งแท้จริง ก็เป็นของ ๆ เขาเอง ประเทศทั่วโลกก็ยอมรับรองแล้วว่าเป็นสิทธิ อันแท้จริงของราชภูมิ แม้แต่ประเทศที่เป็นโคลนเนอเย่งคานาดา, สิงคโปร์ และอินเดีย เขายังมีลิขิเตติฟเคนซิล (สภาราษฎร) สำหรับ ปรึกษาการเมือง...¹⁰

ข้อเขียนดังกล่าว�ังได้เรียกร้องให้มี “กฎหมายธรรมนูญประเพณี” ใน การปกครองประเทศไทยด้วย อย่างไรก็ตาม มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า แม้บางคนจะ ต้องการ “เวที” และ “กฎหมายคอนสติติวชัน” แต่ระดับของความสำนึกรักใน ศักยภาพของสามัญชนและความสำนึกรักใช่ปัจเจกชนของประชาชนในยุคก่อน การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ต่ำ ยังคงต้องการให้พระมหากษัตริย์ และพระราชวงศ์เป็นผู้นำ¹¹ และแน่นอนย่อมสอดคล้องกับพระประสงค์ของ กษัตริย์แห่งระบอบสมบูรณ์ราชาธิราชย์และชนชั้นปักษรของบางล่วนในยุค สมัยนั้นอย่างยิ่ง

ด้วยเหตุนี้ ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 แล้ว คณะราษฎร หรือคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จึงทรงนักดีถึง ความสำคัญและจำเป็นเร่งด่วนในการสร้างเสริมลักษณะประชาธิปไตยให้เกิด ขึ้นในหมู่ประชาชนโดยกว้างขวาง จึงประกาศหลัก 6 ประการ ดังนี้¹²

1. จะต้องรักษาความเป็นเอกภาพทั้งหลาย เช่น เอกราชในทาง การเมือง การศาล, ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไทยใหม่นั่นคง

¹⁰บทนำ, “ราชภูมิตั้งแล้ว,” สยามริવิ (10 กรกฎาคม 2470) อ้างถึงใน บรรณจักร สัตยานุรักษ์, อ้างแล้ว, หน้า 289.

¹¹อรรถจักร สัตยานุรักษ์, อ้างแล้ว, หน้า 290-291.

¹²ข้อมูลนั้น สมุทรณ์ และขัตติยา บรรณสูต, อ้างแล้ว, หน้า 211.

2. จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อ กันลดลงให้มาก

3. จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราชภารีในทางเศรษฐกิจ โดย รัฐบาลใหม่จะจัดทำงานให้ราชภารีทุกคนทำ จะวางแผนการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราชภารีอดอย่าง

4. จะต้องให้ราชภารีมีสิทธิเสมอภาคกัน (ไม่ใช่พวกเจ้ามีสิทธิยิ่ง กว่าราชภารีดังที่เป็นอยู่)

5. จะต้องให้ราชภารีได้มีสิทธิ์มีความเป็นอิสระ เมื่อสิทธิ์นี้ ไม่ขัดต่อหลัก 5 ประการดังกล่าวข้างต้น

6. จะต้องให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราชภารี

ในข้อสุดท้ายเรื่องความด้อย “การศึกษา” ของประชาชนนี้เองที่ ทำให้คณราชภารีตั้งใจจะผูกขาดอำนาจในการบริหารประเทศไว้ระยะหนึ่ง เพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชน ซึ่งส่วนหนึ่งของความพยายามในการนี้ได้แก่ การสถาปนามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (มธ.) ขึ้นมาเพื่อ เป็นสถาบันการศึกษาแบบใหม่ ในลักษณะเปิดกว้างแบบตลาดวิชาให้แก่คน รุ่นใหม่ โดยมีปรัชญาในการจัดตั้งว่า

มหาวิทยาลัยย่อมอุปมาประดุจบอน្តា บำบัดความกระหายของ ราชภารีผู้สมควรแสวงหาความรู้อันเป็นสิทธิและโอกาสที่เขามีควร ได้ ตามหลักแห่งสิทธิ์ในการศึกษา รัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎร เห็นความจำเป็นในข้อนี้จึงได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัย ขึ้น¹³

¹³ ข้าณวิทย์ เกษตรศิริ, บริดี พนมยงค์ กับมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และ การเมือง, (กทม.: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543), หน้า 12.

ทันทีที่มีการเปิดมหาวิทยาลัยในปี 2477 นั้นมีคนสมัครเข้าเรียนเป็นจำนวนมากมากมายและล้นหลามถึง 7,094 คน เกิดการกระจายและเปิดกว้างทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน¹⁴ ในเวลาต่อมาปรากฏว่ามหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้กล่าวเป็นแหล่งบ่มเพาะปัญญาชนและนิสิตนักศึกษาซึ่งแสดงจิตสำนึกรักการเมืองโดยการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ และความเป็นธรรมทางลังคม อันเป็นหลักการเบื้องต้นของระบบประชาธิปไตยดังเจตนารมณ์ในการจัดตั้ง

มาถึงตรงนี้ คร่าวข้อดังข้อลังกetcว่าประเท็นว่าด้วยความหมายของ “การศึกษา” นั้น ในการศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่ผ่านมายังมิได้มีการขยายความโดยละเอียดว่าหมายถึง “การศึกษา” ในแง่猛ุนได และมีความพยายามอย่างไรบ้างในการวางแผนทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองตามระบบประชาธิปไตย ในปัจจุบัน การให้การศึกษาทางการเมืองแก่พลเมือง (civic education) เป็นประเด็นสำคัญในการส่งเสริมระบบประชาธิปไตยในหลาย ๆ ลังคม ดังนั้น หากนำแนวคิดว่าด้วยการให้การศึกษาทางการเมืองแก่พลเมืองมาวิเคราะห์ จะเห็นได้ว่าแม้คณะผู้ก่อการฯ จะมีอุดมคติที่ชัดเจนในเรื่องเช่นนี้ แต่ด้วยเหตุปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะความขัดแย้งในหมู่ผู้นำคณะราษฎรทำให้ไม่สามารถจัดระบบให้การศึกษาทางการเมืองแก่พลเมืองได้อย่างเต็มที่ แม้กระทั่งส่วนที่ได้กระทำไปแล้ว คือการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองเอง นายปรีดี พนมยงค์ ในฐานะผู้ประสาน การมหาวิทยาลัยก็ต้องเผชิญกับการขัดขวางต่อต้านอย่างหนัก ดังปรากฏว่า เมื่อนายปรีดี พนมยงค์ ต้องระหว่างมรสุมทางการเมืองหลังกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ 8 แล้ว มหาวิทยาลัยดังกล่าวจึงถูกมองว่าเป็นขุมกำลังส่วนตัวของนายปรีดี จึงตกเป็นเป้าหมายสำคัญในการยึดครองและควบคุมจากคณะ

¹⁴ เล่มเดียวกัน, หน้า 14-15.

รัฐประหาร 2490 ซึ่งยึดกุมอำนาจในขณะนั้น¹⁵

เมื่อปราศจากการสนับสนุนจากมหาชนแล้ว คณะราษฎรจึงไม่อาจกระทำการได้สำเร็จตามเจตนาرمณที่ประกาศไว้ในหลัก 6 ประการ เมน้ำว่าจะพยายามยึดกุมอำนาจให้ไว้เฉพาะหมู่คณะตน โดยการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับถาวร (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475) ที่มีสาระกำหนดขอบเขตอำนาจให้ฝ่ายบริหารมีอำนาจสูงสุดเหนือสถาบันอื่น อาทิ ห้ามมีพระราชการเมือง มีสภาพเดียว (สมाचิก 2 ประเกท คือเลือกตั้งทางอ้อม และแต่งตั้ง) ฯลฯ แต่เนื่องที่สุด เนื่องจากภูมิทั้งและเป้าประสงค์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน ข้อขึ้นนำในคณะราษฎร์แตกหักทางความคิดอย่างรุนแรง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 เป็นต้นไป จนกระทั่งถึงฉากสุดท้ายเมื่อเกิดการรัฐประหาร 2490 ที่ฝ่ายทหารภาคราชลังผู้นำคณะราษฎร์ฝ่ายพลเรือนลงอย่างเด็ดขาด

ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงประชุมคณะราษฎร์ ได้ทรงแสดงพระราชวินิจฉัยว่า ความหวังที่ประเทศจะเปลี่ยนแปลงโดยราบรื่นลดน้อยลง “เนื่องจากเหตุที่คณะผู้ก่อการมิได้กระทำให้มีเสรีภาพในการเมืองอันแท้จริง และประชาชนไม่ได้มีโอกาสออกเสียงก่อนที่จะดำเนินนโยบายอันสำคัญต่าง ๆ จึงเป็นเหตุให้มีการกบฏขึ้นถึงกับต้องต่อสู้ฟันกันเองในระหว่างคนไทย”¹⁶

ความข้อนี้อาจสืบเนื่องมาจากการที่ทรงเห็นพุทธิการณ์ขัดแย้งและความรุนแรงในหมู่คนนั้นนับหัวของคณะราษฎร์ และกลุ่มอื่น อาทิ การลาออกจาก

¹⁵ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ, สำนักนิรនทร์และศาสตร์และการเมือง, (กทม.: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2535). “ภาค 2 สมัยมรุสุกรรมการเมือง 2490-2500” หน้า 141-223.

¹⁶ “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงประชุมคณะราษฎร์ ในข้ออันนั้น สมุทรายนิช และขัตติยา บรรณสูต, อ้างแสวง, หน้า 401.

“สีทหารเลือ” (พระยาทรงสุรเดช พระยาฤทธิอัคเนย์ พระยาพหลพลพยุหเสนา และพระปрабศานพิทยาธิ) เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2476 อันเป็นผลให้เกิด การรัฐประหารครั้งแรกหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในวันที่ 10 มิถุนายน 2476 ภายใต้การนำของพระยาพหลพลพยุหเสนา หลวงพิบูลส่งคราม และ หลวงศุภชลักษย เพื่อยieldอำนาจจากรัฐบาลพม่ามโนปกรณ์นิติราชา และ กรณีกบฏบวรเดช เมื่อวันที่ 11-12 ตุลาคม 2476 โดยพระองค์เจ้าบวรเดช และพระยาครีสติสิ่งคราม พม่ามโนใช้กำลังทหารบางส่วนยieldอำนาจรัฐ แต่จบลงด้วยการปะทะต่อสู้อย่างหนักกับพระหนึ่งว่าเกิดสังหารกล้างเมืองขึ้น

เมื่อย้อนกลับไปทบทวนประวัติศาสตร์การเมืองในช่วงระหว่างปี 2475 - 2500 ผู้นำคณาจารย์ทรงมีได้คาดคิดมาก่อนว่า หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี 2475 ลังความการเมืองไทยต้องตกอยู่ภายใต้ความพม่ามโนที่จะใช้ความรุนแรงหรือกำลังอำนาจ เพื่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและการร่างรัฐธรรมนูญโดยตลอด ดังปรากฏว่ามีความพม่ามโนจะyieldอำนาจปฏิวัติ รัฐประหารนับสิบครั้ง เริ่มจากการรัฐประหารของพระยาพหลพลพยุหเสนาเมื่อปี 2476 กบฎนายลิน (3-4 ส.ค. 2478) และการจับกุมผู้ต้องสงสัยมีความเห็นไม่ตรงกับรัฐบาลเป็นจำนวนมากในปี 2481 (กบฎ 2481) รัฐประหาร 2490, กบฎเสนาอิการ (1 ต.ค. 2491) กบฎวังหลวง (26 ก.พ. 2492), กบฎแม่นยัตตัน (29 มิ.ย. 2494), การรัฐประหาร (29 พ.ย. 2494), กบฎสันติภาพ (11 พ.ย. 2495) การรัฐประหาร (16 ก.ย. 2500) การปฏิวัติ (21 ต.ค. 2501) และการจับกุม ลอบลัจหาร และประทุร้ายนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามมาโดยตลอด ความรุนแรงเหล่านี้เป็นผลให้มีผู้คนนานามการเมืองในยุคนั้นว่า “ยุคหมิพ”

อย่างไรก็ตาม มีผลงานวิชาการในภายหลังวิเคราะห์ให้เห็นว่า จุดเปลี่ยนสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมการใช้อำนาจปกครองนั้นคือการรัฐประหาร 2490 กล่าวคือ คณาจารย์ 2490 ต้องพม่ามโนสร้างความชอบธรรมใน

การใช้กำลังอำนาจ เนื่องจากการรัฐประหาร พ.ศ. 2490 นั้น นับเป็นปราบภัย-การณ์ทางการเมืองครั้งสำคัญที่ไม่เคยปราบภัยมา ก่อน¹⁷ เป็นการล้มเลิก ระบบบริสุทธิธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2489 อันเป็นกติกาทางการเมืองที่ยอมรับ ร่วมกันในขณะนั้น และประกาศใช้รัฐธรรมนูญข้าวครัว ฉบับ พ.ศ. 2490 แทน พฤติการณ์เงินนี้ได้ก่อให้เกิดปัญหาความชอบธรรมในแง่นิติธรรมขึ้นมา ดังนั้น ในแต่งการณ์ฉบับที่ 15 ของกองบัญชาการทหารแห่งประเทศไทย (คณะ รัฐประหาร 2490) จึงได้กล่าวว่า “ได้ตอบปัญหาที่มีการวิพากษ์วิจารณ์ความชอบธรรมในการรัฐประหารว่า :

การกระทำการรัฐประหารในชั้นแรกเป็นการละเมิดรัฐธรรมนูญและ กฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน แต่เมื่อได้กระทำการสำเร็จจนผู้ กระทำการได้เข้าครองอำนาจอันแท้จริงในรัฐแล้ว ผู้กระทำ รัฐประหารก็เป็นรัฐบาลปัจจ์ มีอำนาจเลิกกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ที่ใช้อยู่ได้ และอาจออกกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายใหม่ได้ บรรดา การกระทำที่ได้เป็นการละเมิดรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ใช้อยู่เดิม ย่อมไม่เป็นการละเมิดอีกต่อไป ฉะนั้นมีคณะกรรมการรัฐประหารได้ก่อ รัฐประหารสำเร็จเรียบร้อยแล้ว และได้ขอพระราชทานให้ตรารัฐ- ธรรมนูญใหม่ประกาศใช้แล้ว รัฐธรรมนูญฉบับเดิมย่อมเป็นอันเลิก ล้มไป โดยเหตุนี้ คณะกรรมการตีขาดเก่า ซึ่งก่อตั้งโดยอาศัยตาม รัฐธรรมนูญเดิมก็ต้องหมดไปด้วย ไม่จำเป็นจะต้องให้คณะกรรมการตี ขาดเดิมลาออกจาก ฉะนั้นในกรณีนี้จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่ง

¹⁷ โปรดอ่านรายละเอียดใน เสน่ห์ จามริก, การเมืองไทยกับพัฒนาการ รัฐธรรมนูญ, (กทม. : สถาบันไทยศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครง การตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2529).

ตั้งคณะกรรมการโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้ทีเดียว และขอได้โปรดเข้าใจเพิ่มเติมด้วยว่า มิใช่แต่คณะกรรมการที่เท่านั้นที่ หมวดไปในตัว แม้สถาบันต่างๆ ที่มีอยู่ตามรัฐธรรมนูญเดิม เช่น พฤฒิ สถาและสภាភູແທນກົບเป็นอันเลิกล้มไปในตัวด้วยเหมือนกัน¹⁸

ฐานความเป็นรัฐธิปัตย์ที่สถาปนาขึ้นมาจากการใช้กำลังอำนาจ เป็นใหญ่นี้ โดยพฤตินัยแล้วเป็นลิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการทางการเมืองไทย สถานะดังกล่าวยังได้รับการส่งเสริมคุ้มครอง และยอมรับจากการบัญญัติ แต่ต่อมาการอีกด้วย ในทาง นิติบัญญัตินั้นก็โดยการออก “พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำ รัฐประหาร พ.ศ. 2490” โดยวุฒิสภาซึ่งทำหน้าที่รัฐสภาเพื่อให้คณะรัฐประหาร พ้นจากความผิดในการกระทำที่ล้มเหลวในภารกิจ ของคณะรัฐประหารขอบด้วย กฎหมายทุกประการ ส่วนในทางตุลาการ ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นสถาบันที่เป็นอิสระ อยู่เหนือการแทรกแซงใดๆ ในทางการเมือง ก็ยังให้การยอมรับการใช้อำนาจ รัฐธิปัตย์ในทุกรูปนี้ด้วย ดังที่คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 45/2496 ได้ให้คำ วินิจฉัยรองรับอย่างเด่นชัด ดังนี้:-

ข้อเท็จจริงได้ความว่าใน พ.ศ. 2490 คณะรัฐประหารได้ยึดอำนาจ การปกครองประเทศไทยได้เป็นผลสำเร็จ การบริหารประเทศชาติใน ลักษณะเช่นนี้ คณะรัฐประหารย่อมมีอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลง แก้ไข ยกเลิก และออกกฎหมายตามระบบแห่งการปฏิวัติ เพื่อบริหารประเทศ

¹⁸“คณะกรรมการกองบัญชาการทหารแห่งประเทศไทยฉบับที่ 15”, อ้างถึงใน สุนัน ตันติถุล, ผลลัพธ์อันทางการเมืองของรัฐประหาร พ.ศ. 2490, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาปัตกร่อง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2517, หน้า 185.

ชาติต่อไป มีเดือนนี้ ประเทศไทยจะจัดตั้งด้วยความสงบไม่ได้ ดังนั้น
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2490 จึง
เป็นกฎหมายอันสมบูรณ์¹⁹

จึงเห็นได้ไม่ยากนักว่ากระบวนการกระทำการทำร่วมโดยความรุนแรงเพื่อ
ยึดอำนาจการปกครองประเทศได้รับการสถาปนาอย่างชอบธรรมโดยหลัก
ทางนิติศาสตร์อย่างไร ผลต่อระบบธรรมาภิบาลของไทยจึงแทบไม่ต่างไป
จากการยอมรับนับถือกำลังอำนาจเป็นใหญ่ ซึ่งเท่ากับเป็นการลบล้างจุดมุ่ง
หมายในระบบประชาธิปไตยที่ต้องการให้รัฐธรรมนูญเป็นหลักประกันสิทธิ
เสรีภาพของประชาชน ตลอดจนเป็นเงื่อนไขกติกาทางการเปลี่ยนแปลงทาง
การเมืองโดยลั่นดิริช

ดังนั้น การรัฐประหาร พ.ศ. 2490 จึงมีนัยสำคัญสำหรับการเมือง
ไทยเนื่องจากเป็นการวางแผนฐานในทางกฎหมายและทางการเมือง-การทหาร
ให้แก่ระบบอำนาจนิยม ซึ่งจะมั่นคงยิ่งๆ ขึ้นในภายหลัง “การปฏิวัติ” ของ
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และพยายามทางการเมือง-การทหารรุกคืบต่อๆ มา ยึดถือ
เป็นแบบอย่างการจัดสร้างธรรมนูญการปกครองหรือรัฐธรรมนูญที่กำหนด
ขอบข่ายอำนาจให้กับฝ่ายบริหารอย่างสูง โดยปราศจากการควบคุมตรวจสอบ
จากรัฐสภา หรือมีแต่น้อยมาก รวมถึงการลิด戎นิธิเสรีภาพของประชาชน
ทั้งในทางการเมืองและทางเศรษฐกิจสังคม โดยบัญญัติไว้ในธรรมนูญการ
ปกครองแผ่นดิน หรือรัฐธรรมนูญฯ ฉบับที่ตนร่างกันขึ้นมาเองว่า “ให้เป็นไป
ตามบทบัญญัติของกฎหมาย” ซึ่งเท่ากับว่าไม่มีการรับรองสิทธิเสรีภาพใดๆ
เนื่องจากกฎหมายที่มีอยู่ล้วนแต่จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนทั้งสิ้น

¹⁹ อ้างแล้ว.

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในช่วงสองศตวรรษแรกจากเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 สังคมการเมืองไทยจะยังไม่เข้าสู่ระบบของชาติปัตติยาตราที่คณาจารย์ก่อการประท้วงตาม แต่ครับบันทึกไว้ว่า ในห้วงเวลาที่ขึ้นนำทั้งพลเรือนและทหารกำลังขึ้นเดียวกันขึ้นนี้เองได้เริ่มเกิดการบ่มเพาะและแตกหน่อความคิดทางการเมืองแบบเสรีนิยม-สังคมนิยมขึ้นในช่วงต้นศตวรรษ 2490 โดยปรากฏข้อเรียกร้องที่ต้องการสิทธิเสรีภาพทางการเมือง และในการแสดงความคิดเห็นเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางในหมู่นักศึกษา ปัญญาชน และนักลือสารมวลชนกลุ่มหนึ่ง

ปรากฏการณ์ที่สังคมไทยมีการเผยแพร่แนวความคิดทางสังคม-การเมืองการปกครองระบอบอื่นนอกเหนือจากระบอบเสรีนิยมประชาธิปไตย ออกสู่ประชาชนอย่างกว้างขวางขึ้นในช่วงต้นศตวรรษ 2490 โดยเฉพาะความคิดทางการเมืองลัทธิมาร์กซิสม์ สังคมนิยม และคอมมิวนิสต์นี้ เกิดขึ้นโดยมีเงื่อนไขปัจจัยและบริบททางสังคม-การเมืองและวัฒนธรรมจำเพาะกล่าวคือ มีการยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476 ในปี พ.ศ. 2489 เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองในประเทศจีนจากระบอบสาธารณรัฐไปสู่ระบบคอมมิวนิสต์ การเริ่มต้นสังคมเรียนระหว่างมหาอำนาจหลังสงครามโลกครั้งที่สองยุติ โดยมีสหราชอาณาจักรและยุโรปตะวันตกหรือนาโต ฝ่ายหนึ่ง กับสหภาพโซเวียตและประเทศองค์การสนธิสัญญาوار์ซอร์ ฝ่ายหนึ่ง ทำให้เกิดการต่อสู้ทางอุดมการณ์ทางการเมือง แพร่ขยายทั่วโลก จนกระทั่งลั่นไหปล้ำให้เกิดการเผยแพร่ทฤษฎีมาร์กซิสม์ ปรัชญาสังคมนิยม อิทธิพลของคิลปาราณีเพื่อชีวิต-เพื่อประชาชนในหมู่ปัญญาชนและนิลิตนักศึกษาของไทย อาทิ โดยการจัดป้ายสถาบันให้ความรู้เรื่องลักษณะเมืองในมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (มอ.) การตีพิมพ์เผยแพร่แนวความคิดและประสบการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของจีนในหนังสือพิมพ์และนิตยสาร มีการเขียนหนังสือเล่มและหนังสือแปล

เผยแพร่ปรัชญาマーคซิล์ม-มาอิสม์ และกระทิ้งโดยวิธีการให้การเรียนรู้แบบ “ลับเฉพาะ” ของฝ่ายคอมมิวนิสต์ เช่น การส่งคนไปฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานในประเทศจีน เป็นต้น

การตั้งตัวเรียนรู้ทางสังคม-การเมืองอย่างกว้างขวางลึกซึ้งในหมู่ปัญญาชน นักศึกษา ลือมารวน และประชาชนโดยทั่วไปในยุคต้นทศวรรษ 2490 นั้น อาจเรียกได้ว่าเป็นกระแสแสวัตตันธรรมทางการเมืองฝ่ายเปลี่ยนแปลง หรือฝ่ายซ้าย ทั้งนี้เนื่องจากแนวความคิดอุดมการณ์ที่มีการเผยแพร่รัตน์มีลักษณะที่แตกต่างและต่อต้านสภาพสังคมเดิมของไทย มุ่งเสนอแนวทางเลือกใหม่ให้แก่สังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแนวทางสังคมนิยม ดังจะเห็นได้จากการเผยแพร่เอกสาร-ลิ่งพิมพ์ ทั้งในรูปแบบบันทึกคดี บทความ คำราทฤษฎีการเมืองตามแนวความคิดดังกล่าวอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในแวดวงของนักศึกษา มธก. อาจกล่าวได้ว่า ในยุคที่นักศึกษา มธก. สนใจพยาบาลที่จะ “พาเพิร์เรียนรู้โลก เปลี่ยนแปลงสู่อาริยะยุค” นี้ ยังเปรียบเสมือนเป็นปฏิกริยาโดยตรงต่อสภาพการณ์ทางการเมือง-สังคมใน “ยุคทมิพ” ดังกล่าวมาแล้ว ที่ผู้บริหารมหาวิทยาลัย มธก. ได้รับผลกระทบและถูกกดดันภายหลังการรัฐประหาร 2490 ทำให้ประธานาธิบดีแสวงหารูปแบบการปกครองแบบใหม่ที่ดีกว่าเดิม

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ การเผยแพร่หลายของลัทธิอุดมการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนั้น บางส่วนยังมุ่งหมายไปถึงขั้นการเปลี่ยนแปลง ดังปรากฏ ความพยายามจากบางกลุ่มในอันที่จะแปรสภาพความสำนึกทางสังคม-วัฒนธรรมของพลังกระแสเปลี่ยนแปลงให้เป็นพลังทางการเมือง ด้วยวิธีการต่างๆ ทุกวิถีทาง เช่น โดยการจัดตั้งองค์กรแนวร่วมในกลุ่มอาชีพต่างๆ โดยอาศัยประเด็นการเรียกร้องสันติภาพ การขัดความทุกข์ยากของประชาชน การแสวงหาสิทธิเสรีภาพ เป็นต้น เพื่อเป็นสื่อในการเข้าถึงมวลชน และเปิดประเด็นในการที่จะต่อสู้ต่อต้านและโค่นอำนาจรัฐในระบบเดิม ทำให้ในที่สุด

กระแสพลังฝ่ายเปลี่ยนแปลงซึ่งในขั้นต้นมีบทบาทฐานะเป็นเพียงผู้วิพากษ์ วิจารณ์สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม ขึ้นนำ และเรียกร้องให้มีการปรับปรุงคุณภาพชีวิต ก็ต้องแปรเปลี่ยนมาเป็นพลังในการเมือง เพื่อกดดันและเรียกร้องต่อรัฐอย่างจริงจัง ภายหลังจากที่ได้ก่อตัวขึ้นไม่นาน โดยมีเงื่อนปัจจัยต่างๆ แวดล้อมก่อให้เกิดการผันแปรไป ไม่ว่าจะเป็นสภาพการณ์ระหว่างประเทศ-ภัยในประเทศ แรงกดดันจากการปราบปรามของฝ่ายอำนาจจารัสการขักจูง-ขึ้นนำจากกลุ่มชนวนการซึ่งต้องการเร่งรัดกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมือง และความปราการณาโดยบริสุทธิ์ใจของปัญญาชน เป็นต้น และถึงแม้ว่าพลังฝ่ายเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระยะเวลาอันสั้น จะต้องถูกปราบปรามโดยกลไกรัฐในกรณีกฎหมายติดภพ พ.ศ. 2495 แต่นั้นได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่ประชาชนกลุ่มนั้นได้เคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างหนักหน่วง กระทั่งสามารถเร้าระดมพลังมวลชนล้วนหนึ่งให้เข้ามาสู่กระบวนการกระทำร่วมเพื่อเรียกร้องสันติภาพ สิทธิ เสรีภาพ อันเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในอดีต ทราบกระทั้งถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516²⁰

ผลพวงของการเคลื่อนไหวทางความคิดทางการเมืองในช่วงต้นทศวรรษ 2490 นี้ ยาวไกลไปถึงทศวรรษ 2510 ดังได้มีการตั้งข้อสังเกตว่า องค์ความรู้ที่มีการเผยแพร่รักษากันอย่างแพร่หลายภายหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ไม่ว่าจะเป็นบทกวี บทความ หนังสือ หนังสือแปล ที่เกี่ยวกับปรัชญาمار์กซิสม์ ลัทธิสังคมนิยม ลัทธิคอมมิวนิสต์ ฯลฯ ล้วนแล้วแต่เป็นผลผลิตทางความคิดของปัญญาชนในยุคต้นทศวรรษ 2490 แทนทั้งล้วน

²⁰ โปรดดูรายละเอียดการต่อสู้เรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ สันติภาพ และความชัด แจ้งทางการเมืองไทยในช่วงต้นทศวรรษ 2490 ได้ใน; วิวัฒน์ คติธรรมนิตย์, กบฏสันติภาพ (กทม. : โครงการจัดพิมพ์คปป, 2539).

ด้วยเหตุที่การเรียกร้องแสวงหาอุดมการณ์ทางการเมืองแบบลังคมนิยม-คอมมิวนิสม์เริ่มแพร่หลายนี้เอง ทำให้กลุ่มอนุรักษ์นิยมและอำนาจนิยมฝ่ายทหารที่ร่วมกันก่อการรัฐประหาร 2490 ตระหนกตกใจและหวั่นเกรงว่าจะได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงในประเทศจีน จึงยินยอมร่วมมือกับมหาอำนาจ อาย่างเข่นสหรัฐอเมริกา ทำการกำราบปราบปราามฝ่ายตรงข้ามรัฐบาล ทั้งที่เป็นกลุ่มพลเรือนและกลุ่มทหารเรือที่สนับสนุนนายปรีดิพนมยงค์ กลุ่มพลประโยชน์อิสรภาพอื่น ๆ ได้จันเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในกรณีกบฏสันติภาพ จากนั้น รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้เร่งรัดให้ออกพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 มา ใช้ กฎหมายฉบับนี้มีผลบังคับใช้ถึงลีทัคราช และนับเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่สำคัญในการสะกดและปราบปรามฝ่ายตรงข้ามกับกลุ่มอำนาจนิยม-อนุรักษ์นิยม ซึ่งรวมถึงปัจเจกบุคคลทั้งหลายที่มีความคิดอุดมการณ์ไม่สอดคล้องกับกลุ่มอมาตยาอิปปิตัย ด้วยการยัดเยียดข้อหา “มีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์” ให้อย่างง่ายดาย โดยปราศจากการคุ้มครองตามกระบวนการยุติธรรม อันเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างรุนแรง

ด้วยเหตุปัจจัยที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ไม่ยากว่าระบบประชาธิปไตยของไทยในยุคแรกเริ่มดำเนินไปแบบลุ่ม ๆ دون ๆ ปราศจากรากฐานที่แน่นหนามั่นคงของพลังมหาชนที่จะกำกับดูแลการบริหารประเทศ หากขันขันนำที่ผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาริหารราชการก็ยังไม่ยึดมั่นในอุดมการณ์สิทธิเสรีภาพอย่างแท้จริง มีการลิด落ตอนลิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามอยู่เป็นระยะ ๆ เป็นสภาพการณ์ของระบบประชาธิปไตยที่สกัดบันทางการเมืองและลังค์ “เบาหวาน” พร้อมที่จะล่องละลิ่วตามกระแสเผด็จการและอำนาจนิยมได้โดยง่าย

ระบบปฏิวัติกับความเสื่อมทรามของอำนาจสัมบูรณ์

การข้อนพินิจประวัติศาสตร์การเมืองไทยช่วงรอยต่อแห่งยุคสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม กับจอมพลสฤษดิ์ มนัสวัชต์ ในช่วงปี 2500 นั้น หากอาศัยมุมมองของวัฒนธรรมทางการเมืองแล้วสามารถบ่งบอกได้ว่าเป็นเพียงกระบวนการเปลี่ยนแปลงอำนาจภายในกลุ่มชนชั้นนำด้วยกันเอง แต่ต่างกันเล็กน้อยตรงที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังกระดาษอย่างที่จะระบุอำนาจเจตด้วยการรัฐประหารหนุนหลัง ในขณะที่จอมพลสฤษดิ์ มนัสวัชต์ ประกาศอย่างแน่นว่า “ข้าพเจ้าขอรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว” จากนั้นได้รับอำนาจจารชูเต็ดขาด โดยวิธีการระดมมวลอำนาจจารชูแบบเบ็ดเสร็จ เข้าจัดการกับการเปลี่ยนแปลงอย่างมีระเบียบและเป็นระบบ

จอมพลสฤษดิ์ มนัสวัชต์ มีความคิดว่าระบบการเมือง เศรษฐกิจ และรูปแบบของรัฐบาล (รัฐธรรมนูญ รัฐสภา พระบรมราชโองการ) ที่ผ่านมาและมีอยู่เดิมนั้น ล้วนเป็นกลไกที่ไม่สามารถรักษาประเทศให้อยู่รอด และไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาตามทิศทางที่ต้องการได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องแก้ไขที่กลไกทั้งระบบโดยวิธีการปฏิวัติ²¹ ทั้งในด้านการเมือง โดยการจัดทำรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินที่เกือบกูลต่อการรวมศูนย์อำนาจแบบ

²¹ จอมพลสฤษดิ์ มนัสวัชต์ เป็นทหารรุ่นใหม่ที่มีได้ร่วมผูกพันกับอุดมการณ์ของคณะราษฎร ประกอบกับประสบการณ์ที่พึ่งเห็นความไว้เลี้ยงภาพของ การบริหารในระบบประชาธิปไตยของคณะราษฎร มีผลต่อแนวความคิดทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ มนัสวัชต์ โดยเห็นได้จากการปฏิเสธรับปรัชญาธรรมนูญ พระบรมราชโองการ การเลือกตั้ง ฯลฯ โปรดดูรายละเอียดใน พันเอกอาจศึก ดาวสว่าง, **ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ มนัสวัชต์** (คณะรัฐมนตรีจัดพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพฯ พฤศจิกายน 2507), หน้า 65-66. และ **ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ มนัสวัชต์** (อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพจอมพลสฤษดิ์ มนัสวัชต์) 2507.

เปิดเสร็จ ส่วนด้านเศรษฐกิจโดยการสถาปนาระบบทุนนิยมเพื่อขันขันกลาง ผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับแรกในปี 2504 และได้มีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งสภាភัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้น (ซึ่งต่อมาคือสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) และด้านสังคม โดยเน้นการอยู่ร่วมกันของชนชั้นกลางอย่างผสมผสานแบบวัฒนธรรมไทย และมีระเบียบวินัย จอมพลสุขุมได้อ้างความชอบธรรมในการแปรแนวความคิด ดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติ เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับประเทศไทยในยุคสมัยที่ต้องเผชิญกับปัญหาความไม่มั่นคงทางการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะข้อ อ้างภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ จึงจำเป็นต้องใช้ธรรมนูญการปกครอง แผ่นดินที่มีเพียง 20 มาตร เนื้อเป็นเครื่องมือในการใช้อำนาจเบ็ดเสร็จของ ผู้นำ ในขณะที่ลดตอนโครงสร้างสถาบันทางการเมืองที่ลับซับซ้อน เพื่อการ มีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเปิดกว้างปฏิเสธระบบการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจ โดยการจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาหน้าที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติ สมาชิกส่วนใหญ่ประกอบด้วยข้าราชการ ทั้งทหาร ตำรวจ และข้าราชการ

ผลเรือน โดยมีวัตถุประสงค์ให้เป็น สภาทำงาน ไม่ใช่สภาผู้แทนราษฎร โดยมุ่งให้บรรลุถึงเป้าหมายในการ พัฒนาเศรษฐกิจเป็นลำดับๆ

ทั้งนี้ การพัฒนาเศรษฐกิจ ในทศวรรษของจอมพลสุขุม ธนารักษ์ ยังมีความมุ่งหมายพิเศษอยู่ที่การ สร้าง “ชนชั้นกลาง” อีกด้วย ดัง

◀ จอมพลสุขุม ธนารักษ์ ผู้ประกาศว่า
“ข้าพเจ้าขอรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว”

ปรากฏขัดแย้งในสุนทรพจน์ในโอกาสครบรอบปีที่ 2 แห่งการปฏิวัติ 20 ตุลาคม 2503 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

วิธีการดีที่สุดสำหรับสร้างชาติ สร้างประเทศให้มีรากฐานมั่นคง เป็นการสร้างชนชั้นกลางให้มีจำนวนมากกว่าชนชั้นอนุอันเป็นยอดภูมิคุณ... เป็นระบบที่พยายามสร้างชนชั้นกลางโดยมีจุดหมายปลายทางที่จะให้ประเทศไทยมีชนชั้นกลางมาก... ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่าเราสามารถสร้างชนชั้นกลางขึ้นได้มากเพียงใด ก็เป็นการสร้างลัทธิใหม่สำหรับประเทศไทย และเป็นลัทธิที่ผ้าสูกมากเพียงนั้น แผนผังและโครงการเศรษฐกิจที่ทำขึ้นแล้วก็มุ่งไปสู่จุดหมายอันนี้²²

การมุ่งเน้นมิติทางเศรษฐกิจที่เริ่มต้นอย่างจริงจังในสมัยจอมพลสฤษดิ์นี้เอง นับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญทางการเมือง จากอำนาจจารัสู่ที่เคยจำกัดกรอบอยู่แต่ในระบบราชการและกองทัพเป็นหลัก เริ่มแผ่ขยายครอบคลุมสู่สถาบันเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น เกิดการปรับเปลี่ยนลัมพันธภาพระหว่างชนชั้นนำในกองทัพและระบบราชการกับชนชั้นนำทางเศรษฐกิจ จากการคุ้มครองเศรษฐกิจเพื่อภารกิจทางการค้าที่เริ่มเพื่องฟูชั้นสมัยหลังการรัฐประหาร 2490 มาเป็นแบบมีหุ้นส่วนและเป็นผู้ประกอบการเองมากขึ้น จนกระทั่งพลังของชนชั้นนำทางเศรษฐกิจได้รับการผลักดันให้เกิดการรวมตัวกันของผู้ประกอบการทางธุรกิจ ก่อตั้งเป็นสมาคมต่าง ๆ เพื่อสร้างพลังต่อรองทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง คือ สมาคมหอการค้าไทย สมาคมอุตสาหกรรมไทย และสมาคมธนาคารไทย และนำไปสู่การกระจายตัวทางเศรษฐกิจในหมู่

²² เสน่ห์ จำrik, “แนวทางพัฒนาเศรษฐกิจ: ปัญหาของไทย” ใน เสน่ห์ จำrik: รัฐศาสตร์กับการเมืองไทย, (กทม.: มูลนิธิโครงการตำราลัทธิศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2530), หน้า 24.

ขันชั้นนำทางธุรกิจเท่านั้น ไม่กระจายไปสู่ประชาชนส่วนใหญ่ ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งส่งผลกระทบที่สำคัญในทศวรรษต่อๆ มา²³ “ขันชั้นกลาง” ที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มุ่งหวังจะสร้างจีงกล้ายเป็นเพียงชนชั้นอนุสิทธิ์ที่享有สุขอยู่ด้วยการแบ่งบ้องและร่วมแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับผู้นำระบบเด็ดขาดการทหารเท่านั้น มิได้มีมิติทางคุณภาพหรือจิตสำนึกอิสระเกิดขึ้น

โดยนัยทางการเมืองแล้ว ความหมายของ “ขันชั้นกลาง” อาจพิจารณาได้จากหลายปัจจัยซึ่งมีให้หมายถึงแต่เฉพาะด้วยรายได้ประชาชาติพัฒนาการใช้จ่าย การแต่งกาย การดำรงชีวิตด้านอื่นๆ ตลอดจนทำเลที่อยู่อาศัย เท่านั้น หากควรพิจารณาถึงคุณลักษณะทางจิตสำนึกหรือทัศนคติของกลุ่มนี้แล้วนี้ที่มีต่อสังคมด้วยว่า ยังคงมุ่งมั่นที่จะก้าวไปสู่ฐานะที่ดีกว่าในสังคม มุ่งมั่นเพื่อการเปลี่ยนแปลง หรือพวงอยู่กับอภิสิทธิ์และผลประโยชน์ของกลุ่มตน ในขณะเดียวกันให้พิจารณาถึงขันชั้นกลางกลุ่มอื่นๆ ในสังคมไทยที่กำลังก่อตัวขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มปัญญาชน นิสิตนักศึกษา ที่เริ่มปรากฏสถานะและบทบาทเด่นขึ้นในปลายทศวรรษ 2510

การขยายตัวทางการศึกษาในทศวรรษที่ 2510 เป็นอันสืบต่อเกิดจากรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ปูพื้นฐานการพัฒนาการศึกษาโดยการร่วมมือทางวิชาการกับสหรัฐอเมริกา ในช่วงต้นทศวรรษ 2510 มีการตั้งมหาวิทยาลัยใหม่ๆ เพิ่มขึ้นหลายแห่ง เพื่อตอบสนองต่อประชากรในวัยเรียนที่มีอัตราเติบโตสูงขึ้นอย่างมาก จากปี 2507 ถึง 2512 จำนวนผู้เข้าเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งของรัฐบาลและเอกชนเพิ่มขึ้นจาก 310,864 คน เป็น

²³โปรดดูรายละเอียดใน ณรงค์ เพชรประเสริฐ, กลุ่มทุนนิยมผู้ภาคในประเทศไทย, (กทม. : ปุกุช, 2519).

445,116 คน ในปี 2504 จากที่มีนิสิตนักศึกษาจำนวนเพียง 15,000 คน เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัย 5 แห่ง ในปี 2515 เพิ่มขึ้นเป็น 100,000 คน ใน 17 มหาวิทยาลัย ขณะเดียวกัน แม้ว่ามหาวิทยาลัยจะเพิ่มจำนวน ขยายขนาด และรับนักศึกษาเพิ่มขึ้นได้อย่างรวดเร็ว แต่ก็ไม่สามารถขยายโอกาสทางการคึกคักระดับอุดมศึกษาให้ครอบคลุมนักเรียนที่จบขั้นมัธยมปลายได้มากพอ ด้วยเหตุนี้เองวิทยาลัยเทคนิค อาชีวะ พานิชย์การ และอื่น ๆ จึงขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเข่นกันดังปรากฏว่ามีผู้เข้าเรียนโรงเรียนอาชีวะรัฐบาลเพิ่มจาก 44,642 คนเป็น 81,665 คน²⁴

เมื่อพิจารณาในเชิงปริมาณ กลุ่มคนซึ่งจะเดินทางกลับเป็นขั้นกลางได้ปรากฏปร่างขั้นเด่นชัด ในเชิงคุณภาพ การบ่มเพาะจิตสำนึกทางลังคอม การเมืองของนิสิตนักศึกษาเกิดขึ้นบนบริบททางลังคอม เศรษฐกิจ และการเมืองที่เริ่มลับซับซ้อนขึ้นทั้งจากสภาพการณ์การเมืองระหว่างประเทศและ การเมืองภายในประเทศ ซึ่งจะขอสรุปโดยลังเข้าไปดังนี้

ในช่วงทศวรรษ 2490-2510 ระบบการเมืองโลกอยู่ในยุคสมัยของสหภาพโซเวียต ที่มีการแบ่งเป็น 2 ค่าย มีการแข่งขันระหว่างสหภาพโซเวียต กับสหภาพโซเวียต ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในแถบอนโอดีจีน มีการต่อต้านและปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง ผู้นำเผด็จการทหารของไทยเลือกที่จะอยู่ฝ่ายสหภาพโซเวียต ในการล้มล้างระบอบ军政府 ในส่วนความขัดแย้งครั้นนี้ โดยการส่งกองทหารเข้าไปในลาวภายใต้แผนยุทธศาสตร์ของสหภาพโซเวียต ในการเดือนมีนาคม พ.ศ. 2505 สหภาพโซเวียต

²⁴ เบเนดิก แอนเดอร์สัน, “บ้านเมืองของเรอลังแตง : แห่งนุ่นทางลังคอมและวัฒนธรรมของรัฐบาล 6 ตุลาคม” แปลโดย เกษียร เตชะพีระ, อเนก อาการสุวรรณ และชาญวิทย์ เกษตรศิริ ใน จำก 14 ถึง 6 ตุลา (กทม.: มูลนิธิโครงการคำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2544) หน้า 109.

ว่าจะให้การสนับสนุนประเทศไทยอย่างเต็มที่หากถูกโจมตีจากประเทศคุณมิวนิสต์ จากนั้นได้นำฝูงเครื่องบินพิ้งระเบิดเข้าประจำที่ภาคอีสานและนำทหาร 6,300 คน เข้าประจำการในประเทศไทย ไทยจึงกล้ายเป็นฐานทัพของสหรัฐอเมริกาที่จะใช้ในการทิ้งระเบิดทางอากาศโจมตีเวียดนาม ก้มพูชาและลาวตั้งแต่ปี 2507 เป็นต้นมา²⁵ และเพิ่มสูงถึง 45,000 คนในปี พ.ศ. 2512 จากปี พ.ศ. 2494 – 2515 มูลค่าความช่วยเหลือทางการทหารของสหรัฐฯ แก่ไทยคิดเป็นจำนวน 1,147 ล้านเหรียญสหรัฐฯ เปรียบเทียบได้เท่ากับร้อยละ 54 ของงบประมาณกระทรวงกลาโหมไทยในแต่ละปี มูลค่าความช่วยเหลือนี้จัดว่าต่ำ เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายของสหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวกับสังคมอินโดจีนทั้งหมด แต่กลับช่วยเสริมสร้างระบบปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพลถนอม กิตติขจร ให้มั่นคงถึงกว่า 16 ปี

สำหรับสภาพการเมืองภายในประเทศไทยนั้น รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร รับช่วงบริหารประเทศตามธรรมเนียมการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2502 สืบต่อนโยบายการผูกขาดอำนาจทางการเมือง การเศรษฐกิจ และการระหว่างประเทศจากการรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตั้งแต่ปลายปี 2506 มาจนถึงปี 2511 ในช่วงเวลาดังกล่าว แม้ว่าการก่อตัวของกลุ่มคนรุ่นใหม่ๆ ในลั่งคมจากการพัฒนาเศรษฐกิจนับจากช่วงต้นทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา จะยังไม่มีผลคุกคามหรือกดดันเรียกร้องสิทธิเสรีภาพทางการเมืองมากนัก แต่สภาพทางการเมืองไม่อาจอยู่ในระบบปิดได้ตลอดกาล รัฐบาลเด็ดขาดการของจอมพลถนอม กิตติขจร จำต้องผ่อนปรนให้มีการประการให้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในปี 2511 หลังจากที่สภาร่างรัฐธรรมนูญซึ่งแต่งตั้งตามธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2502 ใช้เวลา_r่างถึง 9 ปี 4 เดือน 17 วัน

²⁵ ผ้าสุก พงษ์เพจิต แคลริส เบเคอร์, เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ, (กทม.: สำนักพิมพ์ตรัตน์, 2539), หน้า 466-469.

และกำหนดให้วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 เป็นวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคร “สหประชาไทย” ซึ่งจะมาร่วมลงมติได้รับเลือกเข้ามาจัดตั้งรัฐบาลอีกรัชหนึ่ง ในครั้งนั้น มีจำนวนพรรคร่วมเมืองที่สมัครเข้ารับเลือกตั้งถึง 12 พรรคร มีสัดส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นนักธุรกิจได้รับเลือกเข้ามาถึงร้อยละ 45.7 แสดงถึงความสนใจในตัวของพลังการเมืองนอกระบบราชการ และการแบ่งเป็นกลุ่มผลประโยชน์เฉพาะพรศพวากที่หลอกหลายมากขึ้นได้ล้วนหนึ่ง

หลังการเลือกตั้ง จอมพลน้อม กิตติชจร ได้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง เข้าบริหารประเทศในบรรยายกาศ “ประชานิปไตยครั้งใบ” ตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พ.ศ. 2511 ที่พยายามแยกฝ่ายบริหารให้ปลอดจากการควบคุมของฝ่ายนิติบัญญัติ แต่ในครั้งนั้น ปัญหามิได้อยู่ที่รูปแบบการปกครอง หากอยู่ที่ความขัดแย้งภายในแกนของรัฐบาลนั้นเอง ระบบธรรมาภัยในช่วงปี 2512-2514 จึงเป็นเพียงเวทีให้ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ประลองกำลังและสร้างฐานอำนาจกันเองมากกว่า มีการแตกแยกใจไม่เดียวกัน แรงบีบคั้นเรียกร้องสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ จากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรครัฐบาล เกิดเป็นสภาพชุลมุนวุ่นวาย รัฐบาลไม่สามารถควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกลุ่มอธิพลใกล้ชิดได้ ในที่สุดจอมพลน้อม กิตติชจร จึงตัดสินใจปฏิวัติรัฐบาลของตัวเองเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2514 โดยอ้างเหตุผลถึงภัยจากต่างชาติทางประเทศที่เข้ามาแทรกแซงและยุยงล่วงเสริมให้ผู้ก่อการร้ายกำเริบเลิบ้านในประเทศไทย นอกจากนี้สถานการณ์ภายในประเทศไทยเต็มไปด้วยความยุ่งเหยิงนานาประการ ซึ่งคณะกรรมการปฏิวัติเห็นว่า หากปล่อยให้มีการแก้ไขเป้าหมายวิถีทางของรัฐธรรมนูญแล้วจะเป็นการล่าช้า จึงตัดสินใจปฏิวัติเพื่อให้สามารถแก้ไขสถานการณ์ของประเทศไทยได้โดยย่างรวดเร็ว เมื่อทำการปฏิวัติแล้ว จอมพลน้อม กิตติชจร ได้จัดตั้งสภาพบริหารคณะปฏิวัติขึ้นเพื่อปกครองประเทศไทย และทำการปกครองด้วยประกาศคณะปฏิวัติ

และมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พร้อมทั้งใช้มาตรการเข้มกร้าวและรุนแรงต่อปัญหาที่รัฐบาลเห็นว่าเป็นภัยคุกคามความมั่นคงของประเทศไทย มีการตั้งพันเอกณรงค์ กิตติชจร ลูกข่ายจอมพลสนธม และเป็นลูกเขยจอมพลประภาส จากราชถียร ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ช่วยเลขาธิการคณะกรรมการปฎิรัติ อีกทั้งยังได้ดำรงตำแหน่งรองเลขานุการคณะกรรมการตรวจสอบและติดตามผลการปฏิบัตรราชการ (กตป.) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจมากมายจนมีผู้เปรียบเปรยว่าเป็นแม่นยำที่สุดในด้านตัวของพันเอกณรงค์ เนื่องจากให้หน่วยงานนี้คุกคามผู้นำกลุ่มนี้ ตลอดจนมีการกระบวนการทั้งกับหน่วยงานราชการอื่นๆ อย่างรุนแรง อาทิ ในกรณีการนัดหยุดงาน และการจัดการกับปัญหาการขาดแคลนข้าว เป็นต้น โดยที่ต่อมาน ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพล.ต.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ อธิบดีกรมตำรวจนักกบกลุ่มของจอมพลสนธม-ประภาส ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น มีกรณีการบุกพังป้อมตำรวจ ซึ่งข่าวลือระบุว่าเป็นการกระทำของคนของพันเอกณรงค์ กิตติชจร ในที่สุดเมื่อ พล.ต.อ.ประเสริฐ ครบเกณฑ์แล้ว ทางรัฐบาลจอมพลสนธมไม่ต่ออายุราชการให้ ทั้งที่ก่อนหน้านั้นได้มีการต่ออายุราชการให้จอมพลสนธมแล้ว ต่อมาก็ได้มีการต่ออายุราชการให้จอมพลประภาส พร้อมทั้งเลื่อนขึ้นเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดแทนจอมพลสนธม แต่ก็ต้องยอมโอนตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกให้กับพลเอกกฤษna สีวรรยา ไปในตอนปลายเดือนพฤษภาคม 2516 เพื่อลดระดับความขัดแย้งในกองทัพลงไปบ้าง

เมื่อถึงจุดนี้ พฤติกรรมของคณาจารีปทไทย ถนน-ประภาส-ณรงค์ ก็กล้ายเป็นสิ่งที่คนรุ่นใหม่ในสังคมไทยรับไม่ได้ มีการปิดกั้นเสียงภาพ ผนวกกับความไม่ประสิทธิภาพในการบริหารราชการ ความบันป่วนทางเศรษฐกิจ ข้าวยากหมากแพง ข้าวสารขึ้นราคา การใช้อภิสิทธิ์ การเล่นพรมครเล่นพวง ในท่ามกลางบรรยายกาศที่ไม่เป็นประจาริปไทยเช่นนี้ นายป้าย อึ้งภากรณ์ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ผู้ที่ปัญญาชนและนิลิตนักศึกษาครัวท่า ภายใต้นาม

“นายเข้ม เย็นยิ่ง” ได้เขียนจดหมายถึงจอมพลกนก กิตติขจร (พี่ทำนุ) วิงวอน “...ให้โปรดได้เร่งให้มีกติกาหมู่บ้านขึ้นเด็ดโดยเร็วที่สุด... โปรดอำนวยให้ข่าวบ้านไทยเจริญ มีลิทธิเสรีภาพตามหลักประชาธิรัฐ สามารถเลือกตั้งสมัชชาขึ้นโดยเร็ว...”²⁶ จดหมายฉบับนี้มีล้วนเกือบทุนให้ผู้ฝึกไฟเสรีภาพกล้าที่จะเรียกร้องเสรีภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อได้แพร่หลายในหมู่นิลิตนักศึกษา และปัญญาชน ซึ่งเริ่มรวมตัวกันทำกิจกรรมทางสังคมการเมืองแข็งแกร่งขึ้นเรื่อย ๆ

²⁶ป้าย อึ๊ภารณ์, “จดหมายนายเข้ม เย็นยิ่ง” ใน สันติประชาธิรัฐ, (พระนคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2516), หน้า 57. จดหมายฉบับนี้พิมพ์ครั้งแรกในนิตยสารข่าวบ้านซึ่งจัดทำโดยกลุ่มนักศึกษาและอาจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นเหตุให้มีการข่มขู่ว่าจะปิดนิตยสารดังกล่าว

ใหม่ใน 14 ตุลา : ตีนเกิดเสรีชน

ตีนเกิดเสรีชน
ตาบทอกกระบวนการบิน

อย่ายอมทนก้มหน้าฝืน
หรือทนคลื่นกระแสเรา

จงสู้จนสุดฤทธิ์
ศักดิ์ศรีมุนุษย์ชน

แม้ชีวิตจะดับพ้น
ไม่ยอมทนเป็นทาสใคร

หากหวังเสรีภาพ
สันติภาพจักมี

หวังโลกرابรื่นราศรี
เพราะการที่เราต่อสู้²⁷
รี โตามพระจันทร์

ในขณะที่ระบบคุณ-ประภากล ปิดกั้นตัวเองจากการเปลี่ยนแปลง
ของสังคมการเมืองภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากการรัฐประหารในปี 2514
เพื่อเด็จอำนาจให้กับกลุ่มตนโดยเด็ดขาดยิ่งขึ้น ช่วงปี 2512-2515 นี้เอง
บรรยายกาศทางสังคมการเมืองในแวดวงชนชั้นกลาง โดยเฉพาะกลุ่มนิสิต นัก
ศึกษา ปัญญาชน เริ่มเปลี่ยนแปลงไป จากยุค “สายลมแสงแดด” เยาวชน
คนหนุ่มสาว รุ่นใหม่ ได้ก้าวเข้ามายืนบนท่าเพื่อสังคมอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน
มีการแลกเปลี่ยนความคิดทางการเมืองและสังคมอย่างกว้างขวางขึ้น มีความ

²⁷ อนันต์ เสนาขันธ์, ดับเทวดา, (กทม.: โรงพิมพ์พิชเนส, 2516), หน้า 60.
อ้างถึง กองบรรณากร, “นักศึกษา 16 : คลื่นลูกใหม่ของพลัง”, สังคมศาสตร์บริทัศน์ฉบับ
ที่ 6, ปีที่ 11, มิถุนายน 2516, หน้า 32.

รู้สึกสนใจต่อปัญหาทุกข์ยากเดือดร้อนของคนยากจน โดยบางส่วนได้รับอิทธิพลทางความคิดจากการศึกษาผลงานของนักคิดนักปฏิวัติร่วมสมัย อีกที่ ไฮจิมินท์, เซ ภูรา, ฟิเดล คาสโตรฯ ฯ และได้แสดงความนิยมชมชอบการต่อสู้เพื่อมวลชน การเสียสละเพื่อความเป็นธรรมในสังคม จนถึงขั้นเป็นแรงบันดาลใจให้นิสิตนักศึกษาจำนวนหนึ่งรวมตัวเป็นกลุ่มทำกิจกรรมตามมหาวิทยาลัย เช่น สภาหน้าโดย ที่มีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กลุ่มนี้พูดไปตั้ง ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สภากาแฟ ที่มีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ชุมชนคนรุ่นใหม่ ที่มีมหาวิทยาลัยรามคำแหง กลุ่มนักศึกษาหัวก้าวหน้า ที่มีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น แม้ว่ากลุ่มเหล่านี้ในระยะแรกๆ จะมีสมาชิกจำนวนน้อย และเป็นของแปลงในหมู่นิสิตนักศึกษาทั่วไป แต่ต้นเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นทัศนะที่มีต่อระบบการเมืองการปกครองของนิสิตนักศึกษาส่วนหนึ่ง ซึ่งในภายหลังได้เข้าสู่การจัดตั้งองค์กรที่เข้มแข็งขึ้น

การศึกษาความเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองของนิสิตนักศึกษา ก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 นั้น ในข้อเขียนหลายชิ้นมักลืมสาขาวิชานาน ย้อนไปถึงปี พ.ศ. 2508 เมื่อมีการออกนิตยสารลังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับนิสิตนักศึกษา โดยทางบรรณาธิการสังคมศาสตร์ปริทัศน์ (ส. ศิริรักษ์) ได้ขักขวนนิตยสารนักศึกษาจากสถาบันต่างๆ เข้ามาร่วมจัดทำหนังสือ ซึ่งต่อมาได้มีการรวมตัวกันของผู้จัดทำหนังสือเป็นกลุ่มปริทัศน์เสนา เพื่อพบปะพูดคุย ปัญหาสังคมและเรื่องราวที่นำเสนอในวงกว้างออกไป จนกระทั่งจัดทำเป็นนิตยสารปริทัศน์ฉบับนิสิตนักศึกษา วิพากษ์วิจารณ์สังคมใกล้ตัว คือบทบาทของนักศึกษาและอุดมคติ ทำให้บรรดานิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยที่มีความคิดอ่อนทางสังคมการเมืองได้มีเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยในช่วงเวลาเดียวกันนี้ มีการรวมกลุ่มคนทำหนังสือที่เป็นนิสิตนักศึกษาจากหลายสถาบันออกนิตยสารในนามเจ็ดสถาบัน มีข้อเขียนวิพากษ์วิจารณ์มหาวิทยาลัยและการเมือง ทำให้เมื่อออกมาได้มีกีฉบับ ผู้จัดทำก็ถูกเรียกตัวไปสอบสวนมีการ

ทำแฟ้มประวัติ ในที่สุดก็ต้องยุติไป²⁸

ในปี 2512 บรรยายการทางลังค์มาร์คเมืองเริ่มคึกคักขึ้น เมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไปเป็นครั้งแรกในรอบ 12 ปี นิสิตนักศึกษาจำนวนหนึ่งได้เข้าร่วมลังเกตการณ์การเลือกตั้งในครั้งนั้น มีการรวมตัวเป็น “กลุ่มนิสิตนักศึกษา ลังเกตการณ์เลือกตั้ง” นอกจากนี้ นิสิตนักศึกษาส่วนหนึ่งยังได้เข้าไปมีประสบการณ์ล้มผัสบัญหาความทุกข์ยากของคนยากคนจน จากการออกค่ายอาสาพัฒนาชนบท ซึ่งแม้ว่าจะมีหลักคิดในเรื่องของการลังค์มาร์คและ การสร้างวัฒนาต่าง ๆ ให้เข้าบ้านก็ตาม แต่เป็นช่องทางหนึ่งที่ช่วยเปิดโลกทัศน์ ของนิสิตนักศึกษาให้ล้มผัสลังค์มาร์คไทยในล้วนอื่น ๆ บ้าง นำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์ลังค์มาร์ค การครอบจำกัดทางเศรษฐกิจ โดยต่างประเทศ ต่อต้านความหรูหรา ฟุ่มเฟือย มีการจับกลุ่มนักศึกษาศิลปะและวรรณกรรมเพื่อชีวิต ดังปรากฏในหนังสือ “เล่มละบาท” ที่จัดทำโดยนิสิตนักศึกษา อาทิ คัมภีร์ ซึ่งพูดถึงการปฏิรัติของประชาชน มีหน้าปกเป็นรูปкар์ล มาร์กซ์ และภัยชา วิจารณ์ สหรัฐอเมริกา ภัยเขียว วิจารณ์เผด็จการทหาร เป็นต้น²⁹

จากประสบการณ์การรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวเนื่อง ภายหลังการประชุมสมาคมบริการนักศึกษานานาชาติ (WUS) แห่งประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2512 นิสิตนักศึกษากลุ่มนหนึ่งได้รับแรงบันดาลใจกระตุ้นให้เกิดความคิดและความพยายามที่จะให้มีศูนย์รวมของนิสิตนักศึกษาทุกมหาวิทยาลัยขึ้น และในที่สุด เป็นผลให้มีการตั้ง “ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย” ขึ้น

²⁸ อเนศ อาการน์สุวรรณ, “ความเคลื่อนไหวของนักศึกษาไทยยุคแรก” ใน วิทยากร เรียงกุล (บก.) ขบวนการนักศึกษาไทย จาก 2475-14 ตุลาคม 2516 (กทม.: สำนักพิมพ์สายสาร, 2546), หน้า 47.

²⁹ อ้างแล้ว, หน้า 70. และ วิสา คัญทัพ, “ขบวนการนักศึกษาไทยก่อนจะถึงการลุกฮือ 14 ตุลาคม” ใน วิทยากร เรียงกุล, อ้างแล้ว, หน้า 87.

มาในเดือนกุมภาพันธ์ 2513³⁰ อาย่างไรก็ตาม กิจกรรมของศูนย์กลางนิสิต นักศึกษาในช่วงแรก ๆ นั้นยังเป็นประเภทบันเทิงหารายได้ ข่ายผู้ประสบภัย ฯลฯ มากกว่าที่จะแสดงความคิดทางลังкамการเมือง เป็นเพียงการรวมตัวกันของ ประชาชนสมอสมมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เท่านั้น³¹

ปี พ.ศ. 2515 เมื่อศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ได้ เลขานิการคนใหม่ คือ นายธีรยุทธ บุญมี จากสโนสมนิสิตจุฬาลงกรณ์มหา วิทยาลัย ก็เริ่มมีกิจกรรมความเคลื่อนไหวทางลังкамการเมืองขึ้น เรื่อยๆ จากการรณรงค์ให้คนหันมานายมิใช้สินค้าไทย เช่น ใช้ผ้าดิบตัดเสื้อ จน กระตุ้นจัดการเดินขบวนต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นในปลายปี 2515 โดยมีข้อความ ที่ใช้ในการรณรงค์ในลักษณะต่อไปนี้

สัตว์เศรษฐกิจคิดร้ายทำลายชาติ
มนุษย์ทุกอย่างฉลาดจึงทำได้
ไตรรุ่นโก โอมเลิกงามาย
วันนี้แผ่นดินไทยไม่ต้อนรับ³²

หลังจากการเดินขบวนต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นแล้ว กลุ่มนักศึกษาเริ่ม ลำดับพลังทางการเมืองเป็นครั้งแรกโดยการประท้วงประภาศคณะปฏิวัติ ฉบับ ที่ 299 ซึ่งให้อำนาจฝ่ายบริหารแทรกแซงฝ่ายนิติบัญญัติ ารมณ์ของนิสิต นักศึกษาซึ่งถูกกดดันอยู่แล้วก็ระเบิดขึ้น “จะล้มระบบประชาธิปไตยก์พอกันได้ นี่จะเอาไปหมดเหล็กหรืออย่างไร”³³ การชุมนุมประท้วงของนิสิตนักศึกษาในวันที่

³⁰ เสน่ห์ จำริก, “การเมืองไทยกับปฏิวัติตุลาคม” ใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, จาก 14 ถึง 6 ตุลา, อ้างแล้ว, หน้า 16.

³¹ อเนก อากรณ์สุวรรณ, อ้างแล้ว, หน้า 52.

³² วิสา คัญทพ., อ้างแล้ว, หน้า 89.

³³ อนันต์ เสนาขันธ์, ดับเทวดา, อ้างแล้ว, หน้า 58.

15 ธันวาคม 2515 จึงเป็นการแสดงปฏิกริยาไม่พอใจที่คณบดีวิศวะฯจะรับอำนาจทางนิติบัญญัติเอาไว้อีกทางหนึ่ง โดยได้ออกแต่งการณ์อุปกรณ์มหาลัยฉบับแต่งการณ์ฉบับหนึ่งกล่าวว่า

ข้อเท็จจริงก็คือ ตามประกาศคณบดีวิศวะฯฉบับที่ 299 มีสาระสำคัญที่บันทอนต่อรองความเป็นอิสระเสรีในขบวนการยุติธรรม นั่นคือคติธรรมแห่งความเที่ยงธรรมจะต้องถูกเผยแพร่ยิบย่าง และโอนเขอนไปตามกระแสอำนาจของผู้มีครองประเทศ ในที่สุดแล้วประชาชนจะร่วมเย็นเป็นสุขได้อย่างไร อะไรมาก็เป็นหลักประกันในความเป็นสุจริตชนของเราระ... เพื่อนักศึกษาและประชาชนที่รักยิ่งทุกท่าน ขณะกรรมของประเทศอยู่ในความรับผิดชอบของเรามิให้หรือ สัตว์การเมืองภายใต้ประเทศเป็นภัยร้ายแรงต่อเรา ไม่แพ้สัตว์เครชชูสกิจจากต่างประเทศ เช่นเดียวกัน ...คงไทยผันสุดท้ายที่เราพอจะอดอ้างแก่ชาวโลกได้ ก็ต้องหักสะบันลงด้วยประกาศฉบับนี้...พวกเข้าได้ทำอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารและแทบทุกแผลกมาแล้ว ยังจะมาดึงเอาร่างกายตุลาการไปเหยียบย่างให้มัวหมองอีก...³⁴

ในระหว่างการต่อสู้ประท้วงของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้มีการพิมพ์กลอนข้างต้นที่ขึ้นต้นด้วย “ดื่นเกิดเสรีขัน....” ออกรสกิจจ่ายปลุกเร้าสำนักทางการเมืองที่ถูกระบบเพื่อการณ์นอม-ปราภาส ปิดกั้นมาถึงหนึ่งทศวรรษให้ลูกโน่นออกมานะ จนกระทั่งรัฐบาลต้องยกเลิกประกาศดังกล่าวไปในที่สุด

ต่อมาในปี 2516 สโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้มีการจัดกิจกรรม สัปดาห์ส่งความอินโดจีน วิพากษ์วิจารณ์นโยบาย “ขัก

³⁴ อนันต์ เสนาขันธ์, อ้างแล้ว, หน้า 58-59.

ศึกเข้าบ้าน” ของรัฐบาลไทยที่สนับสนุนสหรัฐอเมริกา โดยการส่งทหารและทหารรับจ้างเข้าไปรบในอินโดจีน ตลอดจนอนุญาตให้สหรัฐอเมริกาใช้ไทยเป็นฐานทัพในการทำสงครามเวียดนาม กิจกรรมเหล่านี้ สะท้อนถึงจิตสำนึกรากฐานที่เมืองของกลุ่มนิลิตนักศึกษาที่เริ่มทวีความเข้มแข็งขึ้น

จนกระทั่งเมื่อเกิดเหตุการณ์ทั่วใหญ่ในเรศร์ ที่นายทหาร นายตำรวจ และพวกรักษาดราไจ้ เฮลิคอปเตอร์และอาวุธปืนของรัฐอ้างว่าปราบปรามแล้วแต่ลักษณะเข้าไปล่าสัตว์ในทุ่งใหญ่ในเรศร์ จนเฮลิคอปเตอร์ตกเป็นข่าวฉาวโน่น ทางหน้าหนังสือพิมพ์ ต่อมาแก้ไขด้วยการนำเส้นทางเดิมพิมพ์ทันสืบบันทึกฉบับจากที่ทุ่งใหญ่ เปิดโปํงเบื้องหลัง แต่เหตุการณ์ได้ผันแปรไปเมื่อมหาวิทยาลัยรามคำแหงลั่งลบชื่อหรือข้อปลีกนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง 9 คนออก เนื่องจากได้แสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์ดังกล่าวโดยการตีพิมพ์ข้อความในหนังสือ มหาวิทยาลัย : ที่ยังไม่มีคำตอบ มีข้อความตอนหนึ่งว่า

ลูกสาวป่าแห่งทุ่งใหญ่มีมิติให้ต่ออายุสัตว์ป่าอีก 1 ปี
เนื่องจากสถานการณ์ภายในและภายนอกไม่เป็นที่น่าไว้วางใจ³⁵

จากการฟีลับชื่อนักศึกษาออกนั้นเอง ที่ทำให้นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงรวมตัวประท้วงคำสั่งของ ดร.ศักดิ์ พานุชนิรันดร์ อธิการบดี และศูนย์กลางนิลิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยได้เข้าร่วมสนับสนุนด้วย ในการประท้วงจึงมีนิลิต นักศึกษาทุกสถาบันประมาณ 5 หมื่นคนเข้าร่วมขบวนประท้วงที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยเมื่อวันที่ 21-22 มิถุนายน 2516 การเรียกร้องในระยะแรกเพียงต้องการให้มหาวิทยาลัยรามคำแหงรับนักศึกษาทั้งเก้าคนเข้าเป็นนักศึกษาดังเดิม และเรียกร้องให้อธิการบดีลาออก แต่ต่อมา

³⁵ เพิ่งอ้าง, หน้า 63.

ได้มีการเรียกร้องให้รัฐบาลคืนอำนาจการปกครองแก่ประชาชน และเรียกร้องให้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญภายในหนึ่งเดือน ผลลงโดยที่ฝ่ายนักศึกษาชนะ โดยนักศึกษาทั้งเก้าคนได้กลับเข้าเรียนตามปกติ ดร.คัสดี พาสุนธินันดร์ ลาออกจากตำแหน่งอธิการบดี แต่ข้อเรียกร้องของศูนย์ฯ ที่ต้องการให้มีรัฐธรรมนูญภายในหนึ่งเดือนนั้นไร้ผล

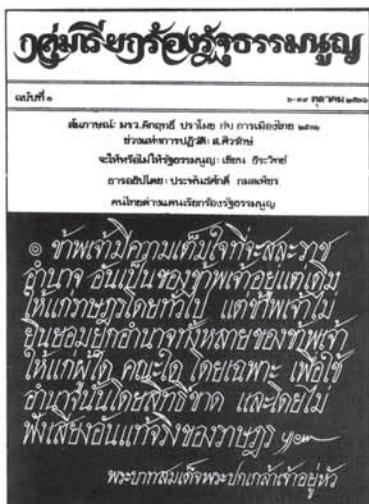
จากเหตุการณ์นี้เองที่ทำให้กลุ่มผู้นำของศูนย์ก่อการนิสิตนักศึกษาฯ ตลอดจนอาจารย์มหาวิทยาลัยและผู้สนับสนุนใจร่วมกันก่อตั้ง “กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ” ขึ้น นำทีมโดย นายอธิรุทธ บุญมี โดยแบ่งระดับของสมาชิกกลุ่มไว้สองระดับ ระดับที่ 1 เรียกว่า ผู้เห็นด้วยกับการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ซึ่งขึ้นต้นเมื่อยุ่ง 100 คน ระดับที่ 2 เป็นกลุ่มปฏิบัติการ ซึ่งเป็นตัวเขาเองเป็นผู้ประสานงาน และในวันศุกร์ที่ 5 ตุลาคม 2516 กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญได้นัดสื่อมวลชน เพื่อแฉลงข่าวเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การดำเนินงานของกลุ่มคือ

1. เรียกร้องให้รัฐบาลประกาศใช้รัฐธรรมนูญโดยเร็วที่สุด
2. จัดหลักสูตรให้การศึกษาทางการเมืองเกี่ยวกับเรื่องรัฐธรรมนูญ

ตามระบบประชาธิปไตยแก่ประชาชน

3. กระตุนให้ประชาชนเกิดความสำนึกร่วมกันและห่วงใยในสังคม

โดยจะใช้เวลาติดต่อ กันสองเดือนในการรณรงค์ และในระยะแรกจะแจกหนังสือและใบปลิวตามย่านชุมชนต่างๆ ตลอดเวลาสองวัน

◀ เอกสารของ “กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ” จากจ่ายได้เมื่อนาน สมาชิกกลุ่มนี้ถูกรัฐบาลจับกุม

พล.ต.ท.ประจวบ สุนทรargo รองอธิบดีกรมตำรวจ ฝ่ายกิจการพิเศษ ได้แจ้งว่า “หากการเรียกร้องครั้งนี้ทำให้เกิดการเดินขบวนขึ้น ทางเจ้าหน้าที่ ตำรวจจะดำเนินการจับกุมทันที เพราะเป็นการผิดกฎหมายคณะปฏิริบุคคลที่ห้าม การชุมนุมทางการเมืองในสาธารณะเกินท้าคน” ในขณะเดียวกัน พันเอกณรงค์ กิตติชจร ได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ว่า “มีอาจารย์มหาวิทยาลัยและนักการเมืองบางคนกำลังดำเนินการให้นักศึกษาเดินขบวนในเร็วๆ นี้ และหากมีการให้นักศึกษาเดินขบวนแล้วไม่ผิดกฎหมายอีก ผมก็จะนำทหารมาเดินขบวนบ้าง เพราะท่าทีไม่อยากจะไปบดเมื่อนอกนั้น”³⁶ ท่าทีที่แข็งกร้าวและพฤติกรรมนี้ แสดงถึงการไม่อดีตของผู้นำรัฐบาลนี้เองที่จุดขวนให้การณรงค์ต่อต้านรัฐบาลขยายตัวไปอย่างกว้างขวางรวดเร็วและไม่อ灸ละกัดไว้ได้อีกต่อไป

ที่มา: Participation: A Constitutional History of Student Involvement

³⁶ วารสาร อ.ม.ร. ฉบับพิเศษ 14 ตุลาคม “วันมหาปีติ” (กทม.: โรงพิมพ์ พิมเสนศ, 2516) หน้า 20.

14 ตุลา : “บิกแบง” ของสิทธิ เสรีภาพ ในสังคมการเมืองไทย

แล้วความเคลื่อนไหวก็ปรากฏ
เป็นความดรามาใจความชั่ว
อันอาจชุนอาจขันหม่นมัว
แต่ก็เริ่มจะเป็นตัวจะเป็นตน
พอเลียงร้าววากล่องประกาศกล้า
ก็รู้ว่าวันพรมานอึกหน
พอเป็นปรี้ยงแผลบไปในมนthal
ก็รู้ว่าประชาชนจะซิงชัย

(เนาร์ตัน พงษ์เพบูลย์ “เพียงความเคลื่อนไหว”,
ประชาชาติ 5 ตุลาคม 2517)

ในที่สุดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม ก็ได้อุบัติขึ้น ปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากข้อเรียกร้องของปัจเจกบุคคลจำนวนหนึ่ง ได้ขยายวงกว้างอย่างรวดเร็ว ทั้งในส่วนที่เป็นประเด็นข้อเรียกร้อง ซึ่งดูเหมือนจะมีได้ยุติลงด้วยการให้ผู้นำแผลงจากการพ้นจากอำนาจเท่านั้น หากยังขยายไปสู่ข้อเรียกร้องในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคในทางการเมือง สังคม และทางเศรษฐกิจ และปริมาณมวลชนเรื่องแสนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการโค่นระบอบเจ้าขุนมูลนาย ของจอมพลถนอม กิตติขจร และพระครฯพาก เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จึงไม่ใช่การรัฐประหารแต่ยังสามารถกันภายในอย่างที่เคยเกิดขึ้นในการเมืองไทยในหลายศวรรษก่อนหน้านี้ มีคนจำนวนมากที่อยู่นอกแวดวงระบบราชการได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมล้มอำนาจแผลงการในครั้งนั้น ทั้งโดย

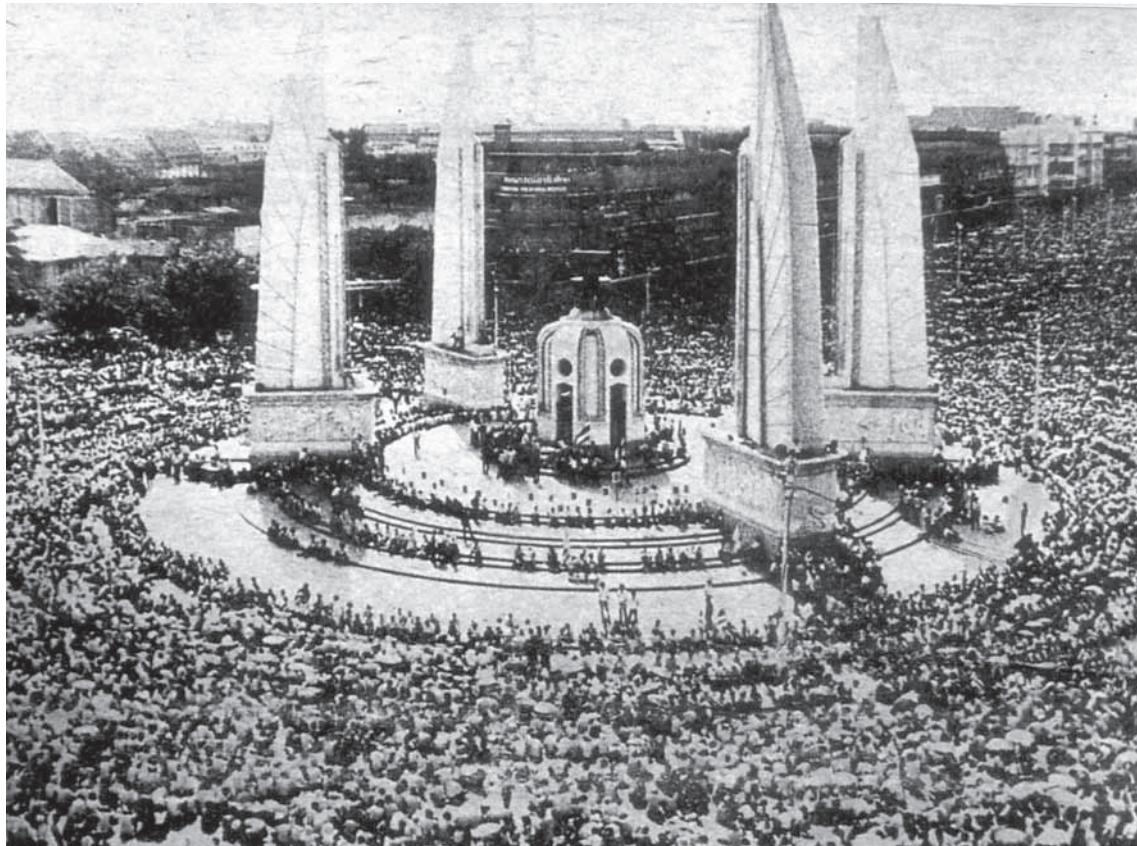
ทางตรง และทางอ้อม นับล้านคน

หากย้อนกลับไปพิจารณาถึงปรากฏการณ์ทางการเมืองและลังคมหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ฉบับในปีนั้น ก็จะพบเห็นเหตุการณ์ชุดหนึ่งที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนเป็นปกติในยุคสมัยนั้น ซึ่ง trabajn ถึงปัจจุบัน กว่าสามทศวรรษผ่านไปก็ไม่เคยเกิดขึ้นอีกเลย คือการชุมนุมของประชาชนทั้งที่เป็นการชุมนุมประท้วงต่อต้านรัฐบาล การชุมนุมเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ การนัดหยุดงาน เรียกร้องค่าจ้างแรงงาน ต่อต้านการตั้งฐานทัพอเมริกัน ต่อต้านสังคมฯฯ เกิดขึ้นเป็นรายวัน เป็นการลุกฮือของประชาชนที่ไม่เพียง พอยู่ในสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และลังคมอย่างรุนแรง

สภาพของลังคมไทยที่ถูกระบบออบเด็จการสุกชดี-อนอม-ปราภล “แข็ง” ปัญหาทางเศรษฐกิจลังคมของชนส่วนใหญ่เอาไว้ ได้ประทุขึ้นมาเป็นจำนวนมากมายมหาศาล ดังปรากฏเป็นกระแสการเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ ประท้วง การนัดหยุดงาน เกิดขึ้นภายในหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม ในปี 2516 มีจำนวน 501 ครั้ง ปี 2517 จำนวน 357 ครั้ง ปี 2518 จำนวน 241 ครั้ง ปี 2519 จำนวน 133 ครั้ง³⁷ ประชาชนในห้องที่อำเภอ หลายจังหวัด ได้พากันลุกฮือเดินขบวนขึ้นไล่บรรดาเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ผู้บังคับการตำรวจน้ำที่ทุจริตหรือกดขี่ข่มเหงประชาชน เป็นต้น³⁸

³⁷ ลิขิต อิรเวิน, วิพัฒนาการการเมืองการปกครองไทย, (กม.: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546) หน้า 206. บางแห่งอ้างว่าในระหว่างปี 2517-2518 มีการนัดหยุดงานของกรรมกรเฉลี่ย 2 ครั้งต่อ 1 วัน และระหว่างปี 2516-2519 มีการนัดหยุดงานถึง 1,233 ครั้ง โปรดอ่านรายละเอียดใน David Morell and Chai-Anan Samudavanija. *Political Conflict in Thailand, Reform, Reaction, Revolution*, (Cambridge : Oelgeschlager, Gunn & Hain Publisher, 1981) p.251.

³⁸ วิทยากร เพียงกุล, วิสา คัญทิพ, “ความเปลี่ยนแปลงภายหลังการลุกฮือ 14 ตุลาคม” ใน วิทยากร เพียงกุล, อ้างแล้ว, หน้า 157.

ความสำเร็จของพลังนิสิตนักศึกษาที่สามารถขับไล่ผู้นำราชย์ออกໄไปได้ยังเป็นแรงบันดาลใจให้หันนักเรียนและครูในหลาย ๆ สถาบันการศึกษาทั่วประเทศเรียกร้องกันจัดตั้งสภานักเรียน สภาครู เรียกร้องการปิดครอง การบริหารที่เป็นประชาธิปไตย มีการจัดตั้งกลุ่มศึกษาและปฏิบัติงานเกี่ยวกับ การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนและการพัฒนาประเทศกันอย่าง มากมาย ทางด้านโรงเรียนราชภัฏ ครูและนักเรียนก็ได้ร่วมมือกันต่อสู้กับการ เอารัดเอาเปรียบของเจ้าของกิจการโรงเรียนอย่างจริงจัง มีการชุมนุมของ ศูนย์พิทักษ์สิทธิครู ประท้วงกรณีครูโรงเรียนราชภัฏเจ้าของโรงเรียนปลด ออกโดยไม่มีความผิดเป็นเวลาติดต่อกันหลายสัปดาห์จนรัฐบาลต้องยื่นมือ มาไกล่เกลี่ย

ในส่วนของนิสิตนักศึกษา และบัญญาชน ยังได้จัดตั้งกลุ่มผลักดัน ทางการเมืองเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ประชาชนเฉพาะด้านเช่นมากมายทั้งใน กรุงเทพฯ และต่างจังหวัด มีกลุ่มที่สำคัญคือ กลุ่มประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (ปช.ปช.) ซึ่งพัฒนามาจากกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ สถาบันนักศึกษาเริ่ม เป็นกลุ่มนักศึกษาหัวก้าวหน้าที่แยกตัวมาจากศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่ง ประเทศไทย สถาบันเพื่อสิทธิเสรีภาพ - สลส.) ประกอบด้วยอาจารย์จากมหาวิทยาลัยและ บัญญาชนจากการการอื่น ๆ ศูนย์พิทักษ์ครู ชั่มรมบัณฑิต เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้ มีการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิเสรีภาพและความเป็นธรรมในสังคมอย่างขั้นแข็ง เช่น การเรียกร้องให้ปล่อยอดีต 3 ส. ที่ฟ้องจอมพลกนก กรณีทำรัฐประหาร 2514, การประท้วงต่อต้านโครงการสนามบินหนองจอก พร้อมทั้งได้มีการ เผยแพร่ความรู้ให้แก่ประชาชนอย่างมากมาย ทั้งโดยการออกหนังสือเล่ม หนังสือพิมพ์ การจัดนิทรรศการ การปาฐกถา อภิปราย เผยแพร่ประชาธิปไตย เป็นต้น

จากล่าสุดได้ว่า นับแต่อดีตปรากฏการณ์เข่นนี้ไม่เคยเกิดขึ้นใน สังคมการเมืองไทย เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในห้วงเวลาสั้น ๆ ระหว่างปี 2516- 2519 เท่านั้น ซึ่งภายหลังจากข่าวลือแล้วหากจะมีอีก็เป็นไปอย่างประปาย ไม่หนาแน่นเท่ากับในห้วงเวลาดังกล่าว จึงอาจแนะนำมารู้ว่าเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นสมมือน “บึ้กเบง” ของสิทธิ เสรีภาพ ในสังคมการเมือง ไทย

14 ตุลาคม 2516 จึงเป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองที่มีนัยสำคัญ ต่อการเมืองไทยยุคใหม่สูงมาก เพราะไม่เพียงแต่เป็นเหตุการณ์ที่มีขนาด เรือนแสนลูกธีอกันอ้อมขาขับไล่รัฐบาลคนาธิปไตยเท่านั้น หากยังเปรียบ เสมือนการลีบต่อเมล็ดพันธุ์แห่งอุดมการณ์ทางการเมืองสมัยใหม่ของไทย ไม่ว่าจะเริ่มนับจากเทียนวรรณ คณะราชภาร ปรีดี พนมยงค์ หรือจิตร ภูมิศักดิ์

จังการะทั้งนิสิตนักศึกษาและปัญญาชนที่เข้าร่วมในขบวนการ 14 ตุลาคม 2516 เดบใหญ่เป็นชนชั้นกลาง หรือ “ม็อบมีอีคือ” ที่เข้าร่วมชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 และขบวนการ “องเชี่ยว” เรียกร้องรัฐธรรมนูญในปี 2540

เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จนถึง 6 ตุลาคม 2519 ได้มีผู้ประมวลไว้แล้วเป็นจำนวนมาก งานศึกษานี้จึงไม่ขอกล่าวถึงโดยละเอียด หากจะหยิบยกแห่งมุ่นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้นำการต่อสู้เรียกร้องสิทธิเสรีภาพ ประเท็นการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ขึ้นมาวิเคราะห์เพื่อมุ่งกับความพยายามในการสร้างสถาบันทางการเมืองเพื่อคุ้มครองหลักอุดมการณ์ดังกล่าว และศึกษาปฏิกริยาต่อต้านจากกลุ่มอำนาจที่ยึดกุมกลไกอำนาจไว้ ซึ่งนำไปสู่การล้มล้างเจตนาการณ์ของการปฏิวัติ 14 ตุลาคม ทำให้มีการสืบทอดอำนาจเผด็จการต่อไปอีกรอบหนึ่ง จังการะทั้งเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองในลักษณะ “วงศ์อุบາثار” หลายครั้ง และนำไปสู่การประนีประนอมระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลายขึ้นในรูปแบบที่เรียกว่า “ประชาธิปไตยครึ่งใบ”

จาก “สถาบันนามม้า” สู่รัฐธรรมนูญของประชาชน ฉบับแรก

หลังจากเหตุการณ์ “14 ตุลา มาหายิปิ” ผ่านพ้นไปแล้ว ประชานั้นในใหญ่รวดหวังไว้ว่าอำนาจมีเดที่ปักคอกลุ่มประเทศอยู่เป็นระยะเวลาข้านานจะหมดไป ท้องฟ้าจะเป็นสีทองผ่องใส่ไฟโดยมีการปักครองตามระบบประชาธิปไตยที่แท้จริงขึ้นมาแทนที่ เริ่มจากการมีรัฐบาลใหม่ที่มาจาก การโปรดเกล้าฯ แต่ตั้งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีผู้นำคณาจารย์บาลคือ

นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และมีความปริสุทธิ์เป็นที่ยอมรับของนิสิตนักศึกษาที่เพิ่งโอนรัฐบาลทรราชย์ลงไป

รัฐบาลใหม่ได้ให้คำมั่นสัญญากับประชาชนว่าจะร่างรัฐธรรมนูญ และประกาศใช้ให้แล้วเสร็จภายใน 6 เดือน³⁹ ในวันที่ 28 ตุลาคม 2516 จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นคณะหนึ่ง มีจำนวน 18 คน มีนายประกอบ หุตตะลิงท์ เป็นประธานคณะกรรมการ คณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วยบุคคลที่มาจากกลุ่มอาชีพต่างๆ คือ นักกฎหมาย 4 คน ตุลาการ 4 คน อาจารย์มหาวิทยาลัย 3 คน ข้าราชการพลเรือน 2 คน นักหนังสือพิมพ์ 2 คน นักการเมือง 1 คน นักธุรกิจ 1 คน และทหาร 1 คน⁴⁰ คณะกรรมการชุดนี้จะทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญและเสนอให้คณะรัฐมนตรี พิจารณาต่อไปก่อนที่จะส่งให้กับสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ทั้งนี้เป็นไปตามแนวทางการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ธรรมนูญการปักครองราชอาณาจักรพุทธศักราช 2515 มาตรา 10 บัญญัติไว้ว่า “คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอร่างรัฐธรรมนูญต่อ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ”

เมื่อธรรมนูญการปักครอง ปี 2515 บัญญัติไว้ เช่นนี้ ปัญหาที่ลังเล การเมืองไทยเผชิญอยู่ก็คือความชอบธรรมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อ

³⁹ “คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี สัญญา ธรรมศักดิ์”, อ้างถึงใน วารสาร อ.ม.ร. ฉบับพิเศษฯ, หน้า 317.

⁴⁰ คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญมีรายชื่อดังนี้ 1. นายประกอบ หุตตะลิงท์ 2. นายกมล วรรณประภา 3. นายไอลอก โกคิน 4. พลเอกสุรกิจ มัยลาก 5. นายสมgap ໂທຕະກິດຍ 6. ม.ร.ว.គຶກຄູທີ່ປະໄມທ 7. นายຈิตติ ຕິງສັກທີ່ 8. นายສරລະເຮືອງ ໄກຣຈິຕິ 9. นายมนูญ บริสุทธิ์ 10. นายເອນກ ລິທິປະກາດນີ້ 11. นายເສວຕຣ ເປີມພົກສຳນັດ໌ 12. นายອມຣ ຈັນທຣສຸມບູຮັດ໌ 13. นายພົກສົ່ງ ລັກນຸດກັກ໌ 14. นายປະໂມທີ່ ນາຄຣທຣພ 15. นางສຸມາລີ ວະໄວທຍ່ 16. นายຫັງອັນດ ສຸມທວານີ່ 17. นายໄພເຄລ ກຸມາລຍົງວິສັຍ 18. นายອັກຊາທຣ ຈຸພັກວັດນ

จากในขณะนั้นเป็นสภานี้แต่ตั้งโดยคณะปฏิวัติของจอมพลถนน กิตติชาร ประกอบไปด้วยข้าราชการทหารสามเหล่าทัพกับตำรวจ เพื่อเป็นอำนาจของรัฐบาล ดังจะเห็นได้จากการสนับสนุนร่างพระราชบัญญัติให้รัฐบาลเพดีจการเสนอทุกฉบับโดยไม่มีสมาชิกผู้ได้คัดค้านแม้แต่ฉบับเดียว จึงถูกวิพากษ์วิจารณ์มาโดยตลอดว่าเป็น “ตรายาง” ให้กับรัฐบาลเพดีจการ ด้วยเหตุนี้ประชาชนทัวร์ไปเจ็บเห็นว่าສภานี้ติดบัญญัติแห่งชาติชุดดังกล่าวไม่เหมาะสมที่จะทำหน้าที่พิจารณาเรื่องรัฐธรรมนูญของประชาชน และเรียกร้องให้สมาชิกสภานี้ติดบัญญัติแห่งชาติลาออกจาก แต่สมาชิกสภานี้ติดบัญญัติฯ ก็ยังคงนั่งเฉยเมี้ยง 2-3 คนเท่านั้นที่ลาออก⁴¹

เมื่อปรากฏว่าสมาชิกสภานี้ติดบัญญัติแห่งชาติชุดนี้ล้วนใหญ่ยังคงนั่งเฉย ไม่มีที่ทำจะลาออก กลุ่มองค์กรประชาชนที่ชื่อ “ขบวนปันพิตติ” ได้ลั่งจดหมายเปิดผนึกถึงสมาชิกสภานี้ติดบัญญัติแห่งชาติทุกคน เชิญชวนให้สมาชิกลาออกจากโดยให้เหตุผล 2 ประการคือ⁴²

1. สภานี้ติดบัญญัติแห่งชาติไม่เคยมีท่าท่วงสามารถปฏิบัติหน้าที่เพื่อชาติอย่างแท้จริง

2. เมื่อผู้เสนอให้แต่ตั้งเป็นบุคคลที่ประชาชนไม่พึงประสงค์ ประชาชนยอมไม่ไว้วางใจสมาชิกสภานี้ติดบัญญัติผู้ใดก็ตามแต่ตั้งไปด้วย แม้บางคนจะเป็นคนดีก็ตาม

จดหมายเปิดผนึกดังกล่าวได้รับการตอบสนองจากสมาชิกสภานี้ติดบัญญัติแห่งชาติบางส่วน ด้วยการเรียกประชุมเพื่อทบทวนสถานะของตนเอง แต่

⁴¹ คนแรกที่ลาออกคือ ดร.ไพจิตร เสือทวีกุล โดยให้เหตุผลว่าเพื่อให้รัฐบาลชุดใหม่เสนอแต่ตั้งบุคคลที่เหมาะสมเข้ามาดำรงตำแหน่งแทน ต่อมา พ.อ.ถนน คอมมันตร์ และ พ.ต.อ.สมหวัง เพ็ญสูตร และ นายแพทท์ลิว พัฒน์กำจาร ได้ลาออกจาก

⁴² หนังสือพิมพ์รายวันไทยรัฐ ฉบับวันพุธที่ 28 พฤศจิกายน 2516, หน้า 3.

ปรากฏว่าที่ประชุมของสมาชิกสภานิตบัญญัติแห่งชาติไม่สามารถมีมติในเรื่องการลาออกแต่อย่างใด นิสิตนักศึกษาและประชาชนจึงเคลื่อนไหวเรียกร้องกดดันให้สมาชิกสภานิตบัญญัติแห่งชาติลาออกจากยิ่งขึ้น ในขณะที่ยังไม่สามารถหาทางออกได้นั้น มีการผ่าทางด้านทางการเมืองอีกครั้งหนึ่งจากประกาศพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ⁴³ ประกอบไปด้วยบุคคลจากกลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นจำนวนมากเพื่อทำหน้าที่คัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมจากสมาชิกสภานิตบัญญัติแห่งชาติจำนวนหนึ่งเป็นสมาชิกสภานิตบัญญัติแห่งชาติ ทำให้สมาชิกสภานิตบัญญัติแห่งชาติส่วนที่เหลือซึ่งยังมิได้ลาออกค่อยๆ ทยอยลาออกไป จนกระทั่งมีพระราชบัญญัติฯ กำหนดวันที่ 16 ธันวาคม 2516⁴⁴

การประกาศพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมัชชาแห่งชาติทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ในตอนกลางดึกวันที่ 10 ธันวาคม 2516 นั้น เป็นไปนอกเหนือความคาดหมายของคนส่วนใหญ่ในขณะนั้น แม้กระทั่งนายลักษณ์ ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรีก็ยอมรับว่าทราบล่วงหน้าก่อนประกาศรายข้อมูลน่าน ในภายหลังจึงได้มีการเปิดเผยว่า รายชื่อสมัชชาแห่งชาติส่วนหนึ่งรัฐบาลเป็นผู้คัดเลือกเสนอไป แต่ส่วนใหญ่ทางสำนักพระราชวังเป็นผู้คัดเลือก พลตรีพระเจ้าวรวงศ์กรรมหมื่นราธิปพงศ์ประพันธ์ ประธานสมัชชาแห่งชาติ ได้แต่งต่อสือมัวลงน่ว

...พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดำเนินการอย่างเงียบๆ หลังจากมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2516 และเก็บ

⁴³ ประกาศพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 90, ตอนที่ 601 วันที่ 10 ธันวาคม 2516.

⁴⁴ พระราชบัญญัติฯ กำหนดวันที่ 16 ธันวาคม 2516.

ໄວ້ເປັນຄວາມລັບ ພຣະອອກທົງຮັບສິ່ງໃຫ້ທ່ານວ່າງານພລາຍຝ່າຍຮົບຮ່ວມ
ຮາຍຊື່ອຸ້ນນຳໃນກລຸ່ມຕ່າງໆ ໂດຍໄມ່ເປີດແຍ່ໃຫ້ກ່າວວ່າຈະນຳຮາຍຊື່ອຸ້ນ
ກລ່າວໄປທໍາວ່າໄຮ...⁴⁵

...ປະກາສປະບຽນຮາຍໂອກກາຣ ໂປຣດເກລ້າຢ ແຕ່ງຕັ້ງສມາຊີກ
ສມັ້ນຂາແໜ່ງໝາດ ເປັນພຣະຮາດດຳວິຂອງພຣະທສມເຕັ້ງພຣະເຈົ້າຍູ້ຫຼວ
ຫຼັງຈາກທີ່ໄດ້ທຽບສຶກຂາສຶກຮບຕ່າງໆ ຂອງຕ່າງປະເທດ ແລະທຽບທາ
ທາງທີ່ຈະທຳໃຫ້ເດືອນໃນປະເທດໄທດ້ວຍພຣະອົງຄົວ⁴⁶

ກາຮປະກາສຮາຍຊື່ອຸ້ນຂາແໜ່ງໝາດຈຶ່ງຄວາມແປລກປະຫລາດໃຈ
ໃນໜຸ່ງປະຫຼານທົ່ວໄປ ແລະສ້າງຄວາມຕື່ນເຕັນຮັບດີໃຈທີ່ປະຫຼານຈາກກລຸ່ມ
ອາຟີພຕ່າງໆ ຈຳນານມາຈະໄດ້ເຂົ້າມານີ້ສ່ວນໃນກາຮວາງກາງຈູນກາຮປົກຄອງ ໂດຍ
ເລີພາະເປັນທີ່ຄາດຫວັງວ່າຈະເຂົ້າໄປທ່ານ້າທີ່ໃນສການນິຕົບບູນຍຸດີແໜ່ງໝາດແລະ
ພິຈາຮນາວ່າຮູ້ອໍາຮົມນູ້ຢູ່ ຈຶ່ງເປັນມູລເຫດຸລັກໍາຄົງໃນກາຮ່ານຸ່ມຮ່ວມເຄື່ອນໄວ
ເຮັດວຽກຂອງມາລຸ່ນຈຳນານມາຫາສາລໃນເຫດຖາກຄົນ 14 ຕຸລາຄມ 2516

ສມາຊີກສມັ້ນຂາແໜ່ງໝາດມີຈຳນານທັງສິ່ນ 2,347 ດົກ ປະກອບດ້ວຍ
ບຸກຄລຈາກກລຸ່ມອາຟີພຕ່າງໆ ພລາຍກລຸ່ມ ຕັ້ງແຕ່ໝາວນາ ຊາວໄ່ ກຣມກຣ ຜູ້ໃໝ່
ແຮງການ ເຈົ້າອອກກິຈການ ຂ້າຮາຂກາຮປະຈຳ ໄປຈົນຄືນກິຈກາຮ ທັ້ນນີ້ເປັນໄປ
ຕາມພຣະຮາຍປະສົງຂອງພຣະທສມເຕັ້ງພຣະເຈົ້າຍູ້ຫຼວທີ່ປະກູງໃນປະກາສ
ປະບຽນຮາຍໂອກກາຣໂປຣດເກລ້າຢ ຈຶ່ງສາມາຄົມຈຳແກກໄດ້ເປັນ 16 ກລຸ່ມອາຟີ ໂດຍ
ກລຸ່ມກຳນັນຜູ້ໃໝ່ບ້ານມີຈຳນານຄື່ນ 417 ດົກ (ຮ້ອຍລະ 17.72) ກລຸ່ມ
ຂ້າຮາຂກາຮພລເຮືອນ ມີຈຳນານ 348 ດົກ (ຮ້ອຍລະ 14.87) ກລຸ່ມຄຽງຈາຈາຍ ມີ
ຈຳນານ 264 ດົກ (ຮ້ອຍລະ 11.25) ກລຸ່ມທ່ານສາມເຫຼົາທັ່ພ 258 ດົກ (ຮ້ອຍລະ

⁴⁵ ໜັງສື່ອພິມພໍຮາຍວັນໄທຍວັດ, ຂັບວັນພຸຖ້ສັບທີ່ 13 ຈັນວາຄມ 2516, ໜ້າ 2.

⁴⁶ ໜັງສື່ອພິມພໍຮາຍວັນໄທຍວັດ, ຂັບວັນພຸຖ້ສັບທີ່ 20 ຈັນວາຄມ 2516, ໜ້າ 3.

10.99) นักธุรกิจ 204 คน (ร้อยละ 8.70)...เกษตรกร มีจำนวน 138 คน (ร้อยละ 5.8) เป็นต้น⁴⁷

จากการที่สมัชชาแห่งชาติประกอบไปด้วยกลุ่มคนหลากหลายสาขาอาชีพ ตั้งขึ้นเพื่อเป็นเวทีหรือกลไกในการคัดเลือกบุคคลเข้าเป็นสมาชิกสภา nitibannayuttiแห่งชาติซึ่งมีภารกิจทำงานที่สำคัญคือการพิจารณาว่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้ของ ดร.ขัยอนันเต สมุทรณ์ฯ อาจารย์มหาวิทยาลัยและสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ จึงกล่าวแสดงความคิดเห็นว่า

เป็นการดีที่มีสภาประชาชนอย่างแท้จริงเป็นครั้งแรก เพราะว่าในการร่างรัฐธรรมนูญก็ต้องการตั้งรัฐบาลใหม่ก็ต้องทรงช้ามได้ใจมีตัวแทนของประชาชนที่แท้จริง ดังนั้นการตั้งสมัชชาแห่งชาตินี้ให้เห็นอย่างแท้จริงว่า ต้องการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมมีส่วนร่วมของประเทศแท้จริง สมาชิกส่วนใหญ่ไม่ใช่ชาวบ้านเป็นประชาชนแล้วเป็นส่วนใหญ่ที่จะเข้ามาเลือกสมัชชาแห่งชาติเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

เมื่อเป็นเช่นนี้ รัฐธรรมนูญที่กำลังร่างอยู่จะเป็นรัฐธรรมนูญที่มีความชอบธรรมและเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง เพราะผู้พิจารณา_r่างรัฐธรรมนูญเป็นประชาชนจากทุกสาขาอาชีพต่างๆ กัน ส่วนใหญ่เป็นคนจากชนบท⁴⁸

⁴⁷โปรดดูรายละเอียดใน สมพร ใจบางยาง, สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 พ.ศ. 2516, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาปักร่อง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2517, ตารางที่ 1 หน้า 17.

⁴⁸หนังสือพิมพ์รายวันประชาธิปไตย, ฉบับวันศุกร์ที่ 14 อันוארค์ 2516, หน้า 2.

การประชุมเพื่อเลือกตั้งสมาชิก สภานิติบัญญัติโดยสมาชิก สมัชชาแห่งชาติจัดขึ้นที่สนาม ราชกุณาจักรมัยสมาคม (เป็นเหตุให้ ในภายหลังมีการเรียก สมัชชาฯว่า “สภานามม้า”) ได้กระทำขึ้นใน วันที่ 19 ธันวาคม 2516 สมาชิก มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้คนละ 100 คน จะลงคะแนนเสียงเกิน 100 คนไม่ได้ แต่จะเลือกน้อยกว่า 100 คนก็ย่อมจะทำได้ กระบวนการการคัดเลือก และหาเสียงเป็นไปด้วยความคึกคัก ประชาชนตื่นตัวสนใจติดตามข่าวการ เลือกตั้งนี้อย่างใจจดจ่อ ด้วยเป็นกระบวนการทางการเมืองที่มีเคยปรากฏขึ้น มา ก่อนหน้าแต่อดีตระบอบปัจจุบัน ในที่สุดปรากฏผลการคัดเลือกสมาชิก สภานิติบัญญัติแห่งชาติทั้ง 299 คน ประกอบด้วยสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่ง ชาติชุดก่อน ได้รับเลือกตั้งกลับเข้ามาจำนวน 78 คน เป็นทหารและตำรวจ 30 คน พลเรือน 48 คน กลุ่มอาชีพที่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติชุดนี้มากที่สุดคือ กลุ่มข้าราชการพลเรือนจำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 33.78 ของสมาชิกทั้งหมด รองลงมาคือกลุ่มครูอาจารย์ จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 13.36 อันดับสามคือทหาร จากเดิมมีจำนวนมาก เกินกว่ากึ่งหนึ่งของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ลดลงมาเหลือเพียง 5 คน หรือ ร้อยละ 8.36 เท่านั้น นักธุรกิจ 24 คน คิดเป็นร้อยละ 8.02 นักกฎหมาย หน่วยความ 16 คน ร้อยละ 5.36... กำนันผู้ใหญ่บ้าน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 3.68 ผู้นำท้องถิ่น 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.68 เกษตรกร 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.00 เป็นต้น

เมื่อพิจารณาจากสัดส่วนของผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 จะเห็นได้ว่า แม้ว่าจะมีกลุ่มอาชีพหลากหลายกว่าสภานิติบัญญัติแห่งชาติชุดแรกค่อนข้างมาก แต่สัดส่วนสำคัญยังคงอยู่ในกลุ่มข้าราชการพลเรือน ตลอดจนครูอาจารย์ และนักวิชาการ โดยที่ผู้นำจากท้องถิ่น เกษตรกร และผู้ใช้แรงงานมีจำนวนน้อยมาก โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับสัดส่วนของสมาชิกสมัยขาแห่งชาติ⁴⁹ อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่มีสัดส่วนลดลงอย่างชัดเจนคือกลุ่มทหารทั้งสามเหล่าทัพ จากเดิมร้อยละ 61.87 ลดลงเหลือเพียง 8.36 สะท้อนถึงความตကต้าและการไม่ยอมรับบทบาทของทหารในทางการเมืองของสมาชิกสมัยขาแห่งชาติ

นวัตกรรมทางการเมืองในรูปของสมัยขาแห่งชาติ ได้ส่งผลให้เกิดสภานิติบัญญัติแห่งชาติที่มีองค์ประกอบอันหลากหลายของกลุ่มอาชีพ และทัศนะทางการเมือง โดยที่ผลผลิตสำคัญของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 ซึ่งมักได้รับการโดยท่าในยามที่ประชากันรู้สึกว่าประเทศไทยอยู่ภายใต้การปกครองแบบรวมอำนาจ เนื่องจากเล่าลือกันว่ารัฐธรรมนูญฯ ฉบับนี้ “มีความเป็นประชาธิปไตยสูงมาก”⁵⁰

คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญที่รัฐบาลแต่งตั้งขึ้น ได้ยกร่างรัฐธรรมนูญขึ้น โดยนำเรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 มาเป็นเค้าโครงในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ แล้วเสร็จเสนอต่อรัฐบาลในวันที่ 13 มกราคม 2517 จากนั้นคณะรัฐมนตรีได้พิจารณาและนำเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 พ.ศ. 2516, อ้างแล้ว, ตารางที่ 3 หน้า 32.

⁴⁹ โปรดดูตารางเบรียบเทียบจำนวนสมาชิกสมัยขาแห่งชาติ กับสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 จำแนกตามลักษณะอาชีพ ใน สมพร ใช้บางยาง, สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 พ.ศ. 2516, อ้างแล้ว, ตารางที่ 3 หน้า 32.

⁵⁰ ความรู้สึกที่ว่า “เป็นประชาธิปไตยสูงมาก” นี้ เป็นเรื่องลัมพท์ หากพิจารณาจากมาตรฐานของสำนักท้องการเมืองสาธารณะในปัจจุบัน ย่อมจะเห็นมลทินในบทบัญญัติเกี่ยวกับการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้

นิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2517 เป็นร่างรัฐธรรมนูญที่มีความยาวมากกว่ารัฐธรรมนูญฉบับอื่น ๆ ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ในขณะนั้น กล่าวคือ มีพัทธ์หมวด 12 หมวด 224 มาตรา

สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้พิจารณา_r่างรัฐธรรมนูญและลงมติให้รับหลักการ_r่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในวาระแรกไปด้วยคะแนนเสียง 209 ต่อ 3 เสียง จากนั้นคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา_r่างรัฐธรรมนูญที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติแต่งตั้งขึ้นจำนวน 35 คนได้พิจารณาแก้ไขร่างฉบับดังกล่าวโดยละเอียด โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนเกี่ยวกับ_r่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ด้วย ซึ่งได้มีผู้แสดงความคิดเห็นมาทางคณะอนุกรรมการและลือรวมเลขถึง 70 ราย⁵¹

ในที่สุด สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้พิจารณา_r่างรัฐธรรมนูญฯ ในวาระที่สอง โดยมีประดิษฐ์เป็นข้อโต้แย้งสำคัญจากขั้นกรรมมาธิการวิสามัญ และนำไปรับทราบโดยชอบด้วยกัน⁵²

- ระบบสpa ประเด็นน์กรรมมาธิการเลี้ยงข้างมากลงมติให้ระบบ 2 สpa คือสpaผู้แทนราษฎรและนุฒิสpa เมื่อเข้าสู่การพิจารณาของสpa นิติบัญญัติแห่งชาติ ได้มีการอภิปรายกังวลใจ โดยฝ่ายที่เห็นด้วยกับการมีระบบ 2 สpa ให้ความเห็นว่าเป็นการระดมทรัพยากรกำลังคนของประเทศที่มีความรุ่มเรืองมากในกิจการต่าง ๆ แต่ไม่มีโอกาสคลุกคลีกับประชาชนหรือไม่สมควรจะรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสpaผู้แทนราษฎรบ้าง เป็นสpaที่ทำหน้าที่กลั่นกรอง เป็นพี่เลี้ยง ให้คำปรึกษาแนะนำและเตือนสติสpaผู้แทนราษฎรบ้าง เพื่อถ่วงดุลในรัฐสpa เนื่องจากเกรงว่าหากมีพระราชบัญญัติให้เลี้ยงข้างมากในสpaจะเป็นผลดีจากการรัฐสpaบ้าง ฯลฯ โดยสมาชิกที่สนับสนุนให้มีสpa

⁵¹ สมพร ใช้บagan, อ้างแล้ว, หน้า 158.

⁵² หนังสือพิมพ์รายวันสยามรัฐ, ฉบับวันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2517, หน้า 1.

เดียวให้เหตุผลว่า การมีส่องสภากัดต่อเจตนาرمณ์ของผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญ ที่จะให้ประชาชนได้มีอำนาจเต็มสภากบัง ควรเขื่อมั่นในเกียรติและศักดิ์ศรี ของสภាភັເທນຣາຍງຽບ້າງ ໃນທີສຸດ ສການຕິບັນຍຸດືກົງລົມຕິຍອມຮັບຮະບບ 2 ສກາ ດ້ວຍຄະແນນເລີຍ 142 ຕ່ອ 86 ເລີຍ

- **ที่มาของสมาชิกวุฒิสภา** กรรมอิการอกເຄີຍກັນວ່າຄວາມ
ຈາກການແຕ່ງດັ່ງ ພວກເຮົາການເລືອກຕັ້ງ ພວກເຮົາແບບຜສນ (ແບບສມັ້ນຫາແຫ່ງຫາດີ)
กรรมອີກສ່ານໃໝ່ເຫັນຄວາມໃໝ່ຈາກການແຕ່ງດັ່ງ ຄຽມມາດືກພິຈາລານ
ຂອງສການຕິບັນຍຸດືກົງລົມຕິຍອມຮັບຮະບບ 2 ສກາ ເຊິ່ງມີການ
ເລືອກຕັ້ງສາມາຝຶກສຳພັນຍຸ່ແລ້ວ ຖາກມີການເລືອກຕັ້ງສາມາຝຶກວຸດືສຳພາວິກຈະ
ເປັນການຢູ່ຍາກອີກ ບັງກົວວ່າຈໍານາຈສາມາຝຶກວຸດືສຳພາມີການຕັດອກໄປມາກແລ້ວ
ການແຕ່ງດັ່ງແສດຖຸສິຫຼອີທີ່ດ້ວຍກວ່າການເລືອກຕັ້ງ ລ່ວມຝ່າຍທີ່ສັນສົນໃຫ້ສາມາຝຶກ
ວຸດືສຳພາມາຈາກການເລືອກຕັ້ງກີໃຫ້ເຫຼຸດລວ່າ ການເລືອກຕັ້ງສາມາຝຶກສຳພັນຍຸ່ແຫ່ນ
ຣາຍງຽບ້າງແລ້ວສາມາຝຶກວຸດືສຳພາເປັນຈໍານາຈອີປີໄຕຍຂອງປະຊານຫາວ່າໄທ ແລ້ວໜີ້
ວ່າການແຕ່ງດັ່ງທີ່ຜ່ານມາເກີດຈາກຝ່າຍບໍລິຫານ ທີ່ໃຫ້ຄູກຄ່າໄປໃນທາງໄມ້ດີແລ້ວເປັນ
ການແກ່ຮູ້ບາລ ບັງກົວວ່າທີ່ຜ່ານມາສາມາຝຶກວຸດືສຳພາລັບປະຊານ ອຍກນັ້ນສຳພາ
ແຕ່ໄມ້ຍາກເລືອກຕັ້ງ ບັງກົບເສັນໃຫ້ກຳຫັນດຸດຸນສົມບັດຂອງສາມາຝຶກວຸດືສຳພາໃຫ້ສູງ
ທັກຄຸນວຸດືແລ້ວຍຸດືແຕກຕ່າງຈາກສາມາຝຶກສຳພັນຍຸ່ແຫ່ນຣາຍງຽບ້າງ ບັງກົວຫາກໃຫ້
ສາມາຝຶກວຸດືສຳພາມາຈາກການແຕ່ງດັ່ງຈະເກີດຄວາມຂັດແຍ້ງຮ່ວງວຸດືສຳພາກັບສຳພາ
ຜູ້ແຫ່ນຣາຍງຽບ້າງ ເພຣະມີທີ່ມາຕ່າງກັນ ຄວາມຮູ້ສຶກຍ່ອມຈະຕ່າງກັນດ້ວຍ ບັງກົບເສັນ
ໃຫ້ແບບຜສນ ອື່ນໄໝໃໝ່ມີຄົນແຜ່ງເລືອກຕັ້ງໃນທົ່ວໂລ່ນເປັນຜູ້ເລືອກສາມາຝຶກວຸດືສຳພາ
ໃນທີ່ສຸດເມື່ອລົງມິດ ປະກູງວ່າສາມາຝຶກອອກເລີຍສັນສົນໃຫ້ສາມາຝຶກວຸດືສຳພາມາ
ຈາກການແຕ່ງດັ່ງນີ້ຈໍານວນເລີຍ 111 ເລີຍ ສັນສົນການເລືອກຕັ້ງ 86 ເລີຍ ໂດຍ
ໃຫ້ພຣະມາກັບຕະຫຼາງທຽບແຕ່ງດັ່ງສາມາຝຶກວຸດືສຳພາ ໂດຍໃຫ້ປະການອອກມາຕີເປັນ
ຜູ້ລົງນາມຮັບສົນອອກພະບຽນຮາຍໂອກການ
- **อายຸຂອງຜູ້ມີສິຫຼອີອອກເສີຍເລືອກຕັ້ງ** กรรมອີກສ່ານໃໝ່

กำหนดอายุของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งไว้ 20 ปีบริบูรณ์ ซึ่งเป็นการแก้ไขจากร่างเดิมที่คณะกรรมการยกร่างเสนอว่าควรกำหนดอายุ 18 ปีบริบูรณ์ ฝ่ายที่สนับสนุนอายุ 20 ปี อ้างว่าพุทธศาสนากำหนดให้คนที่จะมาชี้ได้ต้องมีอายุครบ 20 ปี การเกณฑ์ทหารก็กำหนดให้อายุครบ 20 ปี ส่วนฝ่ายที่สนับสนุนการให้ลิขิตรัฐที่อายุ 18 ปีในการออกเสียงเลือกตั้งได้ให้เหตุผลว่า ทุกคนที่เกิดมาต้องพัวพันกับการเมือง สิทธิทางการเมืองเป็นสิทธิโดยกำเนิดตามธรรมชาติ ไม่จำเป็นต้องมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ ในหลาย ๆ ประเทศซึ่งเคยกำหนดอายุไว้ 20 ปี ก็ให้มีการแท็กไปให้เหลือเพียง 18 ปีแล้ว บังทึกว่า คนหนุ่มสาวในปัจจุบันมีความตื่นตัว มีความกล้า มีอุดมคติ และมีความตั้งใจจริงแก้ไขปัญหาบ้านเมือง ถ้าเราไม่ให้ลิขิตรัฐ เขาอาจจะไปต่อสู้นอกสภาก็ได้ ควรเปิดโอกาสให้เข้าได้ต่อสู้ในสภा และขี้ว่าในทางกฎหมายคดีเด็กและเยาวชนบัญญัติว่าผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปไม่ถือว่าเป็นเด็กและเยาวชน เพราะถือว่าเป็นผู้ใหญ่ แล้วนอกจากนี้การรับราชการทหารก็กำหนดว่ามีสิทธิรับราชการได้เมื่ออายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ จากการอภิปราย ส่วนใหญ่สนับสนุนการให้ลิขิตรัฐที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง แต่ปรากฏว่าเมื่อลบคะแนนเสียง ฝ่ายที่สนับสนุนอายุ 20 ปี ได้เสียงข้างมากถึง 147 เสียง ในขณะที่ฝ่ายสนับสนุนอายุ 18 ปีบริบูรณ์ได้เสียงสนับสนุนเพียง 68 เสียงเท่านั้น

การลงมติดังกล่าวได้รับการวิพากษีวารณ์จากประธาน นิสิต นักศึกษา และสมาชิกสภานิตบัญญัติแห่งชาติไปในทำนองไม่ดี บังเห็นว่า เป็นการลงมติที่สร้างความอปยศให้แก่สภานิตบัญญัติแห่งชาติ

- อายุของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรรมการกำหนดไว้ว่าต้องมีอายุ 23 ปีบริบูรณ์ ประเด็นนี้มีผู้เสนอว่าควรจะให้ผู้มีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์สามารถสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ เนื่องจากบรรลุนิติภาวะแล้ว ควรกำหนดอายุให้

ต่อที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อให้ประชาชนล่วงไปอยู่สามารถมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งได้ สมาชิกอีกส่วนหนึ่งเสนอให้กำหนดอายุผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่าจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์ เพราะผู้ที่จะมาทำหน้าที่นิติบัญญัติได้นั้นควรมีวัยรุ่นและความรับผิดชอบสูง ต้องมีประสบการณ์ชีวิตมากพอด้วย การที่กรรมการกำหนดอายุ 23 ปีนั้นเป็นการกำหนดแบบครึ่งๆ กalgoๆ หรือห้ามลงภูมิทัยมั่งกร ผลปรากฏว่า สมาชิก 135 เสียงสนับสนุนอายุ 25 ปี และสนับสนุนอายุ 20 ปี มีเสียง 29 เสียง

หลังจากที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาเร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยวาระที่ 2 เรียบร้อยแล้ว ได้มีปฏิกริยาจากนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนที่ไม่เห็นด้วยกันร่างรัฐธรรมนูญบางประการ ได้มีการชุมนุมคัดค้านรัฐธรรมนูญที่อนุสรณ์ประชาธิปไตยโดยไม่มีตัวแทนของ “แต่ละส่วน” ไม่ใช่ส่วน “แต่ละส่วน” ที่ได้รับการอนุญาต จึงมีการชุมนุมต่อที่อนุสรณ์ประชาธิปไตย

ต่อมา ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยได้ออกแถลงการณ์ไม่เห็นด้วยกันร่างรัฐธรรมนูญที่ผ่านการพิจารณาของสภานิติบัญญัติ วาระที่ 2 ใน 4 ประเด็นดังนี้⁵³

1. การตัดสิทธิเยาวชนผู้มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ไม่ให้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
2. การตัดสิทธิบุคคลผู้มีอายุ 23 ปีบริบูรณ์ไม่ให้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
3. การระบุให้มี 2 สภา โดยสมาชิกวุฒิสามารถจากการแต่งตั้ง

⁵³ หนังสือพิมพ์รายวันสยามรัฐ, ฉบับวันที่ 20 กันยายน 2517, หน้า 1.

▲ บรรยากาศของการชุมนุมประท้วงรัฐบาล จนกระทั่งนำไปสู่การจลาจลในช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ได้เริ่มก่อตัวขึ้นอีกครั้งจากกรณีขัดแย้งทางความคิดทางการเมือง มีกลุ่มต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย ตอบโต้กันไปมาด้วยความรุนแรง

4. กวุญหมายว่าด้วยการทำสนธิสัญญาต่าง ๆ การให้ทหารต่างด้าวเข้ามาหรือการล่ำอาสาสมัครไปช่วยรบในต่างประเทศไม่ต้องแจ้งสภา

ปรากฏว่า สมาชิกสภานิติบัญญัติส่วนหนึ่งสนใจรับข้อเรียกร้องดังกล่าวมาขอเปิดประชุมพิจารณาบททวนใหม่ แต่เมื่อมีการอภิปรายและลงมติปรากฏว่าสภายังคงยืนกรานตามมติที่ได้เคยให้ไว้ ดังนั้น ก่อนที่จะมีการลงมติในวาระที่ 3 ว่าจะรับร่างรัฐธรรมนูญและประกาศใช้เป็นกฎหมายหรือไม่ บรรยากาศทางการเมืองเต็มไปด้วยความลับสนุ่นวุ่นวายศูนย์กลางนิลิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยได้จัดการชุมนุมประท้วงไม่เห็นด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญ และขอให้มีการแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญใหม่ โดยเฉพาะประเด็นที่จะให้มีสภาคุรุ ทำให้นักเรียนอาชีวะกลุ่มนหนึ่งไม่เห็นด้วยกับการกระทำการของศูนย์กลางนิลิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย และประกาศว่าจะไม่ให้กลุ่มใด ๆ มา ก่อการความไม่สงบหรือ

บีบบังคับการตัดสินใจลงมติของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ในช่วงเวลาดังกล่าว ยังมีกลุ่มต่าง ๆ อีกมากออกแกล้งการณ์ทึ้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ทึ้งยังมีข่าวลือว่าจะมีการปฏิวัติดีดงามจโดยกลุ่มเผด็จการทหาร

ในที่สุด เมื่อถึงวันที่ 5 ตุลาคม 2517 อันเป็นวันที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติกำหนดพิจารณาลงมติพิจารณาเร่างรัฐธรรมนูญวาระที่ 3 เหตุการณ์กได้คลื่นลายลงไปเมื่อกลุ่มต่าง ๆ ประภาศดการชุมนุม และขอให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติใช้ดุลยพินิจให้โดยอิสระ รัฐบาลเองก็ได้เตรียมพร้อมที่จะระงับเหตุจลาจลอย่างเดjmที่ สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติมาเข้าร่วมประชุม 286 คน สภากองลงมติโดยวิธีขานทีอีกทีละคนเรียงตามตัวอักษร ให้สมาชิกยืนขึ้นและออกเสียงว่า “เห็นด้วย” หรือ “ไม่เห็นด้วย” ผลปรากฏว่ามีสมาชิกลงมติให้ผ่านร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย วาระที่ 3 ด้วยคะแนนเสียง 280 เสียงต่อ 6 เสียง⁵⁴

⁵⁴ ต่อมาในวันที่ 23 มกราคม 2518 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2517 ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา จากประธานองค์นตรี เป็นนายกรัฐมนตรี เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชโองการแต่งตั้งไม่เห็นด้วยกับการให้ประธานองค์นตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา

ข่าวพิมพ์ชาติชั้นนำ

คนได้ใช้ชื่อไทยอยู่
ภาษาคือเหมือนไทยด้วยกัน
ได้อาศัยโพธิ์ทองแผ่นดินของราชันย์
แต่ไม่มันก็ยังฝ่าอดีตทำลาย . . .
คนเข่นนี้เป็นคนหนักแผ่นดิน...หนักแผ่นดิน...หนักแผ่นดิน

เมื่อย้อนพินิจประวัติศาสตร์การเมืองไทยช่วงหลังเหตุการณ์ 14

ตุลาคม 2516 แล้ว ย่อมประจักษ์ขัดว่า บรรดาตัวแสดงนำทางการเมืองใน
ลังคมไทยไม่สามารถประนีประนอมกันได้ เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงและ
ต่อเนื่องระหว่างขบวนการนิสิต นักศึกษา กับกลไกของรัฐ-รัฐบาล ดังปรากฏ
เหตุการณ์ที่กลุ่มนิสิตนักศึกษา ขัดแย้ง ประท้วงต่อต้านรัฐบาลแทนจะทุกรสชาติ
ข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้ อยู่ในฐานการวิเคราะห์ของนักวิชาการในช่วง
นั้นบ้างแล้ว ดังเช่นที่เสน่ห์ จำริก แสดงมุมมองเชิงวิเคราะห์ว่า

ปัญหาอยู่ที่ว่าจะปรับเปลี่ยน โครงสร้างทางอำนาจการเมืองและ
สถาบันให้สมพันธ์กับสภาพแวดล้อมอย่างไร กล่าวคือ โครงสร้าง
สถาบันซึ่งสามารถเขื่อมโยงระหว่างราชการบริหารกับประชาชน
และในขณะเดียวกันเป็นแหล่งประสานผลประโยชน์ ขัดแย้งแตก
ต่างอันทวีขึ้นตามสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจลังคม...

ในสภาพการณ์ปัจจุบัน ปัญหาความอยู่รอดของบ้านเมืองจึงไม่
อาจขึ้นอยู่กับโครงสร้างอำนาจและค่านิยมแบบเก่าต่อไปอีกได้ หาก
จำต้องมีการปรับเปลี่ยนไป แต่ในกระบวนการปรับเปลี่ยนนี้เอง ย่อม

จะต้องก่อให้เกิดปัญหาขัดแย้งใหม่ๆ อันไม่อาจจัดไปด้วยคำสั่ง
อำนาจผลการอย่างที่ระบบอนอม-ประภาส พยายามกระทำมา การ
ถลายตัวของระบบอนอม-ประภาส เป็นผลให้ลังค์ไทยผ่านช่วง
อันยาวนานของระบบอำนาจที่แตกแยกและซักจันมาสู่สภาพของ
ว่างอำนาจ กล่าวคือ ปราศจากโครงสร้างสถาบันที่เปิดรับพลังลังค์
ใหม่ๆ และเป็นแหล่งประสานปัญหาขัดแย้งใหม่ๆ...⁵⁵

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 จึงเป็นสุด
ยอดความปรารถนาของขบวนการนิสิต นักศึกษา และประชาชน ว่าจะเป็น
กรอบบทบาทการเมืองที่จะนำพาลังค์ไทยไปสู่ระบบประชาธิปไตยได้ กลับ
ไม่สามารถเอื้อให้ลังค์ไทยเกิดความสมานฉันท์และมีเสถียรภาพทางการเมือง
ได้ การเมืองที่มีความต่อเนื่อง ดังปรากฏการณ์นั้นเรียกว่า ต่อต้าน ประท้วง โน้มน้าว นัด
หยุดงาน ฯลฯ ดังกล่าวข้างต้น

แน่นอนที่ว่า ความสำนึกร霆ตัวทางการเมืองนี้เป็นการลูกชือเรียก
ร้องลิทธิ์ เลรีภาพที่ถูกปิดกั้นมาเป็นระยะเวลานาน และสะท้อนปัญหา
ความไม่เป็นธรรมทางลังค์ เศรษฐกิจ ที่ไม่เคยได้รับการเหลียวแลเอาใจใส่
จากรัฐบาลเด็ดขาดมาก่อน แต่เหตุการณ์เหล่านี้กลับประเดะดังกันเกิดขึ้น
จนถึงขนาดที่นายลัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรี “รัฐบาลชุดพระราชทาน”
ถึงกับออกปากยอมรับว่า

...เมื่อก่อนหน้านี้ผมไม่เคยนึกเลยว่าความทุกข์ยากของราษฎรนั้น
จะมีมากมายถึงเพียงนี้ ผมได้ประจักษ์ต่อเมื่อได้เข้ามารับผิดชอบ
ในการบริหารประเทศชาติแล้ว จึงเห็นว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะ

⁵⁵ เสน่ห์ จำริก, อ้างแล้ว, หน้า 22.

ช่วยให้ราษฎรเหล่านั้นมีความเป็นอยู่ดีขึ้น โดยเฉพาะช่องว่างระหว่างคนมีเมืองและคนจนนั้นมีอยู่มาก ขอให้ทางลดช่องว่างดังกล่าวเนื่องด้วยการสนับสนุนให้คนจนมีความเป็นอยู่ดีขึ้นตามอัตรากำจดทำได้มากและรวดเร็วเท่าไร ประเทศไทยจะเจริญก้าวหน้าขึ้นเท่านั้น...⁵⁶

ท่ามกลางความต้องการปรับเปลี่ยนประเทศให้เป็นไปด้วยความสุข ธรรมศักดิ์ วิภาวนาราตนาน ด้วยประกายว่าคนธรรมาภิบาลต้องบริหารประเทศท่ามกลางความคาดหวังของประชาชนสูงมาก โดยปราศจากฐานสนับสนุนทางการเมืองเพียงพอที่จะดำเนินนโยบายใดๆ อย่างมีเอกภาพได้ ทั้งนี้ควรบันทึกไว้ว่า สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 ซึ่งมีสมาชิกจำนวน 299 คน กลับมีเสียงเห็นชอบถึง 299 เสียง การที่แต่ละเสียงเป็นตัวของตัวเอง ทำให้ทางฝ่ายรัฐบาลมองว่าสภาพแวดล้อมนี้ไม่ร่วมมือกับรัฐบาล ดังคำให้สัมภาษณ์ของ พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในคณะรัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ที่ว่า

รัฐบาลควรออก เพราะรัฐบาลขาดเครื่องมือสำหรับการทำงาน คือเสียงสนับสนุนในสภา เช่น บางเรื่องรัฐบาลต้องการทำอย่างหนึ่ง แต่สภาไม่ยอมหรือมีคะแนนนั้นสภาก็บังคับให้รัฐบาลทำอีกอย่างหนึ่ง การบริหารก็ย่อมจะเป็นไปไม่ได้ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมาก แสดงว่าเสถียรภาพของรัฐบาลไม่มั่นคง ไม่สามารถจะบริหารตามนโยบายที่กำหนดไว้ได้⁵⁷

⁵⁶ “คำสารภาพของ พลฯ นายกรัฐมนตรี นายสัญญา ธรรมศักดิ์, (การสารสิทธิ์เสรีภาพ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มีนาคม 2517) หน้าปกหลังด้านใน.

⁵⁷ สมพร ใจบางย่าง, สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 พ.ศ. 2516, อ้างแล้ว, หน้า 99.

แม้แต่นายลัญญา ธรรมศักดิ์ ก็ได้พูดในทำนองน้อยใจว่า “ถ้ารัฐบาลของท่านอ่อนแอกำกับไม่เข้มแข็ง เหมือนเรื่องนโยบายอยู่กางมหานคร”⁵⁸ ดังนั้น ตลอดระยะเวลาที่รัฐบาลนายลัญญาบริหารประเทศชาติก็ต้องเผชิญหน้าขัดแย้งกับ สภานิตบัญญัติแห่งชาติ บุคคลที่ 2 จนกระทั่งต้องลาออกจากไปในที่สุด เนื่องจาก ไม่ได้รับความร่วมมือจากสภานิตบัญญัติแห่งชาติและหัวหน้ารัฐบาลถูกสมາชิก ยกประดับด้วยถ้อยคำที่รุนแรง

ในขณะที่รัฐบาลประสบสมรรถภาพการเมืองนั้นเอง สภาราษฎร์เริ่ม ขัดเจนขึ้นเป็นลำดับว่าลังคอมไทยกำลังแยกออกเป็นสองข้า ทั้งนี้ดังแต่ ประมาณกลางปี 2517 เป็นต้นมา⁵⁹ ข้าหนึ่งคือกลุ่มปฏิรูป ซึ่งประกอบด้วย นักศึกษา ครุศาสตร์ นักหนังสือพิมพ์ กรรมกร และข่าวนา กลุ่มข้านี้ต้อง การความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสถาบันทางการเมือง รูปแบบวิธีการ เก็บภาษี เรื่องกรรมลิทธิ์ที่ดิน นโยบายต่างประเทศ และลัมพันธนาบทของ ข้าราชการกับชาวบ้าน อีกข้าหนึ่ง คือกลุ่มอนุรักษ์นิยม-อำนวยนิยม ซึ่ง ประกอบด้วยกลุ่มอำนาจเก่าอย่างทหาร ชนชั้นสูงบางกลุ่ม ชนชั้นกลางบางพวก

⁵⁸ อ้างแล้ว.

⁵⁹ สุชาญ ยิ่มประเสริฐ, “6 ตุลาฯ เกิดขึ้นได้อย่างไร”, อาชญากรรมรัฐใน วิกฤตการเปลี่ยนแปลง, ใจ อังกฤษรณ์ และสุชาญ ยิ่มประเสริฐ (บรรณาธิการ) (กทม.: คณะกรรมการรับข้อมูลและสืบพยานเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519, 2544) หน้า 127. โดย มีกรณีเจ้าจลพลับพาไชย ซึ่งเริ่มในคืนวันที่ 3 กรกฎาคม 2517 เป็นจุดแบ่ง เนื่องจาก เป็นการใช้ความรุนแรงของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปราบปรามการจลาจลต่อผู้ชุมชน มี การต่อสู้ยืดเยื้อถึง 4 วัน รัฐบาลต้องประกาศภาวะฉุกเฉิน หลังจากเหตุการณ์เจ้าจลครั้ง นี้แล้ว ขบวนการนักศึกษาเริ่มถูกโจมตี ได้รับความไม่พอใจจากคนกลุ่มต่างๆ มากขึ้น มีการทำลายโผลเตอร์ที่นิลินักศึกษาติด ทำลายนิทรรศการ ผู้นำข่าวนา กรรมการ นักศึกษา เริ่มถูกกลบลังหาร เป็นต้น

ชาวบ้านบางส่วน และนักเรียน
อาชีวะส่วนหนึ่ง กลุ่มข้าวี่ห์หน่า การ
เปลี่ยนแปลงที่อีกฝ่ายหนึ่งต้องการ
เป็นสิ่งที่สังคมไทยรับไม่ได้

ดร.ป้าย อึ้งภากรณ์ ซึ่งในหัวข้อ^๑
เวลาแห่งความชัดแย้งนั้น ดरง
ตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ ได้เขียนบนที่เกล้าฯ ท่อน
ถึงกระแสการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อ
ขบวนการนิสิตนักศึกษาในช่วง
หลังเหตุการณ์ 14 ตุลา ไว้ว่าดังนี้

นิสิตนักศึกษาล้วนใหญ่มีเจตนาบริสุทธิ์ ต้องการประชาธิปไตย
ต้องการข่ายเหลือผู้ยากจน แก้ไขความอยุติธรรมในสังคม ฉะนั้น
พลังนิสิตนักศึกษาจึงเป็นพลังที่สำคัญสำหรับประชาธิปไตย และข้อ^๒
กล่าวหารวานิสิตนักศึกษาทำลายชาตินั้น เป็นข้อกล่าวหาที่บิดเบือน
ป้ายสีเพื่อทำลายพลังที่สำคัญนั้น แต่ในสภากาชาดในปี 2518-19
ผู้แทนนิสิตนักศึกษาก็ไม่มีวิธีการพิดແภกไปจากตุลาคม 2516 เมื่อ
ทำงานได้ผลใน 2516 นักการเมืองต่างๆ พากันประจบนิสิตนักศึกษา
อย่างได้ใจไรก็พยายามจัดหาให้ ถึงกับสนับสนุนให้ออกไปตาม
ชนบทเพื่อ “สอนประชาธิปไตย” ในโลกนี้ไม่มีที่ไหน ครรภะสอน
ประชาธิปไตยกันได้ และนักศึกษาโวหงส์ เมื่อออกไปตามชนบทก็
สร้างศัตรูไว้ โดยไปดำเนินการที่ คหบดี ชาวบ้านต่างๆ ต่อมานัก
ศึกษาก็ยังคิดว่าพลังของตนนั้นมีพอที่จะต่อต้านองค์กรต่างๆ ใหม่ๆ
ของ กอ.ร.มน. มหาดไทย และนายทุนชุนศึก จับเรื่องต่างๆ ทุก

เรื่องให้เป็นเรื่องใหญ่ พร่าเพรื่อจนประชาชนเกิดความเบื่อหน่าย เช่น ชุมชนกันที่ได้เกิดต้องมีการต่อรัฐบาลไม่ว่ารัฐบาลไหน เรื่องการถอน ทหารօเมริกันก็จัดชุมนุมแล้วชุมนุมอีก เมี้ยวรัฐบาลจะได้ลัญญาว่า จะมีกำหนดถอนไปหมดแน่ การจัดนิทรรศการก็จัดแต่เฉพาะ เป็นการอื้อัวดประเทศคอมมูนิสต์ เป็นต้น⁶⁰

อย่างไรก็ตาม การออกเผยแพร่ประชาธิปไตยตามโครงการ “กลับ สู่ชุมชน” ของศูนย์ส่งเสริมการเผยแพร่ประชาธิปไตยออกสู่ชุมชน ของทบทวน มหาวิทยาลัย ทำให้ขบวนการนิสิตนักศึกษาได้มีโอกาสเรียนรู้ปัญหาของ ชนบทไทย ซึ่งว่างระหว่างข้าราชการกับชาวบ้าน การปฏิบัติที่รุนแรงของตำรวจ อิทธิพลท้องถิ่น ปัญหาหนี้สิน สภาพสาธารณูปโภคที่ย่ำแย่ และความยากจน ที่เห็นได้ชัดเจน และได้พบความจริงบางอย่างที่ถูกปิดบังข่อนเร้นมานาน คือ เรื่องที่เจ้าหน้าที่บ้านเมืองล้างล้างสถานการณ์คอมมูนิสต์บูก แล้วเข้าไปฆ่า ประชาชนและเผาล้างหมู่บ้านที่บ้านนาทราย จังหวัดหนองคาย⁶¹ เป็นการ สร้างสถานการณ์ของเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อกระตุ้นให้รัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เห็นความสำคัญของการปราบปรามคอมมูนิสต์ต่อไป จากนั้นได้มีการเปิดโปง

⁶⁰ป้าย อี๊กภารณ์, “ความรุนแรงและรัฐประหาร 6 ตุลาคม 2519” ใน จำก 14 ถึง 6 ตุลา (กทม.: มูลนิธิโครงการต่อรัฐบาลและมนุษยศาสตร์, 2544) หน้า 65. ดร.ปวิญ เทียนบันทึกนี้ก็นภัยหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519

⁶¹ เป็นเหตุการณ์เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2517 ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจและพลเรือน 190 คน ได้เข้ายึดบ้านนาทราย อำเภอเบงกาฬ จังหวัดหนองคาย ซึ่งมีบ้านเรือน 276 หลังคา เรือน ประมาณ 1,500 คน โดยกล่าวหาว่าเป็นคอมมูนิสต์ และเผาบ้านเรือนกือบห้วย หมู่บ้าน ช่าราษฎร์ไป 5 คน ต่อมาก็ย้ายกลับมาลงนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยได้ดำเนินเรื่อง รวมมาตีแผ่ โดยจัด “นิทรรศการหมู่บ้านนาทราย” ขึ้นระหว่างวันที่ 16-18 กุมภาพันธ์ 2517

เรื่องราวต่างๆ อีกมาก เช่น กรณี “ถีบลงเข้า เผาถังแดง” คือเอาประปาขันที่เพียงต้องสักว่ามีการติดต่อกับคอมมิวนิลสต์ขึ้นแล้วถีบลง หรือจับใส่ถังน้ำมัน 200 ลิตร แล้วเผาทั้งเป็น⁶²

การpubความจริงในเรื่องเหล่านี้ยิ่งทำให้uhnการนิลิตนักศึกษาเห็นว่า นโยบายต่างประเทศที่เดินตามสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านคอมมิวนิลสต์ได้ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่เหี้ยมโหดไว้มุชยธรรมเพียงใดในสังคม จึงขยายการต่อต้านฐานทัพสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น มีการเรียกร้องให้ถอนฐานทัพสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทยโดยเร็วที่สุด

ในห้วงเวลาดังกล่าว สภាភกรณ์ ของสังคมในอินโดจีนเริ่มมาถึงจุดท้าเลี้ยวหัวต่อ เมื่อฝ่ายคอมมิวนิลสต์ได้ขึ้น掌权ในกัมพูชา เวียดนาม และลาว ซึ่งทำให้ดูเหมือนว่าประเทศไทยจะเป็นโน้มโนัวต่อไปที่จะล้มลง หรือกลยุทธ์เป็นคอมมิวนิลสต์ตามอย่างประเทศเพื่อนบ้าน ยิ่งเมื่อมีการโค่นระบบทัชติริย์ในประเทศไทย ในปลายปี 2518 ได้ก่อให้เกิดความหวัดวิตกและความไม่สงบแก่คนเข้าเมืองไทยอย่างมาก เมื่อ

⁶² เป็นกรณีที่มีการเปิดโปงว่า เจ้าหน้าที่ กอ.ป.ค. หรือ กอ.รมน. ในปัจจุบัน ได้กระทำการลักทรัพย์บ้านประมาณ 3,000 คน ในหลายอำเภอของจังหวัดพัทลุง โดยการใช้น้ำดัดแปลงและจุดไฟเผา ทำให้กลุ่มนิลิตนักศึกษาเรียกร้องให้มีการยุบเลิก กอ.รมน. เนื่องในการลักปืนชุมชนออกและลงโทษและตรวจสอบพื้นที่ที่จังหวัดพัทลุงในเดือนกุมภาพันธ์ 2518 กลุ่มนิลิตนักศึกษาจึงเผชิญกับการก่อการก่อการและต่อต้านอย่างหนักจากกลุ่มกระทิงแดง และทหารในพื้นที่

ประกอบกับการที่ฝ่ายขบวนการนักศึกษาไทยให้ความสนใจต่ออุดมการณ์ สังคมนิยมอย่างมาก ด้วยบางฝ่ายเห็นว่าอาจเป็นทางออกของสังคมไทย ทั้งนี้ ในระยะนั้นแนวความคิดที่เรียกร้องให้นักศึกษาประสานกับกรรมกร ชาวนา เพื่อ “รับใช้ประชาชน” เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป นอกจากนี้ในเรื่องของศิลปะ ดนตรี วรรณกรรมและละคร ต่างก็ป่าวรณาตัวเข้า “รับใช้ประชาชน” ด้วย กันทั้งสิ้น ในวงการหนังสือ มีการพิมพ์หนังสือต่อห้าม เช่น โฉมหน้าศักดินา ไทย แต่งโดยจิตร ภูมิศักดิ์ กงจักรปีศาจ รวมถึงผลงานของฝ่ายสังคมนิยม- คอมมิวนิสต์ เช่น สรรนิพเน็ตเหมาเจ้อตุง การปฏิวัติ เลนิน ฯลฯ ออกเผยแพร่อย่างกว้างขวาง เมื่อประกอบกับการที่ขบวนการนิสิตนักศึกษาเดินขบวน ต่อต้านฐานทัพหรือแม่เมริกาในประเทศไทย การสนับสนุนนโยบายสร้าง ความสัมพันธ์กับประเทศจีน การต่อต้านระบบทุนนิยม ฯลฯ ทำให้ฝ่าย อนุรักษ์นิยมมองว่าประเทศไทยกำลังได้รับภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ โดยมี ขบวนการนิสิตนักศึกษาเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลง มีการปลุกระดมและ ขยายฐานมวลชนในหมู่นักเรียนนักศึกษา ข่าวร้ายข่าวดี เป็นต้น

ในห่วงเวลาเดียวกันนี้ดูจะอำนวยในกองทัพได้เกิดการปรับเปลี่ยน อีกครั้ง เมื่อพลเอกกฤษณ์ ลีวะรา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเลี้ยงชีวิต โดยกระทันหัน ในปี 2519 ทำให้พลังทางการเมืองของกลุ่มพลเอกกฤษณ์ ลีวะรา ที่ประกอบด้วย พลเอกบุญชัย บำรุงพงษ์ พลเอกเกรียงศักดิ์ ขมั่นทดน์ และพระครรภ์ลังค์ม่อนตัวลง กลุ่ม “ขอยราชครู” ที่ประกอบด้วยพลตรี ประมวล อดิเรกสาร เจ้าของวลี “ขวัญมาตขัย” และพลตรีชาติชาย ชุณหวัณ ได้จัดตั้งพระราชตัวแทนไทยโดยรวมบรรดานายพลต่างๆ ไว้ได้เป็นจำนวนมาก ขณะที่กลุ่มอำนาจเดิมของจอมพลถอน身 ได้พยายามฟื้นตัวกลับมาอีกครั้ง โดย ผ่าน พลเอกยศ เทพหัศดิน ณ อยุธยา และเกิดการก่อตัวของกลุ่มนาย ทหารระดับคุมกำลัง หรือนายทหารหนุ่ม “ยังเดิร์ก” ที่ประสงค์จะเข้ามามี บทบาทในด้านความมั่นคงและการเมืองด้วยเช่นกัน

ในทางด้านการเมือง หลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2517 แล้ว ได้เกิดพระราชการเมืองขึ้นมาเป็นจำนวนมาก ในการเลือกตั้งทั้ง 2 ครั้งภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ พระองค์พระบาทปิตย์ ซึ่งมีแนวโนบายเสรีนิยม-อนุรักษ์นิยม ประกาศหาเลียงต่อต้านเผด็จการทหารอย่างเปิดเผยจึงได้รับเลือกตั้งเข้ามามากกว่าทุกพระองค์ ในขณะที่พระองค์การเมืองสำคัญๆ ที่ได้รับคะแนนเสียงรวมกันเป็นส่วนมากล้วนเป็นพระองค์การเมืองที่มีแนวโนบายโน้มเอียงไปทางเสรีนิยมและลังความนิยมเสียส่วนมาก จนกระทั่งในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2519 พระองค์การเมืองที่มีแนวโนบายลังความนิยมได้รับการเลือกตั้งลดลงจากครั้งแรกในปี 2518 มา ก เนื่องจาก การโฆษณาชวนเชื่อปลุกระดมพลังมวลชนเพื่อป้ายลีค้อมมิวนิสต์ของฝ่าย กลไกรัฐได้ผล

ดังนั้น นับตั้งแต่ปี 2517 เป็นต้นมา กลุ่มผู้ลุญเสียอำนาจ หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516⁶³ ซึ่งมุ่งมั่นที่จะยึดอำนาจคืน ได้พยายาม บ่อนทำลายพลังของนักศึกษา ประชาชน ด้วยการแยกสายพลังนักเรียน อาชีวะออกจากขบวนการนักศึกษา อาศัยลือสารมวลชนประเกทต่างๆ ใน การโฆษณาชวนเชื่อปลุกระดมมวลชน เช่น ข่มรมวิทยุเรือ ข่มรมแม่บ้าน ฯลฯ ตั้งแต่ปี 2518 เป็นต้นมา นักศึกษาและขบวนการประชาชนเริ่มถูกฝ่ายตรง ข้ามใช้ความรุนแรงตอบโต้ เช่น ผู้นำขบวนที่ทำงานในสหพันธ์ขوانข่าวไว้ 30 คนถูกกลั่นหาร เส่น นายอินถาน ศรีบุญเรือง⁶⁴ ประธานสหพันธ์ข่าวไว้ขوانฯ

⁶³ ดร.ป้าย อึ้งภากรณ์ ระบุว่าหมายถึงเจ้าของที่ดินรายใหญ่ กับนักธุรกิจที่มีผลประโยชน์บางคนหนุนหลัง โปรดอ่านรายละเอียดใน ป้าย อึ้งภากรณ์, คำให้การของ ดร.ป้าย อึ้งภากรณ์กรณีเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519, (กทม.: มูลนิธิโภมลคีมทอง, 2540), หน้า 12-13.

⁶⁴ การกลับลังหารนายอินถาน ศรีบุญเรือง เป็นเหตุการณ์ที่สำคัญ เนื่องจาก ผู้ใดก็อินถาน ศรีบุญเรือง เป็นประธานสหพันธ์ข่าวไว้ขوانฯแห่งประเทศไทย องค์กร

อเมริกันเมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2519 เป็นต้น เหตุมาตรฐานกรรมแต่ละครั้งเจ้าหน้าที่สำรวจไม่สามารถจับตัวคนร้ายมาลงโทษได้

ในขณะที่ขบวนการนิลิตนักศึกษาบางส่วนเริ่มแตกความสามัคคีกัน มีการแบ่งแยกหมู่คณะ ฝ่ายต่อต้านขบวนการนักศึกษากลับมีการจัดตั้งองค์กรที่เข้มแข็งกว่า โดยการจัดตั้งกลุ่มพลังมวลชนฝ่ายขวา เช่น กระทิงแดง กลุ่มนวพล และลูกเลือขาวบ้านเป็นเครื่องมือต่อต้านฝ่ายตรงข้าม คือขบวนการนิลิตนักศึกษา ขาวไว้ขาวนา โดยหน่วยงานราชการคือ กอ.รมน. ได้สนับสนุนการจัดตั้งอย่างแจ้งชัด

กอ.รมน. เดิมมีป้อมว่า บก.ปค. ซึ่งย่อมาจากกองบัญชาการปราบคอมมิวนิสต์ ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น กอ.ปค. (กองอำนวยการปราบคอมมิวนิสต์) จนกระทั่งเมื่อรัฐบาลมีนโยบายสร้างความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในประเทศ (กอ.รมน.)

เมื่อล่วงเข้าปี 2519 การลั่นไ雷ทางการเมืองยิ่งเกิดขึ้นอย่างเปิดเผย ตั้งแต่การลั่นไ雷ของรัฐ ไขยสะอาด ฝ่ายการเงินของศูนย์กลางนิลิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ดร.บุญสนอง บุณโยทยาน เลขากิจการพรครลังคมนิยมแห่งประเทศไทย ตลอดจนการขวางระเบิดใส่นักศึกษาและประชาชนที่เดินขบวนต่อต้านฐานทัพ

ขานาที่มีสาขาถึง 41 จังหวัดทั่วประเทศไทย มีสมาชิกถึง 1.5 ล้านคน ผู้ใหญ่องค์เป็นผู้นำการรณรงค์เพื่อให้มีการบังคับใช้กฎหมายควบคุมค่าเช่าตามกฎหมายฉบับใหม่ การเคลื่อนไหวของขบวนการขาวไว้ขาวนาในเรื่องค่าเช่าเป็นการลั่นคลอนฐานทางเศรษฐกิจของกลุ่มอำนาจเก่าอย่างแรง

แต่ยังคงบทบาทและการกิจเดิมอยู่ คือการปราบปรามการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์

กระทิงแดง เป็นหน่วยที่ฝ่ายทหาร กอ.ร.ม.น. จัดตั้งขึ้นมาจากการเรียนอาชีวะ ซึ่งบางคนก็เรียนจบแล้ว บางคนก็ไม่เรียน ฝ่ายทหาร กอ.ร.ม.น. จัดตั้งขึ้นมาเพื่อหักล้างพลังนักศึกษา มีการฝึกอาชุธ นำอาชุธมาให้ใช้ และจ่ายเงินเลี้ยงดูจากเงินรายการลับ และตั้งแต่กลางปี 2517 เป็นต้นมา หน่วยกระทิงแดงก็พอกอาชุธปืนและลูกกระเบิดประเภทต่างๆ อย่างเปิดเผย โดยไม่มีตำรวจหรือทหารจับกุม ไม่ว่าจะเป็นนักศึกษาจะจัดการประท้วงโดยสันติอย่างไร ก็จะมีหน่วยกระทิงแดงใช้อาวุธปืนเข้ายุคต่อต้านทุกครั้ง และได้ร่วมกับหน่วยอื่นกระทำการรุนแรงอุกอาจและไม่มีการจับกุมคือ การบุกเผามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในเดือนลิงหาคม 2518

ส่วน นวพล เป็นหน่วยที่ถือกำเนิดจาก กอ.ร.ม.น. เช่นเดียวกับกระทิงแดง แต่เป็นหน่วยสังคมรัฐวิทยา ไม่ต้องใช้อาวุธเป็นเครื่องมือสำคัญ แต่ทำงานร่วมกับกระทิงแดง เป็นองค์กรที่พยายามรวบรวมคนหนี นายทุน ภิกษุ ที่ไม่อยากเห็นการเปลี่ยนแปลงสังคม ให้ร่วมกันต่อต้านนิลิตนักศึกษา ชาไร่

ข้าวนา และกรรมกร โดยการข่มขู่โฆษณาข่าวข่าวเชื่อว่าในสิตินักศึกษาจะผลักดันให้ลังคอมไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบบคอมมิวนิสต์ หากเป็นแล้วจะมีการรับทรัพย์สมบัติต่างๆ เช่น ในการประชุมมักจะถามว่า ท่านรักพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหรือไม่ ท่านรักประเทศไทยหรือไม่ ท่านเกลียดคอมมิวนิสต์หรือไม่ เครื่องมือที่สำคัญของนวพลคือการประชุม การชุมนุม การเขียนบทความต่างๆ ปลาย พ.ศ. 2518 กลุ่มนวพลอ้างว่ามีสมาชิกประมาณ 1 ล้านคน

ลูกเสือชาวบ้าน เป็นกลุ่มจัดตั้งที่ได้รับการสนับสนุนโดยเปิดเผยจากหน่วยงานราชการด้านความมั่นคง ก่อตั้งขึ้นมาตั้งแต่ปี 2514 โดยแสดงวัตถุประสงค์ว่าจะไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง แต่แท้ที่จริงการถือกำเนิดขึ้นของลูกเสือชาวบ้านเป็นเรื่องทางการเมืองโดยแท้ มีลักษณะสำคัญร่วมกันคือ อุดมการณ์ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ในหลายพื้นที่กลุ่มลูกเสือชาวบ้านกลับตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มนายทุนและนายทหาร กระทรวงมหาดไทยมีบทบาท สำคัญในการจัดตั้ง โดยผ่านทางตำราจดระเวนขายแตน (ดชด.) มีสถานะที่ขัดเจนว่าเป็นกลุ่มกึ่งทหาร เป็นเหมือนองค์กรรักษาความมั่นคงในชนบทที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้ การที่กลุ่มลูกเสือชาวบ้านได้นายทุนหรือคหบดีที่มั่งคั่งในแต่ละท้องถิ่นเป็นผู้ออกเงินสนับสนุนรวมถึงได้รับอุปโภค์เป็นหัวหน้าคหบดีลูกเสือชาวบ้านทำให้กิจกรรมทางการเมืองของลูกเสือชาวบ้านมีความคล่องตัวกว่าองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐ จึงเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องได้ทั่วประเทศ

ส่วนการเคลื่อนไหวของกลุ่มพลังต่างๆ นั้น ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า ฝ่ายขามีการจัดตั้งหลากหลาภากลุ่มกึ่กตาม แต่ล้วนมีเป้าหมายร่วมกันคือ การต่อต้านคอมมิวนิสต์ ในขณะที่ฝ่ายตรงข้ามหรือฝ่ายข้ายังนั้นมีหลากหลายและขาดเอกสาร กล่าวคือมีทั้งพวกที่มีความคิดอุดมการณ์ทางการเมืองแบบเลรนิยม ลังคมนิยม หรือบังเป็นเพียงนักศึกษาลัทธิมาร์กซิสต์ ลัทธิ

▲ กลุ่มนักศึกษา ปัญญาชน และผู้รักความเป็นธรรมในลังคมล่วงหนึ่ง ถูกกดดันให้เข้า “ป่า” ด้วยการจัดตั้งของขบวนการคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย “มหาวิปโยค” ๖ ตุลาคม

เหมาอิสม์ บ้างนิยมอนารีบ็ตต์ บ้างป่าวารณาตนเป็นอหิงสา และมีบ้างที่ร่วมเคลื่อนไหวอยู่ภายใต้การจัดตั้งของขบวนการคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และนับเป็นคราเคราะห์ของนักต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรมในลังคมไทย ในเมื่อทั้งฝ่ายขวาจัดและซ้ายจัด ไม่มีที่ยืนให้กับพวากษา กลุ่มคนเหล่านี้จึงล่วงไปยังเป็นนิลตันักศึกษาปัญญาชนที่รักความเป็นธรรมต้องถูกบังคับให้เป็นพวากคอมมิวนิสต์หรือไปยังอยู่ข้างคอมมิวนิสต์มากมาย⁶⁵

⁶⁵โปรดอ่านมุมมองและประสบการณ์ภายในพรรคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ใน ฤทธิ์ เริงขัย, หยดหนึ่งในกระถาง, (กทม.: สำนักพิมพ์มิตร, 2539).

ภาคสอง จาก “มหาวิปโยค” สู่ “พุทธภาพมิฬ” และรัฐธรรมนูญ “ความผื้นอันสูงสุด”

การย้อนพินิจเล้นทางประวัติศาสตร์ในภาคสองนี้ เริ่มตั้งแต่หลังการปราบปรามขบวนการนิลิตนกีกษาอย่างเหี้ยมโหด ในเหตุการณ์ ๖ ตุลา มหาวิปโยค ไปสู่ยุคที่การเมืองไทยปรับตัวสู่ดุลยภาพใหม่หลังการประท้วงแตกหักทางอุดมการณ์และผลประโยชน์ โดยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 วางกรอบกดิกา ล้มพันธภาพทางอำนาจจะระหว่างข้าราชการประจำที่เป็นพลเรือนกลุ่มเทคโนโลยีและผู้นำในกองทัพ กับกลุ่มนั้นกลาง ซึ่งมีนักธุรกิจเอกชนเป็นกลุ่มใหญ่สุด จนกระทั่งยุคที่ขึ้นชั้นกลางเริ่มมีการขยายตัวและหลากหลายกลุ่มมากขึ้น ได้เข้าสู่วิถีอำนาจทางการเมืองโดยการต่อต้านการผูกขาดและลีบต่ออำนาจเจ้าของกลุ่มนั้นนำทางทหารกลุ่มนึง และร่วมกันสนับต่อเจตนาرمณ์ประชาธิปไตยเสรีนิยมโดยการผลักดันร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นผลลัพธ์เจริญรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีผู้นานานามว่าเป็นรัฐธรรมนูญ “ความผื้นอันสูงสุด” บ้าง “พระคริอารีย์” บ้าง เนื่องจากมีโครงสร้างและบทบัญญัติจำนวนมากที่จะสร้าง “อุดมรัฐ” ให้กับลังคมไทย

จาก 6 ตุลา มหาวิปโยคสู่ประชาธิปไตยครึ่งใบ

กางปีก หลีกบินจากเมือง
เจ้านกลีเหลือจจากไป
เจ้าบินไปสู่เสรี
บัดนี้ เจ้าชีวaway
ฮือ อือ ฮือ ฮีม ฮีม ฮือ ฮีมฮือ^๑
เจ้าเหินไปสู่ หัวหัว
เมฆขาวภานเจ้าคือใคร
อาบปีกด้วยแสง ตะวัน^๒
เจ้าฝัน ถึงโลก สีได
ฮือ อือ ฮือ ฮีม ฮีม ฮือ ฮีม ฮือ^๓
ลงบินไปเกิดคนกล้า ความฝันสูงค่ากว่าได
เจ้าบินไปจากรวงรัง ข้างหลัง เขายังอลาลัย
วินัย อุกฤษณ์^๔

ความรุนแรงทางกายภาพแห่งวันมหากาฬลินสุดลงด้วยความอิ่มเอม
ใจของนิสิตนักศึกษา ปัญญาชน และผู้คนทั้งหลายที่ได้เข้าร่วมและเข้าร่วม
กันท้าทายจนถึงขั้นโค่นล้มการผูกขาดอำนาจทางการเมืองและอำนาจทาง
เศรษฐกิจด้วยอำนาจทหารของบางตระกูลกับเครือข่ายของตระกูลเหล่านั้น
ดูเหมือนว่า เทศกาลคริสต์มาสกำลังนำไปสู่การพัฒนาทางการเมืองของไทย
แต่แท้จริงแล้ว การลินสุดอำนาจอย่างฉบับพลันทันด่วนของรัฐบาลทหาร โดย
ปราศจากการเตรียมตัวและเตรียมการรับมือกับสภาวะที่เกิดขึ้นนี้ ได้ทำให้
เกิดความโกลาหลอลหม่านของรัฐบาลพลเรือนชุดใหม่ในการสถาปนาและ

สร้างความมั่นคง (the consolidation of power) ของตนเอง เพื่อความ
สงบเรียบร้อยทางการปกครองและการบริหารบ้านเมือง ทั้งนี้พระผู้โกรนล้ม
อำนาจก้ากมิได้มีอำนาจจัดจิจังทางการเมือง ทั้งยังอ่อนเยาว์ต่อประสบการณ์
ทางการเมืองอีกด้วย อำนาจที่ค้าจุนรัฐบาลก้ากมิได้หมดลืนอย่างถอนราช
ถอนโคน ลภภาวะเข่นนี้ปรากฏเป็นความพยายามเข้าจัดระเบียบทางการเมือง
และระเบียบทางเศรษฐกิจของปัญญาชนร่วมกับกรรมกร เช่น การเข้าไป
จัดการระบบการผลิตของโรงงานยาการผลิตกางเกงยีนส์ การให้การเรียนรู้
เรื่องลิทธิแรงงานแก่กรรมกรอัมນ้อย สมุทรสาคร เป็นต้น⁶⁶ การกระทำเข่นนี้
เป็นการท้าทายและกดดันเครือข่ายอำนาจทางการเมืองและอำนาจทาง
เศรษฐกิจเดิมอย่างมาก

ในระยะเวลาของความลับสนทางการเมืองภายในประเทศไทยในประเทศนั้น ระบบ
การเมืองระหว่างประเทศก็แปรเปลี่ยนเข่นเดียวกัน ประเทศไทยภูมิภาคเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้เริ่มเผชิญกับความอ่อนล้าของการครองความเป็นเจ้า
(hegemon) ของสหรัฐอเมริกา หลังจากตกอยู่ใต้รั่มเงาความคุ้มครองมา
ร่วม 2 ศตวรรษ พร้อมๆ กับต้องเริ่มเผชิญกับความจริงที่ว่าสาธารณรัฐ
ประชาชนจีนตั้งมั่นได้ในเวทีการเมืองโลกหลังการปฏิวัติสำเร็จเมื่อ 1 ตุลาคม
พ.ศ. 2492 ความสำเร็จของยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและลัทธิของ
เหมา เจ้อตุง จึงเป็นแม่แบบซึ่งปัญญาชนไทยจำนวนหนึ่งต้องการนำมาใช้กับ

⁶⁶โปรดอ่านรายละเอียดเกี่ยวกับความคิดและการดำเนินกิจกรรมที่ดำเนินการในนี้ ใน
กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อลัทธิ (ผู้จัดพิมพ์) กรรมกรอัมnanoy และปัญหาสิทธิมนุษย์-
ชน, (กทม.: ออมรินทร์การพิมพ์, 2521), หรือ ฝ่ายวิชาการ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, เศรษฐกิจไทย : โครงสร้างกับการเปลี่ยนแปลง (พิมพ์ครั้งที่ 2) (กทม.:
พ. จิระ การพิมพ์, 2522) หรือ Piansiri Ekniyom and G.R. Peterson,
Participation: A Constitutional History of Student Involvement (The Student Union of Chulalongkorn University, 1974).

ประเทศไทย การยอมรับสาธารณรัฐประชาชนจีนมากขึ้น เมื่อทางจีนเข้าช่วยลดปัญหาภัยคุกคามน้ำมันในประเทศไทยและนำไปสู่การสถาปนาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันตามปกติอีกครั้งในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2518 ขณะที่กระแสกล่าวจีนยังไม่ได้จากหายไปและกระแสเกลียดอเมริกาก็ยังไม่เข้มข้นเพียงพอสำหรับคนไทยและผู้นำไทยบางส่วน

ความขัดแย้งด้านอำนาจและความแตกต่างด้านอุดมการณ์ภายในประเทศ ซึ่งสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของระบบระหว่างประเทศได้ทำให้ภาวะโกลาหลอย่างมากของการเมืองภายในประเทศไทยเกิดขึ้น ม.ร.ว.ศึกษาที่ปรารามิช ผู้เป็นน้องชายของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปรารามิช เป็นฝ่ายล้มรัฐบาลของพี่ชายแล้วขึ้นมาเป็นรัฐบาลเองแต่ก็ถูกบุคคลในเครือแบบยกพวกเข้าทำลายบ้านพักขณะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นแหล่งสร้าง “ความหมาย” ทางการเมืองให้แก่เยาวชนทั้งหลายจำนวนหนึ่งซึ่งเข้ามาค้นหาเพื่อให้ “หายเข้าและทิ้ง” แก่ชีวิตตนได้ถูกคนยกพวกเข้าเผา นิสิตนักศึกษาหัวก้าวหน้าเดินขบวนประท้วงโดยบ้ายต่อต้านประเทศไทยที่ผูกอธิปไตยของชาติไว้กับความมั่นคงทางการทหารในภูมิภาคเอเชียของสหรัฐอเมริกา โดยอาศัยถนนพระรามที่ 1 บริเวณหน้าสยามสแควร์ เป็นเส้นทางของขบวน ในสมัยนั้นบริเวณสยามสแควร์เปรียบเสมือนลัญญาของทุนนิยมและวัฒนธรรมอเมริกันและพื้นที่นี้ก็เป็นข่ายเดนของรัฐบาลกรณีมหาวิทยาลัย

คล้ายๆ กับว่าประวัติศาสตร์การเมืองไทยใน พ.ศ. 2519 จะข้าร้อยหรืออาจถูกตีความว่ามันชี้ร้อยกับประวัติศาสตร์การเมืองไทยในสมัย พ.ศ. 2492-2499 เมื่อการเมืองภายในประเทศไทยคือภาพของการต่อสู้เพื่อช่วงชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างทหารอนรุักษนิยม/เสรีนิยมกับพลเรือนลัทธมนิยม ดังนั้น คำว่า “คอมมิวนิสต์” จึงถูกนำมาใช้อีกครั้งหนึ่งเพื่อสร้างความขบวนรัฐมนิยมในการทำลายล้างพลเรือนลัทธมนิยม ขบวนการนิสิตนักศึกษา

ปัญญาชน ขบวนการกรรมกร และขบวนการข่าวไวร์-ข่าวนา⁶⁷ อย่างโหดร้าย ปาเก่อนที่สุด ณ สถานที่ที่เป็นแหล่งประสาสน์และตั้งมั่นของกลุ่มพลเรือน ลังคอมนิยมเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 วันที่ถูกบันทึกว่าเป็น “วันมหาวิปโยค”

พื้นที่: หน้าร่อง 20 ปี 6 ตุลา

ผลที่ตามมาของวันมหาวิปโยค อย่างเป็นรูปธรรมคือการแตกสาน ช้านเข็นของผู้ถูกปราบปรามออกไป 3 ทิศทาง ทางหนึ่งนั้นออกไปทางซ้ายร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ซึ่งมีฐานที่มั่นอยู่ในชนบทตามภาคต่างๆ ของประเทศไทย อีกทางหนึ่งนั้นออกไปทางนักยังด่างประเทศไทยในฐานะนักศึกษาบางผู้ใช้แรงงานบาง ทางสุดท้าย เป็นทางที่ไม่ได้เลือกของกลุ่มที่เลือกไม่ได้ คือเข้าไปเป็นนักโทษในเรือนจำกลางบางขวาง ถนนส์ทุกคน

⁶⁷ โปรดอ่านรายละเอียดของการนำบริบท “คอมมิวนิสต์” มาปราบปราม ปรปักษ์ทางการเมืองขึ้นครั้งแรกสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม, ใน วิวัฒนา คติธรรมนิตย์, กบฏลัทธิดิภาพ, อ้างแล้ว, และในวิทยานิพนธ์ปรัญญามหาบันพิด ภาค วิชาความล้มพันธ์ระหว่างประเทศไทย คอมมิวนิสต์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2544 จำนวน 2 ฉบับ คือฉบับของ ตามไทย ติลกิวิทยัตน์, คอมมิวนิสต์ใน การเมืองไทย, และฉบับของ รัลลัตตน์ เด่นนาสุรพงษ์, ความขัดแย้งภายในจากนโยบายต่างประเทศไทย พ.ศ. 2491-2495.

ในทุกทางเลือกได้รับ คือประสบการณ์ทางตรงว่าด้วยการต่อสู้ทางการเมือง ด้วยกำลังและด้วยความคิดที่ทำให้คนเหล่านี้เดิบโตด้วยความเข้าใจการเมืองไทย รวมทั้งเข้าใจเงื่อนไขการพัฒนาการเมืองภายใต้โครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปในเวลาต่อมา จนกระทั่งบางส่วนได้ใช้ความเข้าใจ นี้มากำหนดดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยอีกรัชสมัยในฐานะผู้กุมอำนาจจักร

ผลที่ตามมาจากวัฒนธรรมปิโโคคิกประการหนึ่ง ได้แก่บทสรุปที่ว่า ได้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างแน่นอน นั่นคือความต้องการ เสรีภาพมากขึ้นของผู้คนและการสร้างความท้าทายกล่าวว่าภัยคอมมิวนิสต์จะ คุกคามประเทศไทยโดยเล็ດตลอดมากับความมีเสรีภาพนั้นก็มิอาจหยุดยั้ง ความต้องการนี้ได้ และรัฐบาลแพดด์จารพลเรือนomaตยาธิปไตย (the bureaucratic dictatorship) ที่มีนายยานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี ก็ตระหนักถึงกระแสเรียกร้องต้องการเสรีภาพ บทสรุปนี้ทำให้อำนาจ ทางการเมืองที่ตามหลังมาไม่ว่าจะเป็นทหารหรือพลเรือนต้องยุติการปักครอง ในรูปแบบแพดด์จารถึงแม้ว่าจะมีเนื้อหาเป็นแพดด์จารก็ตาม (a dictatorial content without a form) รัฐบาลนายยานินทร์ กรัยวิเชียร จึงจำต้อง ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวร (พ.ศ. 2519) ทันที ซึ่งในทางปฏิบัติที่ เคยทำกันมา คณะกรรมการปัจจุบันจะประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปักครองแผ่นดินเป็น ระเบียบการปักครองประเทศไทยข้าราชการ แต่คราวนี้คณฑทหารที่ยึดอำนาจใน นามคณะปฏิรูปการปักครองแผ่นดินยินยอมให้รัฐบาลพลเรือนประกาศใช้ รัฐธรรมนูญฉบับถาวร โดยมีบันทึกข้อตกลงที่มีลักษณะสอดคล้องกับเจตนารณ์ ที่จะ “ปฏิรูปการปักครอง” โดยมีแผนพัฒนาการเมืองเป็น 3 ขั้นตอน รวม ระยะเวลา 12 ปี ดังนี้

ในระยะสี่ปีแรก เป็นการฟื้นฟูเสถียรภาพของประเทศไทยทั้งทาง เศรษฐกิจและการเมือง ในระยะนี้ส่วนราชการราชภัฏมีส่วนในการบริหารราชการ แผ่นดินโดยทางสภาปฏิรูปการปักครองแผ่นดิน ซึ่งมีสมาชิกที่ได้รับการแต่ง

ตั้งเป็นผู้ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน ในขณะเดียวกันจะเร่งเร้าให้ประชาชนกิจกรรมสันใจและตระหนักในหน้าที่ของตน

ในระยะลีปีที่สอง เป็นระยะที่ให้ราชภารมีล่วงในการบริหารราชการแผ่นดินมากขึ้น โดยจัดให้มีรัฐสภาประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมีสมาชิกมาจากการเลือกตั้ง และวุฒิสภา ซึ่งมีสมาชิกมาจากการแต่งตั้ง ทั้งสองสภานี้จะมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินเท่าเทียมกัน

ในระยะลีปีที่สาม เป็นการขยายอำนาจของสภาผู้แทนราษฎรให้มากขึ้น และลดอำนาจของวุฒิสภาลง ต่อจากนั้นถ้าราชภารมีความสำนึกตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบของตนต่อบ้านเมืองตามระบบของประชาธิปไตยได้แล้ว ก็จะยกเลิกวุฒิสภากล้องสภาราษฎร์สภาราษฎร์เดียว

นอกจากนี้ จากการที่ฐานะพลังของฝ่ายทหารเริ่มลดลงและถูกท้าทายความชอบธรรมในการปกครองประเทศจากพลังนิสิตนักศึกษา และประชาชนในช่วงเวลา “มหาปีดิ” ที่ผ่านมา ทำให้ผู้นำกองทัพที่ก่อการยึดอำนาจในนามคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน โดยขาดความเป็นเอกภาพภายในเหล่าทัพ จำเป็นต้องจัดปรับบทบาทระหว่างคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินกับรัฐบาลชุดใหม่ ให้เป็นไปตามเงื่อนไขในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2519 คณะปฏิรูปฯ เป็นเพียงสภาน้ำที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี เพื่อทำหน้าที่ประคับประคองรัฐบาลในด้านความมั่นคงแม้มี “เปลือกหอย” ที่เป็นเกราะคุ้มกัน “เนื้อหอย” มิให้ได้รับอันตราย แต่กลับปรากฏว่า “เนื้อหอย” มีความแข็งแรงมั่นคงมาก จากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ 2519 จนไม่มีวิถีทางที่จะเปลี่ยนแปลงรัฐบาลได้ตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ ความอหังการของบุคคลในคณะรัฐบาลนายранินทร์ กรัยวิเชียร โดยการดำเนินนโยบายขาวจัด ต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง และกดขี่ลิดต่อนลิทธิเสรีภาพของประชาชนและลือมวลชนอย่างหนัก ก่อให้เกิดความไม่พอใจ ความแตกแยกอย่างกว้างขวาง

ในหมู่ประชาชน ลือมัวลชน ข้าราชการ และนักการเมือง ทำให้รัฐบาลชุดนี้ กล้ายเป็นปรบักษ์กับประชาชน ในเวลาไม่ถึงปี ก็มีเสียงเรียกร้องให้มีการปรับคณะรัฐมนตรีใหม่ พึ่งจากประชาชน ลือมัวลชน และจากคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินเอง

ในที่สุด “เปลือกหอย” พลเอกเกรียงศักดิ์ ชัยนันทน์ ก็ทนไม่ไหว กับพฤติกรรมของบุคคลในคณะรัฐบาล จึงออกมากำราบว่าทหารไม่ใช่เปลือกหอยที่คอຍคุ้มครองบางพวงบางกลุ่มอย่างที่เข้าใจกัน จะคุ้มครองเฉพาะสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เท่านั้น เมื่อคณะปฏิรูปยืนคำhardt ในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีให้รัฐบาลปลดรัฐมนตรีบางคนออกไปหรือไม่ก็ลาออก ทั้งคณะ แต่ก็ไม่เป็นผล คณะปฏิรูปจึงต้องมีคำจำนวนวันที่ 20 ตุลาคม 2520 ประกาศล้มเลิกรัฐบาลพลเรือน และแผนพัฒนาประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2519 ดังความตอนหนึ่งในประกาศคณะปฏิรูปว่า

ที่คณะปฏิรูปได้ทำการยืดอ漫าจปกครองแผ่นดิน เพราะเห็นว่า สภานการนี้โดยทั่วไปของประเทศไทยในขณะนี้มีลิ่งที่น่าวิตกเกิดขึ้น หลายอย่าง เช่น มีการแตกแยกในหมู่ประชาชน ขวัญของข้าราชการ ต้องมีอันหวั่นไหวจากการกระทำของรัฐบาล เศรษฐกิจของชาติไม่ได้ ก้าวคาดเดียวอย่างที่หวัง กิจการพยายามอย่างหยุดชะงัก ภาวะการลงทุน ไม่ก้าวหน้าและมีแนวโน้มลดลง...นอกจากนี้คณะปฏิรูปเห็นว่าขั้นตอนการพัฒนาประชาธิปไตย 12 ปี ยาวเกินไป ...ไม่ทันต่อความต้องการของประชาชนล้วนใหญ่ และประชาชนต้องการมีล้วนร่วมในการบริหารประเทศเร็วขึ้นกว่านี้ แต่เมื่อมีการตั้งกฎเกณฑ์ไว้ดังนี้ จึงมีความชัดแจ้งในความคิดมากขึ้น...จนเราฝ่ายทหารในฐานะสภากทีปรึกษานายกรัฐมนตรีและอดีตคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ซึ่ง มีล้วนรับผิดชอบต่อความมั่นคง...เห็นว่าไม่มีทางใดนอกจากทำการ

**ปฏิวัติ ล้มรัฐธรรมนูญ ล้มสภากฎีกุปการปกครองแผ่นดิน ล้มรัฐบาล
ยึดอำนาจรัฐ นำมาสู่ความคุ้มครองของคณะปฏิวัติ⁶⁸**

หลังจากพลเรือเอกสังด ชลออยู่ ปฏิวัติยึดอำนาจรัฐบาลเสร็จแล้ว ได้แต่งตั้งพลเรือเกรียงศักดิ์ ขมันนท์ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ภายใต้การทันหนทางของกลุ่มทหารหนุ่ม “ยังเต็ก” ที่เคลื่อนกำลังพลสนับสนุนคณะปฏิวัติ ในการปฏิวัติครั้งนี้ คณะปฏิวัติได้เรียนรู้ข้อผิดพลาดจากคณะปฏิวัติการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. 2519 ที่รีบถ่ายโอนอำนาจให้กับรัฐบาลพลเรือนและให้อิสระในการร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2519 ที่สร้างความแข็งแกร่งมั่นคงให้กับฝ่ายบริหารมากจนกระทั้งไม่มีสถาบันความสามารถเปลี่ยนแปลงรัฐบาลได้ จึงได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครอง พ.ศ. 2520 เป็นฉบับข่าวคราวที่กำหนดเงื่อนไขด่างๆ ควบคุมการดำเนินงานของรัฐบาล แต่ก็ได้สนองตอบกระแสลิทธิเสรีภาพที่เดบอตเขียนในช่วง 3-4 ปีที่ผ่านมา โดยการประกาศกำหนดเวลาที่จะจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป กำหนดเวลาสิ้นสุดของรัฐธรรมนูญ การปกครองฯ และกำหนดเวลาของการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวร เป็นต้น

ตามรัฐธรรมนูญการปกครอง 2520 กำหนดให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติมีหน้าที่จัดทำรัฐธรรมนูญ โดยแต่ตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง ทำหน้าที่ยกเว้นรัฐธรรมนูญเสนอเข้าสู่การพิจารณาในที่ประชุมสภานิติบัญญัติ แห่งชาติเป็น 3 วาระ ในระหว่างการร่างรัฐธรรมนูญนั้น แม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้มีสิทธิมีส่วนร่วมในการจัดทำด้วยก็ตาม แต่ประชาชนได้ให้ความสนใจติดตามการยกเว้นรัฐธรรมนูญฉบับใหม่อよุ่ตลอดเวลา และมี

⁶⁸ “เมื่อปฏิรูปถูกปฏิวัติ,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, ปีที่ 14 ฉบับประจำวันที่ 30 ตุลาคม 2520, หน้า 6-7.

ความคาดหวังค่อนข้างสูงถึงโอกาสที่จะได้รัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตย กลับคืนมาเหมือนอย่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 ประกอบกับคาดหวังว่าคณะกรรมการปฏิริบุติจะจัดให้มีการเลือกตั้งโดยเร็ว ในช่วงเวลาเดียวกันนี้เอง กลุ่มการเมืองต่าง ๆ จึงเริ่มวิพากษ์วิจารณ์และสนับสนุนแนวทางในการร่าง รัฐธรรมนูญตามที่ตนเห็นว่ากติกาข้อกำหนดใดในรัฐธรรมนูญจะยังประโยชน์แก่กลุ่มของตนมากที่สุด

กลุ่มการเมืองที่ผลักดันข้อเสนอของตนและวิพากษ์วิจารณ์ข้อเสนอของกลุ่มอื่นในช่วงเวลาที่มีการยกเว้นรัฐธรรมนูญ 2521 นั้นมีทั้งกลุ่ม คณะปฏิริบุติ ซึ่งก็มีความขัดแย้งอยู่ภายใน เนื่องจากมีทั้งฝ่ายทหารข้าวจัด ทหารปฏิรูป และกลุ่มทหารหนุ่ม เป็นต้น กับกลุ่มพลังประชาธิปไตย อันประกอบด้วยนิสิตนักศึกษา ปัญญาชน และนักการเมือง เป็นต้น การต่อสู้ ช่วงชิงและผลักดันกติกาทางการเมืองให้บรรลุอยู่ในร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ อย่างรุนแรงและเข้มข้นระหว่างกลุ่มการเมืองต่าง ๆ นี้เอง ทำให้รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีสารพัดฉาด อาทิ รัฐธรรมนูญฉบับหมาย ฉบับพื้นเปล่า ฉบับพื้นปลอม ฉบับกดัญญา ฉบับล่อนองคุณ ฉบับไม่รู้จักความอ้าย ฉบับละตุ่มเปี๊ะ และฉบับประชาธิปไตยครึ่งใบ เป็นต้น⁶⁹

⁶⁹ ผู้สนใจความขัดแย้งและการต่อสู้ช่วงชิงทางการเมืองในการยกเว้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 โปรดอ่าน เชوانะ ไตรมาศ, ความขัดแย้งจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 : แนวโน้มพัฒนาการสถาบันรัฐธรรมนูญไทย, วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีรัฐศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

กราหน้าพาย์พฤษภาทมิพ : ทหารเปลี่ยนทาง ชันขั้นกลางเริ่มโต

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ พ.ศ. 2521 ซึ่งประกาศใช้ เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2522 ได้สั่งห้อนภาพของการประนีประนอมระหว่าง อำนาจทางการเมืองแบบเลรีนิยมกับอำนาจทางการเมืองแบบอนุรักษ์นิยม⁷⁰ นั่นคือ การกำหนดให้มีกระบวนการทางการเมืองแบบเลรีนิยม อันได้แก่การ จัดให้ประชาชนเป็นผู้เลือกฝ่ายนิติบัญญัติด้วยการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรขึ้นเพื่อให้หลักประกันด้านลิทธิและเสรีภาพของประชาชน แต่ให้มีการควบคุมสถาบันทางการเมือง ทั้งสถาบันด้านนิติบัญญัติและสถาบันด้าน การบริหาร ด้วยการให้ทางรัฐบาลแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาขึ้นมา เพราะฉะนั้น ทางสภานิติบัญญัติจะมีทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ได้รับเลือกตั้งเข้ามาทำหน้าที่ด้านออกกฎหมายและควบคุมตรวจสอบรัฐบาล รวมกับสมาชิกวุฒิสภา ผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เข้ามาทำหน้าที่เข่นเดียวกันและยังทำหน้าที่ควบคุมดูแล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอุ่นใจอย่างมาก

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2521 ได้แยกอำนาจ หน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารออกจากกันอีกส่วนหนึ่งด้วยการ มีบทบัญญัติห้ามนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีที่เป็นฝ่ายบริหารเป็นสมาชิกสภา นิติบัญญัติ ทั้งนี้เพื่อต้องการสร้างเสถียรภาพทางการเมืองเนื่องจากสมาชิก สภาผู้แทนราษฎรยังไม่มีอำนาจทางการเมืองที่แข็งแกร่งเพียงพอ เพราะไม่มีพระครุการเมืองพระครุได้รับการเลือกตั้งจะกระทบต่อการทั่วไปมากอย่าง

⁷⁰โปรดอ่านรายละเอียดใน เกียรติข่าว นำพลลุขสันต์, รัฐธรรมนูญ 2521 กับ เสถียรภาพของระบบการเมือง, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง คณะ รัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

เด็ขาดได้ นอกเหนือจากเป็นการประนีประนอมทางการเมืองระหว่างฝ่าย เสรีนิยมกับฝ่ายอนุรักษ์นิยมผ่านกดิกาของรัฐธรรมนูญ เช่นนี้ ยังมีเงื่อนไข อีกหลายอย่างทางทหารและทางการเมืองที่ทำให้รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีอายุ การใช้งานยืนยาว

ผู้เร่งรัดให้มีการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2521 ได้แก่รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ขมนันทน์ ที่ขึ้นมาดำรงตำแหน่ง เมื่อต่อจากรัฐบาลนายถานินทร์ กรัยวิเชียร ในระยะเวลาหนึ่งที่การเมือง ระหว่างประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปด้วยและส่งผลถึงความเสื่อมของความ ศักดิ์สิทธิ์จากการอ้างภัยคอมมิวนิสต์ขึ้นมาปราบปรามการเมืองภายใน ประเทศอีกต่อไป ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกายังได้การนำ

คดีประวัติศาสตร์ คดี ๖ ตุลา

ของนายจิมมี่ คาร์เตอร์ ที่เน้นถึงการ สร้างเสริมเรื่องลิทธิมุขยชนใน ประเทศไทย ด้วยการขอร้องให้ รัฐบาลไทยปล่อยตัวนักโทษการ เมือง คดีก่อการกบฏในวันที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ และกับการได้ รับความช่วยเหลือทางการทหาร จากสหภาพโซเวียต คือทั้งมีการ สื้นสุดของยุคสมัยใหม่ เจ้อตุน และ ใจ เอินไหล ได้นำไปสู่การลิ้นสุด ของการเครื่องอุดมการณ์สังคมนิยม ภายในประเทศจนมาสู่ยุคของการ

พัฒนาประเทศแบบหนึ่งประเทศสองระบบ (เศรษฐกิจ) ของเดิ้ง เลี่ยผิง ที่ อิงไปทางยุทธศาสตร์ทุนนิยมมากยิ่งขึ้น เมื่อพลเอกเกรียงศักดิ์ ขมนันทน์ ประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2523

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งได้รับการยอมรับจากทั้งฝ่ายเสื้อรินยมและฝ่ายอนุรักษ์นิยมได้ก้าวเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีแทนที่รวมหลายสมัย ระหว่าง พ.ศ.

2523 ถึง พ.ศ. 2531

ประมาณ พ.ศ. 2520 ก่อนที่รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ขมังนันทน์ จะประกาศลาออกจากลางสภานั้น ความพยายามประนีประนอมระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่มีความคิดทางการเมืองแตกต่างกันยังไม่ลงตัวนัก โดยเฉพาะระหว่างกลุ่มทหารด้วยกัน มีนาทยาหาระดับนายพันฝ่ายคุมกำลังที่เคยรวมตัวกันในนาม “ขบวนการยังเติร์ก”⁷¹ ให้พยายามขยายบทบาททางการเมืองของตนเอง ขณะเดียวกัน ทหารอีกกลุ่มนหนึ่งได้ขยายบทบาทด้านความคิดทางการเมืองของตนด้วยการเสนอแนวทางทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแก่นายทหารระดับนายพล กลุ่มนี้คือ “กลุ่มทหารประชาธิปไตย”⁷² ซึ่งต้อง

⁷¹ ยังเติร์ก หรือคณะทหารนุ่น ก่อตัวขึ้นในปี พ.ศ. 2516 จากการเริ่มพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาภายในกองทัพบกและผลกระทบทางการเมืองที่มีต่อการทัพบก แรกเริ่มเป็นการรวมตัวของเพื่อนร่วมรุ่น จปร. 7 จำนวน 6 คน ต่อพ้นทรีมนูญ รูปชร พันตรีจำลอง ครีมเม่อง พันตรีชูพงศ์ มัหพันธ์ พันตรีชาญบูรณ์ เพ็ญศรีภูล พันตรีแร่แสงศักดิ์ มังคละศิริ และพันตรีปรีดี รามสูตร จากการพูดคุยปิดลับเฉพาะกลุ่มได้ขยายวงกว้างขึ้นเรื่อยๆ ถึง 18 กองพัน จนกระทั่งเป็นกำลังหลักในการปฏิวัติ 20 ตุลาคม 2520 และผลักดันให้พลเอกเกรียงศักดิ์ ขมังนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาได้กดดันให้พลเอกเกรียงศักดิ์ ลาออกจากลางสภากลับสันสนุนให้พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีแทน ในช่วงที่พยายามยึดอำนาจอีกรัชกาลในวันที่ 1 เมษายน 2524 แต่ล้มเหลวนั้น กลุ่มยังเติร์กมีกำลังถึง 42 กองพัน ผู้สนับสนุนใจโปรด่านรายละเอียดในข้อนั้นด้วยตัวทันที ยังเติร์กกับทหารประชาธิปไตย, (กทม.: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2525)

⁷² กลุ่มทหารประชาธิปไตย รวมตัวกันอย่างจริงจังภายหลังการปฏิวัติ 20 ตุลาคม 2520 โดยมีแกนหลักของกลุ่มนี้คือ พลตรีระవี วันเพ็ญ พลตรีชวลิต ยงใจยุทธ โดยมีพันเอกชวัต พิสุทธิพันธ์ เป็นผู้ให้ความคิดทางการเมืองแก่กลุ่ม กลุ่มนี้ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากนายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร อดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย โดยที่スマชิกกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นนายทหารเสนาริการ ไม่ใช่นวัตกรรมกำลัง จึงทำงานทาง

การต่อสู้เพื่อเอาชนะความมีวนิสต์ด้วยวิถีทางประชาธิปไตย เช่นเดียวกับแม่ทัพภาคที่ 2 ที่ปีพลโทเปรม ติณสุลานนท์ (ยศในขณะนั้น) ผู้ต้องการใช้การเมืองนำการทหารในการปราบคอมมิวนิสต์

ด้วยความเข้มแข็งของทหารหนุ่มผู้คุ้มสายกำลังพลและความเข้มแข็งทางความคิดการเมืองของทหารประชาธิปไตยเป็นปัจจัยผลักดันเสริมแต่งให้พลเอกเปรม ติณสุลานนท์ ในเวลาต่อมาต้องเข้ากรุงเทพฯ ในฐานะผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกผู้มีฐานอำนาจและความล้ำลึกเด็ดขาดกว่าผู้บัญชาการทหารบก (พลเอกเสริม ณ นคร) มีข้ามานาน พลเอกเปรม ติณสุลานนท์ ได้ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกและนายกรัฐมนตรีในที่สุด แทนพลเอกเกรียงศักดิ์ ขมเนนทร์ พร้อมกับการประกาศร่างคำสั่ง 66/2523 และ 65/2525 ในนามนายกรัฐมนตรี ซึ่งนับได้ว่าเป็นการขับเคลื่อนทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญของกลุ่มทหารประชาธิปไตยผ่านความคิดแตกต่างจากกลุ่มทหารยังเติร์ก ความพยายามสร้างเสถียรภาพในหมู่ทหารยังเป็นเพียงความพยายาม เพราะความแตกแยกระหว่างทหารยังดำเนินอยู่ ดังนั้น ในวันที่ 1 เมษายน 2524 จึงเกิดการปฏิวัตินำโดยพลเอกลัมพ์ จิตรปฏิมา และกลุ่มยังเติร์ก ที่นำโดยพันเอกมนูญ รูปชจร (พลตรีมนูญฤกฤต รูปชจร-ประธานวุฒิสภาระหว่าง พ.ศ. 2544-2547) ซึ่งคัดค้านการต่ออายุราชการของพลเอกเปรม ติณสุลานนท์ ผู้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกด้วย ฝ่ายทหารประชาธิปไตย สนับสนุนการต่ออายุครั้งนี้⁷³ ความระส่ำระสายเกิดขึ้นในกองบัญชาการคณปฏิวัติ

ความคิดเป็นหลัก ผ่านนิตยสารเลนาศึกษา และตะวันใหม่ เพื่อเผยแพร่แนวคิดทางการเมืองต่อสาธารณะ โปรดอ่านรายละเอียดใน ข้ออ้อนน์ สมุทรณ์, ยังเติร์กกับทหารประชาธิปไตย, อ้างแล้ว.

⁷³ การต่ออายุราชการพลเอกเปรม ติณสุลานนท์ ผู้บัญชาการทหารบกที่จะเกชีญณอายุราชการในเดือนตุลาคม 2523 นั้น ดำเนินการโดยพลตรีอาทิตย์ กำลังเอก ผู้บัญชาการกองพลที่ 1 เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการรวมรายชื่อนายทหารจำนวนมาก

เมื่อฝ่ายรัฐบาลเดิมไม่ยอม โดยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ตั้งกองบัญชาการ ต่อต้านคณะปฏิวัติที่ฐานที่มั่นเดิมของตน คือ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็น ศูนย์กลางของกองบัญชาการกองทัพภาคที่ 2 ภายใต้ความร่วมมือของแม่ทัพ ภาคที่ 2 ในขณะนั้น (พลโทลักษณ์ สาลิกุปต์) กับรองแม่ทัพ (พลโทอาทิตย์ กำลังเอก) ซึ่งพลโทอาทิตย์ กำลังเอก (ยศขัณณัณ) ได้รับการแต่งตั้งให้เป็น ผู้อำนวยการกองกำลังรักษาความสงบแห่งชาติ ความไม่ไว้วางใจระหว่างนาย ทหาร 2 กลุ่มนี้เป็นที่ประจักษ์ซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะความไม่ไว้วางใจใน แนวความคิดของกันและกันอย่างมาก

หนึ่งขันทูลเกล้าถวายภูเกียต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นผลสำเร็จ ทำให้กลุ่มทหาร หนุ่มเริ่มขัดแย้งกับพลตรีอาทิตย์ กำลังเอก ต่อมาเมื่อมีข่าวลือว่าจะมีการต่ออายุราชการ พลเอกเปรมอีก 1 ปี ในเดือนมีนาคม 2524 และนายทหารหนุ่มที่คุมกำลังอยู่จะถูกโยก ย้ายทั้งหมด จึงทำให้กลุ่มทหารหนุ่มต้องเคลื่อนย้ายกำลังก่อการยึดอำนาจอีกครั้ง อ่าน รายละเอียดใน หนังสือพิมพ์ตีชนรายวัน ฉบับวันเสาร์ที่ 4 เมษายน 2524, หน้า 3.

ก่อนจะถึงวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2524 ทหารประชาธิปไตยได้ออก
ແຄลงการณ์ฉบับที่ 13 เรื่องทหารประชาธิปไตย ແຄลงນໂຍບາຍປົງວິຫຼາດ
ประชาธิปไตยลงวันที่ 13 ກຸມພັນລະ 2524 ມີສາරະລຳຄູ່ທີ່ບ່ອນອກຄື່ງກະຮະ
ໜ້າທີ່ຂອງພວກເຂົ້າຈຶ່ງໄດ້ແກ່ “...ການສຕາປນາຮບປະປະຊົມປິໄຕແຫ່ງໝາດ
ອຸດນາກຮົມແໜ່ງລັກຄມປະປາຊົມປິໄຕຂອງໄທຢ່າງ ທັນນີ້ດ້ວຍວິທີການດຳເນີນການຕາມ
ວິຖີ່ທັງປະປາຊົມປິໄຕ...”⁷⁴ ແລະມີຄວາມເຫັນວ່າ “ສຕາກາຮົມປິຈຸບັນຂອງ
ປະເທດໄທຢູ່ເປັນສຕາກາຮົມສົງຄຣາມກລາງເມື່ອຮ່ວ່າງກອງທັພແຫ່ງໝາດກັບ
“ກອງທັພປະລົດແອກໆ” ຂອງພຣະຄອມມິວັນສົດແຫ່ງປະເທດໄທ...ຈຶ່ງຈຳເປັນຕ້ອງ
ທຳສຽນໃຫ້ລື້ນສຸດແລະນຳສັນຕິພາບພັກດັນນາໂດຍເຮົາ ຈຶ່ງຈະສໍາເຮົາໄດ້ດ້ວຍ
ກາຮົມປິໄຕກ່າຍຫາທາງການເມື່ອເປັນຫລັກ ໂດຍເພັະດ້ວຍນໂຍບາຍປະປາຊົມປິໄຕຍ
ຈຶ່ງເປີດໂອກາສໃຫ້ພຣະຄອມມິວັນສົດແຫ່ງປະເທດໄທເປີ່ມ່ວນແນວທາງການຕ່ອສູ້
ດ້ວຍອາວຸອເປັນການຕ່ອສູ້ທີ່ໄມ້ໃໝ່ອາວຸອ...”⁷⁵ ແນວທາງເຫັນນີ້ຍ່ອມເປັນລົ້ງທີ່ທັກ
ບາງພວກຍັງຮັບກັນໄມ້ໄດ້ ແນວ່າຄວາມກລັກຍົກຄມມິວັນສົດຈະລດລົງແລ້ວກີ່ຕາມ

ໜ້າຈະມີການປົງວິຫຼາດເກີດຂຶ້ນ ໂດຍຄະນະຍາທັກລຸ່ມໜຶ່ງເພື່ອມຸ່ງ
ໜ້າມຍະລົ້ມລ້ັງການປົກກອງເພື່ອແກ້ບັນຫາ ພົມພາຍາມສັດບຕຽບພັງ
ມາຕລອດ ເວີ່ມີການເຄລື່ອນໄຫວາກັນເຂົ້ນ ເວີ່ມີຄວາມເຂັ້ມແໜີກັນເຂົ້ນ
ຜມກີໄດ້ໄປພູ້ບັນຫາກາທທ່ານບກ ຜມກີເຮັນທ່ານວ່າຂອງໃຫ້ຮັດຮວ່າງ
ມີບຸກຄລທີ່ຈະລົ້ມລ້ັງຮູ້ບາລ ຜູ້ບັນຫາກາທທ່ານບກທ່ານກີບພັງ ແຕ່
ຕອນທີ່ຜົນພຸດທ່ານຄົງໄມ້ເຂົ້ອຜົນມາກັນກ່ຽວກຳ ທ່ານຄົງໄມ້ເຂົ້ອ ເພຣະ
ວ່າເປັນບຸກຄລ ໄກລົດທ່ານທັງນັ້ນ...ຜມຂອດມີນັ້ນສັງຄູາຈາກທ່ານອຍ່າງ

⁷⁴ ບົງທາງການຈຳກັດ, ຂໍາແລນນໂຍບາຍກອງທັພ(ໄມ່ຮັບສັນທີ່ແລະປີ່ທີ່ຈັດພິມພົງ)
ເຫັນຈຳວ່າເປັນເອກສາກທີ່ນາຍທັກລຸ່ມໜຶ່ງຮ່ວມກັນເຂົ້າມເພື່ອວິພາກຊີວິຈາຮົມໂຍບາຍປະປາ
ປຣມຄອມມິວັນສົດຕາມກຳລັງ 66/2523, 65/2525 ແລະ 6601, ໜ້າ 27.

⁷⁵ ເຮືອງເຕີຍກັນ, ໜ້າ 31.

หนึ่งในฐานที่พมอยู่ก่องทัพภาคที่ 2 ผมก็ขอคำนั้นลัญญาจากท่านว่าถ้ามีเหตุการณ์เกิดขึ้น ถ้าเป็นถึงขั้นปฏิวัติ ผมไม่ยอม ผมพูดกับท่านว่าถ้าจะมีการปฏิวัติเกิดขึ้นท่านต้องปฎิวัติเอง ผมจะจะร่วมมือท่านให้ลัญญา กับผมได้ใหม่...ท่านก็บอกว่าตกลง ผมขอให้ลัญญา และผมขออีนยันว่าถ้าผมจะปฏิวัติ ผมจะต้องบอกคุณอาทิตย์เป็นคนแรก นี่คือคำนั้นลัญญาของลูกผู้ชายที่ให้ต่อ กันไว้...⁷⁶

นับตั้งแต่นั้นมา ความขัดแย้งภายในกลุ่มทหารกู้รุนแรงยิ่งขึ้น พล.โท อาทิตย์ กำลังเอกได้รับการแต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพภาคที่ 2 แทนพล.โท ศิน อิศราราภร ณ อยุธยา และในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2525 ได้มีคำสั่งแต่งตั้งให้ พล.เอก อาทิตย์ กำลังเอก ขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการทหารบก และให้ พล.โท ชวลิต ยงใจยุทธ (ยศขณะนั้น) ผู้นำในการเสนอแนวทางการต่อสู้เพื่อ เอาชนะคุณมิวนิสต์⁷⁷ ขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นผู้ช่วยเลนาธิการทหารบกฝ่าย

⁷⁶ แผนปราบปฏิวัติ “บันทึกกลับพล.โท อาทิตย์ กำลังเอก”, นิตยสารรายสัปดาห์ สยามใหม่ ปีที่ 2 ฉบับที่ 58 (23 พฤษภาคม 2524), หน้า 12. เป็นรายงานการ บรรยายเหตุการณ์ต่างๆ ในช่วงปฏิวัติ 1 เมษายน 2524 ให้บรรดานายทหารจำนวน หนึ่งของกองทัพภาคที่ 2 ได้รับทราบภายหลังการกอบกู้สถานการณ์ให้กลับคืนสู่สภาพ ปกติหลังการปฏิวัติได้ประมาณหนึ่งลัพดาที

⁷⁷ มีเอกสารเกี่ยวกับเรื่องนี้อู่ 3 ชิ้น; ชิ้นที่ 1 คือ “เอกสาร 21 มิถุนายน 2525” เป็นเอกสารคำบรรยายเรื่อง “คำชี้แจงแนวทางในการวางแผนต่อสู้เพื่อเอาชนะ คุณมิวนิสต์ ปี 2526” บรรยายโดย พลตรีชวลิต ยงใจยุทธ ณ หอประชุมกองทัพบก เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2525; ชิ้นที่ 2 คือ “เอกสาร 19 กรกฎาคม 2525” เป็น เอกสารคำบรรยายของพลตรีชวลิต ยงใจยุทธ เผื่อนเคย เรื่อง “การรุกทางยุทธศาสตร์ ระดับชาติ” เพื่อชี้แจงต่อที่ประชุมคณะกรรมการ นตค. ของสภากวามมั่นคงแห่งชาติ และเอกสารชิ้นที่ 3 คือ “เอกสาร 17 พฤษภาคม 2525” เรื่อง “สรุปสภากวามของ สถานการณ์ต่อสู้กับ พ.ค.ท. และยุทธศาสตร์หลักการยุติการต่อสู้ด้วยอาวุธ” จัดทำโดย ศูนย์ข่าวร่วมศูนย์ยุทธการและศูนย์ยุทธการพลเรือนของศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบกและกอง

ยุทธการ และหัวหน้าฝ่ายยุทธการกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน แห่งชาติ (กอ.ร.ม.น.) แนวทางการเมืองของฝ่ายนี้ไม่ได้รับความร่วมมือจาก ทหารอีกกลุ่มนึงภายใต้การนำของพลเอกสายหยุด เกิดผล ซึ่งเป็นผู้บัญชา การทหารสูงสุด มีความไม่ไว้วางใจต่อแนวความคิดทางการเมืองของพลโท ชาลิต ยงใจยุทธ จากฝ่ายพลเรือนคือบรรดาพราครการเมืองและนักการเมือง บางท่านว่าแนวความคิดของกลุ่มนี้เป็นแนวความคิดของคอมมิวนิสต์ เพราะ มีอดีตคอมมิวนิสต์คือนายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร เข้าร่วมอยู่ด้วย โดยเฉพาะ การตอกย้ำของ ดร.ว.ศึกฤทธิ์ ปราโมช ผ่านคลอ้มน์ประจำในหนังสือพิมพ์ สยามรัฐรายวัน ในปี 2526 ได้ทำให้เกิดความคลางแคลงใจทั้งในหมู่ทหาร และชนชั้นกลางโดยทั่วไป ความขัดแย้งทางความคิดทั้งทางทหารและ พลเรือนได้นำไปสู่ความชุลมุนวุ่นวายของการขอแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราช อาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2521 ที่ทางทหารพยายามแสดงถึงการเริ่มต้น ก้าวไปต่อสู้ทางการเมืองตามแนวทางรัฐสภาแทนการรัฐประหาร⁷⁸

ความแตกแยกในหมู่ทหารยังคงดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่อง และเรื่อง การกล่าวหาภัยว่าทหารกลุ่มพลโทชาลิต ยงใจยุทธ กำลังนำประเทศไปสู่การ ปักครองระบบคอมมิวนิสต์ยังคงเป็นข้อบังคับติดตัวทำให้เกิดความไม่ไว วางใจซึ่งกันและกัน ขณะเดียวกัน บารมีของพลเอกอาทิตย์ กำลังเอกสารเพิ่ม มากขึ้นทุกที แต่การโค่นล้มกันด้วยกำลังทหารไม่ได้เกิดขึ้นชั่วระยะเวลาหนึ่ง นับตั้งแต่เหตุการณ์ 1 เมษายน 2524 สิ้นสุดลง ทั้งนี้เพราะทางทหารต้อง

อำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน และให้พลโทชาลิต ยงใจยุทธ บรรยายสรุปต่อ นายกรัฐมนตรี และผู้บัญชาการทหารบก เมื่อ 17 พฤษภาคม 2525 ณ หอประชุมกิตติ จร โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า.

⁷⁸โปรดอ่านรายละเอียดของเหตุการณ์ช่วงนี้ ใน กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ มติชน, นิค็อปป์ประเทศไทย, (กทม.: สำนักพิมพ์มติชน, 2528).

เพชรบุรีกับปัญหาความมั่นคงภายนอกประเทศ คือการตั้งรัฐบาลคอมมิวนิสต์ของลาว กัมพูชา และเวียดนาม กับการถอนตัวออกจาก การเกี่ยวข้องกับการเมืองระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของสหรัฐอเมริกา สถานการณ์เข่นฆ่าทำให้ทหารทุกฝ่ายต้องประนีประนอมกับพลังทางการเมืองกลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการ นักธุรกิจภาคเอกชน และนักการเมืองจากนานาประเทศการเมือง จนกระทั่งลุล่วงเข้าปี พ.ศ. 2526 ภายหลังที่พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นหัวผู้บัญชาการทหารสูงสุด และผู้บัญชาการทหารบก มาได้ระยะหนึ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก กับพลโทชวลิต ยงใจยุทธ ได้เริ่มห่างเหินกัน บทบาทของกองทัพภายใต้การนำของพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ได้ขยายมากขึ้น จนกระทั่งกล่าวกันว่าการเมืองการปกครองไทยในปี พ.ศ. 2527 จะถูกครอบคลุมโดยอำนาจ “รัฐทหาร”⁷⁹

ในวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2528 ขณะที่หัวผู้บัญชาการเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม กับพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการทหารบกไม่ได้อยู่ในประเทศไทย ได้มีการก่อความไม่สงบหรือที่เรียกวันว่า “รัฐประหาร 9 กันยายน” หรือ “กบฎ 9 กันยายน” เกิดขึ้น ผู้มีส่วนร่วมได้แก่นายทหารระดับสูงทั้งในและนอกราชการ หนังสือพิมพ์ต่างลงข่าวเล่าลือถึงห้วงปีเบื้องหลังเหตุการณ์ครั้งนี้ว่า คือใคร ประเภท “รักกัน แต่ไม่มีการพูด” และพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ตกเป็นเป้าของการวิจารณ์อย่างหนักทั้งๆ ที่มี “สมุดปากขาว” ออกมาเพื่อชูบناท และแสดงความสำคัญของพลเอกอาทิตย์ เพื่อรับข่าวลือในทางเลี้ยง ต่อนายทหารขันผู้ใหญ่หลายคน⁸⁰ ขณะเดียวกัน ก็มีเอกสารลับสุดทำโดย

⁷⁹ “อำนาจรัฐทหาร” บทวิเคราะห์ในคอลัมน์ประเทศไทย, นิตยสารอาทิตย์ เคล็ดลับ ปีที่ 1 ฉบับที่ 18, วันที่ 31 อكتوبر 2526 – 6 มกราคม 2527, หน้า 11-15.

⁸⁰ “เปรมเครียด กบฎ 9 กันยา ทำอีกทีผิดพลาดแน่” คอลัมน์บทวิเคราะห์

ฝ่ายการเมือง การศึกษาของกลุ่มยouth พรrocการเมืองพรrocหนึ่งเพื่อ วิเคราะห์สถานการณ์เบื้องหลังเหตุการณ์ 9 กันยายนนี้ โดยชี้ให้เห็นถึงความ เปราะบางของรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ ระหว่างกลุ่มนักการเมือง การแย่งชิงอำนาจระหว่างกลุ่มทหารในกองทัพ การ วางแผนในรัฐประหาร และความขัดแย้งระหว่างนายทหารรุ่น จ.ป.ร. 5 กับ จ.ป.ร. 7 โดยเฉพาะระหว่างพันเอกมนูญ รูปชจร (ยศขณะนั้น) และพลตรี อิสรภาพศ์ หนุนภักดี จนกระทั่งนำไปสู่ความรุนแรงของเหตุการณ์⁸¹ ข่าวเล่า ลือและเหตุการณ์อีกครึ่งจากการนี้ขัดเจนเป็นลำดับเมื่อพลเอกเปรม กล่าว ถึงการกระทำท่านองนี้ว่า “ทำอึกที่เผยแพร่ตามแนว”⁸² เมื่อถึงวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2529 พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้เขียนคำสั่งอนุมัติให้นายทหารจำนวนมาก (28 คน จาก 34 คน) ที่ก่อความ ไม่สงบในเหตุการณ์ 1-3 เมษายน พ.ศ. 2524 กลับเข้ารับราชการใหม่ แต่ ที่สำคัญคือไม่มีข้อพันเอกมนูญ รูปชจร ไม่ต่ออายุราชการพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก อีก 1 ปี และแต่งตั้งให้พลเอกชาลิต ยงใจยุทธ ขึ้นเป็นผู้บัญชาการ ทหารบกคนที่ 16 แทนพลเอกอาทิตย์ และทำให้ฝ่ายหลังต้อง ambitions ทัพ เมื่อล้วนว่าจะของการเป็นผู้บัญชาการทหารบก และต้องอาศัยกลไกทางรัฐสภา และกระบวนการเลือกตั้งเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองแทนด้วยการเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเวลาต่อมา

นิตยสารมติชนสุดลับคาด ฉบับพิเศษประจำวันอาทิตย์ที่ 20 ตุลาคม 2528, ปีที่ 8 ฉบับ ที่ 2787 (6/268), หน้า 13-14.

⁸¹ ดังปรากฏรายละเอียดใน, รายงานเอกสารลับ “พรrocการเมือง วิเคราะห์ กบฏ 9 กันยายน”, นิตยสารรายสัปดาห์ชาติอิปทีดีปีที่ 4 ฉบับที่ 174, (12-18 ตุลาคม 2528), หน้า 30-34.

⁸² มติชนสุดลับคาด, อ้างแล้ว.

มิใช่เพียงผลเอกสารชั่วคราว ยังใจยุทธ จะก้าวขึ้นมาเป็นผู้บัญชาการที่หารบท่านนั้น ในทางการเมืองท่านผู้นี้ก็มีการมีโถดเด่นยิ่งขึ้นในฐานะมันสมองของรัฐบาลผลเอกสารperm ติดสูลานนท์ แทนทุกชุด ทั้งๆ ที่มีผู้ไม่ไว้ใจความคิดทางการเมืองของท่านว่าจะพาประเทศไทยไปสู่เลันทางสังคมนิยมหรือไม่ เช่นเดียวกับ จ.ป.ร. 7 อีกท่านหนึ่งที่ได้เข้าสู่เลันทางการเมืองด้วยการเป็นเลขานุการนายกรัฐมนตรี พลเอกperm และต่อมาได้รับเลือกให้เป็นผู้อำนวยการกรุงเทพมหานครด้วยคะแนนมหาศาล นั่นคือพันเอกจำลอง หรือ พลตรีจำลอง ศรีเมืองไนเวลาต่อมา พลตรีจำลอง มีบุคลิกภาพของความเด็ดขาด กล้าหาด กล้าทำ มีความสุจริต และมีวัตถุปฏิบัติส่วนตัวที่เคร่งครัดเยี่ยงสม lokale ส่วนผลเอกสารชั่วคราวนั้นเป็นผู้เปลี่ยนไปด้วยความประนีประนอม ทั้ง 2 ท่านใกล้ชิดกับผลเอกสารperm ตลอดระยะเวลาซึ่งสุดท้ายของการเป็นนายกรัฐมนตรี

รัฐบาลผลเอกสารperm ติดสูลานนท์ มีหลายชุด แต่ทุกชุดมีนายกรัฐมนตรีเพียงท่านผู้นี้ท่านเดียวตั้งแต่ พ.ศ. 2523 จนถึง พ.ศ. 2531 ภายใต้รัฐบาลนี้มีกองทัพที่ปราศจากเอกสารภาพ เดิมไปด้วยความขัดแย้งไม่ไว้วางใจกันและซึ่งกันเองจนเกิดการกบฏขึ้นถึง 2 ครั้ง คณะรัฐบาลประกอบด้วยรัฐมนตรีที่มาจากการทางทหาร ขุนนางกวีชาการ หรือที่ใช้หับศพทักษิณห้องกุชช่าว เทคโนแครต (technocrat) และทางพรรคการเมืองหลักพรรค ทางฝ่ายค้านประกอบด้วยพรรคการเมืองหลักพรรค ขณะที่ประชาชนทั่วไปไม่มีข้อเคลื่อนแคลงใจถึงความจริงกักดีต่อสถาบันหลักของชาติ ความซื่อสัตย์ สุจริต ปราศจากการฉ้อราษฎร์บังหลวง ฯ ของตัวผลเอกสารperm ติดสูลานนท์ แต่ก็ไม่ไว้วางใจบรรดานักการเมืองทั้งที่ร่วมรัฐบาล และเป็นฝ่ายค้านว่าจะมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้นำรัฐบาล ตลอดระยะเวลากว่า 10 ปี หลังวันมหawiyo 6 ตุลาคม 2519 สิ้นสุดลง ปัญหาความฉ้อฉลของนักการเมืองมิอาจได้รับการแก้ไขได้เช่นเดียวกับความขัดแย้งระหว่างหมู่ทหาร แต่ภายใต้

ภาวะผู้นำและสภาระทางการเมืองเข่นนี้ได้ส่งเสริมให้พลังเสรีนิยมเติบโตมากขึ้นอย่างต่อเนื่องและแสดงออกอย่างเห็นได้ชัดหลังการนิรโทษกรรมนักโทษการเมือง 6 ตุลาคม 2519 และการปรับยุทธวิธีการต่อสู้เพื่อเอาชนะคุมมิวนิสต์

การแสดงออกของการเดิบโடของพลังเสรีนิยมหลายฝักหlays ฝ่ายจะเห็นได้ชัดจากการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ของเหล่าปัญญาชนที่มีทั้งเรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2521 ที่ฝ่ายนิติบัญญัติจะถูกควบคุมด้วยอำนาจจากทางรัฐบาล แม้ว่าล้วนหนึ่งของฝ่ายนิติบัญญัติจะผ่านการเลือกตั้งตามรูปแบบของการบริหารประเทศตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับประชานิพิธ์ ตาม จึงมีการให้สมญานามว่า “รัฐธรรมนูญฉบับประนีประนอมอำนาจในระยะเปลี่ยนผ่านของการประทายความคิดการเมืองอย่างสุดขั้น” ว่ารัฐธรรมนูญฉบับประชานิพิธ์ “เป็นรัฐธรรมนูญที่ไม่สิทธิเสรีภาพของประชาชน” “คณะกรรมการรณรงค์แก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตย” “สมาคมประชาธิปไตย” เป็นกลุ่มหลัก ๆ ที่โดดเด่น เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2526 สมาคมประชาธิปไตยได้จัดประชุมขึ้นที่คณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อกำหนดท่าทีของกลุ่มปัญญาชนในการเรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ แต่ก็ได้มีการจัดตั้ง “คณะกรรมการประสานงานประชาธิปไตยเพื่อประชาธิปไตย” ซึ่งเป็นกลุ่มปัญญาชนผู้เป็นวิทยากรของ กอ.ร.มน. ที่ลังกัดฝ่ายพลเอกชาลิต ยงใจยุทธ ความไม่เป็นเอกภาพของปัญญาชนอันเกิดจากความแตกต่างในทิศทางการดำเนินงาน ความแตกต่างระหว่างความเป็นเสรีนิยมประชาธิปไตยและเสรีนิยมลัทธมนิยม นำมาซึ่งความไม่ไว้วางใจกันระหว่างกลุ่มปัญญาชน เช่นเดียวกับสภาพในกลุ่มทหาร ดังนั้น ทั้ง ๆ ที่มีขบวนการ “ไม่เอาเปร์ม” เกิดขึ้นจากซึ่กการเมืองและการทหารหลังการเกิดกบฏ 9 กันยายน 2529 แล้วก็ตาม และทั้ง ๆ ที่มีการเรียกร้องให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2521 มาตั้งแต่ พ.ศ. 2526 ก็ตาม แต่ไม่มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเกิดขึ้น และพลเอกเปร์ม ติณสูลานนท์ ก็ทรงตាฯ แทนนายก-

รัฐมนตรีมาโดยตลอด จนกระทั่งลาออกจากในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2531

แม้ว่าเสถียรภาพทางการเมืองเป็นความจำเป็นขั้นแรกที่รัฐบาลยุคหลังวันมหាផีโภคต้องสร้างขึ้นให้ได้โดยรับด่วนด้วยการประนีประนอมระหว่างกลุ่มอำนาจทั้งหลาย ขณะเดียวกัน รัฐบาลก็จำเป็นต้องสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจเพื่อลดความเสี่ยงทางการเมืองอันอาจเกิดจากภาคประชาชนภายใต้ความลูกทุ่งของการเมืองที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์เพื่อทำส่วนรวมแย่งชิงประชาชน ได้มีการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจครั้งสำคัญด้วยการเพิ่มเรื่องความเสมอภาคทางเศรษฐกิจของประชาชนควบคู่กับการเร่งรัดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของรัฐ (growth with equity) เข้าไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) เพื่อมุ่งแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างประชาชนในเขตเมืองกับประชาชนในเขตชนบท ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การเมืองนำการทหารเพื่อแย่งชิงประชาชนจากพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เนื่องจากสมรรถนะในการพัฒนาเศรษฐกิจของภาครัฐยังด้อยกว่าภาคเอกชน จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมภาครัฐบาลและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ หรือ ก.ร.อ. ขึ้นเมื่อ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2524 อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าภาคเอกชน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเป็นการร่วมทำงานกันเป็นครั้งแรก จึงมีความเข้าใจที่แตกต่างกัน รวมทั้งการวางแผนด้านสถานภาพทางลังคมระหว่างพ่อค้ากับข้าราชการที่ยังติดอยู่ในวัฒนธรรมเดิมของระบบราชการ ตลอดจนความไม่ชัดเจนในบทบาทของตัวคณะกรรมการ

⁸³ โปรดอ่านรายละเอียดเกี่ยวกับผลงานของ ก.ร.อ. ใน รังสรรค์ ฉะพรพันธุ์, เศรษฐศาสตร์รัฐธรรมนูญ : บทวิเคราะห์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เล่ม 1 (กทม.: สำนักพิมพ์ดิตชิน, 2546), หน้า 204.

ว่าควรทำหน้าที่ใดระหว่างการป้อนนโยบายให้รัฐ หรือการนำนโยบายรัฐไปปฏิบัติ จึงทำให้ต้องมีการปรับการทำงานต่อ กันในภายหลัง⁸⁴

การปรับระบบการเมืองระหว่างประเทศตอนต้นคริสต์ศวรรษ 1980 มีส่วนช่วยให้ประเทศไทยปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศที่ผูกติดอยู่กับสหรัฐอเมริกาอย่างแน่นแฟ้นมานานถึง 3 ศตวรรษไปสู่นโยบายต่างประเทศแบบการทุ่งรอบพิศทาง (Omnidirectional Policy) ที่เปิดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับทุกประเทศ ขณะที่การเมืองภายในประเทศมีเสถียรภาพอย่างไร้เอกสาร การเศรษฐกิจกลับฟื้นตัวทีละน้อยอย่างต่อเนื่อง ด้วยการสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจนี้เองได้ทำให้เกิดการเติบโตของกลุ่มพลังทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม เช่น สมาคมการค้าและแบบลังค์คัม尼ยม เช่น สหภาพแรงงานจำนวนมาก ผลของเสถียรภาพทางเศรษฐกิจที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่การมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ขึ้นมา ได้แก่ การขยายตัวของชนชั้นกลาง

....ในทางเศรษฐกิจ-ลังค์คัม แม้เราจะไม่มีการพัฒนาที่สม่ำเสมอ แต่ก็สามารถสร้างประชาชนที่มีการศึกษา มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเรื่อยๆ และก็มีจำนวนมาก และเราเรียกคนเหล่านี้ว่าชนชั้นกลางเมืองหลวง ถ้าจะระบุก็คือกรุงลันลหลัง ใหม่ของลังค์คัมไทยนั่นเอง...⁸⁵

⁸⁴ มีการประเมินการทำงานของ ก.ร.อ. ไว้ใน ดร.แสง รัตนมงคลมาศ, รายงานการศึกษาโครงการประเมินผลเรื่องสถานภาพ บทบาท ปัญหา และแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับความร่วมมือภาครัฐบาลและเอกชน, เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, พฤศจิกายน 2529.

⁸⁵ บางส่วนจากคำปฏิรายของ เล็กสรรค์ ประเสริฐสุก เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2535 ณ หอประชุมใหญ่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถอดจากแบบบันทึกเสียงและจัดพิมพ์ไว้โดยกลุ่มนักวิชาการเพื่อประชาธิปไตย ใน สู้...เพื่อประชาธิปไตย เอกสารเกี่ยวกับ

ขันชี้นกลางเหล่านี้แตกต่างจากประชาชนธรรมชาติทั่วๆ ไปของสังคมไทย โดยเฉพาะสังคมชนบท แต่ความคิด ความเชื่อของพวากษา ล้วนเป็นลิ่งที่คนทั่วๆ ไปต้องการ

... พื้นฐานความคิดใหม่ของขันชี้นกลางในเมืองหลวงที่จะต้องแข่งขันโดยเสรี ในชีวิตที่ต้องต่อสู้ด้ีนรน ความคิดทางการเมืองของพวากษาจะต้องเป็นความคิดที่แข็งขันเสรี เช่นเดียวกับระบบเศรษฐกิจ... ระบบการเมืองของประเทศไทยต้องเป็นระบบเบ็ดเตล็ดเดียวกับระบบเศรษฐกิจ... มีอะไรนั้นแล้ว มันอาจไปด้วยกันไม่ได้...⁸⁶

ความคิด ความเชื่อของขันชี้นกลางจึงคุกคามความคิด ความเชื่อของขันชี้น้ำหนาด้วยการเมืองประเทศาจานนิยม และเมื่อใดที่ขันชี้นกลางรวมตัวกันติดกันจะเป็นพลังของการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยเพื่อต่อต้านวัฒนธรรมอำนาจนิยม

ความเป็นมาทางการเมืองของกรณีของเลือดพฤษภาคม 2535 ("ไม่ระบุสถานที่และปีที่จัดพิมพ์), หน้า 43.

⁸⁶ เพิ่งอ้าง, หน้า 43.

พฤษภา 2535 การบรรเทาภัยพิบัติ

อาศัยความตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2521 ทำให้ประเทศไทยมีนายกรัฐมนตรีที่มีอำนาจการเลือกตั้งเป็นครั้งแรกในระยะ เวลา กว่าสิบปี บรรหารัฐมนตรีส่วนใหญ่จากการเลือกตั้งเข่นกัน พลเอกชาลิต ยงใจยุทธ ถูกบังคับให้ลาออกจากราชการตามพันธสัญญาทางราชการที่ได้ลงไว้ว่า จะลาออกจากภายในระยะเวลา 2 ปีหลังจากการดำรงตำแหน่งเพื่อเปิดทางให้ นายทหารรุ่นเดียวกัน ลงมาได้ขึ้นบังคับตำแหน่ง และได้เข้าร่วมรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัน ในตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีฝ่ายความมั่นคงและรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงกลาโหม ภายในกองทัพภาคฤดูหนาวรุ่น จ.ป.ร. 5 ได้ขึ้นครอง ตำแหน่งสำคัญในกองทัพบกและกองทัพอากาศ นั่นคือพลเอกสุนทร คงสมพงษ์ เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด พลเอกสุนิศา คราประยูร เป็นผู้บัญชาการทหารบก พลเอกอิสรพงศ์ หนูนกัดี น้องภราดรพลเอกสุนิศา คราประยูร เป็นรองผู้ บัญชาการทหารบก และพลอากาศเอกเกษตร โรจนนิล เป็นผู้บัญชาการทหาร อากาศ ทหารในราชการกลับคืนสู่ความเป็นปกติมากยิ่งขึ้น ขณะที่ทหาร นอกราชการ 2 ท่าน คือพลเอกชาลิต ยงใจยุทธ และพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก กำลังได้เต้าสู่การมีอำนาจทางการเมือง จ.ป.ร.รุ่น 7 อีกท่านหนึ่งคือ พลตรี จำลอง ศรีเมือง กำลังรุ่งโรจน์ทางการเมืองในกรุงเทพมหานครในฐานะ ผู้ว่าราชการผู้ชุมนุมโดยความนำและการเมือง

ใน พ.ศ. 2533 ที่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัน เป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ไม่มีพระครุการเมืองใดได้เลี้ยงข้างมากอย่างเด็ดขาดจนถึงขั้นตั้งรัฐบาลพระครุ เดียวได้ จึงต้องเป็นรัฐบาลผสมที่ประกอบด้วยพระครุร่วมรัฐบาลที่ค่อนข้างมี ข่าวเล่าลืออื้อฉาวเกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์บังหลวง ยกเว้นพระครุประชาธิปัตย์

เพียงพรครดีiyว่าที่รอดตัวจากข่าวลือนี้ ทั้งที่ปราศจากประจักษ์พยานยืนยัน การฉ้อราชภูมิบังหลวง หรือ “ไม่มีใบเสร็จ” มาแสดงอย่างที่รัฐบาลเรียกหา แต่ประชาชนส่วนใหญ่และนักวิชาการจำนวนมากต่างเชื่อถือในข่าวลือและยิ่ง เชื่อถือมากยิ่งขึ้นเมื่อพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รองนายกรัฐมนตรีฝ่ายความ มั่นคงและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมได้ไปปราศรัยเรื่องนี้ที่มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์พร้อมทั้งอ้างอิงนิตยสารต่างประเทศฉบับหนึ่งซึ่งมีรายงานว่า ประเทศไทยเป็นประเทศในแบบเอเชีย-แปซิฟิกที่มีการฉ้อราชภูมิบังหลวงมาก เป็นลำดับที่ 9 การปราศรัยครั้งนี้ถูกตอบโต้จากการร้อยตำรวจเอกเฉลิม อุญบำรุง ซึ่งทางกองทัพเห็นว่าเป็นรัฐมนตรีที่ก่อปัญหาการลบหลู่ดุลยชนนายทหารมากครั้ง การตอบโต้ของร้อยตำรวจเอกเฉลิม ทำให้พลเอกชวลิต ลาออกจากทุกตำแหน่งในคณะกรรมการ พลเอกชาติชาย จึงเข้าควบตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงกลาโหมแล้วแต่ตั้งให้พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก มาดำรงตำแหน่ง รองนายกรัฐมนตรีฝ่ายความมั่นคง พร้อมๆ กับทางทัพอhipนักอุบัติ รูปชจร จาก จปร. 7 ผู้เป็นหัวแรงหลักของการกบฏ 2 ครั้งในยุคของพลเอกเปรม กลับเข้ารับราชการ

รัฐบาลพลเอกชาติชาย จึงเป็นรัฐบาลที่ประชาชนและคนขึ้นกลางส่วนใหญ่ไม่พอใจ เพราะพฤติกรรมของนักการเมืองฉ้อราชภูมิบังหลวงจนได้รับฉาญามาว่า “Buffet Cabinet” ที่มุ่งมานะย่างกันตักอาหารส่วนกลางจน พูนจาน และเป็นรัฐบาลที่ทางกองทัพไม่ยินดี เพราะเต็มไปด้วยนักการเมืองที่ ขัดแย้งกับกองทัพมาแต่อดีตและปัจจุบัน ตลอดจนเป็นรัฐบาลที่ข้าราชการ ต้องการต่อต้านด้วยเห็นว่าถูกรังแกอย่างไม่เป็นธรรม เพราะขาดความการ โภกินของนักการเมือง ดังนั้น ผลงานของรัฐบาลนี้ที่โดดเด่นด้านการต่าง ประเทศและการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน รวมถึงการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นผลงานจากบรรดาที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีหรือที่เรียกว่ากลุ่มบ้าน พิษณุโลกนั้นจึงไม่ประทับใจและไม่อยู่ในความทรงจำของผู้คน เป็นรัฐบาลที่

รอเวลาถูกโค่นล้มเมื่อพลาดพัง และจังหวะนั้นมาถึงเมื่อพลเอกชาติชาย ตัดสินใจแต่งตั้งพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ให้มาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกลาโหมแทนตน ขณะที่พลเอกชาติชาย และคณะไปถึงสนามบินกองทัพภาคใต้เพื่อเดินทางเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เชียงใหม่ ในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 จึงถูกคณะกรรมการส่งบเรียบร้อยแห่งชาติ หรือ คณะ รษช. ควบคุมตัวไว้พร้อมกับพลเอกอาทิตย์ ความเห็นด้วยของ จ.ป.ร.๕ ที่ดำรงตำแหน่งผู้นำในกองทัพว่าจะถูกปลดออกจากโดยพลเอกอาทิตย์ จึงเป็นสาเหตุสำคัญของการโค่นล้มรัฐบาลพลเอกชาติชาย นอกเหนือจาก 5 ประเด็นดังต่อไปนี้ที่คณะ รษช. อ้างไว้คือ:

1. รัฐบาลพลเอกชาติชาย เดิมไม่ได้ยกการทุจริต ฉ้อราษฎร์บังหลวง
2. นักการเมืองข่มเหงรังแกข้าราชการประจำ
3. รัฐบาลเป็นผิดจตุรภูมิการทางรัฐสภา
4. รัฐบาลก่อให้เกิดความแตกแยกในกองทัพ
5. รัฐบาลพยายามบิดเบือนคดี lob สังหารพระราชาฯ

ข้ออ้างเพื่อความชอบธรรมในการล้มรัฐบาลจึงตรงกับความต้องการและความไม่พอใจของผู้คน ดังนั้น การต่อต้านอำนาจทารีจึงไม่เกิดขึ้นอย่างรุนแรง มีเพียงนักศึกษา และนักวิชาการในมหาวิทยาลัยที่เรียกร้องให้ฝ่ายทหารคืนประเทศไทยโดยเร็ว ด้วยเกรงว่าคำสัญญาของทาง รษช. ที่จะไม่เป็นรัฐบาลเองนั้นจะไม่เป็นความจริงในที่สุด

คณะ รษช. ได้เลือกนายอานันท์ ปันยารชุน อธิบดีนักการทุกอยู่ เบื้องหลังการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสาธารณรัฐประชาธิรัฐ จีนกับประเทศไทยในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2518 และทันไปเป็นนักธุรกิจหลังพ้นพงหนานของการกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลขวาจัดใน พ.ศ. 2520 ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี พร้อมทั้งตั้งส่วนติดบัญญัติซึ่งมีสมาชิกทั้ง

หมวด 292 คนส่วนใหญ่เป็นนายทหารทั้งในและนอกราชการ แต่การร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้ได้ถูกนำไปสู่การคัดค้านอย่างหนักจากทั้งนักวิชาการและล่วงมาลุขจำนวนมาก ในประเด็นว่าด้วยคุณสมบัติของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีที่ไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นั่นคือ ไม่จำเป็นต้องผ่านกระบวนการเลือกตั้ง เท่ากับเป็นการเปิดทางให้ผู้นำคณะ รสช. ขึ้นมาเป็นรัฐบาลและแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาเข้ามาคาด়ปะกันอำนาจทาง

การเมืองของตนในอนาคต เมื่อเป็นเช่นนี้ ในปลายเดือนพฤษจิกายน พ.ศ. 2534 จึงมีการชุมนุมที่ห้องสนามหลวงเพื่อคัดค้านร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ขึ้น

เพื่อแสดงเจตนารณรงค์ว่าคณะ รสช. ต้องการทำเพื่อชาติให้ไปเพื่ออำนาจของตนและพวกพ้องไม่ พลเอกสุจินดา คราประยูร และพลเอกเกษตร โภจนนิล จึงต้องออกมารประกาศต่อสาธารณะว่าจะไม่รับคำแนะนำยกรัฐมนตรีอย่างแน่นอน นอกจากนั้น ยังแสดงความแข็งขันเพื่อสร้างความชอบธรรมต่อการยึดครองอำนาจของตนด้วยการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินของอดีตรัฐมนตรีในรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวน โดยมีพลเอกสิทธิ จิรโจน์ นายทหารอกราชการผู้ได้ชื่อว่าเป็นคนตรง ซื่อสัตย์ สุจริต ขึ้นมาเป็นประธานคณะกรรมการชุดนี้ การยึดทรัพย์มีอยู่ 3 รอบ รอบแรกมีนักการเมืองอยู่ในข่ายต้องสงสัยจำนวน 25 คน รอบสองเหลือ 12 คน พิจารณารอบสุดท้ายเหลือ 10 คน และแทนที่ รสช. จะกระทำการให้ถึงที่สุดตาม

อำนาจของระบบของตน ก็กลับมีการโอนการพิจารณาคดีให้กับศาลยุติธรรม ในที่สุด เช่นกันว่า การกลับลำเข่นนี้มีข้อแลกเปลี่ยน⁸⁷ นอกจากนี้เรายังเห็น ความพยายามแสดงความชอบธรรมต่อข้อกล่าวหาของตนที่มีต่อรัฐบาล พลเอกชาดิชัยอีกประการหนึ่งคือพฤติกรรมการใช้เงินของนักการเมือง เพื่อให้ได้รับเลือกตั้งแล้วกลับมาฉ้อฉลเรียกทุนคืน เพราะฉะนั้นคณะ รสช. จึงให้รัฐบาลนายอานันท์ จัดให้มีการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 การเลือกตั้งครั้งนี้ถูกบันทึกว่าเป็นการเลือกตั้งที่สกปรกที่สุดครั้งหนึ่งของ ประวัติศาสตร์ไทย

พระคสมัคคีธรรมซึ่งเพิ่งจัดตั้งหลังการยึดอำนาจของคณะ รสช. โดยมีนายณรงค์ วงศ์วรรณ เป็นหัวหน้าพรรค ส่วนสมาชิกพรรคร่วมกับ ด้วยอดีตสมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรที่ถูกดึงมาจากพรรคอื่นๆ ผลการเลือกตั้ง ปรากฏว่าสมาชิกพรรคนี้ได้รับเลือกเข้ามาเป็นผู้แทนราษฎรจำนวนมากที่สุด ถึง 79 เลียง แต่ไม่มากพอที่จะจัดตั้งรัฐบาลได้จึงต้องนำพรรษาดิไทย พรรค กิจลัคชณ์ พรรคราษฎร และพรรคราษฎร เข้ามาร่วมได้จำนวน 195 เลียง เพื่อจัดตั้งรัฐบาลท่ามกลางการคัดค้านอย่างกว้างขวาง แต่ก่อนจะถึงวันนั้น ยังไม่ทันที่พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ จะได้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จ พระเจ้าอยู่หัวเพื่อเสนอขอื่นนายณรงค์ วงศ์วรรณ ให้ทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการแสดงยืนยันจากโไมซ์กระ trg รองการต่างประเทศ ของสหรัฐอเมริกาว่า นายณรงค์ มีชื่อยูไนบัญชีบุคคลต้องห้ามผู้ไม่ได้รับ การอนุญาตให้เดินทางเข้าสหรัฐอเมริกาได้ เนื่องจากมีความใกล้ชิดกับนักค้า ยาเสพติด ดังนั้นจึงมีการเสนอขอื่นพลเอกสุนทร คงประยุทธ์ ขึ้นแทน

⁸⁷ กลุ่มนักวิชาการเพื่อประชาธิปไตย, สื้...เพื่อประชาธิปไตย... อ้างแล้ว, หน้า

ในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2535 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ โปรดกระหม่อมแต่งตั้งให้พลเอกสุจินดา คราประยูร ซึ่งได้ลาออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกและผู้บัญชาการทหารสูงสุด ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 19 เป็นนายกรัฐมนตรีคนนอกที่มิได้ผ่านกระบวนการเลือกตั้งตามร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ร.sx. ร่างไว และเป็นนายกรัฐมนตรีที่ปฏิเสธตำแหน่งนี้ต่อสาธารณะไว้ก่อนหน้านี้แล้ว เท่ากับว่าเข้าร่วมตามความหวาดระแวงว่าจะมีการลับตอนการปักครื่องของคณะทหารชุดนี้กล้ายเป็นความจริง ด้วยการอ้างข้อที่มาของอำนาจโดยรัฐธรรมนูญ ตั้งนั้นตลอดเดือนเมษายน จึงเป็นการเริ่มต้นการประท้วงแบบหิงสาของ เรืออากาศตรีฉลาด วรันดร นักการเมือง อดีตนายทหาร แต่ที่สำคัญคือการประท้วงของแกนนำ จ.ປ.ร. 7 ผู้ชูนโยบายคุณธรรมนำหน้าการเมืองให้กับชาวกรุงเทพมหานคร คือพลตรี จำลอง ศรีเมือง การประท้วงนี้มีหลายกลุ่มเข้าร่วมสนับสนุน โดยเฉพาะกลุ่ม ชนชั้นกลางที่มิได้ลังกัดพรบคการเมืองใด เช่น คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย กลุ่มนักวิชาการเพื่อประชาธิปไตย และสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) เป็นต้น

พลเอกสุจินดา คราประยูร จัดตั้งรัฐบาลร่วมกับ 5 พรบคการเมือง เสียงข้างมาก และได้กำหนดให้วันที่ 6 พฤษภาคม 2535 เป็นวันแรกลงนโยบายต่อรัฐสภา ก่อนที่วันนั้นจะมาถึง ทางคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย และสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยได้จัดอภิปรายคัดค้านการขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีของพลเอกสุจินดา ที่ห้องสมนารถ โดยมีตัวแทนฝ่ายค้าน 4 พรบค ได้แก่ พรบคประชาธิปไตย พรบคความหวังใหม่ (ของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ) พรบคพลังธรรม (ของพลตรีจำลอง ศรีเมือง) และพรบคเอกภาพ (ของ นายอุทัย พิมพ์ใจชน) เข้าร่วมด้วย ณ ที่นี่ พลตรี จำลอง ประกาศด้วยคำว่า “เราขออาหาารประท้วงจนกว่าการคัดค้านจะได้ผลและนัดชุมนุมใหญ่ที่หน้ารัฐสภาในวันที่ 6 พฤษภาคม”

เมื่อพลเอกสุจินดา เปิดประชุมແຄลงນໂຍບາຍຕ່ອຮັສກາໃນຕອນເຂົ້າ
ຂອງວັນທີ 6 ນັ້ນເອງ ສາມາຝຶກສກາຝູ້ແທນຣາະກວມພຣຣຄຳໄໝ່ຕ້ານໄດ້ເດີນອອກມາ
ຮ່ວມອົກປ່າຍກັບຜູ້ຊຸມນຸ່ມໜ້າຮັສກາແລະໃນວັນຕ່ອມາ ພລເກອກສຸຈິນດາ ໄດ້
ອົກປ່າຍໂຈນຕື່ຜູ້ນໍາພຣຣຄຳໄໝ່ຕ້ານວ່າຈະນໍາຮບອບສກາເປົລີເດີຍມ ຊຶ່ງໝາຍຖື່ງ
ຮະບອບຄອມມິນິສົດ໌ມາໃຫ້ໃນປະເທດໄທ ນີ້ເປັນອົກຄັ້ງທີ່ນີ້ຂອງການປະທະກັນ
ຮະຫວ່າງທຫາ 2 ພວກ 2 ຮູ່ນ ໂດຍການປຸກຜົດຄອມມິນິສົດ໌ ຈາກການຄ່າຍທອດ
ການອົກປ່າຍທາງໂທຣທັນ ປະ້າມນີ້ໄດ້ເຫັນສາມາຝຶກສກາຝູ້ແທນຣາະກວມພຣຣຄຳ
ໄໝ່ຕ້ານຕ່າງໄໝ່ຢ່າຕ່າມອົກປ່າຍນີ້ ພ້ອມທີ່ເດີນອອກຈາກການປະໜຸມ ເປັນອັນວ່າ
ການປະໜຸມລື້ນສຸດລົງແລກການຊຸມນຸ່ມຄັດຕ້ານອ່າຍ່າງຈິງຈັງໄດ້ເຮີ່ມເຂົ້າໂດຍມີການ
ເຄລື່ອນຍ້າຍການຊຸມນຸ່ມໄປທີ່ຄົນນາຮາດດໍາເນີນ ບຣເວນອຸນສາວີ່ຢີປະເທິປີໄຕຍ ພອ
ຖື່ງເຍັນວັນເສົາທີ່ 10 ພຸດຍການມ ມີຂ່າວອກມາຍືນຍັນວ່າດ້ວຍແທນພຣຣຄຳເມື່ອງ
ທີ່ໄໝ່ຕ້ານ ແລະໄໝ່ຮັບປາລ ໄດ້ຕົກລົງໃນໜ້າກວ່າຈະແກ້ໄຂຮັສອຽມນຸ່ມ ບຣດາ
ແກນນຳຂອງໄໝ່ຊຸມນຸ່ມຈຶ່ງຕົກລົງຈະສລາຍການຊຸມນຸ່ມໃນເວລາຕ່ອມາ ບນເຈື່ອນໄຂ
ທີ່ວ່າຈະກັບມາຮ່ວມຊຸມນຸ່ມໃໝ່ໃນວັນຈັນທີ່ 17 ພຸດຍການ ຊຶ່ງເປັນວັນທີ່ສກາ
ຜູ້ແທນຣາະກວມຈະພິຈານາຄູ້ຕິແກ້ໄຂຮັສອຽມນຸ່ມເປັນວະແຮກ

ຜູ້ຊຸມນຸ່ມໄດ້ຈັດຕັ້ງສາມພັນອົປະເຈີປີໄຕຍ້ນີ້ ປະກອບດ້ວຍຄະຜູ້ນໍາ 7
ຄນ ຮ່ວມທັງພລຕີຈໍາລອງ ສຽມເມື່ອງ ຮ່ວມກັບກຸລຸມນັກວິຊາການເພື່ອປະເທິປີໄຕຍ

ຄະດີການການຮັນຮູ້
ເພື່ອປະເທິປີໄຕຍ
ສຫພັນບົນລືດນັກສຶກສາ
ແທ່ງປະເທດໄທ ແລະ
ພຣຣຄຳໄໝ່ຕ້ານ ເພື່ອ
ປະສານຄວາມເຄລື່ອນ
ໄຫວດ້ານຄວາມຄືດແລະ
ຈຸດຸ່ງໝາຍ ມາກກວ່າ

ພົມ: ນິຍົມສາກສອງກົດ

การสร้างเอกสารพื้นที่ด้านการปฏิบัติและการจัดตั้งคกร⁸⁸ ดังนั้น เมื่อทางสมาชิกประชาธิปไตยตัดสินใจเคลื่อนขบวนผู้ชุมนุมออกจากท้องถนนหลวงเพื่อไปกดดันให้พลเอกสุจินดา ลาออกจากตำแหน่ง โดยมีจุดหมายปลายทางอยู่ที่รัฐสภา กลุ่มเคลื่อนไหวอื่นๆ บางกลุ่ม เช่น กลุ่มนักวิชาการประชาธิปไตย ครป. สนนท.⁸⁹ จึงไม่เข้าร่วมด้วย ทำให้พลตรีจำลอง ศรีเมือง ไดเด่นขึ้นมาเป็น

ตัวชี้โรงของการเคลื่อนไหว นับตั้งแต่กลางดึกของคืนวันที่ 17 พฤษภาคม การเคลื่อนย้ายผู้ชุมนุมไม่บรรลุผล เพราะมีการสกัดกั้นจากทางรัฐบาลอย่างเข้มแข็งด้วยกำลังทหารตลอดเวลา รวมทั้งการออกข่าวทางวิทยุและ

โทรศัพท์ให้ประชาชนไม่ออกจากบ้านมาชุมนุม พลตรีจำลอง ถูกจับกุมในคืนวันที่ 18 พฤษภาคม การปราบปรามของรัฐบาลเป็นไปอย่างรุนแรง เช่นเดียวกับครั้งที่เกิดวันมหาวิปโยค 6 ตุลาคม 2519 ส่วนฝ่ายประชาชนอาศัยความก้าวหน้าของโทรศัพท์เคลื่อนที่ติดต่อสั่งขาว กระจายข่าวสารข้อเท็จจริง ความรุนแรงของการปราบปรามทุเลาลงเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม ในที่สุด พลเอกสุจินดา คระประยูร ประธานาธิบดีจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่

⁸⁸ เพ็ง อ้าง, หน้า 26-29.

⁸⁹ บทลั่นภาษณ์ นายแพทย์ลันต์ หัดศรีรัตน์ เกี่ยวกับความขัดแย้งในการสลายการชุมนุมในวันที่ 11 พฤษภาคม 2535 อ้างถึงใน คณะกรรมการกฎหมายวิริช พฤษา'35, วาร์ลีก 5 ปี พฤษภาคม 2550 การสำเร็จประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ('ไม่ระบุสถานที่และปีที่จัดพิมพ์), หน้า 31.

24 พฤษภาคม ดำเนินความขัดแย้งระหว่างทหารกับทหาร นักการเมืองกับทหาร ข้าราชการกับนักการเมือง อันนำไปสู่การลิตรอนลิทธิเลรีภาพของประชาชน และการเรียกร้องเสรีภาพของประชาชนที่ถูกนำมายาหยกลเป็นการให้ความชอบธรรมต่อการประทัตประหารกันและกัน ระหว่างทหารกับทหาร และทหารกับนักการเมืองในรอบ 30 ปี หลังการลี้นชีวิตของเผด็จการทหารยุคใหม่ คือจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ลี้สุดลง

มีเงื่อนไขนานัปการที่ทำให้

เหตุการณ์ระหว่างวันที่ 17-19 พฤษภาคม มีความรุนแรงถึงขั้น ที่เรียกว่า “มนพ” ในว่าจะเป็น การประเมินสถานการณ์การตอบโต้ของฝ่ายทหารที่ทางฝ่ายแกน

นำการร่วมชุมนุมทำผิดพลาด หรือยุทธศาสตร์การรวมกลุ่มของแกนนำไม่มีเอกภาพ ทำให้ไม่มีการกำหนดยุทธวิธีอย่างชัดเจนและลดข้อด้อยต่างๆ ตลอดจนการแทรกแซงจากบางฝ่ายที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงจากอำนาจรัฐ เนื่องในใจเหล่านี้ผลักดันให้เหตุการณ์ Leray เกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งหลังจากที่มันเคยเกิดมาแล้ว 2 ครั้งในรอบ 20 ปีก่อนหน้านี้⁹⁰ สาเหตุของการเกิดพฤษภาคมพิมไม่ใช่สาเหตุเฉพาะหน้า ที่เกิดการเรียกร้องเสรีภาพ เพราะต้องการต่อต้านเผด็จการ รสช. และการลืมทดสอบอำนาจของคนกลุ่มนี้กับการเคลื่อนไหวแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 โดยเฉพาะบทเฉพาะกาลที่ให้นายกรัฐมนตรีมาจากคนนอก แท้จริงแล้ว พฤษภาคมพิมเป็นผลมาจากการบ่มเพาะปัญหาความแตกต่างทางความคิด ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์

⁹⁰ ดังปรากฏรายละเอียดใน คณะกรรมการกฎหมายพิริช พฤษา'35, อ้างแล้ว, หน้า 23-95.

ของหลายพาก หลายฝ่าย และต่างผูกปัญหาของตนเข้ากับเงื่อนไขบางเงื่อนไขไปมา

การจะพูดถึงพฤษภาคมพิโดยไม่ย้อนเงื่อนจําความกินแห่งดังเดิมระหว่างทหารกลุ่มพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก และ จปร. 7 เป็น พันเอกมนัญ รูปชจร กับ จปร. 5 ที่เป็นแกนนำ รสช. นั้นจะไม่ทำให้เราเข้าใจได้เลยว่า เพราะเหตุใดทางผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการทหารบกในปี พ.ศ. 2534 จึงต้องหารดระวางว่าพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมจะลดอำนาจของพวกตนและทำการยึดอำนาจ ข้ออ้างเรื่องการฉ้อราษฎร์บังหลวงของนักการเมืองและการรังแกข้าราชการประจำโดยยกการเมืองนั้นเป็นเรื่องที่มีนานานแล้วในสังคมไทย มิใช่เป็นพฤติกรรมใหม่ แปลงประ麾าดประการได แต่เป็นข้ออ้างที่ได้รับการสนับสนุนจากคนทั่วไป เพราะพฤติกรรมเหล่านี้ถูกบดบังหรือไม่ปรากฏอย่างโใจจงแจ้งมายานานสมัยรัชบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริตของตัวผู้เป็นนายกรัฐมนตรี นอกจากนี้ การย้อนรอยถึงเรื่องรา瓦ภัยในกองทัพก็ทำให้เราเข้าใจได้ว่า เพราะเหตุใด พลเอกสุจินดา ครรประยุทธ จึงต้องอ้างถึงการป้องกันมิให้สภากู้แทนราษฎรที่มีพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นสมาชิกอยู่ด้วยในฐานะฝ่ายค้านเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2535 นั้นต้องกล่าวเป็นสภาพเปรลิเดิม⁹¹

⁹¹ พลเอกสุจินดา ยังได้ออกແลงการณ์ในระหว่างการปราบปรามกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงตนในวันที่ 19 พฤษภาคม ระบุว่า "...เหตุการณ์เมื่อคืนนี้นั้นคนที่มาเป็นผู้นำใน การชุมนุม มาเป็นผู้ที่ดำเนินการในการเป็นหัวหน้าการชุมนุม ในการก่อเหตุความรุนแรง ก็ล้วนแต่เป็นบุคคลที่ได้รับการจัดตั้งมาจากกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และจากอดีตนายทหารผู้นั้นพึ่งลี้..." อ้างถึงใน คณะกรรมการกฎหมายคิริช พุษภา'35, หน้า 144-145.

เราจะเข้าใจถึงแรงหนุนของขันชั้นกลางที่มีต่อการต่อต้าน รสช. ซึ่งนำขบวนโดยพลตรีจำลอง ศรีเมือง เป็นแกนหลักต่อมาจาก ร.ต. ฉลาด วรรณตร กับบรรดากรรมการสามพันธ์ประชาธิปไตยได้เมื่อเราเข้าใจถึงยุทธวิธีของการตอบโต้ของสามพันธ์ประชาธิปไตยที่พัวรวมจะยอมตาย เพื่อเดินชูคุณธรรมนำการเมืองกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทย มาตั้งแต่ช่วงสุดท้ายของรัฐบาลพลเอกเพร่ ติณสูลานนท์ จนกระทั่งระยะเวลาที่ รสช. เข้ายึดอำนาจ การเดินโดยของเศรษฐกิจไทยผูกพันกับต่างประเทศมาก เพราะความมั่งคั่งของประเทศไทย เกิดจากการส่งออกและการลงทุนจากต่างประเทศ⁹² การเกิด รสช. ทำให้เกิดการชะลอตัวทั้งทางด้านการค้าและการลงทุนจากต่างประเทศ เพราะจะนั่นขันชั้นกลางต้องการการค้าเสรีที่ดำเนินต่อไปให้ได้ และหมดความอดทนต่อการใช้เวลานานนานของ รสช. ในกรณีเข้ามารักษาราชความสงบภายในประเทศ แต่เนื่องจากขันชั้นกลางไม่อาจรวมตัวกันเป็นขบวนการเคลื่อนไหวบนการเดิมอย่างเข้มแข็งได้ จึงต้องอาศัยหัวลิด ยงใจยุทธ และพระครุการเมืองอื่นๆ เข้าคัดค้าน รสช. ในส่วนและพื้นพลาพลตรีจำลอง ศรีเมือง กับการคัดค้านนอกส่วน

การเกะตัวซึ่งกันและกันในฐานะแกนนำและแนวร่วมต่างกรรมต่างวาระเข่นนี้ ทำให้คณ รสช. และรัฐบาลพลเอกสุจินดา คราประยูร ต้อง

⁹² เอกนก เหล่าธรรมทศน์, อ้างแล้ว, หน้า 86-87.

เผชิญศึกหลายด้านและหลายที่ ออาทิเช่น เมื่อปราบมือที่ถนนราชดำเนิน เรียบร้อยแล้ว ก็เกิดมือที่ถนนรามคำแหงและขบวนการปั่นป่วนโดยขบวน รถจักรยานยนต์ ขบวนรถบรรทุก การตอบโต้การประชากลัมพันธ์ของรัฐด้วย การรับส่งข่าวทางโทรศัพท์เคลื่อนที่ โทรสาร และการส่งสัญญาณวิทยุเข้า แทรก นับได้ว่าเป็นการใช้เครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัยรวมพลังตอบโต้อำนาจ รัฐอย่างได้ผลเป็นครั้งแรกในประเทศไทย เมื่อเหตุการณ์ความรุนแรง สงบลงการต่อต้านอำนาจทางการเมืองที่เป็นรัฐบาลเก่าสมัยพลเอกสุจินดา ยังเคยมีพลังอยู่ ตั้งจะเห็นได้จากหน้าปากสยามรัฐลัปดาห์วิจารณ์ ซึ่งขึ้นไป เป็นรูปหัวหน้าพรรคการเมือง 9 พรรค เรียงกันเป็น 3 แถว ๆ ละ 3 ภาพ พร้อมทั้งโปรดคำที่ให้เสียงแบบหยดเลือดกระจายบนรูปหัวหน้าพรรคการเมือง 5 พรรคที่ร่วมรัฐบาลพลเอกสุจินดาว่า “กลุ่มถ้า 5 พรรคเป็นรัฐบาล”⁹³ ความ มั่นใจในอำนาจเดิมของพรรคการเมืองเหล่านี้หมดสิ้นไป เมื่อประธานสภา ผู้แทนราษฎร ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ อาศัยอำนาจตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ เสนอขอ “คุณออก” ที่มีได้ผ่านการเลือกตั้งแต่เคยได้รับการแต่งตั้งจาก รษช. มาแล้วครั้งหนึ่ง คือนายอันันท์ บันยารชุน เพื่อกราบบังคมทูลให้พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงลงพระปรมาภิไธย โปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีเป็นครั้งที่ 2 นับเป็นการลิ้นสุดพฤษภาคมพิพ

⁹³ สยามรัฐลัปดาห์วิจารณ์ ปีที่ 39 ฉบับที่ 11, วันอาทิตย์ที่ 7-13 มิถุนายน 2535.

ขบวนการคงเจียรา-คงเหลือง : สุ่ความฝันอันสูงสุด

...รัฐธรรมนูญอาจจะมีคำจำกัดความหมายหลายอย่าง...แต่ว่าในลักษณะพื้นฐานที่สุด มันเป็นแผนผังของการใช้อำนาจในแต่ละสังคมของบุคคลหรือคณะบุคคล ตลอดจนกระบวนการก้าวลงและส่งทอดให้กับผู้อื่น พูดอีกแบบหนึ่งก็คือ รัฐธรรมนูญเป็นกระบวนการคัดสรรผู้นำประเทศซึ่งอาจมีกำหนดติกิฟที่เป็นอุดตันทางคติ ต่อบุคคลประเภทต่างๆ ในสังคม ขึ้นอยู่กับว่าสังคมนั้น เชื่อถืออะไร และถูกครอบงำโดยบุคคลประเภทไหน...

เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วรัฐธรรมนูญจึงเป็นแผนผังความสัมพันธ์ในชีวิตประจำการเมืองด้วย...แต่สิ่งที่ผ่านเห็นว่าสำคัญที่สุดคือ.. รัฐธรรมนูญเป็นการกำหนดติกิฟการใช้อำนาจของสถาบันการเมือง การปกครอง ในการจัดสรรงประโยชน์อันเป็นของสาธารณะและวางแผนการดำเนินการชีวิตให้กับสมาชิกในสังคม ตลอดจนจัดสรรพื้นที่ทางการเมืองให้กับบุคคลหญู่เหล่าต่างๆ ที่ไม่ได้อยู่ในศูนย์อำนาจ โดยตรง ไม่ใช่ขึ้นมาบริหารบ้านเมืองอย่างเป็นทางการ พูดง่ายๆ ก็คือรัฐธรรมนูญมีหน้าที่จัดสรรความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม ข้อดีของรัฐธรรมนูญใหม่ (ฉบับปี 2540-ผู้เขียน) ก็คือว่า ถึงมันจะไม่ใช่ยาเวชที่จะแก้ปัญหาได้ทุกเรื่องโดยฉบับพลัน แต่ถ้าในแห่งของ การกลั่นกรองผู้นำ การสร้างการนำของประเทศ ผู้คนดูว่าเรามีสิทธิ์จะหวัง...

...พุดอีกแบบหนึ่งก็คือ มันจะเป็นก้าวแรกในการที่จะไปสู่การปรับเปลี่ยน...และที่สำคัญก็คือ ส่วนของประชาชนเองก็ต้องปรับเปลี่ยน ส่วนของประชาชนจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรม มีการแสวงหาในทางภูมิปัญญามากกว่านี้ เพื่อว่าวันหนึ่งเรามีต้องมาออกแบบรัฐธรรมนูญให้มันใหม่...⁹⁴

เมื่อนายอานันท์ ปันยารชุน มาเป็นนายกรัฐมนตรีของรัฐบาลรักษาการเมืองหลังวันที่ 11 มิถุนายน 2535 แล้วนั้น ภาระหน้าที่สำคัญของรัฐบาลคือการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพื่อให้มีบทบัญญัติสำคัญตามที่ประชาชนเรียกร้อง คือการกำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา ผลของการแก้ไขรัฐธรรมนูญทำให้เกิดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้น แต่ไม่ปรากฏว่ามีพรรคการเมืองได้ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากเพียงพอที่จะจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวได้ แม้ว่าในระยะหลังพฤษภาคมิพ จะมีการจำแนกโดยปริยายว่าพรรครักดีบ้างที่เป็นพรรคร่างกาย “เทพ” และพรรคร่างกาย “มาร” ก็ตาม ทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลต้องวางแผนอยู่บนความประนีประนอมระหว่างพรรครามากกว่าความตั้งใจปฏิรูปการเมืองสนองตอบ การเรียกร้องของประชาชน ดังนั้น จึงเกิดการเคลื่อนไหวของรัฐสภาเพื่อการพัฒนาการเมืองอีกรั้งหนึ่งของ เรืออากาศศตวรรษล่าสุด วนัตร ด้วยการอดอาหารประท้วง

⁹⁴ ดร.เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, ป้าฤกตาเรื่อง “วิกฤตการเมืองไทยก่อนและหลังรัฐธรรมนูญ” ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันจันทร์ที่ 15 กันยายน 2540, หนังสือพิมพ์รายวันวัฏจักร ฉบับวันที่ 30 กันยายน 2540, หน้า 2-3.

เพื่อแก้ไขสถานการณ์ข้างต้น รัฐบาลของนายชวน หลีกภัย โดย คำสั่งของนายมารูต บุนนาค ประธานรัฐสภา ได้แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนา ประชาธิปไตย (คป.) ขึ้นเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2537 ให้กำหนด กรอบความคิดหลักในการเรียบเรียงบทบัญญัติร่างรัฐธรรมนูญ ตามแนว รัฐธรรมนูญนิยม (constitutionalism) ขึ้นมา โดยมีนายแพที่ประเวศ วาลี เป็นประธาน ตัวคณะกรรมการได้นำเสนอผลงานการวิจัยของนักวิชาการ กฎหมายมาขึ้นเพื่อเป็นแนวทางแก้ไขรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบ รัฐธรรมนูญไว้ 3 ด้านหลัก ๆ คือ

ด้านแรก เรื่องสิทธิเสรีภาพในระบบบรัฐธรรมนูญ ซึ่งครอบคลุมถึง รูปแบบการจำกัดสิทธิที่รัฐธรรมนูญให้ไว้อย่างเหมาะสม ค่าlrัฐธรรมนูญและ วิธีการพิจารณาคดี ระบบตรวจสอบทุจริตนักการเมือง องค์กรของรัฐที่เป็น อิสระ และระบบการควบคุมตรวจสอบบริษัททางการเมืองอย่างเหมาะสม

ด้านที่สองคือ เรื่องพรรคการเมือง ระบบการเลือกตั้ง และระบบ การบริหารของสภาทั้งหลาย อันประกอบด้วยระบบการเลือกตั้งที่ลดการซื้อ เลียงและให้โอกาสคนที่สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง องค์กรควบคุมการเลือกตั้ง ที่เป็นธรรม การจัดโครงสร้างพรรคการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย ระบบการ บริหารหน่วยธุรการของรัฐสภาที่เป็นอิสระ สุดท้ายคือ รูปแบบองค์กรที่ ปรึกษาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

ด้านที่สาม ได้แก่เรื่องการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญและกระบวนการ นิติบัญญัติ อันได้แก่รูปแบบและวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ระบบการออกเสียง แสดงประชามติ ระบบการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ระบบการ เสนอและพิจารณาร่างกฎหมายการเงิน และระบบการปรับปรุงประสิทธิภาพ ของคณะกรรมการมาธิการ

ผลงานของคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตยไม่ได้รับความไว้ใจ จากรัฐบาล ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโนย หนึ่งในผู้รับผิดชอบหลักของงานขึ้นนี้ได้

ให้สัมภาษณ์ถึงความคาดหวังจากรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ในเดือนกุมภาพันธ์

พ.ศ. 2538 ว่า

...นำเสนอไปแล้วจะเอาไปทำอะไรก็ซ่างๆ เอาไปท่องกลัวยิ่งก็ซ่างๆ แผนไม่สนอะไรทั้งสิ้น แต่ถ้าเขายากເກົ່າໄປทำอะไรຍິ່ງດີເລືຍ...ພມໄມ່ຄາດຫວັງໃນການນຳໄປໃຊ້ໄດ້ຈົງ ເພຣະວູ້ວ່າຄ້າຍັງໄມ່ມີກະບວນກາຮແກ້ໄຂໃຫ້ດັນທີມີລ່ວນໄດ້ເສີຍ ໄນໄຟຟັດສິນໃນເວັ້ນນີ້ ອຸນໄມ່ມີທາງທີ່ຈະປົງປົງກາຮເນື້ອງໄດ້ ຜູ້ມີລ່ວນໄດ້ເສີຍຍ່ອມໄມ່ປົງປົງປົງລົງທຶນທີ່ຕ້ວມີລ່ວນໄດ້ເສີຍອູ້ນ໌ໃຫ້ເກີດໄທໝແກ່ຕ້ວ...⁹⁵

เรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญนี้ได้เป็นเหตุผลให้พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยขอรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ซึ่งได้ขอแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 198 และมาตรา 199 ของรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2534 ว่าด้วยเรื่องการกระจายอำนาจ แต่ทำไม่ได้จึงขอลาออกจาก การร่วมรัฐบาล

เมื่อรัฐบาลนายชวน หลีกภัย เผชิญกับวิกฤตการณ์ทางการเมือง จนถึงขั้นยุบสภาและเกิดการเลือกตั้งใหม่ขึ้นในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2538 นายบรรหาร ศิลปอาชา จากพรรคชาติไทยซึ่งเป็นผู้ที่เคยร่วมรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ และรัฐบาลพลเอกสุจินดา คราประยูร ได้รับเลือกตั้ง และพรรคราชีวะไทยได้รับเลือกเป็นพรรครัฐที่มีเสียงข้างมากจึงได้จัดตั้งรัฐบาลและได้แต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปการเมือง (คปก.) ขึ้นเพื่อการแก้ไขรัฐธรรมนูญตาม สัญญาที่ให้ไว้กับประชาชนในช่วงหาเลือกตั้ง โดยมีนายชุมพล ศิลปอาชา เป็นประธาน การแก้ไขที่สำคัญนั้นคือการแก้ร่างเดิมที่คณะกรรมการพัฒนา

⁹⁵ “ເສີຍຈາກບຣະທັກດີ ອຸວຽນໂນ”, ໜັງສື່ອພິມພົນຕິຂນຍາວັນ, ມັບປະຈຳວັນທີ 17 ກຸມພາພັນນີ້ 2538.

ประชาธิปไตยเสนอไว้ในมาตรา 211 ซึ่งไม่ยอมให้สมาชิกสภาพผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาเข้ามามีส่วนร่วมในการยกร่างรัฐธรรมนูญ ดังนั้นคณะกรรมการปฏิรูปการเมืองจึงได้เสนอให้ทั้งสมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาพส่งตัวแทนเข้ามาร่วมกับตัวแทนซึ่งได้รับการคัดเลือกหรือเลือกตั้งจากประชาชนทุกสาขาอาชีพ และจากหลากหลายท้องถิ่น ตลอดทั้งนักวิชาการเข้ามาเป็น “คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ” ในที่สุดได้มีการตั้ง “คณะกรรมการอิกริสวัมัญพิจารณา_r่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ม. 211” โดย มี ดร.ชัยอนันต์ สมหารณิช เป็นประธาน

ร่างมาตรา 211 นี้อาจทำให้เกิดการประท้วงความคิดกันระหว่างทางรัฐบาลกับทางนักวิชาการในเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ขณะที่คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญต้องการให้สมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาพเข้ามาร่วมด้วยนั้น ทางคณะกรรมการอิกริสวัมัญพิจารณา_r่างรัฐธรรมนูญฯ ไม่ต้องการ เพราะเกรงการครอบงำจากรัฐบาล จึงเสนอให้มีการจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้น การประท้วงทางความคิดแสดงออกในรูปของการประท้วงทั้งในและนอกสภาพผ่านหน้าหนังสือพิมพ์และการอภิปรายตามสถานที่ต่าง ๆ การที่มาตรา 211 ทรงความสำคัญมาก เพราะมาตรานี้เป็นมาตราที่ว่าด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2534 ให้อำนาจรัฐสภาในการแก้ไขโดยส่วนของสภาพผู้แทนราษฎรนั้นถูกล็อกไว้ว่าจะต้องเป็นมติพิรบค ซึ่งจากประตีศาสร์การเมืองไทยที่ผ่านมาจนถึง พ.ศ. 2538 แสดงอย่างชัดแจ้งว่า ถ้าการแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นอำนาจของรัฐบาลและของพระบรมราชโองการแล้วใช้รักษ์คงจะแก้ปัญหาของประเทศชาติไม่ได้ เพราะฝ่ายผู้แก้จะต้องแก้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเท่านั้น นักวิชาการและผู้เรียกร้องให้มีการแก้ไขมาตรานี้ต่างเข็ญขาดกับพฤติกรรมของพระบรมราชโองการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังพฤษภาพมพผ่านไปได้ไม่นาน สภาวะทางการเมืองทำท่าจะเละเทะวุ่นวายด้วยพฤติกรรมนักการเมืองที่ปลดจากการควบคุม

ของทหาร ด้วยเหตุนี้ ความไม่ไว้วางใจว่าจะเกิดพฤติกรรมฉ้อลทางการเมืองมากยิ่งขึ้นจึงไม่ไว้วางใจว่าการปฏิรูปทางการเมืองให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศไทยจะทำได้โดยสมาชิกสภานิติบัญญัติและนักกฎหมาย เมื่อจะให้ครรภ์แก่ไขรัฐธรรมนูญต้องแก้รัฐธรรมนูญให้อำนน้ำจ้แก่ครอนนั้นเลี้ยก่อน จึงเป็นที่มาของการแก้ไขมาตรา 211 ว่าแทนที่จะให้ห้ามในสภาราชเป็นผู้แก้จึงจะให้มีการเลือกตั้งสภาว่ารัฐธรรมนูญขึ้นมาทำหน้าที่แทน

ในวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2539 ได้มีการประชุมรัฐสภาเพื่อพิจารณาเร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา 211 ซึ่งปรากฏผลเป็นการยินยอมประนีประนอมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องระหว่างการนำร่างเดิมของรัฐบาลกับร่างที่ผ่านการพิจารณาแก้ไขโดยคณะกรรมการธิการวิสามัญ ด้วยการลงมติใน 5 ประเด็น หลักดังนี้⁹⁶

ประเด็นที่ 1 ที่ประชุมเห็นชอบที่จะให้รูปแบบสภาราชว่ารัฐ-ธรรมนูญ ด้วยคะแนน 476 ต่อ 20 เลียง

ประเด็นที่ 2 ที่ประชุมลงมติให้สมาชิกประกอบด้วยนักวิชาการและประชาชนทั่วไปด้วยคะแนนเลียง 377 เลียง ส่วนที่จะให้มีจำนวนสมาชิกเท่าไรนั้น ที่ประชุมลงมติให้กรรมการกำหนดด้วยคะแนนเลียง 466 ต่อ 3 เลียง

ประเด็นที่ 3 ที่ประชุมลงมติให้สมาชิกที่จะมา_rัฐธรรมนูญมาจากการเลือกตั้งทางอ้อมโดยรัฐสภาด้วยคะแนนเลียง 206 ต่อ 90 เลียง

ประเด็นที่ 4 ที่ประชุมเห็นชอบที่จะให้สภาราชเป็นผู้ดำเนินการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ด้วยคะแนนเลียง 206 ต่อ 90 เลียง

⁹⁶ “ความเป็นมาของแนวคิดปฏิรูปการเมือง”, ผู้จัดการรายวัน ฉบับประจำวันที่ 24 และ 25 สิงหาคม 2539, หน้า 15.

ประเด็นที่ 5 หากร่างรัฐธรรมนูญที่เสนอไปแล้วรัฐสภาไม่อนุมัติ จะให้ประชาชนลงประชามติ ที่ประชุมเห็นด้วยคะแนนเสียงเป็นเอกฉันท์

เกษียร เตชะพีระ สรุปข้อประนีประนอมนี้ไว้ว่า

...เรารึ่งได้ข้อสรุปมหัศจรรย์พันลึกที่กำหนดให้แมวมีอำนาจขึ้นต้นเป็นผู้คัดเลือกตัวแทนหนูไปทำกระทรวง และอนุมัติให้ความเห็นชอบต่อรูปแบบ ประลิทธิภาพ และความดังของกระทรวง ที่จะเอามาผูกคอตันในขั้นสุดท้าย

คำถาม : หนูจะสามารถแปรรูปอักษรความชอบธรรมที่ถูกต้องตามกฎหมายในการปลุกระดมให้การศึกษาแก่บรรดาหนูทั่วประเทศ ทุกจังหวัดในการร่วมกันออกแบบ จัดทำกระทรวงเพื่อสร้างผลประโยชน์ทั่วไป และเจตจำนงค์ทั่วไปขึ้นในกระบวนการตั้งกล่าวหรือไม่?

ตัวแปรในสมการดูเหมือนจะประกอบด้วย : การผ่านร่าง ม. 211 ยกป้ายไม่ไว้วางใจ ยุบสภา เลือกตั้งใหม่ แปรเนื้อหาและกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นเป็นประเด็นหลักในการเลือกตั้งทั่วไปของประเทศไทย⁹⁷

เมื่อได้มีมติให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญ ได้มีการกำหนดให้มีสมาชิก สภาร่างรัฐธรรมนูญ 2 ประเภท ประเภทแรก เป็นสมาชิกซึ่งรัฐสภาเลือกจาก การเลือกตั้งผู้สมัครของแต่ละจังหวัดที่เสนอขึ้นเข้ามาจังหวัดละ 10 คน โดยจะเลือกให้ได้จังหวัดละ 1 คน จำนวน 76 คน ประเภทที่สอง ได้แก่ สมาชิก

⁹⁷ เกษียร เตชะพีระ, “วิสามัญสำนัก”, คอลัมน์ใน ผู้จัดการรายวัน ฉบับประจำวันที่ 9 กันยายน 2539, หน้า 8.

ซึ่งรัฐสภาเลือกตั้งจากผู้เขี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์จำนวน 23 คน รวมสมาชิกทั้งหมดจำนวน 99 คน ใน การร่างรัฐธรรมนูญจะใช้ระยะเวลาในการร่าง 240 วัน หรือ 8 เดือน หลังจากที่มีการตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้น กำหนดไว้ในราชกิจจานุเบกษา ให้ประกาศรับสมัครสมาชิกในช่วงระหว่างวันที่ 9-13 ธันวาคม 2539 เลือกตั้งกันเองในวันที่ 15 ธันวาคม เพื่อที่รัฐสภาจะได้คัดเลือกสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญและตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาทำงานภายใน 90 วัน ด้วยความไม่ไว้วางใจนักการเมืองและด้วยความต้องการให้ประชาชนเข้าร่วมร่างรัฐธรรมนูญให้เป็น “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” เพื่อให้การปฏิรูปการเมืองสมบูรณ์ จึงเกิดการจัดตั้งกลุ่มการะเกดขึ้นมา

กลุ่มการะเกดเป็นการรวมตัวเฉพาะกิจของนักวิชาการ นักพัฒนาเอกชน นักธุรกิจ และนักวิชาชีพ ส่วนหนึ่งที่เห็นพ้องต้องกันว่า “กระบวนการ” ยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่โดยเปิด “รับฟัง” ความเห็นของภาคประชาชนนั้น จะเป็นกุญแจสำคัญที่จะเปิดประตูสู่ความสำเร็จในการปฏิรูปการเมือง จึงได้รวมตัวกันรณรงค์เรียกร้องเพื่อรวบรวมประชามติเสนอต่อ สร. (สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ) นำไปพิจารณาในการประชุมครั้งแรกราตรีต้นเดือนมกราคม 2540 หลังจากนั้น ทางกลุ่มจะยุติบทบาทโดยปริยาย...

กลุ่มการะเกดได้เรียกร้องให้ภาคประชาชนทุกหมู่เหล่า ผู้เห็นถึงความสำคัญจัดตั้งกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเพื่อเป็นการรวมตัวเพื่อแสดงเจตนาณปัจฉາอิปไตย และเรียกร้องให้ส่งความคิดเห็น “ประชาชนร่วมกำหนดรัฐธรรมนูญ” ในโครงการ “พานประชาชน” ไปยังกลุ่มภายนอกในวันที่ 31 ธันวาคม 2539 เพื่อทางกลุ่มจะได้รวบรวมส่งต่อให้กับ สร. นอกจากนี้ ในวันที่ 10 มกราคม 2540 ก่อนวันประชุม สร. นัดแรก ทางกลุ่มจะจัดซุ่มนุมประชาชนผู้เข้าร่วม “พานประชาชน” เพื่อร่วมแสดงเจตนาณณ์ต่อ

ตัวแทน สสร. ที่มีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์...⁹⁸

นี้คือการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่นำโดยคนขึ้นกลางอีกรังหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าการแสดงสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการกำหนดพันธกิจทางการเมืองของทั้งภาครัฐและภาคประชาชนที่เริ่มต้นควบคู่กับการจัดคัดเลือกสมาชิกสภา.r ร่างรัฐธรรมนูญรอบสุดท้ายจำนวน 99 คน เพื่อทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เมื่อได้ สสร. 99 คนแล้ว สสร. ได้เลือกนายอันันท์ ปันยารชุน เป็นประธานคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ และเลือกนายอุทัย พิมพ์ใจชน เป็นประธานสมาชิกสภา.r ร่างรัฐธรรมนูญ

เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้ “เป็นของประชาชน” และประเด็นที่ “ประชาชน” เคลื่อนไหวเรียกว่า “โดยตลอดตั้งแต่ 14 ตุลาคม 2516 คือเรื่องของสิทธิและเสรีภาพ⁹⁹ ที่ถือกันว่าเป็นประเด็นหลักของการบ่งชี้ความเป็นประชาธิปไตย เพราะฉะนั้น จึงเป็นโอกาสของคนหลายส่วนที่ต้องการผลักดันให้ข้อเรียกร้องของตนได้รับการรับรอง โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ จะเห็นได้จากการตั้งสมัยชา.r ร่างรัฐธรรมนูญของจังหวัดต่างๆ คณะกรรมการเครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ เพื่อหาทางให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงชายได้ปรากฏไว้ในรัฐธรรมนูญ การวางแผนพิทักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยการให้ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรขั้นพื้นฐานอย่างยั่งยืนเพื่อแก้ปัญหา

⁹⁸“ร่วมร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ปฏิรูปการเมืองสมบูรณ์ : ฝันให้ใกล้ต้องไปให้ถึง กลุ่มการเดินเริ่มร่วมด้วยข่ายกัน”, สยามโพสต์รายวัน ฉบับประจำวันที่ 22 ธันวาคม 2539, หน้า 3.

⁹⁹โปรดดูความต่อเนื่องของประเด็นการเรียกร้องและความเคลื่อนไหวทางสังคมทุกครั้งในภาคผนวกที่ 1

ระดับนโยบาย เป็นต้น มีองค์กรที่เรียกว่าองค์กรประชาชนปีไถ夷เกิดขึ้นถึง 25 องค์กร ต่างยื่นข้อเสนอ ข้อเรียกร้อง ถึงประธานกรรมการยกร่างฯ ออย่าง
มากมาย เมื่อระยะเวลาของการร่างรัฐธรรมนูญผ่านไป ความลับสนต่อข้อ
เรียกร้องจากหลายฝ่ายได้เพิ่มมากขึ้นทำมกaltung การโรมประชาสัมพันธ์ทั้ง
จากภาครัฐและภาคประชาชน เรียกร้องให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าเข้ามามีส่วน
ร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการเสนอความคิดต่อ สสร.

สภาร่างรัฐธรรมนูญถือกำเนิดในสมัยของนายบรรหาร ศิลปอาชา เป็น¹⁰⁰ นายกรัฐมนตรี แต่เน้นที่ร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จก่อนกำหนด 8 วันนั้น เป็นสมัยที่พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรี เพราะเป็นหัวหน้า พรรคความหวังใหม่ ซึ่งได้รับเลือกตั้งมากที่สุดแต่ไม่มากพอที่จะเป็นรัฐบาล พรรคเดียวจึงเป็นแกนนำรัฐบาลผสม¹⁰⁰ ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย ฉบับ พ.ศ. 2540 และเสร็จในวันที่ 30 กรกฎาคม 2540 จะต้องผ่าน การลงมติในวาระที่ 3 ในวันที่ 15 ธันวาคม 2540 และเสนอเข้าสู่การ พิจารณาร่วมของรัฐสภาในวันที่ 4-5 กันยายน 2540 มีสาระสำคัญอยู่ 4 ประเด็น

- เกี่ยวกับบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของประชาชน ได้ให้สิทธิประชาชนในการริเริ่มเล่นอภิภมหาไว้ในหมวดสามและหมวดห้าว่า ด้วยสิทธิเสรีภาพและแนวโน้มนโยบายแห่งรัฐ รวมไปถึงสิทธิในการริเริ่มขอให้ ออกถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง นอกจากนี้ ได้มีการให้จัดตั้งคณะกรรมการ

¹⁰⁰นายบรรหาร ศิลปอาชา ถูกเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจจากพรรคประชาชนปีตีย์ หลังการอภิปราย ถูกกดดันจากพรรคร่วมรัฐบาลให้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ภายใน 7 วัน แต่นายบรรหาร กลับประกาศยกဆากากรับคำรับก้าหนดให้ลาออก เป็นผล ให้ห้องมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นมาใหม่ ผลปรากฏว่า พรรคชาติไทย มีได้รับเลือกเป็นจำนวนมากที่สุด จึงไม่สามารถเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลได้

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติขึ้นเพื่อเป็นการขยายสิทธิเสรีภาพของประชาชน

• เกี่ยวกับการเข้าสู่อำนาจของผู้ปฏิบัติการทำงานเมือง ได้กำหนดให้ฝ่ายนิติบัญญัติเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตามเขตเลือกตั้งเขตละ 1 คน รวม 400 เขต 400 คน (เขตเดียวเบอร์เดียว) ล้วนฝ่ายบริหารมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตามบัญชีรายชื่อเรียงลำดับของแต่ละพรรค มีจำนวน 100 คน โดยเรียงลำดับจากที่ 1 ถึง 100 ตามสัดส่วนคะแนนที่แต่ละพรรครับได้มากที่สุดลดหลั่นกันลงมา เมื่อสมาชิกเหล่านี้ได้รับตำแหน่งทางการบริหาร จะต้องลาออกจากความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะจะนั่นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมีสมาชิก 2 ประเภทคือ จากการเลือกตั้งตามเขต และจากการเลือกตั้งตามบัญชีรายชื่อ รวม 500 คน

• สมาชิกวุฒิสภา จะมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากจังหวัดต่างๆ แต่ละจังหวัดจะมีจำนวนสมาชิกเท่าใดขึ้นอยู่กับจำนวนประชากร

• องค์กรอิสระควบคุมการปฏิบัติการของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น ศาลปกครอง ผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา คณะกรรมการตรวจสอบและเฝ้าระวัง คุณธรรมเงินแผ่นดิน ศาลรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

การเคลื่อนไหวทางการเมืองระหว่างฝ่ายประชานคนขึ้นกลางเริ่มขึ้นเพื่อต่อสู้ตอบโต้ฝ่ายรัฐและฝ่ายที่สนับสนุนฝ่ายรัฐที่คัดค้านร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ พรรครรัฐบาลคือพรรคความหวังใหม่ ประกาศจะให้สมาชิกลงมติโดยเร็วว่าจะรับหรือไม่รับร่างนี้ ขณะที่พรรคราชอาภิปไตยและพรรครชาติไทยประกาศสนับสนุน และพรรคราชการไทยประกาศคัดค้าน ผู้แทนพรรครความหวังใหม่ผู้ประกาศคัดค้านคือ นายเสนาะ เทียนทอง ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย การต่อต้านอย่างเด่น

ขัดน้ำโดยนายนิพนธ์ สรรการ นายกสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แห่งประเทศไทยร่วมกับกำนันผู้ใหญ่บ้านทั่วประเทศ โดยนายเสนาะ ได้เสนอแนวความคิดไว้ว่า

...ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ที่ไม่ยอมรับก็มีจำนวนมาก แต่ถ้าสภารับแล้วให้โหวต议案ไป จึงค่อยนำกลับมาใช้ก็พอผูกกันได้ แต่ลักษณะที่จะให้ทางสภารับและนำมาใช้โดยไม่มีการแก้ไขลักษณะนี้มันยิ่งกว่าเด็ดขาด...¹⁰¹

ขณะที่นายนิพนธ์ ได้ตอกย้ำการล่ารายชื่อชาวบ้านจำนวน 20 ล้านคน ลงมติดคัดค้านและร่วมขุนนำใหญ่ที่ลานพระบรมราชูปถัมภ์ในวันที่ 4-5 กันยายน พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นวันที่ร่างนี้เข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาไว้ว่า

...หัวนี้ว่าประเทศไทยจะเปลี่ยนระบบการปกครองจากรัฐเดียวไปสู่สาธารณรัฐและกฎหมายรัฐธรรมนูญจะมีอำนาจเหนืออิสระอื่นใดในประเทศนี้ และหากรัฐธรรมนูญฉบับนี้ผ่านไป สถาบันพระมหากษัตริย์จะทรงใช้อำนาจทางรัฐสภา คือทางหนึ่งทางใดไม่ได้... และประเด็นที่บอกว่าได้ออกมติดคัดค้านเพราะเป็นการห่วงอำนาจของกำนันผู้ใหญ่บ้าน นั้น ไม่จริงแต่อย่างใด

กำนันผู้ใหญ่บ้านไม่ใช่ข้าราชการการเมืองและไม่ใช่ข้าราชการประจำ แต่เป็นตัวเชื่อมระหว่างประชาชนกับรัฐ และประเด็นหนึ่งในรัฐธรรมนูญจะตัดกำนัน ผู้ใหญ่บ้านออกไปเลยและไม่มีอะไรทำ อย่างนี้มันก็น่าพิจารณาอยู่เหมือนกัน¹⁰²

¹⁰¹ การให้ลัมภาษณ์ของนายเสนาะ เทียนทอง, หนังสือพิมพ์สยามโพสต์, ฉบับประจำวันที่ 12 ลิงหาคม 2540, หน้า 3.

¹⁰² สัมภาษณ์ นิพนธ์ สรรการ “กำนันไม่เคยบังคับชาวบ้านลงชื่อ”, ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับประจำวันที่ 31 ลิงหาคม 2540, หน้า 3.

การคัดค้านร่าง

รัฐธรรมนูญยังเกิดขึ้น
ในหมู่สมาชิกวุฒิสภา
อีกด้วย ในการประชุม^๑
คณะกรรมการทำงาน คณะกรรมการ
มาธิการติดตามศึกษา^๒
บทบัญญัติของร่าง
รัฐธรรมนูญฉบับใหม่

ที่มา: นิตยสารสร้างสรรค์

ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยคำสั่งวุฒิสภาที่ ๕/๒๕๔๐ ได้มีการเสนอข้อหัวข้อดังหลายประการที่สะท้อนให้เห็นว่าสมาชิกวุฒิสภามิเพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงกติกา ในส่วนที่เกี่ยวกับตน โดยเฉพาะในส่วนที่ว่าด้วยวุฒิสภาโดยตรง (มาตรา ๑๒๑ ถึงมาตรา ๑๓๕) ซึ่งเป็นเรื่องของการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาว่าจะทรงคุณวุฒิ และมีความเป็นกลางทางการเมืองหรือไม่ การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภاجะ ปลอดจากอิทธิพลพรรคการเมืองอย่างไร การกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภาร่าง ตำแหน่งได้warehouse เป็นเวลา ๖ ปี แล้วต้องเว้นวรคต่างจากสมาชิกสภาก ผู้แทนราษฎรซึ่งไม่จำกัดว่าจะจะเป็นการเหมาะสมเพียงใด เช่นเดียวกับการ ห้ามมิให้สมาชิกวุฒิสภารับรัฐมนตรีขณะที่ยังดำรงสมาชิกสภารอยู่ เว้นแต่ จะลาออกจากเกิน ๑ ปีอันเป็นการกำหนดหลักการแตกต่างจากสมาชิกสภาก ผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นได้หลังการลาออกจากที่ การกำหนดอำนาจหน้าที่ให้วุฒิ สภารเป็นเสมือนสภาราชสภารอบนอกเหนือจากการกลั่นกรองกฎหมายนั้นเพียง พอและเหมาะสมหรือไม่ ควรเพิ่มบทบาทในทางนิติบัญญัติหรือไม่

ขบวนการต่อต้านหรือคัดค้านการร่างรัฐธรรมนูญได้ชูประเด็นการ ต่อต้านเหมือนๆ หรือคล้ายๆ กับการต่อต้านฝ่ายเสรีนิยมนับตั้งแต่ในอดีต ของวันมหาวิปโยคเป็นต้นมา นั่นคือ การอ้างเรื่องภัยคอมมิวนิล็อตตอร์ย่าง หลบๆ ซ่อนๆ ด้วยการเลียงไปใช้คำว่า “การสถาปนาระบบการปกครองแบบ

ประธานาธิบดี” ขึ้นแทน ดังปรากฏในหนังสือของกลุ่มต่อต้าน ซึ่ง “โฉมหน้า การปกครองแบบใหม่” ที่มีบทสรุปตอนท้ายว่า ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองขึ้นใหม่เป็นแบบประธานาธิบดีโดย แยกอำนาจระหว่างสภាភัญญ์แทนราชภาระและคณะกรรมการบริหารและฝ่ายตุลาการ ให้มี การเลือกสมาชิกรัฐสภาและฝ่ายบริหารแยกกัน¹⁰³

ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโนย ได้พยายามสร้างความเข้าใจให้แก่ ประชาชนทั่วไปไว้ในเอกสารประชาสัมพันธ์ของสภาร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่ง “ประชาชนได้อะไรจากร่างรัฐธรรมนูญ” เพื่อชี้ให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้จะ นำไปสู่การปฏิรูปทางการเมือง โดยยึดยกประเด็นการเพิ่มสิทธิเสรีภาพให้ พลเมืองและการวางแผนระบบประชาธิปไตย โดยมีล่วงร่วงของพลเมือง เพิ่ม

รูปภาพ: นิตยสารประชาธิรัฐ

อำนาจพลเมืองในการควบคุม การใช้อำนาจทุกระดับและทุกด้าน รวมทั้งยังเป็นการสร้าง เสถียรภาพของรัฐบาล โดย นัยกรรัฐนตรีจะมีภาวะความ เป็นผู้นำเพื่อแก้ปัญหาบ้าน เมืองได้อย่างแท้จริง และ ทำให้รัฐสามารถมีประสิทธิภาพ

บรรดานักวิชาการและชนชั้นกลางฝ่ายเสรีนิยมทั้งหลายได้เคลื่อนไหวแสดง ความคิดเห็นขึ้นนำให้สมาชิกสภាភัญญ์แทนราชภาระและสมาชิกวุฒิสภาอยอมรับร่าง รัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้ได้

¹⁰³รายงานข่าว “กลุ่มคัดค้านออกหนังสือโต้ สสร. ระบุเป็น ปชต. แบบ ประธานาธิบดี”, หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน, ฉบับประจำวันที่ 28 ธันวาคม 2540 หน้า 2.

ตลอดระยะเวลาสั้นๆ ก่อนการพิจารณาในรัฐสภาตอนต้นเดือนกันยายน พ.ศ. 2540 หลังจากร่างเสร็จในวันที่ 30 กรกฎาคม ปรากฏมีเอกสารชี้ชวน แสดงความคิดเห็นออกมาหลากหลาย รวมทั้งบทวิพากษ์วิจารณ์ ในหนังสือพิมพ์ตลอดเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2540

...ลังคอมไทยจะมีบทบาทต่อรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนนี้อย่างไร ยอมคิดว่าต้องมีมากกว่า คือว่าลังคอมไทยต้องรับรัฐธรรมนูญ ซึ่งการรับอย่างเดียวไม่พอ ต้องแสดงเจตนารมณ์ออกมา ซึ่งจะเป็นปัจจัยในการทำให้เกิดการปฏิรูปการเมืองด้วยสันติวิธี ถือเป็นปัจจัยใหญ่ที่สุดทั้งนี้เราอาจแสดงเจตナรมณ์โดยการส่งแฟกซ์ รวบรวมลายเซ็นของกลุ่มมองค์กรต่างๆ ไปยังสมาชิกรัฐสภาและไปถึงนายกฯ เพราะถือเป็นบุคคลสำคัญ เพราะคุณเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร ถ้าท่านไม่เลือกว่าจะทำอะไรและอยู่กับพรรคร่วมของท่านที่ไม่มีเครดิตถ้าอยู่อย่างนั้นก็ต้องล้มละลายแน่ เพราะกลไกถือความถูกต้องสูงพระชนนี้ ขอให้ท่านกลับใจ ร่วมกับองค์กรลังคอมในการปฏิรูปการเมือง อีกทั้งต้องขอความร่วมมือจากองค์กรสื่อมวลชนต่างๆ ...¹⁰⁴

เมื่อฝ่ายคัดค้านพัฒนาไปเป็นขบวนการต่อต้านที่เรียกว่า “ขบวนการจงเหลือง” นำโดยกลุ่มของกระเทรุமหาดไทยคือสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายสนับสนุนเช่นได้แก่นักวิชาการ ปัญญาชนทั้งหลาย ทั้งที่อยู่ใน สสร. นักธุรกิจ และประชาชนทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ได้จัดตั้ง “ขบวนการจงเฉียว” รณรงค์ตอบโต้ขบวนการจงเหลือง ทางคณะกรรมการประชาสัมพันธ์ของ

¹⁰⁴ ปราจกษา “ทำไมลังคอมไทยต้องรับรัฐธรรมนูญฉบับ สสร.” โดยนายแพทท์ ประเวศ วงศ์ ณ หอประชุมเล็ก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รายงานในหน้าหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน ฉบับประจำวันที่ 4 สิงหาคม 2540, หน้า 2.

ที่มา: นิตยสารการเมือง

คณะกรรมการอิกริวัฒน์ สสร. ได้จัดเวทีแข่งและร่วมอภิปรายกับองค์กรอื่นๆ ที่สนับสนุนในวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2540 ณ บริเวณห้องลามหลวง นำ การอภิปรายโดยนายอานันท์ ปันยารชุน และนายอุทัย พิมพ์ใจชน กลุ่มผู้สนับสนุนได้ร่วมกดดันให้วรรุสภากลมติรับร่างรัฐธรรมนูญในวันที่ 27 กันยายน 2540 โดยกำหนดการที่รรุสภากำหนดไว้คือ 10.00 น. โดยการติดจงเขียว และเดินรณรงค์ตลอดถนนสีลม ผ่านสวนลุมพินี และจัดเวทีปราศัยที่บริเวณห้องลามหลวงแสดงเจตนาرمณให้วรรุสภารับร่างรัฐธรรมนูญโดยไม่มีเงื่อนไข กลุ่มผู้ร่วมชุมนุมที่ขัดเจนคือกลุ่มนักธุรกิจย่านถนนสีลม กลุ่มชาวบ้านในจังหวัดศรีสะเกษที่ได้รับความเดือดร้อนจากการสร้างเขื่อนราชี-ศิล กลุ่มสหพันธ์นิสิต-นักศึกษาแห่งประเทศไทย เครือข่ายองค์กรประชาธิปไตยและองค์กรประชาชน คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย ฯลฯ จำนวนผู้ชุมนุมที่ห้องลามหลวงจากเวลาเย็นถึงกลางคืนมีจำนวนนับหมื่น

ผลการลงมติโดยใช้วิธีขานซื้อตามข้อบังคับ ปรากฏว่าสมาชิกรรุสภากำหนดทั้งสิ้น 651 คน ได้ลงมติจำแนกได้ดังนี้

1. กลุ่มที่ลงมติ “เห็นชอบ” จำนวน 578 คน ประกอบด้วยสมาชิกสภាឡ;üแทนราชภูร 360 คน และสมาชิกวุฒิสภา ในจำนวนนี้มีนายเสนาะเทียนทอง รวมอยู่ด้วย

2. กลุ่มที่ลงมติ “ไม่เห็นชอบ” จำนวน 16 คน แบ่งเป็นสมาชิกสภាឡ;üแทนราชภูร 1 คนคือ นายดันยุทธ วัชรารณ์ และสมาชิกวุฒิสภา 15 คน โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นผู้ที่ประกาศตัวไว้ล่วงหน้าว่าจะไม่รับรัฐธรรมนูญ

3. กลุ่ม “งดออกเสียง” จำนวน 17 คน เป็นสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมด รวมทั้งนายมีชัย ฤทธิพันธุ์ ผู้งดออกเสียงเนื่องจากทำหน้าที่ประธานที่ประชุม

4. กลุ่ม “ไม่มาประชุม” จำนวน 40 คน แบ่งเป็นสมาชิกสภាឡ;üแทนราชภูร 32 คน และสมาชิกวุฒิสภา 8 คน

ผลที่ปรากฏดังกล่าวข้างต้น แสดงถึงพลังของกลุ่มงานเขียวที่เป็นพลังของกลุ่มนั้นขึ้นกางทาง ทั้งที่เป็นพวกประชาธิปไตยเสรีนิยม และพวกที่สนับสนุนภาคประชาชน จนทำให้ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 ประกอบด้วยทั้งสิ้น 336 มาตรา นับเป็นรัฐธรรมนูญที่ยาวที่สุดเป็นอันดับ 2 ของโลก รองจากอินเดีย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงลงพระมาภิไธยเมื่อวันเสาร์ที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540 หลังจากนั้นก็ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา และประกาศใช้ในวันเดียวกัน นับเป็นอันลั่นสุดการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิ เศรษฐภาพเพื่อการปฏิรูปทางการเมืองอีกครั้งหนึ่ง

III. จากเล่าเรื่องสู่การวิเคราะห์

พัฒนาการของการเมืองไทยจากการเคลื่อนไหวทางลัทธม (social movements) 4 ครั้ง 4 ครา ดังปรากฏในภาคที่ II นั้น แม้จะไม่ต่อเนื่องตามมิติของกาล แต่มีความต่อเนื่องทั้งตัวแสดงและทั้งเนื้อหามาโดยตลอด จึงทำให้เห็นภาพโดยเด่นของการตอบโต้ระหว่างพลังของกลุ่มที่ต้องการเคลื่อนไหวเพื่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอุปถัมภ์ค้าจุน ระหว่าง “เจ้าขุน” กับ “มูลนาย” ไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีเสรีภาพ ที่จะมี “เสียง มีสิทธิ และมีส่วน” ของประชาชนทุกคน โดยปราศจากความเป็น “เจ้าขุน” และ “มูลนาย” กับพลังของกลุ่มที่ต้องการรักษา “ลภาระ” และ “สถานะ” เดิมของวัฒนธรรมการเมืองและอำนาจของตนไว้ จากการที่ได้เรียบเรียงไว้ในภาคที่ II ได้ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพของความแตกต่างทางความคิดกันของภายในกลุ่มตัวแสดงชุดเดียวกันโดยเฉพาะกลุ่มตัวแสดงที่เป็นฝ่ายกระทำการเคลื่อนไหวท้าทายอำนาจเดิม ความแตกต่างนี้เองจะนำไปสู่การสร้างตัวบenzeในภายภาคหน้าให้ว่า การพัฒนาทางการเมืองไทยนั้นได้ก้าวมาถึงขั้นไหนแล้วระหว่างการสร้างเสรีภาพกับการสร้างความเป็นประชาธิปไตย แต่เนื่องจากการวิจัยขึ้นนี้ได้มุ่งประเด็นของการหาสาเหตุว่า เพราะเหตุใดความแตกต่างจึงเกิดขึ้น? หรือความแตกต่างเข่นนี้ดำเนินมาได้อย่างไร? ดังนั้น ผลของการวิจัยจึงไม่นำไปสู่การตอบปัญหาดังกล่าว ตรงกันข้าม จากการเรียบเรียงและเล่าเรื่องภายใต้โครงเรื่องดังที่ได้กล่าวไว้ในส่วนที่ I ได้นำไปสู่การสร้างกรอบหรือแนวทางการวิเคราะห์และประเมินระดับการพัฒนาทางการเมืองของประเทศไทยได้ ดังจะได้นำเสนอแนวทางการวิเคราะห์และแนวทางการประเมินตามตระรากแต่ละขั้นตอนดังนี้

1. ตัวแสดงใหม่ (political actors) มาแล้ว!

ได้มีตัวแสดงหน้าใหม่เกิดขึ้นนอกเหนือจากตัวแสดงหน้าเดิมที่เป็นขั้นชั้นนำ (political elite) ทางการเมือง คือ ทหารการเมือง นักการเมือง พลเรือน ตัวแสดงหน้าใหม่ที่สำคัญคือ ปัญญาชน นักวิชาการทั้งที่ดำรงสถานภาพสูงทางวิชาการ คือ ครุ-อาจารย์ โดยเฉพาะอาจารย์มหาวิทยาลัย ของรัฐ และนักวิชาการที่ดำรงสถานภาพต่ำทางวิชาการ คือ นิสิต-นักศึกษา มหาวิทยาลัย นักเรียนระดับอาชีวะ นักธุรกิจระดับกลาง ตัวแสดงหน้าใหม่ ตัวแรกจะเป็นตัวแสดงหลักในขบวนการเคลื่อนไหวทางลังคมทั้ง 3 ครั้ง และตัวแสดงหลักตัวที่สองจะเป็นตัวแสดงที่เพิ่มขึ้นในขบวนการที่เรียกว่า พฤกษาทมิพ กับขบวนการรณรงค์ให้มีการผ่านร่างรัฐธรรมนูญใน พ.ศ. 2540 หรือที่รู้จักกันในนามขบวนการอิงเชีย-ธงเหลือง

ถ้าพิจารณาจากบทบาทที่ตัวแสดงเหล่านี้ได้แสดงในขบวนการขึ้นเคลื่อนทางลังคม เราจะพบว่า ตัวแสดงเหล่านี้ทำบทบาทเป็นแกนนำของความเคลื่อนไหว พร้อมๆ กับการปลุกระดมให้เกิดการกระทำร่วม (collective action) ของมวลชน (masses) ขนาดใหญ่ ในการเคลื่อนไหวเรียกร้องรัฐธรรมนูญ เมื่อ 14 ตุลาคม 2516 และเมื่อ 17 - 20 พฤษภาคม 2535 นั้น ตัวแสดงนำได้ปลุกระดมจนเกิดการรวมตัวและเกิดอารมณ์ร่วมของคนนับแสน การรณรงค์ให้เกิดการยอมรับรัฐธรรมนูญฉบับที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันนี้ เมื่อ พ.ศ. 2540 ปรากฏว่าทั้งปัญญาชนและนักธุรกิจได้ร่วมกันกดดันจน สภานิติบัญญัติต้องผ่านร่างรัฐธรรมนูญด้วยคะแนนเสียงท่วมท้น สำหรับผู้ที่ติดตามประวัติศาสตร์ว่าด้วยความเคลื่อนไหวทางลังคมแต่ละครั้งมาโดย ละเอียดจะพบว่า ผู้นำขบวนการทั้ง 4 ขบวนการนี้ บางท่านเป็นผู้ที่เข้าร่วมทุกขบวนการ นับตั้งแต่ดำเนินการทางลังคมเป็นนิสิต-นักศึกษา จนกระทั่งมาดำรงสถานภาพใหม่ๆ ทางลังคมและทางเศรษฐกิจที่เดิบโตขึ้น เช่น

◀ ตัวแสดงใหม่บางคน ยืนหยัดเรียกร้อง
ลิทธิเลรีภาคดงแต่สมัยที่เป็นนักศึกษา
จนกระทั่งเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยก็
ยังคงต้องสามบทบาทเดิม ๆ อยู่

เป็นเจ้าของธุรกิจ เป็นสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎร เป็นผู้ประกอบการ
เรียกได้ว่ามีความเดินทางทางเศรษฐกิจ-สังคมควบคู่กับพัฒนาการทาง
การเมืองและเศรษฐกิจ

ตัวแสดงใหม่ทางการเมืองนี้มีสถานภาพทางสังคมเป็นคนขั้นกลาง
จำนวนมากที่มีปัญญาหรือใบปริญญาบรองความมีความรู้สติปัญญาเป็น^๑
ทุนทรัพย์ติดตัว บางคนมีหน้าที่การทำงานเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย เป็นแพทย์
เป็นวิศวกร เป็นนักสังคมศาสตร์ หรือที่ยอมรับกันว่าเป็นปัญญาชน ถ้า
พิจารณาจากทุนทรัพย์คือบริบูรณ์ความรู้ที่จะนำไปสร้างเป็นทุนต่อไปได้
และถ้าพิจารณาจากสถานภาพทางเศรษฐกิจของคนเหล่านี้เป็นส่วนใหญ่
เราจะพบว่าตัวแสดงหน้าใหม่เหล่านี้มีสถานภาพทางเศรษฐกิจเป็นขั้น
กลางที่มิใช่ขุนนางตระกูลเก่าผู้มั่งคั่งจากการสะสมที่ดินเพื่อเป็นทุนโดยมิได้
เน้นหนักทางการประกอบการเศรษฐกิจสมัยใหม่ แต่กลับเป็นผู้ประกอบการ
ทางการผลิตสินค้าหรือขายบริการต่าง ๆ รวมทั้งผู้ที่เป็นลูกจ้างระดับกลางถึง
ค่อนข้างสูงในกิจการอุตสาหกรรม การค้า และการบริการ ตัวแสดงหน้าใหม่
ทางการเมืองนี้ได้เข้ามามีบทบาทแทนที่ทหารการเมือง และนักการเมือง
พลเรือนที่มีภูมิหลังเป็นข้าราชการ ครุฑานายความ และทายาทขุนนางตระกูลเก่า
อย่างมากในการเมืองภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังเหตุการณ์พฤษภาคมพ.
2535 เป็นต้นมา การขยายตัวของชนชั้นกลางเข้าสู่อำนาจจริงอย่างมากเท่านี้

อาจเป็นการให้คำอธิบายข้อหนึ่งต่อประเด็นคำถามเรื่องความอ่อนแอกของการเคลื่อนไหวทางลัทธิของภาคประชาชนที่ไม่สามารถกดดัน ตรวจสอบการบริหารราชการของภาครัฐได้อย่างจริงจังทุกประเด็นเพื่อการสร้างธรรมาภิบาล (good governance) ในการปกครองและเพื่อการถ่วงดุลอำนาจจากรัฐโดยกระบวนการการถ่วงดุลอำนาจของรัฐสภา

2. ประเด็นสาธารณะ (public issues) : สิทธิและเสรีภาพอยู่ที่ไหน?

จากการสำรวจเอกสารทางประวัติศาสตร์โดยเนพะกฤติภาค (clippings) จากหนังสือพิมพ์รายวันที่มีการจำหน่ายเผยแพร่มากที่สุดหลายฉบับที่รายงานการเคลื่อนไหวทางลัทธิในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2511 ซึ่งเป็นการเริ่มต้นการเรียกร้องรัฐธรรมนูญอันนำไปสู่การเคลื่อนไหวทางการเมืองมา ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 จนถึงการเรียกร้องรัฐธรรมนูญใน พ.ศ. 2540 ที่แบ่งการนำเสนอประเด็นการเรียกร้องและการต่อต้านข้อเรียกร้องออกเป็น 5 ระยะเวลานั้น เมื่อนำประเด็นเหล่านั้นมาพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบ (comparative approach) จะพบว่า ตัวประเด็นเหล่านั้นเป็น

ประเด็นทางการเมืองโดยตรงและที่โดดเด่นก็คือ การขอมีเสรีภาพในการตรวจสอบนโยบายของรัฐ การขอมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การขอมีทั้งสิทธิและเสรีภาพในการจัดการทรัพยากรสाचารณะ การขอมีสิทธิและเสรีภาพในการจัดการบริหาร

ผู้คน: Participation...

งานของชุมชนและของท้องถิ่นตามหลักการกระจายอำนาจการบริหาร (decentralization) การขอมีสิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบายการบริหารและการปกครอง (political participation)¹⁰⁵ ทุกระดับ (โปรดดูตัวอย่างของข้อเรียกร้องดังกล่าวได้ในตารางที่ 1 หน้าต่อไป) เพราะฉะนั้น ประเด็นสาธารณะหลักที่เป็นข้อเรียกร้องทุกครั้งของการเคลื่อนไหวทางลัทธมคือเรื่องของสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งมักหยิบยกเป็นประเด็นเด堰กันมาตลอด เพียงแต่เหตุการณ์ความแตกต่างในขณะมีการเคลื่อนไหวนั้นเองที่ทำให้เราเห็นภาพและรู้ว่า บางกลุ่มย่อยของชนชั้นกลางนั้นมีใจให้กับการเรียกร้องเสรีภาพ ในขณะที่บางกลุ่มมีใจต่อทั้งเสรีภาพและทั้งสิทธิ หรืออาจพูดได้ว่าต้องการเสรีภาพที่จะมีสิทธิทางการเมืองและการปกครอง

สาระของประเด็นที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องร่วมกันมาทั้ง 5 ช่วงระยะเวลาอย่างไม่ขาดหายซึ่งเป็นตัวบ่งบอก (indicator) ถึงการมีความเห็นร่วมกันของสาธารณะ (public commonness) ที่เป็นหลักของการพัฒนาทางการเมืองไทยเท่าที่ปรากฏให้ประจักษ์ได้ ดร.ชัยอนันต์ สมุทรณิช ได้สรุปและเสนอปัญหาการพัฒนาการเมืองไทยไว้ว่า เป็นปัญหาที่การเมือง ปัญหาการดำเนินงานของรัฐสภา ปัญหาแนวทางในการเสริมสร้างกลุ่มในระบบประชาธิปไตย ปัญหาการแพร่กระจายการเมืองของคณะทหาร ปัญหาความล้มเหลวระหว่างนักการเมืองกับข้าราชการประจำ และปัญหาการขยายอำนาจรัฐที่มีอثرผลต่อวิถีชีวิตของประชาชน¹⁰⁶ เราจะเห็นได้ว่าปัญหาเหล่านี้เกิดจากการขาดแคลนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่มีศักยภาพที่จะกำหนด

¹⁰⁵ โปรดดูรายละเอียดเกี่ยวกับการเปรียบเทียบประเด็นข้อเรียกร้องในการเคลื่อนไหวทางลัทธมระหว่าง 5 ช่วงเวลา ตลอดจนความถี่ของแต่ละประเด็นในทุกช่วงเวลา ตามตารางที่ 1 ได้ในภาคผนวกที่ 1

¹⁰⁶ โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 2

ตารางที่ 1 : ตัวอย่างข้อมูลรายร่องทางการเงินของห้าง พ.ศ. 2516 – 2540

ช่วงเวลาที่มีการเรียกขอ	14 ต.ค. 2516	หลัง 14 ต.ค. 2516 ก่อน 6 ต.ค. 2519	หลัง 17-18 พ.ค. 2535 ก่อน 17-18 พ.ค. 2535	หลัง 17-18 พ.ค. 2535 ก่อน 17-18 พ.ค. 2540
กลุ่มเรียกขอของห้างฯ				
ประดิษฐ์นิภาณเรียกขอ				
ก. สิทธิ เสรีภาพ				
1) เสื้อผ้าในครัวต่อ / เบบีน พัฒนาและยกระดับ	●	●	●	●
2) เสื้อผ้าในการชุมชน / คอมมูน และประชาธิรัฐ				
3) ยกเลิกกฎหมายที่ต้องห้ามเด็กเสี่ยงฯ		●		
4) ล็อกไม้ในราษฎร์เพื่อความพากเพียรเมือง				
5) ล็อกไม้ในราษฎร์เพื่อสิทธิทางการเมือง		●		
6) ล็อกไม้ในราษฎร์เพื่อความสงบเรียบร้อย		●		
7) ล็อกไม้ภาคพื้น และ “จี้วัน” ที่ต้องห้ามเด็กเสี่ยงฯ				
8) ล็อกไม้ในราษฎร์ ยกเลิก / ยกขานกฎหมายห้ามฯ			●	
9) ล็อกไม้ในราษฎร์เพื่อความสงบเรียบร้อย		●		
10) ล็อกไม้ในราษฎร์เพื่อบรรเทาภัย ประจำพื้นที่				
11) ล็อกไม้ในราษฎร์เพื่อความสงบเรียบร้อยทั่วไป				

และตรวจสอบนโยบายสาธารณะซึ่งมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน และเป็นต้นตอของการแบ่งสรรอำนาจรวมถึงการบ้าน่วนการใช้ทรัพยากรของชาติ (distribution of power and national resources) ระหว่างนักการเมือง การขาดแคลนเสรีภาพในการควบคุมกติกาการเมือง เพราะฉะนั้น จึงไม่สามารถวางแผนกติกาป้องกันความฉ้อฉลของการก้าวสู่อำนาจทางการเมืองและการฉ้อราษฎร์ของนักการเมืองและข้าราชการประจำได้ ความขาดแคลนขึ้นนี้เกิดขึ้นจากการไร้ข้อกำหนดที่เป็นกติกาการปราศจากสถาบันอิสริยะที่จะทำหน้าที่อื่ออำนวยสิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชน เพราะฉะนั้น ใน การเคลื่อนไหวทางลัทธมที่เรียกร้องสิทธิเสรีภาพ จึงมีการเรียกร้องให้มีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่เพื่อกำหนดกติกาและสถาบันที่จะให้และที่จะดูแลการเมืองและการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนเพื่อการแก้ไขปัญหาทางการเมือง

ข้อเรียกร้องที่เป็นประเด็นของการเคลื่อนไหวทางลัทธมทุกครั้ง ล้วนแล้วแต่ตอกย้ำปัญหาเหล่านี้ แต่ที่ดูจะเป็นมิติใหม่ก็คือ การเสนอทางออกของปัญหาพร้อมกับการแสดงผลด้วยการร่วมเพื่อคลี่รายปัญหาซึ่งดำเนินมาทุกครั้ง ปัญหาประการหนึ่งที่ลดหรือหายไปจากความเป็นปัญหาก็คือเรื่องการแทรกแซงทางการเมืองอย่างโจ่งแจ้งและโดยตรงของคณะทหาร หลังการเกิดกรณีพฤษภาทมิพ ใน พ.ศ. 2535 เราอาจเห็นการเสนอทางออกของปัญหาได้จากประเด็นข้อเรียกร้องเรื่องเสรีภาพของประชาชน ทั้งที่เป็นเสรีภาพของชีวิตส่วนตัวและชีวิตทางการเมือง เรื่องการสร้างสถาบันใหม่ทางการเมือง ซึ่งได้แก่องค์กรอิสริยะทั้งหลายเพื่อควบคุม ตรวจสอบการดำเนินงานทางการเมืองของนักการเมือง รวมไปถึงพฤติกรรมส่วนตัวอันผูกโยงกับการใช้อำนาจหน้าที่ทางการเมือง ตลอดจนการสร้างองค์กรเพื่อควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติราชการประจำ การสร้างองค์กรเพื่อพิทักษ์สิทธิของชุมชนท้องถิ่นและพิทักษ์สิทธิเสรีภาพของป้าเจกชน นอกจากนี้ยัง

ปรากฏการสร้างกฎเกณฑ์ของการแสดงบทบาทตามหน้าที่ในการปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างบุคคลกับสถาบันทางการเมือง ประเด็นใหม่ ๆ เหล่านี้ปรากฏอยู่ในพัฒนาการของเนื้อหาในรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ที่ประกาศใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศ ระหว่าง พ.ศ. 2511 ถึง พ.ศ. 2540 (โปรดดูตัวอย่างตารางการเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญและธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน ตั้งแต่ พ.ศ. 2511 – 2540 ได้ในหน้าต่อไป)¹⁰⁷

ทั้งตัวแสดงทางการเมืองและประเด็นข้อเรียกร้องทางการเมืองดังที่ปรากฏในข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical evidence) ได้บ่งบอกปรากฏการณ์ของการเคลื่อนไหวทางลัทธิที่เป็นกิจกรรมของการท้าทายอำนาจชนชั้นนำ (elite-challenging activities) มาตลอด 3 ศตวรรษ การเรียกร้องรัฐธรรมนูญใน พ.ศ. 2511 เมื่อบ้านเมืองตกอยู่ใต้การปกครองของรัฐบาลทหาร และกติกาหลักของการปกครองคือธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน ซึ่งเป็นกติกาของการคงสถานะเดิม (status quo) ของคณะทหาร และการดำเนินไว้ซึ่งระบบการปกครอง (to maintain the existing system) แบบเด็ดขาดที่ตอกย้ำมาตั้งแต่การปฏิวัติยึดอำนาจการปกครองจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ใน พ.ศ. 2500 หรือการเรียกร้องที่ตามมาอีกครั้ง ใน พ.ศ. 2535 ขณะที่ประเทศไทยตกลงให้การปกครองของคณะทหาร ในนามคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (รสช.) ตลอดถึงการเรียกร้องให้สมาชิกสภा�ผู้แทนราษฎรของรัฐบาลผสม ชุดนายawan หลีกภัย ในปลาย พ.ศ. 2540 ให้ลงมติผ่านร่างรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ขณะที่บรรดาสมาชิกสภាទรรยาส่วนใหญ่มีท่าทีคัดค้าน และรัฐบาลไม่

¹⁰⁷ โปรดดูรายละเอียดของการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบประเด็นที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญและธรรมนูญการปกครองฉบับต่าง ๆ ระหว่าง พ.ศ. 2511 – 2540 ในภาคผนวกที่ 3

ตารางที่ 2 : ตัวอย่างการประเมินที่ปรับรัฐธรรมนูญแล้วบรรลุภูมิการปกครองแผ่นดิน ตั้งแต่ พ.ศ. 2511 - 2540

ประเด็น	รัฐธรรมนูญ/ธรรมนูญการปกครองฯ									
	หมวดสิทธิเสรีภาพ									
1. ฝรั่งเศสเป็นรัฐบาลที่ขึ้นบังคับกฎหมาย (รัฐธรรมนูญ = รัฐ)	●									
2. อยู่ในเบื้องต้นที่ต้องยอมรับกฎหมาย (รัฐ) เสมอถ้า	●	●								
“ได้รับความเมตตาของชาติหมายความว่าเป็นเจ้าของตน”	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
“ไม่ใช่เจ้าของของตัวเอง” (อภิสิทธิ์ชื่อ)	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
“ไม่แยกปฏิญญาโดยคำขอของตัวเอง” (ไม่ได้ขอตัวเอง)	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
3. เสื้อการให้การันตีโดยศาลและปฏิพิธกรรมตามความเชื่อ	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
4. การันตีโดยญาติ	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
“บุคคล จึงไม่อาจได้รับโทษจาก พากภัย ได้รับการคุ้มครอง”	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
“ไม่สามารถหักยศผู้กระทำการใด ก็เป็นกارจากหมากร่อนได้”	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
5. การดำเนินคดีอาญา	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
“ในการดำเนินคดีอาญาให้สัมภาษณ์ไว้ก่อนหน้า “ต้องหาจัดเสีย” ไม่ได้รวมผล	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
“ให้มีการฟ้องร้องค่าตอบแทน แม้จะยกฟ้องแพ้ก็ตามก็ตามที่คิดเห็นว่าเป็นผล”	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
“จัดเลี้ยงสืบสืบ อารามคดีคดีอาชญากรรมให้ไว้ก่อนทั้งคดีตามกฎหมายกำหนด”	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
“บุคคล ซึ่งต้องลงโทษด้วยการประหารชีวิต ย่อมมีสิทธิฟ้องร้องคดีเมื่อถูกลงโทษ”	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●

สามารถคุณอำนาจเบ็ดเสร็จได้นั้น จึงมิใช่กิจกรรมในสภาวะอันใดนอกจาก การเป็นการท้าทายอำนาจขั้นนำทางการเมืองโดยคนขั้นกลางซึ่งเป็น คนหน้าใหม่ทางการเมืองเข่นกัน ซึ่งผู้จัดสรุปพัฒนาการภายในรอบ 30 ปี ที่ผ่านมาనั้นว่า เป็นการพัฒนาทางการเมือง (political development) ของ ประเทศไทยโดยแท้ เพราะเกิดวัฒนธรรมใหม่ทางการเมืองในมิติของ ตัวแสดงและมิติของประเด็นลาราณะทางการเมือง แต่ทั้งๆ ที่เป็นการ พัฒนาทางการเมือง เรายังไม่อาจตอบได้ว่าการพัฒนานี้อยู่ในระดับใดบ้าง? และถ้านำมาเทียบเคียงกับประชาชนกลุ่มอื่นๆ ที่มิใช่ชนขั้นกลางแล้ว เขา มี ระดับการพัฒนาเป็นอย่างไร

วัฒนธรรมทางการเมืองกับการพัฒนาการเมือง

เราไม่ควรด่วนสรุปก่อนล่วงหน้าไว้ว่า การพัฒนาทางการเมือง หมายความถึงกระบวนการสร้างความเป็นประชาธิปไตย (democratization) ทราบที่เรายังไม่ได้สร้างความชัดเจนว่า ความเป็นประชาธิปไตยนั้นหมาย ความว่าอะไร? และการพัฒนาการเมืองนั้นอยู่ในระดับไหนของการพัฒนา และอยู่ในระดับไหนของความเป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะ :

- (1) การศึกษาการพัฒนาทางการเมืองอย่างละเอียดเพื่อหาตัวชี้วัด นั้นน่าจะเป็นสิ่งที่กระทำภายใต้การวางแผนความคิดอย่างชัดเจนถึงความ หมายของการพัฒนาการเมือง ด้วยการตีความจากพฤติกรรมหรือพัฒนาการ ทางการเมืองที่เกิดขึ้น อันเป็นลักษณะหนึ่งของการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้น จึงมีความด่วนสรุปความเพื่อขึ้นนำการสร้างคำอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และ
- (2) การจะเข้าใจถึงการเปลี่ยนผ่านของการเมืองรูปแบบหนึ่งไปสู่ อีกรูปแบบหนึ่งเพื่อบอกขั้นตอนของการพัฒนาทางการเมืองนั้นจะต้องเป็น

ความแตกต่างระหว่างรูปแบบเดิมกับรูปแบบใหม่ได้ขัดเจน

การวางแผนในทั้ง 2 ประเด็นข้างต้น มาจากความเป็นจริงทางวิชาการว่า ศาสตร์ซึ่งมีคนจำนวนมากพูดถึงการพัฒนาทางการเมือง แต่มีคนและตำรวจจำนวนน้อยที่จะให้ความชัดเจนได้ว่า การพัฒนาการเมืองหมายถึงอะไร ควรพิจารณาจากด้านบุ่งขึ้นไป องค์ประกอบของการพัฒนาการเมืองได้แก่อะไร และมุ่งมองทางวิชาการเพื่อการพิจารณาการพัฒนาการเมืองควรจะประกอบด้วยอะไรบ้าง เพราะเหตุใดจึงต้องพิจารณาภายใต้มุมมองเหล่านี้ มาตรการจัดระดับของการพัฒนาการเมืองคืออะไร การที่คนจำนวนมากจะเลยรายละเอียดเหล่านี้ อาจเป็นเพราะเรามักทิ่กทักสรุปความเลยว่า การพัฒนาการเมืองหมายถึงการสร้างความเป็นประชาธิปไตย (democratization) และความเป็นประชาธิปไตยนั้นต้องลงเอยที่การเป็นประชาธิปไตยตามแบบลัทธิตะวันตก (western social democracy) ความเชื่อเบื้องต้นเข่นนี้จึงนำไปสู่การละเลยหรือปิดกันตนของสู่แนวทางการพัฒนาการเมืองอื่น ๆ ตลอดจนการลงความเห็นว่าแนวทางการพัฒนาการเมืองอื่น ๆ นั้นเป็นลิ่งไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม

เราจะเริ่มต้นทำความเข้าใจการพัฒนาการเมืองด้วยการหาว่ามันคืออะไร? หรือมันมีความหมายอย่างไร?

คำว่า การพัฒนา นั้นมีสถานะของความหมายได้ 2 ประการ

ประการแรก การพัฒนาแสดงสถานภาพของความเป็นกระบวนการ (process) ที่มีความต่อเนื่องดำเนินมาและกำลังดำเนินต่อไปเพื่อไปสู่ขั้นตอนที่ดีกว่าเดิมตลอดกระบวนการของการพัฒนา

ประการที่สอง ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับประการแรกก็คือ การพัฒนาหมายถึงผลลัพธ์ (outcome) ที่เป็นผลิตภัพ (production) ของการ

เปลี่ยนแปลง (change) จากลิ่งหนึ่งซึ่งเป็นลิ่งเดิมที่มีอยู่ไปสู่ลิ่งใหม่ และลิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นนั้นต้องดีกว่าเดิม¹⁰⁸ ดังนั้น ลิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นนี้จะปรากฏตามขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการพัฒนา เมื่อเป็นเช่นนี้ การจะศึกษาถึงการพัฒนาจึงต้องเป็นเรื่องของการเปรียบเทียบสภาวะที่กำลงอยู่ก่อนการเปลี่ยนแปลงกับสภาวะที่เกิดขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลง เพราะฉะนั้น จำเป็นที่ผู้ศึกษาจะต้องเห็นจุดของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองให้ได้ด้วยการย้อนกลับไปพินิจเลี้นทางของพัฒนาการทางการเมืองว่ามีจุดของการเปลี่ยนแปลงอยู่ที่ใดบ้าง แนวทางการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ (historical approach) จึงเป็นลิ่งหลักเลี้ยงไม่ได้

คำถามที่ตามมาก็คือคำถามที่ว่า การเปลี่ยนแปลงในวรรคข้างต้นนั้น จะต้องพิจารณาจากอะไร? ในที่นี้ย่อมหมายถึงกิจกรรมที่เกิดมาจากการกระทำในเชิงเกี่ยวเนื่องกันไปมา (interconnections) ระหว่างองค์ประกอบที่เป็นประเด็นของการวิเคราะห์ อันได้แก่ การพัฒนาทางการเมือง ทั้งนี้ เพราะองค์ประกอบทางการเมืองต่างกระทำกิจกรรมตามหน้าที่ของตน ความเกี่ยวเนื่องระหว่างกันและกัน ทั้งในทางตรงเป็นคู่ๆ (bilateral interconnection) และในทางตรงและทางอ้อมอย่าง слับซับซ้อนระหว่างกันและกัน (among) ข้ามไปมา (complex interconnection) เป็นเงื่อนไขของการสร้างระบบการเมือง ขณะเดียวกันระบบการเมืองก็มีอิทธิพลต่อการสร้างเงื่อนไขการกระทำกิจกรรมขององค์ประกอบทางการเมือง การวิเคราะห์ตามท่วงทำนอง เช่นนี้จึงต่างจากการวิเคราะห์ด้านเดียวของแนวทางโครงสร้าง (structural analysis) ที่มุ่งพิจารณาการพัฒนาการเมืองเชิงโครงสร้างระหว่างองค์

¹⁰⁸ Stephen Chilton, *Defining Political Development*, <http://www.d.umn.edu/~schilton/articles/pdp6.html> (Last Modified : December 4, 1999), ch. 1.

ประกอบทางการเมืองผ่านการแสดงงบประมาณแต่ละขั้นตอนของกระบวนการทางการเมือง (political process) ด้วยกรอบหรือรูปแบบการวิเคราะห์เชิงระบบ (systemic approach)¹⁰⁹ แต่จะเป็นการวิเคราะห์ที่ละเอียดกับคำอธิบายพฤติกรรมของตัวแสดงทางการเมืองของสำนัก Constructivist

เหตุผลของการเลี่ยงไปสู่การสร้างคำอธิบายจุดเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดหรือนำไปสู่การพัฒนาทางการเมืองนั้นมาจากการสำรวจวรรณกรรมทางด้านนี้ที่ทำให้พบว่า งานวิชาการจำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะในช่วงคริสต์ศตวรรษ 1960 (ประมาณ พ.ศ. 2503 – 2513) ที่วางแผนของการพัฒนาทางการเมืองของประเทศไทย (political behavior) ที่ตัวแสดงทางการเมืองประเภทต่างๆ ไปแสดงไว้ตามสถาบันการเมืองของกระบวนการทางการเมือง เช่น งานเกี่ยวกับการวิเคราะห์พฤติกรรมการไปใช้สิทธิออกเสียง ลงคะแนนเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยมิได้คำนึงถึงเงื่อนไขต่างๆ ของการไปใช้สิทธิเลยว่าอะไรเป็นแรงจูงใจ แรงบังคับ แรงเห็นควร์จังต่อพฤติกรรมการใช้สิทธิ แต่กลับถือเอาว่าปริมาณการใช้สิทธิของประชาชน คือตัวบ่งชี้การพัฒนาทางการเมืองของประชาชน เพราะแสดงถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองด้วยการลงสนับสนุนนโยบายของพรรคการเมืองต้นสังกัดของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือมีฉะนั้นก็เป็นการวิเคราะห์การแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของนักการเมืองว่า เป็นตัวบ่งชี้ในช่วงคริสต์ศตวรรษ 1970 (ประมาณ พ.ศ. 2513-2523) จะเน้นถึงการก่อตั้งสถาบันทางการเมือง

¹⁰⁹ ดังปรากฏในข้อเสนอของนักวิชาการจำนวนหนึ่งที่แสดงต่อที่ประชุมระดมความคิดเรื่อง “การสร้างตัวบ่งชี้การพัฒนาทางการเมือง” อันเป็นกิจกรรมหนึ่งของการท้าช้อมูลของงานวิจัยนี้ เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2546 ณ โรงแรมสยามพิพิธ กรุงเทพฯ

(institution building) เพื่อทำหน้าที่เข้มต่อระหว่างประชาชนกับรัฐบาล จะได้นำไปสู่การลดความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประชาชนกับรัฐ เช่น การตั้งองค์กรอิสระเพื่อตรวจสอบดูแลนักการเมือง การตั้งองค์กรร่วมระหว่างรัฐกับเอกชนเพื่อทำหน้าที่เป็นกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มกุดดันทางการเมือง เป็นต้น

การศึกษาตามแบบฉบับที่ก่อร่างกายในวรรคตันจึงเป็นการศึกษาในลักษณะของการแยกส่วนกันอย่างที่เรียกว่าเกื้อจะเด็ขาดระหว่างการศึกษาระดับจุลภาค (micro level) คือวางแผนที่น่วຍในการวิเคราะห์อยู่ที่พฤติกรรมของประชาชนว่ามีความเป็นมาอย่างไร และความเป็นมาของพฤติกรรมนั้นเป็นการพัฒนาการเมืองอย่างไร กับการศึกษาระดับมหภาค (macro level) ที่กำหนดที่น่วຍในการวิเคราะห์ไว้ที่พฤติกรรมของสถาบันลังคมด้วยท่วงทำนองการวิเคราะห์เดียวกัน อย่างไรก็ตาม การศึกษาเช่นนี้ก็ได้มีอิทธิพลต่อการศึกษาเรื่องการเมืองไทยอยู่มีเช่นน้อย เช่น งานของ พรศักดิ์ ผ่องแฝ้า หรืองานของนักวิชาการรัฐศาสตร์ไทย สมัย พ.ศ. 2510-2520¹¹⁰ นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้งสถาบันทางการเมืองทำหน้าที่กลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มกุดดันโดยรัฐเพื่อประสานงานรับนโยบายของรัฐ ทั้งทางด้านความมั่นคง เช่น การจัดตั้งกลุ่มลูกเสือชาวบ้าน กลุ่มไทยอาสาป้องกันตนเอง ฯลฯ หรือทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการร่วมภาคเอกชนและภาครัฐ (ก.ร.อ.) เป็นต้น¹¹¹

¹¹⁰ เช่น งานของ ขัยอนันต์ สุมทวารินทร์, แสง รัตนมงคลมาศ, เศรษฐพร คุณรีพิทักษ์, (บรรณาธิการ), ลัตว์การเมือง, (กทม.: ไทยพัฒนาพาณิช, 2515), และการลั้มนาทางวิชาการ เรื่อง พัฒนาการทางรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์กับลังคมไทย จัดโดยภาควิชารัฐศาสตร์ คณะลังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อ 30-31 มีนาคม 2528

¹¹¹ รายละเอียดเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มโดยรัฐ โปรดอ่าน อภิญญา รัตนมงคลมาศ และแสง รัตนมงคลมาศ, “กลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มกุดดัน” ใน สาขาวิชารัฐศาสตร์

จากการที่จะทำให้การเมืองพัฒนาขึ้นมาได้นั้นจำเป็นต้องถามต่อไปอีกว่า วัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายหลัก (*ultimate goal*) ของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองให้ดีขึ้นจากเดิมนั้นได้แก่อะไร?

คำตอบแบบกำปั้นทุบดินก็คือ การพัฒนาทางการเมืองจะช่วยให้เกิดเสถียรภาพทางการเมือง (political stability) หรือการเมืองอยู่ในสภาพนิ่ง ซึ่งมักจะเกิดการตีความร่วบยอดไปเลยว่าเป็นเสถียรภาพของผู้กุมอำนาจจารัสหรือเสถียรภาพของรัฐบาล การตีความเข่นี้จะเกิดขึ้นมากในรัฐประเทอรัสอ่อนแอก (weak state) ที่มีรัฐบาลผสมหลายพระครมหากแล้วไม่มีพระครมใดมีอำนาจมากพอเห็นอพระครมอื่นจึงเกิดการแย่งอำนาจหรือแย่งผลประโยชน์ทั้งที่เป็นผลประโยชน์ทางรูปธรรมจริง ๆ และผลประโยชน์เชิงนโยบาย จนกระทั่งหน้าที่หลักของรัฐบาล คือการพยายามประสานประโยชน์ระหว่างพระครมและประธานประโยชน์ภายในพระครม คำว่ารัฐบาลอ่อนแอก ยังกินความถึงรัฐที่มีความแตกต่างหลากหลาย (diversity) ของผู้คนภายในรัฐ และความแตกต่างนั้นได้ทำให้เกิดความขัดแย้งภายในรัฐ โดยรัฐไม่สามารถควบคุมได้อย่างเด็ดขาด ไม่ว่าจะตอกอยู่ภายในขอบเขตใดก็ตาม รัฐอ่อนแอกจะเป็นรัฐที่ถูกทำลายอำนาจจากการเมืองภายในประเทศ เกิดการเปลี่ยนผ่าน ของผู้กุมอำนาจจารัสบอย โดยการเปลี่ยนผ่านนั้นอาจปรากฏในลักษณะของการยุบสภา เป็นการล้มภาระ大臣รัฐบาลผสมหรือการปฏิวัติรัฐประหาร อันเป็นการเปลี่ยนผ่านของผู้กุมอำนาจจารัสโดยไม่มีกิตกาหรือข้อตกลงระหว่างประชาชนภายในรัฐกับสถาบันทางการเมืองอย่างชัดเจนว่า การเปลี่ยนนี้ควรทำอย่างไร? หรือมีฉันนักเป็นการเปลี่ยนแปลงด้วยการล้มภารกิตกาที่มีอยู่เสียดังเช่นการเปลี่ยนแปลงผ่านของผู้กุมอำนาจจารัสไทยระหว่าง พ.ศ. 2475 จนถึง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาริราช, ชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองของไทย (กม.: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาริราช, 2545).

พ.ศ. 2535 การมองการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยการยึดโยงเสถียรภาพทางการเมืองไว้กับเสถียรภาพของผู้กุมอำนาจจารัฐจึงเป็นการมองเป้าหมายของการพัฒนาทางการเมืองปะปนไปกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของผู้กุมอำนาจจารัฐ

เสถียรภาพทางการเมืองของรัฐนำจะขยายความรวมไปถึงเสถียรภาพทางการเมืองของประชาชนภายในรัฐ เสถียรภาพนี้จะดำเนินอยู่ได้จากการสร้างของประชาชนเองเป็นล้วนหลัก และจากการยินยอมของรัฐเป็นล้วนรอง เสถียรภาพจาก 2 ส่วนนี้จะทำให้เกิดความอยู่รอดของรัฐ ทั้งนี้ เพราะเสถียรภาพของผู้กุมอำนาจจารัฐแต่ฝ่ายเดียวจะทำให้เกิดความเลี่ยงทางการเมือง (political risk) ว่าด้วยการคุกคามประชาชนภายในรัฐ และการตอบโต้ต่อการคุกคามนั้น ขณะเดียวกันเสถียรภาพของประชาชนก็จะทำให้เกิดความเลี่ยงทางการเมืองต่อการคุกคามอำนาจจารัฐ ถ้ารัฐวางระบบการเมืองไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เพราะฉะนั้นเสถียรภาพทางการเมืองที่เป็นเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการพัฒนาทางการเมืองจึงน่าจะได้แก่ความอยู่รอดของรัฐ ทั้งนี้ เพราะถ้าปราศจากการดำเนินอยู่ของรัฐแล้วองค์ประกอบของระบบการเมือง (political parts) ก็จะต้องเปลี่ยนหน้าที่หรือหน้าที่ไม่ได้ (dysfunction) แต่ความอยู่รอดของรัฐนั้นขึ้นอยู่กับการมีรูปแบบการปกครองตามที่ประชาชนต้องการให้เกิดขึ้นดังนั้น รูปแบบการปกครองของรัฐจะเป็นไปตามความต้องการของประชาชน และประชาชนจะแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของตนตามรูปแบบที่กำหนดไว้ตามหลักการปกครองของรัฐ¹¹² รูปแบบการปกครองที่เปลี่ยนไปจากเดิม

¹¹²Juan J. Linz & Alfred Stepan, *Problems of Democratic Transition and Consolidation*. (Baltimore and London : The John Hopkins University Press, 1996), pp.7-15.

ตามความต้องการของประชาชนผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองในแต่ละวาระที่เป็นขั้นตอนของพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นเล้นแบ่งของการพัฒนาทางการเมืองแต่ละระยะ

เมื่อนัยหนึ่งของการพัฒนาทางการเมืองหมายถึงกระบวนการปรับเปลี่ยนพัฒนาอีกครั้งต่อเนื่องกันไปมาเป็นวงจร หมุนไปสู่การเปลี่ยนแปลงจุดต่างๆ จนนำไปสู่การปรับระบบการเมืองตามความต้องการของประชาชนและตามความยืดหยุ่นของสถาบันการเมือง วงจรแต่ละวงจรของการเปลี่ยนแปลงแต่ละครั้งจะหมุนเวียนต่อ กันเป็นลีนทางที่เต็มไปด้วยพลวัตขององค์ประกอบทางการเมือง ดังนั้น เลี้นทางของการพัฒนาทางการเมืองจึงเป็นลีนทางของกระบวนการปรับเปลี่ยนพัฒนาอีกครั้งที่เกิดกิจกรรมและเป็นลีนทางการปรับเปลี่ยนแบบทางการเมืองที่หันหน้าไปทางการเมืองของตัวแสดงทั้งหลายเปลี่ยนไป และทำให้เกิดการเปลี่ยนบทบาทและความเชื่อของสถาบันทางการเมือง เกิดการวางแผนก្នុងการปรับเปลี่ยนพัฒนาใหม่ในสังคม เกิดการวางแผนบทบาทใหม่ของกลไกรัฐ ตลอดจนการกำหนดนโยบายการใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิต การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการผลิตและการใช้เทคโนโลยีเพื่อการผลิต ความเชื่อมต่อเนื่องกันเข็นนี้เองจึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงที่ทำให้เกิดลิ่งใหม่ๆ ดังกล่าวจะไม่สามารถกิดขึ้นพร้อมกันในเวลาเดียวกันได้ จึงอาจมีการเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบที่ละองค์ประกอบและดำเนินไปอย่างช้าๆ เราอาจเรียกการเปลี่ยนแปลงนี้ว่าการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมการเมือง (political culture)

การพัฒนาทางการเมืองจึงได้แก่การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองภายในสังคมได้สังคมหนึ่งที่มีเป้าหมายเพื่อการอยู่รอดของรัฐด้วยการสร้างเสถียรภาพของคนภายในรัฐและการสร้างเสถียรภาพของรัฐอย่างสอดคล้องเกือกุลความต้องการของกันและกัน การเปลี่ยนแปลงนี้จะ

เป็นรูปแบบเฉพาะตัวซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องและต่อเนื่องกัน (interconnections and relations) ภายใต้เหตุผลที่สร้างมาจากการ เชื่อว่ามีความสัมพันธ์ของประชาชนหรือปัจเจกชนและทั้งของสถาบันทางการเมือง ต่อประเด็นทางการเมือง (เช่น มีความเชื่อว่ามีความสัมพันธ์ของการแสดงออกของ ประชาชนในการพิจารณ์นโยบายสาธารณะตามขั้นตอนของกระบวนการ การ กำหนดนโยบายเป็นตัวบ่งบอกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง) กับการนำ ความเชื่อนี้ไปกำหนดแนวทางหรือคติการเพื่อการปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน (เช่น การกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญว่า การแสดงการมีส่วนร่วมทางการเมืองคือ การเข้าไปเป็นคณะกรรมการกำหนดหรือคณะกรรมการตรวจสอบการ กำหนดนโยบายสาธารณะ) วัฒนธรรมใหม่ที่เกิดขึ้น (คือ การมีเสียง มีสิทธิ มีส่วน ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ) จะเปลี่ยนไปจากเดิม (คือ การมีเสียง แต่ไม่มีสิทธิ และไม่มีสิทธิในการกำหนดนโยบายสาธารณะ)

วัฒนธรรมทางการเมืองแต่ละช่วงเวลาของปรากฏการณ์การเรียก ร้องทางการเมืองจะเป็นตัวบ่งบอกถึงพร้อมด้วยที่คั่นกลางระหว่างวัฒนธรรม เดิมกับวัฒนธรรมใหม่ในแต่ละองค์ประกอบทางการเมือง แต่วัฒนธรรมใหม่ นั้นจะให้ผลในทางปฏิบัติจริงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างแท้จริงของทุกองค์ ประกอบทางการเมืองนั้นจะต้องใช้เวลาในการก่อเกิดและการฟึกตัวอย่าง สะสมต่อเนื่องกัน เพราะกระบวนการสร้างวัฒนธรรมใหม่นั้นเป็นกระบวนการ ของการเรียนรู้ (socialization) เพื่อก่อการรับรู้หรือเจตคติ (perception) ดังนั้นจึงต้องใช้เวลาในการเปลี่ยนผ่าน (transitional period) จากจุด หนึ่งไปสู่อีกจุดหนึ่ง การทำความเข้าใจถึงสถานะหรือหลักแหล่ง (location) ของจุดเปลี่ยนแปลงว่าอยู่ในขั้นตอนใดของการพัฒนาจึงเป็นเรื่องจำเป็น อย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างการพัฒนาทางการเมือง เพราะมีขณะนั้นแล้วจะเกิด ความลับสนระหว่างการพัฒนาทางการเมืองกับพัฒนาทางการเมือง

เนื่องจากผู้วิจัยไม่ต้องการด่วนสรุปว่าการพัฒนาทางการเมือง

หมายถึงการสร้างความเป็นประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้จึงต้องสร้างความกระจ่าง ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นตัวบ่งบอกของการเปลี่ยนผ่านแต่ละขั้นตอน ของการพัฒนาทางการเมืองไว้ ณ ที่นี่

วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง ระบบการกระทำ (action systems) ต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมทางสังคม (social behavior) ของ ผู้คนในสังคม เพราะฉะนั้นพฤติกรรมทางสังคมจึงเป็นพฤติกรรมที่คนแต่ละ คนในสังคมร่วมกันกระทำขึ้นมาหากใช้เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำการ ใดคนหนึ่งโดยลำพังไม่ แต่การที่คนแต่ละคนหรือปัจเจกชนจะกระทำอะไรไป ในทิศทางเดียวกันจนกลายเป็นการกระทำการร่วมกันและปรากฏเป็นพฤติกรรม สังคมได้นั้น แต่ละคนล้วนแล้วแต่ต้องมีเหตุผลของตนหนูอยู่เบื้องหลังการ กระทำ มิใช่กระทำไปด้วยสัญชาตญาณของการเป็นสัตว์การเมืองหรือกระทำ ไปด้วยอารมณ์วุ่นวายซึ่ครั้งซึ่คราวโดยปราศจากการไตร่ตรอง เพราะถ้าทำ เนื่องจากพฤติกรรมที่เกิดจากการกระทำการจะไม่คงเลี้นคงว่า กับที่ไม่มีปริมาณ มากพอที่จะเห็นเป็นปรากฏการณ์ของพฤติกรรมร่วมได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ ใน เบื้องต้นของการทำความเข้าใจต่อระบบคิดของคนที่ทำให้เกิดวัฒนธรรม ทางการเมืองจึงต้องย้อนไปสู่การไตร่ตรองว่าด้วยเหตุผลอะไรผู้คนจึงทำ พฤติกรรมทำนองเดียวกันขึ้นมา

ความเข้าใจถึงเหตุผลของการกระทำการพุทธิกรรมอยู่บนสมมติฐานที่ว่า คนเราจะทำอะไรลงไปก็เพราะมุ่งหวังถึงผลที่จะเกิดขึ้นตามมาจากการกระทำนั้น ผลนั้นอาจเกิดขึ้นกับตนเองโดยตรงหรือเกิดขึ้นต่อสังคมโดยรวมก็ได้ และ อาจนำไปสู่ผลต่อเนื่องต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เรียงรายอยู่รอบตันมากบ้าง น้อยบ้าง ลด หล่นกันไป ถือได้ว่าสิ่งที่อยู่เรียงรายรอบผู้คนนั้น ได้แก่ สภาวะแวดล้อมของ คนนั้น ๆ ดังนั้น การที่คนเราจะกระทำการจะจึงต้องให้ความสำคัญระดับต่าง ๆ กับสภาวะแวดล้อมตามระดับการคาดหวังถึงผลที่จะเกิดขึ้น เพราะฉะนั้น พฤติกรรมทางสังคมของคนจึงเป็นผลของการให้ความสำคัญ (หรือให้เหตุผล)

ของการกระทำต่อสภาวะแวดล้อม การกระทำของแต่ละคนต่างเขื่อมโยงทั้ง เหตุผลและสภาวะแวดล้อมของกันและกันเข้ามาร่วมไว้เป็นระบบ ด้วยเหตุนี้ พฤติกรรมทางสังคมจึงมีทั้งความสำคัญและทั้งความสัมพันธ์กับโครงสร้าง ของการให้เหตุผล (reasoning structure) ของผู้คนในสังคม

เมื่อพฤติกรรมทางสังคมมีจุดกำเนิดมาจากการให้ความเห็นหรือ การให้เหตุผลร่วมกันหรือไปในทิศทางเดียวกันต่อการกระทำการของตน เราจึง สามารถสรุปได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองซึ่งหมายถึงระบบการกระทำการ ร่วม กันของคนในสังคมที่คือลิ่งที่เป็น “ความเห็นร่วมกันของสาธารณะ” หรือ “ความเห็นร่วมกันของสาธารณะ” (public commonness) ที่มีต่อสภาวะ แวดล้อมทางการเมือง (เช่น พฤติกรรมของปัจเจกชนในการแสดงบทบาท ทางการเมือง พฤติกรรมของนักการเมือง การทำหน้าที่ของสถาบันทางการเมือง การกำหนดบทบาทของสถาบันทางการเมืองและกระบวนการทางการเมือง เป็นต้น) ทั้งนี้ เพราะความเห็นที่อยู่ในทัศนะเดียวกันหรือเหมือนกันของแต่ละ คนนั้นถือได้ว่าเป็นพฤติกรรมร่วมกันของคน

เมื่อเป็นเช่นดังกล่าวข้างต้น วัฒนธรรมจึงเป็นภาพสะท้อนหรือภาพ จำลองของพฤติกรรมร่วมกันของคนในสังคม อันเกิดจากโครงสร้างของการ ให้เหตุผลแบบเดียวกัน ถ้าเกิดทางเลือกใหม่ทางวัฒนธรรมเกิดขึ้น ทางเลือก ใหม่นั้นจะต้องเป็นลิ่งที่คุ้ปฐิสัมพันธ์โดยตรงขององค์ประกอบทางการเมือง คือปัจเจกชนในสังคมและสถาบันทางการเมืองต่างต้องยอมรับกันได้ หรืออีก นัยหนึ่ง การยอมรับนั้นเป็นลิ่งต้องมีอยู่ เพราะปัจเจกชนเป็นผู้สร้างความเห็น ร่วมต่อสถาบันทางการเมืองซึ่งเป็นหนึ่งในสภาวะแวดล้อมทางการเมือง เพราะ ฉะนั้น แต่ละครั้งของการเกิดทางเลือกใหม่ของวัฒนธรรมทางการเมืองภาย ใต้ความเห็นใหม่ร่วมกันของสาธารณะจึงเสมือนเส้นแบ่งเขตแดนหรือหลัก บอกระยะทาง (milestone) ของการพัฒนาทางการเมือง จากเขตแดนหนึ่ง เช่น จากการด้อยพัฒนาไปสู่กำลังพัฒนา หรือจากการไม่เป็นประชาธิปไตย

ไปสู่การสร้างความเป็นประชาธิปไตย ด้วยตระกดังที่ได้พร้อมนามาทั้งหมดนี้เอง จึงทำให้ผู้วิจัยต้องย้อนพินิจความเคลื่อนไหวทางลัษณะที่ผ่านมาของประเทศไทยเพื่อให้ความชอบธรรมว่ามันคือระบบการกระทำที่ทำให้เกิดพฤติกรรมร่วมกันของผู้คนในลัษณะ พฤติกรรมนี้คือการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพเป็นหลักใหญ่ (main theme) การเรียกร้องเช่นนี้มีความลัมพันธ์ กับโครงสร้างของการให้เหตุผล กล่าวคือ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาทางการเมืองของประเทศไทย สิ่งที่เรียกร้องจึงเป็นความเห็นร่วมกันของสาธารณะที่เป็นทางเลือกใหม่ต่างจากทางเลือกเดิมของชนชั้นปักรองที่ครองอำนาจอยู่ในแต่ละช่วงเวลา นั่นคือการเกิดวัฒนธรรมทางการเมืองใหม่

การเปลี่ยนผ่านวัฒนธรรมทางการเมือง : บทพินิจผ่านระบบเศรษฐกิจ

ข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ได้แสดงให้เห็นว่า ตัวแสดงใหม่ทางการเมืองเป็นชนชั้นกลางซึ่งเป็นชนชั้นกลางที่เป็นจักรกลสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจทุนนิยมยุคใหม่ของประเทศไทย และประเด็นสาธารณะที่เป็นชนวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองคือประเด็นเรื่องสิทธิและเสรีภาพ มีคำอธิบายมากหลายว่า ชนชั้นกลางนั้นคำนึงถึงเสรีภาพที่เอื้อต่อความมุ่งมั่นของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมแล้ว เพราะฉะนั้น ผลของการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนกลุ่มนี้จึงต้องส่งถึงด้านเศรษฐกิจด้วย อีกประการหนึ่ง การพิจารณาการพัฒนาทางการเมืองนั้นไม่ควรเพ่งพินิจเฉพาะระบบและระบบอุปกรณ์แต่ประการเดียว แต่ควรนำการพัฒนาของระบบและระบบทางเศรษฐกิจมาคำนึงถึงควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้ เพราะทั้งระบบการเมืองและระบบเศรษฐกิจมักจะพัฒนาไปด้วยกันในวิถีของการเกื้อกูล (complimentary) การ

พัฒนาต่อ กันเป็นส่วนใหญ่มากกว่าจะขัดแย้งกัน ตัวอย่างเช่น ระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมจะเป็นเสรีนิยมอย่างแท้จริงไม่ได้ถ้าระบบการเมืองไม่ได้วางอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมที่นับถือการมีเสรีภาพ คำอธิบายทางวิชาการ ทำนองนี้โดยมาจากการวิจัยเชิงประจักษ์เปรียบเทียบระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่เด่นชัดงานหนึ่ง คือ งานของ Ronald Inglehart¹¹³ ผู้นำเสนองานอกรอบการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมการเมืองจากความเป็นนักวัตถุนิยม (Materialist) สู่ความเป็นนักหลงวัตถุนิยม (Post-Materialist)¹¹⁴ รวมทั้งได้นำเสนอเรื่องวิวัฒนาการเพื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม การเมืองระหว่างประเทศในยุโรปโดยพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตไปสู่ความเป็นลังคมอุดสาหรรมด้วยการสร้างเครื่องมือจัดการเปลี่ยนแปลงนี้ให้เหมาะสมสมกับการวิจัยเชิงปริมาณ

ดังนั้น จึงขอนำเสนอค่านิยมแตกต่างกันระหว่าง Materialist กับ Post-Materialist ให้ในงานวิจัยนี้ เพื่อผู้วิจัยจะนำมาใช้เป็นกรอบในการสรุปพฤติกรรมลังคมของคนไทยว่าตกลงอยู่ในวัฒนธรรมใดระหว่างช่วงเวลา

¹¹³ งานหลักของ Ronald Inglehart ในลักษณะนี้ได้แก่ ; R. Inglehart, "The Silent Revolution in Europe : Intergenerational Change in Post-Industrial Societies", *American Political Science Review*, 1971, 65, 991-1015; R. Inglehart, *The Silent Revolution : Changing Values and Political Styles among Western Publics*, (Princeton: University of Princeton Press, 1977); และ R. Inglehart, *Culture Shift in Advanced Industrial Society*. (Princeton: University of Princeton Press, 1990).

¹¹⁴ ผู้วิจัยขออนุญาตอ้างถึง 2 คำนี้ด้วยการทับศัพท์ภาษาอังกฤษแทนการแปลออกมายเป็นภาษาไทย เนื่องด้วยนัยของคำทั้งสองนี้มีมากกว่านัยทางเศรษฐศาสตร์ ทั่ว ๆ ไปรวมทั้งแตกต่างจากคำว่าวัตถุนิยมของ Karl Marx นอกจากนี้ภาษาไทยที่ใช้ นี้ยังค่อนข้างประดิษฐ์กับการทำการทำความเข้าใจ

ของการศึกษา ค่านิยมดังกล่าวจำแนกได้ดังนี้¹¹⁵

ค่านิยมของ Materialist ประกอบด้วย

1. รักษาเระเบียบภายในรัฐ
2. ต่อสู้เพื่อให้ราคานิล้าสูงขึ้น
3. รักษาความเริ่มต้นทางเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับสูง
4. สร้างความมั่นใจว่ามีกองกำลังอย่างเข้มแข็งในการป้องกันประเทศ
5. รักษาความมีเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจ
6. ปราบปรามอาชญากรรม

ค่านิยมของ Post-Materialist ประกอบด้วย

1. ให้ประชาชนมีเลี่ยงมากขึ้น (more say) หรือพูดง่าย ๆ ก็คือ เท้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้นในการตัดสินใจของรัฐบาล
2. คุ้มครอง รักษา เลรีไฟฟ์ในการแสดงความคิดเห็นของคน
3. ให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของทั้งที่ทำงานและในกิจการของชุมชน
4. พยายามทำให้มีเมืองและชนบทน่าอยู่ยิ่งขึ้น (more beautiful)
5. สร้างสังคมที่มีมิตรไมตรีระหว่างผู้คนมากยิ่งขึ้น (more friendlier) และลดการสร้างสังคมล้วนตัวไม่ผุ้งเกี่ยวกับใครลง (less impersonal society)

¹¹⁵ โปรดอ่านรายละเอียดใน Ronald Inglehart, *Culture Shift in Advance Industrial Society* (Princeton, New Jersey : Princeton University Press, 1990), pp.74-75.

6. ผลักดันให้เกิดสังคมที่นับถือกันด้วยความคิดมากกว่านับถือกันด้วยเงินตรา (where ideas count than money)

เราจะเห็นได้ว่าค่านิยมของ Materialist จะเป็นค่านิยมของการคิดถึงประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับตนเอง (private trouble) มากกว่าการคิดถึงปัญหาสาธารณะ (public issues) ดังนั้น การคิดถึงระบบระเบียบ (law and order) การปราบปรามอาชญากรรม การสร้างความเติบโต (growth) ทางเศรษฐกิจและการสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งมักจะเป็นค่านิยมของขั้นนำทางเศรษฐกิจและลังคอมไทยที่เน้นหนักด้านเสถียรภาพ¹¹⁶ มากกว่าการคำนึงถึงลิธิอิสเรีภารของประชาชนในการกำหนดชาติกรรมของตนทุกระดับตั้งแต่ในที่ทำงาน ในชุมชนที่ตนอยู่ และในรัฐ กับการคำนึงถึงลิธิแวดล้อมของลังคอม ทั้งทางด้านภาษาและด้านคุณภาพ ซึ่งเป็นค่านิยมของคน Post-Materialist และเป็นข้อเรียกร้องในการเคลื่อนไหวทางลังคอมในไทยของขั้นนำกลางอีกกลุ่มนหนึ่งซึ่งมักเป็นแกนนำในการเคลื่อนไหวทางลังคอมตลอดมา ค่านิยมทั้ง 2 ประเภทนี้ ก็ได้ว่าเป็นวัฒนธรรมทางการเมือง เพราะเป็นพฤติกรรมร่วมกันของคนในลังคอมอันเกิดจากโครงสร้างการให้เหตุผลแบบเดียวกัน ทั้งนี้พระ Ingelhart ให้วิธีการจำแนกคนที่มีค่านิยม Materialist ออกจาก Post-Materialist ระหว่างประเทศต่างๆ ด้วยการ

¹¹⁶ โปรดดูรายละเอียดเรื่องค่านิยมและการจำแนกค่านิยมตามทฤษฎีการเมืองใน อภิญญา รัตนมงคลมาศ, “จุดยืนทางการพัฒนาของขั้นนำสตรีไทย”, วารสารลังคอมศาสตร์ ปีที่ 22 ฉบับที่ 2 สิงหาคม 2528 ซึ่งตัดแปลงมาจาก Abhinya Rathanamongkolmas, *Developmental Stances of Thai Women Elites : A study of Socialization, Social Roles and Social Policy Prescriptions*, Dissertation submitted to the faculty of the Graduate School in partial fulfillment of the requirements for the degree Doctor of Philosophy in the political science of Indiana University, (Bloomington), 1983.

ให้ประชารัตตัวอย่างของแต่ละประเทศมาให้ลำดับค่านิยมที่เป็นเป้าหมายสำคัญ ผลจากการสำรวจพบว่าผู้ที่มีค่านิยมแบบ Materialist ก็จะเลือกเป้าหมายด้าน Materialist ส่วนผู้ที่นิยมชื่อ Post-Materialist ก็จะวางแผนลำดับค่านิยมสอดคล้องกับเป้าหมายทางด้าน Post-Materialist

วัฒนธรรมทางการเมืองกับการสร้างความเป็น ประชาธิปไตย

ในการสำรวจปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวทางลัทธิของไทยดังที่ระบุไว้ในส่วนที่ II และสรุปไว้ในตอนต้นของส่วนที่ III แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าข้อเรียกร้องใหม่ ๆ เหล่านี้เป็นค่านิยม Post-Materialist ที่บางประเด็นเป็นข้อเรียกร้องหลักที่ดำเนินการมาถึงสามศตวรรษ เช่น ประเด็นลิทธิ-เสรีภาพของประชาชน แต่บางประเด็น เช่น การตรวจสอบพฤติกรรมทางการเมืองของนักการเมือง การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และลิงแวดล้อมในชุมชน เป็นประเด็นที่เกิดขึ้นหลัง พ.ศ. 2535 ประเด็นเหล่านี้ผู้เรียกร้องเองได้สรุปว่า เป็นความต้องการให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยขึ้นในลัทธิไทย อย่างไรก็ตาม เรายังอาจดูว่าสิ่งที่เรียกว่าค่านิยมในข้อเรียกร้องนั้นเป็นค่านิยม Post-Materialist และก็เป็นค่านิยมประชาธิปไตยจนกว่าจะได้มีการศึกษาและการตรวจสอบอย่างละเอียดว่าความต้องการเสรีภาพกับความต้องการประชาธิปไตยของคนไทยนั้นมีความหมายตรงกันกับการสร้างความเป็นเสรี (liberalization) กับการสร้างความเป็นประชาธิปไตย (democratization) ที่รัฐจะต้องสร้างขึ้นตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 ที่เปรียบเสมือนการสนองตอบของสถาบันทางการเมืองต่อความต้องการของประชาชน นอกจากนี้ยังจะต้องมีการจำแนกให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างการสร้างความเป็นเสรีกับการสร้างความ

เป็นประชาธิปไตย รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่าง 2 กระบวนการนี้ด้วย ทั้งนี้ เพราะมีรัฐจำนวนไม่น้อยที่เสริมสร้างความเป็นเลրีภายในรัฐแต่ปราศจากการสร้างความเป็นประชาธิปไตย (liberalization without democratization)

อีกประการหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ การเรียกร้องที่ปราภูมิเป็นการเคลื่อนไหวทางลัทธุครัตน์แท้จริงแล้วเป็นค่านิยมของชนชั้นกลางผู้นำ การเรียกร้องหรือเป็นค่านิยมของประชาชนโดยทั่วไปที่เข้าร่วมการเรียกร้อง นั้นคือค่านิยมเหล่านั้นมาจากการของคนอย่างแท้จริง หรือเป็นเพียงอารมณ์ร่วม ที่เกิดจากกระบวนการปลุกระดมมวลชน (mass mobilization) อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การวิจัยเชิงประจักษ์ด้วยการวัดค่านิยมเหล่านี้จักตัวชี้วัดที่สร้างขึ้นมาในขั้นต่อไป จะเป็นตัวตอบคำถามหรือตัวสร้างความขัดเจน ได้ว่า การพัฒนาทางการเมืองของไทยมาถึงระดับไหนในมิติของเศรษฐศาสตร์และการเมือง

ก่อนจะไปถึงขั้นนั้น ในขั้นนี้เราคงจะเห็นได้ว่าจากการสอบถาม ตระรากับปราภูมิการณ์ที่เกิดขึ้นจริงและจากการสรุปปราภูมิการณ์ที่เกิดขึ้นจริงด้วยการตีความทางตรรกะ (logical and factual interpretations) อันเป็นวิธีการศึกษาวิจัยของลัทธุครัตน์ปราภูมิ (Phenomenologism) หรือการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แสดงอย่างชัดเจนว่าประเด็นการเรียกร้องของตัวแสดงทางการเมืองซึ่งให้เห็นถึงการเกิดวัฒนธรรมใหม่ และการเกิดวัฒนธรรมใหม่เหล่านั้นซึ่งให้เห็นพฤติกรรมของตัวแสดงใหม่ที่เป็นพฤติกรรมใหม่ด้วยการทำกิจกรรมที่ท้าทายอำนาจขั้นนำ (elite-challenging activities) เดิม คือ ทหารและพลเรือนที่เป็นผู้กุมอำนาจจัดตั้งการเดินขบวนที่มีจำนวนผู้คนมหาศาลเข้าร่วม วัฒนธรรมใหม่เหล่านี้เริ่มต้นจากการเป็นความเห็นร่วมกันของสาธารณะ แต่เมื่อมันดำเนินต่อเนื่องมาถึงสามทศวรรษและกลยุทธ์สร้างพุทธิกรรมใหม่แก่สถาบันทางการเมืองดังปราภูมิในกติกาทาง

การเมือง ในที่สุดมันจึงมีความขัดเจนของการเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่เข้าแทนที่ วัฒนธรรมเดิมของการขาดสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนที่มีสถานะทางการเมืองและการปกครองประดุจไพร์ฟ้า (subject) ไม่มีส่วนในการกำหนดนโยบายการจัดสรรทรัพยากรของชาติ (distribution of national resource) ไม่มีส่วนในการกำหนดทิศทางและค้ายภาพของการบริหาร จัดการใช้ทรัพยากรของชาติ (availability of use resources) ดังที่ได้ เป็นมาหลังการลั่นสุดระบบการปกครองจากสมบูรณ์ญาลิวาราชย์ เมื่อ 24 มิถุนายน 2475 วัฒนธรรมใหม่นี้เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าเป็นการ สร้างความเป็นประชาธิปไตย

ถ้าเราจะต้องการวัดว่า การสร้างความเป็นประชาธิปไตยของไทย ดำเนินมาถึงระดับไหนแล้ว ในวันนี้เรายังจะสร้างความขัดเจนของการ ศึกษาและความหมายของการสร้างความเป็นประชาธิปไตยเพื่อนำไปสู่การ สร้างตัวบ่งชี้ต่อไป ซึ่งเรื่องนี้เป็นที่เข้าใจกันบ้างแล้วว่าการศึกษาถึงการ สร้างความเป็นประชาธิปไตย (democratization studies) คือ การศึกษา ที่รวมความคิดเรื่องประชาธิปไตยที่เป็นรูปแบบของความเป็นพลเมืองทาง สังคมและทางการเมือง (social and political citizenship) แทนการ ศึกษาการเมืองระดับย่อย (the micro-polities) ของการผลัดเปลี่ยนการ ปกครองและพฤติกรรมชนชั้นนำกับการสร้างสถาบันทางการเมืองอย่างเป็น ทางการตามแบบฉบับตะวันตก (เช่น การเลือกตั้ง รัฐสภา พระองค์การเมือง ฯลฯ)

การศึกษาเรื่องประชาธิปไตยในอดีตได้ทำให้เรามองประชาธิปไตย เพียงแค่ระบบของรัฐบาลที่มีการเลือกตั้ง มีพระราชบัญญัติ และมีข้อตกลง ของบรรดาชนชั้นนำคือ รัฐธรรมนูญ เมื่อเป็นเช่นนี้การสร้างประชาธิปไตยจึง มีความหมายเพียงการจัดตั้งกระบวนการให้เกิดลิ่งเหล่านี้ขึ้นมา และทำให้เรา ละเลยคำรามหลักเรื่องอำนาจ เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมือง และความ เป็นพลเมืองไปเสีย โดยคิดแต่จะให้มันปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญมากกว่า เพื่อ

ให้คำว่า การสร้างความเป็นประชาธิปไตยมีความหมายสมบูรณ์ทั้งในส่วนของประชาชนผู้เป็นผู้สร้างและผู้ได้รับการสร้าง และทั้งในส่วนของสถาบันที่เป็นกลไกของการสร้างประชาธิปไตยกับทั้งเป็นตัวระบบการปกครองของรัฐ เราจึงสมควรศึกษาประชาธิปไตยโดยยึดเอากรอบความคิดเรื่องความเป็นพลเมืองขึ้นมาเป็นประเด็นหลักหรือศูนย์กลางของการศึกษาควบคู่กับการศึกษาหารูปแบบที่เป็นได้กับประเทศไทยในปัจจุบัน¹¹⁷ ดังนั้น ตัวบ่งชี้ของการสร้างความเป็นประชาธิปไตยที่สำคัญคือความเป็นพลเมือง (citizenship) ของคนที่เป็นประชาชนภายใต้รัฐซึ่งจะแสดงผ่านองค์ประกอบต่างๆ ของระบบการเมือง

เมื่อการพัฒนาทางการเมืองมีเป้าหมายหลักเป็นความอยู่รอดของรัฐ แต่ถ้าความอยู่รอดของรัฐนั้นจะต้องเป็นไปตามความต้องการของคนส่วนใหญ่เราจะพบว่าตามผลกระทบเช่นนี้ความอยู่รอดของรัฐไทยก็น่าจะเป็นการสร้างความเป็นประชาธิปไตยของประชาชนและระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะระบบการเมืองที่ผู้คนต้องการให้เกิดการพัฒนาขึ้นนั้นในที่สุดแล้วจะกลายเป็นรูปแบบการปกครองของรัฐนั้นๆ นั่นเอง และเนื่องจากถ้าปราศจากการดำเนินอยู่ของรัฐก็เท่ากับปราศจากการทำหน้าที่ขององค์ประกอบของระบบการเมืองซึ่งก็คือขั้นล่าง (political parts) ทางการเมือง ขึ้นล่างทางการเมืองเหล่านี้ต่างหากที่เป็นเงื่อนไขสำคัญของการสร้างระบบการเมือง เพราะฉะนั้น ถ้าเราต้องการวัดว่าขั้นล่างเหล่านี้เป็นเงื่อนไขระดับใดของการสร้างระบบ

¹¹⁷ ผู้จัดนำความคิดในการสร้างกรอบการวิเคราะห์ความเป็นประชาธิปไตยนี้ มาจาก, Jean Grugel, "Democratization Studies", *Government and Opposition : An International Journal of Comparative Politics*, Volume 38 Number 2, Spring 2003, pp.238-264

การเมืองแบบประชาธิปไตยของประเทศไทย เรายังต้องสร้างตัวนี้ขึ้นจากขั้นส่วนเหล่านี้ ซึ่งประกอบไปด้วย¹¹⁸

1. พลเมืองและประชาสังคม (citizen and civil society)

ด้วยคำว่าพลเมืองนั้นกินความถึงประชาชนโดยทั่วไปผู้มีได้สังกัดองค์กรหรือสถาบันทางการเมืองขององค์กรใดองค์กรหนึ่งโดยเฉพาะ พลเมืองเป็นขั้นส่วนที่สำคัญต่อการเมืองต่อเมื่อเข้าร่วมกันแสดงบทบาทประท้วงนโยบายของรัฐ หรือท้าทายนโยบายของรัฐบางเรื่อง บางประเด็น ขยายขอบเขตของการเป็นปรัชญารัฐด้วยการสนับสนุนข้อเรียกร้องที่ตรงข้ามกับนโยบายของรัฐให้มีขอบข่ายกว้างขวางออกไป จนในที่สุดแล้วอาจนำไปสู่การเปลี่ยนระบอบการปกครองได้ ดังปรากฏเป็นความเคลื่อนไหวทางสังคมทลายครั้งใหญ่ในประเทศไทย และประเทศไทยฯ การลุกฮือขึ้นมาต่อต้านอำนาจรัฐสะท้อนถึงปฏิกริยาประท้วงการที่รัฐไม่ได้ทำหน้าที่ที่พลเมืองคาดหวัง หรือการที่รัฐใช้อำนาจก้าวล่วงลิทธิเสรีภาพของพลเมืองก็เป็นได้

การพัฒนาทางการเมืองจะเกิดขึ้นได้เมื่อวัฒนธรรมใหม่ทางการเมืองว่าด้วยการทำหน้าที่ความเป็นพลเมือง (citizenship) กลายเป็นค่านิยมของคนหมู่มากในสังคม เช่น การออกแบบภารกิจนโยบายรัฐบาลของปัจจุบัน เป็นต้น

ส่วนประชาสังคม (civil society) หมายถึง พื้นที่ในสังคมการเมืองที่เป็นพื้นที่ของกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นด้วยตนเอง (self-organizing group) ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นโดยรัฐ กลุ่มเข่นนี้อาจได้แก่กระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมประเภทต่างๆ หรือกลุ่มของประชาชนที่รวมตัวกัน เพื่อระลึก

¹¹⁸ รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ โปรดอ่าน Juan J. Linz & Alfred Stepan, *Ibid*, pp. 7-15.

เห็นคุณค่าบางอย่างร่วมกัน เช่น การมีสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในชุมชนของตน หรืออาจมาร่วมตัวกัน เพราะต้องการปกป้องผลประโยชน์นี้ เช่น การผลักดันโครงการที่ลั่งผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมของตนในพื้นที่ ของตนออกไป การรวมตัวกันเช่นนี้เป็นการรวมตัวที่ปราศจากอำนาจรัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะฉะนั้น ประชาสังคมจึงครอบคลุมถึงรูปแบบและประเภทต่างๆ ของความเคลื่อนไหวทางลัษณะอันเกิดจากการรวมตัวกันของประชาชน ในทุกลำดับชั้นของลัษณะ (social strata) เช่น กลุ่มเพื่อนสนิท กลุ่ม ป. ล. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย สมาคมวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ลูกหนาที่ความ กลุ่มองค์กรภาคเอกชน (Non-governmental organizations หรือ NGOs) ทั้งหลายทั้งปวงนั้นเอง

ประชาสังคมจะเข้มแข็งมากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับระดับความเป็นพลเมืองของคนในลัษณะและเงื่อนไขความเข้มแข็งของโครงสร้างรัฐและโครงสร้างรัฐบาล ปัจจุบันนี้การศึกษาเรื่องความเป็นประชาธิปไตยจะให้ความสำคัญต่อการให้เสรีภาพทางการเมือง (political freedoms) และการพัฒนาให้เกิดประชาสังคมเสรี (liberal civil society) การให้ความสำคัญอย่างมากต่อประชาสังคมในการสร้างความเป็นประชาธิปไตย ก็ เพราะว่าประชาสังคมเป็นตัวกลางระหว่างภาคเอกชน (the private sphere) กับรัฐ เป็นตัวกลางอันสมอ่อนเป็นแหล่งรวมปัจเจกชนผู้มีบุรณาการทางลัษณะแล้ว (a pool of socially integrated individuals) ซึ่งเราสามารถดึงค้ายภาพของเขามาเหล่านั้นออกมาระมิสร้างขึ้นนำทางการเมือง และทั้งยังเป็นหนทางของการรังสรรค์ (a way of containing the state) ไว้ได้¹¹⁹ ที่เป็นดังนี้ เพราะหน้าหลักของประชาธิปไตยหมายถึงการจำกัดอำนาจ

¹¹⁹ Larry Diamond, *Developing Democracy : Toward Consolidation*, (Baltimore : John Hopkins University Press, 1999).

รัฐ (to restrict state power) และดึงรัฐบาลให้อยู่ใต้การตรวจสอบของสาธารณะ (subject government of public scrutiny) เมื่อเป็นเช่นนี้ ประชาชนจึงเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมของประชาชนที่มีความเข้าใจ เนื้อหาของความเป็นพลเมือง ประชาชนเหล่านี้จะเป็นชนชั้นอะไรทางเศรษฐกิจสังคมนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง เป็นคนละเรื่อง คนละประเด็นกัน ยิ่งประชาชนมีความเข้าใจความเป็นพลเมืองมากขึ้นเท่าไร ประชาชนก็จะมีความเข้มแข็งมากขึ้นเท่านั้นตามมา ถ้าประชาชนมีความเข้มแข็งมาก ฐานะ อำนาจของรัฐจะย่อนลง คำว่า อ่อนลง ในที่นี้มีให้หมายถึงความย่ออ่อนแล แต่หมายถึงการใช้อำนาจของรัฐเหนือคนในรัฐอย่างเด็ดขาดเชิงเผด็จการจะไม่เกิดขึ้น ความเข้มแข็งของประชาชนจึงเป็นความเข้มแข็งของประชาชน ที่จะทำงานกับภาครัฐให้สร้างพลังทางสังคมของประชาชนให้เข้มแข็ง แต่ไม่ใช่ เป็นการสร้างองค์กรขึ้นมาเป็นพลังต่อต้านหรือกดดันรัฐ การตรวจสอบการทำงานของรัฐหรือการกำหนดนโยบายของรัฐโดยประชาชนนั้นเป็นการเมืองภาคพลเมือง และการทำงานการเมืองของภาคพลเมืองนั้นเป็นคนละเรื่องกับกลุ่มผลประโยชน์ที่กดดัน ต่อรอง หรือล้มอำนาจรัฐ

2. สังคมการเมือง (political society)

จากการตีความตามรูปคัพท์คำนี้ย่อมหมายถึงสถานบริเวณ หรือพื้นที่ด้านการเมือง (political arena) ที่จัดการกันเองโดยเฉพาะ (specifically arranges itself) เพื่อการแข่งขันกันแย่งสิทธิที่จะเข้าควบคุมอำนาจสาธารณะ (public power) กับการควบคุมกลไกรัฐ (state apparatus) โดยชอบธรรม ดังนั้น ระบบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตย หรือการสร้างความเข้มแข็งแก่ระบบประชาธิปไตยจะต้องมีการล่งเสริมให้เกิด ทั้งความคิดและการกระทำในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่ พรรครัฐการเมือง การเลือกตั้ง กฎระเบียบว่าด้วยการ

เลือกตั้ง ภาวะผู้นำทางการเมือง การสร้างพันธมิตรระหว่างพรรค และระบบนิติบัญญัติที่เข้มแข็ง เปร่ง Lis สถาบันเหล่านี้เกิดและดำรงอยู่ได้ด้วยลังคมสร้างขึ้นมาให้มีบทบาทสำคัญทางการเมือง 2 ประการ คือ การเลือกสรรหรือการสรรหา (select) และตรวจสอบ (monitor) รัฐบาลประชาธิปไตยอาจเกิดข้อสงสัยกันได้ว่าจุดต่าง ๆ ระหว่างประชาลังคม กับการเมืองลังคม หรือลังคอมการเมืองวางแผนอยู่ตรงไหน?

กล่าวโดยย่อ ๆ ก็คือ เราต้องเข้าใจหรือยอมรับความแตกต่างระหว่างขึ้นส่วนทางการเมือง 2 ขึ้นนี้ ด้วยกรอบความคิดทางวิชาการว่าด้วยหน้าที่ของแต่ละขั้นส่วนดังนี้ ประชาลังคมหรือสถาบันประชาลังคอมทำหน้าที่เสนอแนะ ตรวจสอบรัฐ ผ่านสถาบันนิติบัญญัติ ในขณะที่การเมืองลังคอมหรือสถาบันหลักทางการเมืองของลังคอมคือพระราชการเมือง และระบบนิติบัญญัติทำหน้าที่ประสานและประเมิน norm ความต้องการของประชาลังคอมกับพระราชการเมืองให้ผ่านเข้าสู่กระบวนการกำหนดกฎหมาย เพราะฉะนั้นพระราชการเมืองจะต้องประสานงานรับความต้องการของประชาลังคอมเพื่อผ่านเป็นนโยบายและประชาลังคอมจะทำหน้าที่เป็นผู้นำเข้าของความต้องการของประชาลังคอมเพื่อผ่านเป็นนโยบาย สู่พระราชการเมือง พร้อม ๆ กับการทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติตามนโยบายที่วางไว้ของพระราชการเมือง

3. รัฐธรรมนูญนิยมหรือการวางแผนกติกาของลังคอมหรือการปกครองด้วยกฎหมาย (constitutionalism / rule of law)

รัฐธรรมนูญนิยมเป็นเรื่องของความต้องการให้ระบบประชาธิปไตยหรือระบบการเมืองตั้งมั่นได้โดยต้องมีผลเมือง ประชาลังคอม และลังคอมการเมือง หรือการเมืองลังคอม ปราภภูมิ และการดำรงอยู่ของขึ้นล้วนเหล่านั้นต่างมีอำนาจอิสระแยกจากกัน แต่มีอำนาจต่อกันและกัน อำนาจ

ทั้งหมดนี้ต้องได้รับความคุ้มกันและล่งเสริมให้เกิดขึ้นด้วยการอกร่างเป็นบัญญัติ หรือปักครองตามกฎหมาย เพราะฉะนั้น ระเบียบตามกฎหมายนี้เป็นจิตวิญญาณหลักของรัฐธรรมนูญ ดังนั้น หลักรัฐธรรมนูญนี้ยิ่งมีใจการวางแผนการปักครองไว้แค่ความต้องการของเสียงส่วนใหญ่ (rule by majoritarianism) เท่านั้น แต่ยังมีความหมายครอบคลุมถึงการสร้างความเห็นร่วมกันต่อประเด็นต่างๆ ที่บรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญและการที่ฝ่ายปักครองจะต้องยอมรับพันธกิจว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงคงจะมีอำนาจทางการปักครองโดยอาศัยความต้องการการเปลี่ยนแปลงของเสียงส่วนใหญ่ยึดถัว� นอกจากนี้ยังกินความรวมถึงการวางแผนลำดับชั้นโดยอาศัยกฎหมายอย่างชัดเจน (a clear hierarchy of laws) การตีความกฎหมายโดยระบบตุลาการที่เป็นอิสระ และการได้รับการสนับสนุนในประเด็นหลักกฎหมายจากกลุ่ม

4. เครื่องมือของรัฐ (state apparatus) หรือระบบราชการ (bureaucracy)

หน้าที่หลักของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลในระบบการเมืองใดๆ ควรทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิประชาชนของคนตลอดจนส่งมอบบริการพื้นฐานที่จำเป็นตามความต้องการให้ประชาชน เมื่อต้องการทำหน้าที่ปักครองคุ้มครองประชาชน รัฐบาลจะต้องมีความชอบธรรมในการผูกขาดการใช้อำนาจภายใต้กฎหมาย เช่น ถ้าเป็นรัฐบาลในระบบประชาธิปไตยก็ยิ่งต้องการสมรรถนะที่ทรงประสิทธิภาพ เพื่อใช้ในการบัญชาการ วางแผนการปักครอง และกลั่นกรองคัดสรรการใช้อำนาจและการให้บริการประชาชน รัฐจะทำหน้าที่เหล่านี้ได้ด้วยการมีระบบราชการที่ดีเท่านั้น สิ่งที่ควรคำนึงถึงก็คือ การยินยอมให้กลไกของระบบราชการเข้าไปดำเนินงานในเรื่องที่เป็นประเด็นอ่อนไหวทางการเมืองนั้นเป็นเรื่องควรกระทำหรือไม่? และถ้ากระทำการกระทำในระดับใด โดยเฉพาะงานด้านการศึกษาและด้านยุติธรรมนั้นควรเป็น

งานที่กระทำโดยกลไกภาคประชาชนหรือกลไกภาครัฐ

5. สังคมเศรษฐกิจ (economic society) หรือเศรษฐกิจสังคม

คำค้นนี้มีความหมายอยู่ 2 ด้าน ด้านทางทฤษฎีนั้นกล่าวกันว่าการสร้างประชาธิปไตยให้มีเสถียรภาพอย่างมั่นคงนั้นไม่อาจกระทำได้ในรัฐที่มีระบบเศรษฐกิจแบบลั่งการ (commanded economy) ยกเว้นในยามที่รัฐเผชิญกับภัยสงครามเท่านั้น ความหมายอีกด้านหนึ่งคือด้านการทดสอบทฤษฎีด้วยวิธีการเชิงประจักษ์พบว่าไม่มีรัฐใดที่มีระบบเศรษฐกิจที่เป็นเศรษฐกิจการตลาดอย่างแท้จริงหรืออย่างสมบูรณ์ (a pure market economy) ถ้าเป็นเช่นนี้เรารายไปเมื่อวันที่จะมีระบบประชาธิปไตยอย่างมั่นคงก็ได้ เมื่อเราระบุทางทฤษฎีไว้ว่ามันจะต้องไปกับเศรษฐกิจการตลาดโดยเฉพาะเมื่อเรานำคำอธิบายนี้ไปวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมืองของประเทศไทยในเดือนตุลาคม 2540 ภารกิจที่ดำเนินการใน Linz & Stepan ที่ย้ำเตือนให้ทราบนักศึกษาแต่ต่างระหง่านว่าการลักพาตัวนักศึกษาชาวไทยเป็นผลของการสร้างความเป็นประชาธิปไตย และงานของ ดร.ชัยอนันต์ สมุಥานิช ที่ต้องการให้รัฐประชาธิปไตยมีบทบาทในการที่เห็นควรร่วมการเคลื่อนตัวของรัฐไทยเข้าไปสู่ความเป็นตลาดมากขึ้น และการไปสู่ความเป็นตลาดนี้จะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนในการช่วงปัจจุบันเป็นเจ้าของทรัพย์สิน การผลิต¹²⁰

ข้อส่วนที่ 5 ขึ้นส่วนเหล่านี้จะข่วยกันพัฒนาการเมืองให้สู่ความเป็นประชาธิปไตยต่อเมื่อกระทำการที่เกี่ยวเนื่องต่อกันและกันไปมาดังที่ได้

¹²⁰ โปรดอ่านรายละเอียดใน, ขัยอนันต์ สมุಥานิช, จากรัฐชาติสู่รัฐตลาด, (กทม.: สำนักพิมพ์บ้านประเทศไทย, 2544).

กล่าวแล้วในหัวข้อวัฒนธรรมทางการเมืองกับการพัฒนาการเมือง นอกเหนือจากการพิจารณาการสร้างความเป็นประชาธิปไตยจะต้องเป็นการกระทำขององค์ประกอบหรือขั้นล้วนทุกขั้นล้วนแล้ว ผู้วิจัยยังเชื่อด้วยว่า "... democracy is more than a regime; it is an interacting system. No single arena in such a system can function properly without support from one, or often all, of the other arenas..."¹²¹ เพราฉะนั้น เมื่อเราสร้างความชัดเจนต่อความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันระหว่างประเด็นต่าง ๆ ซึ่งเป็นขั้นล้วนของกระบวนการสร้างประชาธิปไตยแล้วนำมาเปรียบเทียบระหว่างบุคคลต่าง ๆ เราก็จะทราบได้ว่าแต่ละบุคคลอยู่ในขั้นตอนไหนและภาวะไหนของการสร้างประชาธิปไตย¹²²

ความเกี่ยวเนื่องระหว่างกันและกันขององค์ประกอบทางการเมืองควรดำเนินไปอย่างไร?

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า องค์ประกอบหลัก 2 ตัว คือ พลเมืองและประชาลัษณะกับการเมืองลัษณะจะทำความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันอย่างตรงไปตรงมา ความตระหนักในความเป็นพลเมืองของประชาชนจะทำให้ประชาลัษณะเติบโตและเข้มแข็งในหน้าที่ของการป้อนนโยบายและตรวจสอบควบคุมการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติของรัฐ ส่วนการเมืองลัษณะ โดยเฉพาะพรัชการเมือง จะทำหน้าที่เสนอและสนองต่อข้อเสนอของประชาชนและประชาลัษณะ รัฐธรรมนูญนี้จะวางติกาของการปฏิสัมพันธ์ การรองรับลิทธิและหน้าที่ ทั้งของประชาลัษณะและการเมือง

¹²¹Juan J. Linz & Alfred Stepan, *Ibid.*, p.13.

¹²²ผู้สนใจวิธีการเปรียบเทียบขั้นตอนของกระบวนการสร้างความเป็นประชาธิปไตยระหว่างประเทศต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยนำมาระยุกต์ให้กับงานนี้ โปรดอ่าน, Todd Landman, *Issues and Methods in Comparative Politics*, (London and New York : Routledge, 2000).

ลังคมตามความต้องการของประชาชน ในขณะที่กลไกรัฐจะต้องทำหน้าที่นำนโยบายไปปฏิบัติอย่างตรงตามความต้องการของประชาชน อันเป็นการให้บริการและการใช้อำนาจของกลไกรัฐ การเสนอนโยบายจะเป็นการนำทรัพยากรภายในประเทศมาจัดสรรให้เกิดประโยชน์ตามความต้องการของประชาชน การจัดสรรทรัพยากรจึงต้องมีประชาชนเป็นผู้ตรวจสอบได้ รวมไปถึงประชาชนต้องมีส่วนเข้าไปวางแผนการใช้ทรัพยากรตามความต้องการของกลไกตลาด ความเกี่ยวเนื่องเข่นนี้จะทำให้เห็นพลวัตของการพัฒนาการเมือง

การพัฒนาการเมืองไทย : เพลงนื้อคย়บันไดเสียงขันไหน?

จากการพินิจวัฒนธรรมทางการเมืองไทยผ่านค่านิยมทางเศรษฐกิจ และผ่านการสร้างค่านิยมความเป็นประชาธิปไตยทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าการสร้างกรอบเพื่อจัดระดับการพัฒนาทางการเมืองของไทยด้วยการวัดวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนทุกหมู่เหล่ามิใช่เฉพาะชนชั้นกลางนั้นจะต้องเริ่มจากการให้คำจำกัดความเชิงปฏิบัติการ (operational definition) ของคำว่าลิทธิและเสรีภาพอย่างชัดเจน แทนที่จะพูดคลุมๆ รวมกันไป ทั้งนี้ เพราะเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นนั้นได้สร้างข้อกังขาในใจขึ้นว่า นั่นคือ การเคลื่อนไหวทางลัทธมนัสน เป็นไปเพื่อต้องการความเป็นเสรี หรือต้องการความเป็นประชาธิปไตย

ประการถัดมา ผู้วิจัยจำเป็นต้องสร้างความชัดเจนในความหมายของคำว่าความเป็นเสรี และความเป็นประชาธิปไตยให้มากกว่าที่นำเสนอในงานศึกษานี้ โดยเฉพาะการวางแผนกรอบเพื่อกำหนดรัฐด้วยความเป็นประชาธิปไตย จากการพิจารณาความเกี่ยวเนื่องระหว่างกันและกันขององค์ประกอบทางการเมือง การศึกษาในส่วนนี้จึงเน้นทั้งทางด้านทฤษฎีและระเบียบวิธีด้วยการ

วัดความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางการเมืองกับระดับความเป็นประชาธิปไตย ทั้ง 2 ประการของวิธีการศึกษาข้างต้นดังกล่าวมา้นี้ จะนำไปสู่การสร้างแนวทางการวิเคราะห์และการสร้างตัวชี้วัดด้วยมิติทางการเมือง

สำหรับมิติทางเศรษฐกิจนั้น ผู้วิจัยจะอาศัยการประยุกต์งานศึกษาค้นคว้าของ Inglehart มาวางแผนแนวทางการจำแนกวัฒนธรรม materialist และ post-materialist ทำนองเดียวกับการทำหน้าที่นำตัวชี้วัดความเชิงปฏิบัติการแต่ละตัว การจำแนกเข่นนี้จะทำให้สามารถวางแผนกรอบการวัดวัฒนธรรมผ่านพฤติกรรมของประชากรที่เราต้องการวัดระดับของวัฒนธรรมได้

ด้วยการสร้างคำจำกัดความเชิงปฏิบัติการของทุกตัวแปรจากมิติทางเศรษฐกิจและมิติทางการเมืองอย่างขัดเจนจะทำให้เราได้ตัวบ่งชี้ออกมานา 4 ชุด (materialist, post-materialist, liberalization, democratization) และตัวบ่งชี้ว่าด้วยลิทธิและเสรีภาพ ดังนั้น การจะวัดระดับการพัฒนาทางการเมืองของตนในประเทศหรือประชากรที่เราต้องการศึกษาถึงระดับของการพัฒนาทางการเมืองนั้นจะกระทำได้ด้วยการสร้าง matrix ไขว้กันระหว่างตัวบ่งชี้ทั้ง 4 ชุด แล้วนำผลได้จาก matrix นั้นไปเทียบเคียงว่าอยู่ในระดับใดของเรื่องลิทธิและเสรีภาพ (โปรดดูรูปที่ 1 หน้าถัดไป)

วิธีการดังกล่าวข้างต้นนี้เปรียบเสมือนการแยกและเลียงประสานเพลงหนึ่งว่าอยู่ในระดับเสียงใดบ้าง โดยแยกเสียงคนตระเร็ตลงชิ้นแต่ละประเภทรวมทั้งแยกและเลียงนักร้องด้วยเพื่อจะหาดูว่าทุกอย่างโดยรวมแล้วอยู่ในระดับใดของเสียง ท่วงท่านอง จังหวะ การให้อารมณ์ ฯลฯ ตามที่เราต้องการ บกพร่องในส่วนใดบ้าง ควรผสมผสานใหม่ (remix) อย่างไรจึงจะสมประสิทธิ์ตามเป้าหมาย ระเบียบวิธีเข่นนี้จึงเป็นระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณเพื่อการจำแนก และยืนยัน (verificaiton) ผลการจำแนกที่มีความเป็นอคติหรืออันหากดิของผู้วิจัยไปเจือปนในกระบวนการวิธีการอยู่น้อยและเป็นลิ่งที่คงจะผู้วิจัยยังไม่ได้ทำขนะเขียนผลการศึกษานี้

post-materialist	materialist
	liberalization
	democratization

รูปที่ 1: Matrix แสดงระดับของการพัฒนาทางการเมือง แบ่งออกเป็น 4 ชีก คือ ชีก
ซ้าย (post-materialist) กับชีกขวา (materialist) และชีกบน (liberali-
zation) กับชีกล่าง (democratization)

เพลงเชิด : ประวัติศาสตร์บวกอะไรแก่ปัจจุบัน

เมื่อรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 ถูกนำมาใช้ผ่านได้หากปี มีข้อชนน
สนเท่าที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองไทยไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยเกิดขึ้น
มากมาย ประเด็นเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิที่
จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ และการตรวจสอบนโยบาย
ยังเป็นประเด็นที่บางฝ่ายมีความเคลือบแคลงอยู่หลังจากการได้มาซึ่งรัฐบาลที่
เข้มแข็งตามเจตนาของรัฐธรรมนูญตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2544 ขณะ
เดียวกันกับรัฐบาลที่เข้มแข็งนั้นก็ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนอย่างมาก
เป็นประวัติการณ์ ด้วยการเสนอนโยบายสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจแก่
ประชาชนและแก้วัสดุ โดยการอนุเคราะห์อื้ออาทร ตามโครงสร้างการต่าง ๆ ที่เกี่ยว

กับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนคล้ายกับจะเป็นรัฐสวัสดิการ ขบวนการประชาสังคมเพื่อผลดุลสถานการณ์แวดล้อมทางธรรมชาติตามชุมชนท้องถิ่น เพื่อการดำเนินเศรษฐกิจของท้องถิ่นไม่ได้รับความสนใจจากรัฐและจากประชาชนทั่วไปในบริเวณใกล้เคียงท้องถิ่นและภายนอกท้องถิ่นเท่าที่ควรพร้อมๆ กับการเร่งกระจายอำนาจการบริหารและปกครองลงสู่ท้องถิ่น กับการหันเหทิศทางการเมืองของนักการเมืองระดับชาติไปสู่นักการเมืองท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น โดยการเปลี่ยนครรับเลือกตั้งเป็นประธานองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) หรือองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือนายกเทศมนตรี ดังจะเห็นได้จากการเลือกตั้งข้อมูลสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสงขลา เขต 3 เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2547 แทนนายไพร พัฒโน ผู้ล้าອกไปเตรียมตัวเล่นการเมืองท้องถิ่น เป็นต้น ขณะเดียวกันยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของภูมิภาคและของท้องถิ่นกลับถูกกำหนดจากส่วนกลางดังการที่นายกรัฐมนตรีประกาศยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ¹²³ พร้อมทั้งเป้าหมายให้ทุกครัวเรือนในภูมิภาคนี้มีรายได้ต่อกเดือนละ 10,000 บาท แทนที่จะอยู่ระหว่าง 20,000 ถึง 30,000 บาทต่อปี ลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะเดียวกันของการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจของไทยตลอดมา กล่าวคือ เป็นกระบวนการที่สั่งการจากบนลงลุ่มสู่ล่าง และเมื่อการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้เป็นปัญหาขึ้นมา เราจะพบว่าทางออกของการแก้ปัญหามีอยู่ 2 ประการ ประการหนึ่ง คือการห่วงพึ่งรัฐหรือศูนย์กลางอำนาจของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบให้เป็นผู้แก้ปัญหา จนเป็นการตัดแปลงวัฒนธรรมระบบอุปถัมภ์แบบเก่าให้เป็นวัฒนธรรม materialist ทางแก้ปัญหาอีกประการหนึ่ง คือการหาทางพึ่งตนเองด้วยวิธีการผลิต การ

¹²³ โปรดอ่านรายละเอียดของยุทธศาสตร์นี้ในหนังสือพิมพ์คิชชารายวัน ฉบับประจำวันเสาร์ที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547, หน้า 2.

ระดมทุน การจัดการแบบชาวบ้านมาประยุกต์เข้ากับวิธีการสมัยใหม่ กล้ายเป็นสิ่งที่เรียกว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อให้เศรษฐกิจดำเนินไปอย่างยั่งยืน โดยเข้าร่วมกับองค์กรพัฒนาภาคประชาชน ประชาธิปไตยตามเป้าหมายของการพัฒนาทางการเมืองไทยเป็น lokale กันแน่

ประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวทางการเมืองของไทยตามขอบเขตของการศึกษา บอกให้ผู้ศึกษามั่นใจว่าความเป็นประชาธิปไตย (democratization) นั้นเป็นเป้าหมายของการพัฒนาทางการเมือง ความเป็นประชาธิปไตยนี้มีไห่การให้เสรีภาพ (liberalization) แต่มีความหมายมากกว่านั้น กล่าวคือความเป็นประชาธิปไตยเกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างส่วนที่เป็นองค์ประกอบหลักที่แสดงบทบาทหลักได้แก่ การจัดให้มีการปฏิบัติเพื่อความเป็นพลเมืองของคนไทยขึ้น (the establishment of democratic practice of citizenship) กับการจัดตั้งสถาบันทางการเมืองอย่างเป็นทางการ (the establishment of formal institutions) และการกำหนดเกติกา ของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทั้งสองฝ่าย เพื่อให้เป็นการปกคล้องตามกฎหมายควบคู่กับการบังคับให้มีการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมความเป็นพลเมืองไว้อย่างสำคัญ คือการต้องไปลงคะแนนเลือกตั้ง รวมถึงการกำหนดเกติกาของระบบราชการ และลังคมเศรษฐกิจซึ่งเป็นองค์ประกอบของการพัฒนาทางการเมืองด้วย แต่เป้าหมายของการพัฒนาการเมืองไทยตามเกติกาที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้นั้น กลับเป็นเป้าหมายที่เป็นภาพความฝันถึงลังคอมการเมืองไทยแบบอุดมรัฐ¹²⁴ เป็นภาพความฝันที่กำหนดและหยิบยกให้จากขันขันนำใหม่ทางการเมือง (democratization form above) ซึ่งได้แก่ขันขันกลาง

¹²⁴ โปรดอ่านรายละเอียดใน วังสรรค์ ธนาพรพันธ์, เศรษฐศาสตร์รัฐธรรมนูญ..., อ้างแหล่ง, บทที่ 2.

เมื่อเราย้อนพนิจบทบทของขันชั้นกลางมาโดยตลอดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่บางส่วนกลับอกมาจากป้าหลังเข้าไปทดลองร่วมปฏิบัติงาน ยึดอำนาจจารัฐกับพรครคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยแล้วมาเดิบໂຕทางการศึกษาหน้าที่การทำงาน เข้าร่วมกระบวนการ “มือบนมือถือ” ในพฤษภาคมพิพและหลังจากนั้นในห้วงเวลาที่ผ่านมานานระทั่งถึงลิ้นปี 2546 เราจะพบว่าการเคลื่อนไหวแสดงบทบาทของขันชั้นกลางนั้นไม่มีเอกภาพทางความคิดและความเชื่อ โดยเฉพาะการแสดงบทบาทของขันชั้นกลางที่เข้าไปมีอำนาจจารัฐและมีอำนาจทางเศรษฐกิจ-สังคม กับชนชั้นกลางที่เข้าไปอยู่ในองค์กรพัฒนาเอกชน ทั้งๆ ที่ 2 บทบาทนี้มีคุณูปการต่อการพัฒนาการเมืองไทย

การเดิบໂຕของพลังประชาธิปไตยในช่วง 30 ปีที่ผ่านมานี้เกิดจากตัวกระตุนที่สำคัญอยู่ 2 ส่วน ส่วนหนึ่งคือการเดิบໂຕของขันชั้นกลาง นับตั้งแต่ปี 2504 การขยายตัวทางการศึกษาและระบบเศรษฐกิจแบบเบิด

ชนชั้นกลางต้องการทุนนิยมเสรี เพราะทุนนิยมเสรีมีกฎเกณฑ์ที่โปร่งใส พากเข้าไม่ต้องการอภิสิทธิ์ เพราะขันชั้นกลางเข้าไม่ถึงผู้มีอำนาจ ชนชั้นกลางจึงต้องการระบอบประชาธิปไตย...

อีกส่วนหนึ่งเกิดจากการเดิบໂຕขององค์กรพัฒนาเอกชน ในขณะที่รัฐบาลมีแผนพัฒนาที่มุ่งเศรษฐกิจ องค์กรพัฒนาเอกชนก็มีบทบาทในการพัฒนาภาคประชาชน มีบทบาทในการแก้ปัญหาการทำกินของประชาชนมีบทบาทในการถ่ายทอดวัฒนธรรมประชาธิปไตย...¹²⁵

¹²⁵ บางส่วนจากคำอภิปรายของ รังสรรค์ ธนาพันธุ์ เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2535 ณ หอประชุมใหญ่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คำอภิปรายถอดจากเทปบันทึกเสียงและจัดพิมพ์ไว้โดย กลุ่มนักวิชาการเพื่อประชาธิปไตย, สื้อ...เพื่อประชาธิปไตย, อ้างแล้ว, หน้า 39.

เมื่อเป็นเช่นนี้ ในการสร้างกรอบความคิดเพื่อวิเคราะห์บทบาท
ทางการเมืองของชนชั้นกลางจึงมิอาจอาศัยแนวทางการวิเคราะห์โครงสร้าง
ชนชั้นแต่ประการเดียวได้ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ ได้เสนอว่า "...ถึงเวลาแล้ว
ที่จะต้องเลิกมองว่าทุกชนชั้น ทุกกลุ่มมองประชาธิปไตยเหมือนกันหมด แท้
ที่จริงแล้ว แต่ละกลุ่มมองประชาธิปไตยแตกต่างกันไป และมักจะขัดแย้ง¹²⁶
 เพราะมุมมองที่แตกต่างกันนี้..."¹²⁶ จากการศึกษาเรื่องบทบาทของชนชั้นนำ
 ไทยที่มีต่อการเมืองไทย ทั้งที่เป็นชนชั้นนำโดยทั่วไปของ แสง รัตนมงคลมาศ
 ซึ่งให้เห็นว่าชนชั้นนำไทยมีค่านิยมแตกแยกเป็นพากอนธุรกิจนิยมกับพากเสรีนิยม
 แต่ทั้ง ๆ ที่มีความแตกต่างกันนี้ พากเสรีนิยมก็มีแนวโน้มที่จะร่วมมือกับพาก
 อนุรักษ์นิยมต่อต้านการเปลี่ยนแปลงลังคม¹²⁷ ทั้งนี้ เพราะ:-

...ในทางกลับกัน คนชั้นกลางปฏิเสธระบบอำนาจนิยมก์เพียง
 ในหลักการเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติแล้วพากเขาเชื่อว่าจะมีระบบ
 เพด็จการที่ดีได้เมื่อกัน (ที่หลายคนเรียกว่าเพด็จการโดยธรรม)
 ดังนั้น การแสวงหาการปกครองที่ดีของพากเขาจึงไม่จำกัดอยู่ใน
 ระดับการเปลี่ยนแปลงภายในระบบ แต่ยังเรียกร้องทำการเปลี่ยน
 แปลงที่ตัวระบบด้วย...¹²⁸

¹²⁶ เอนก เหล่าธรรมทัศน์, “มือบมือถือ”: ชนชั้นกลางและนักธุรกิจกับการ
 พัฒนาประชาธิปไตย, (กทม.: สำนักพิมพ์ดิจิน, 2536), หน้า 92.

¹²⁷ Sawaeng Rathnamongkolmas, *Development Consensualism: A Study of Political Instability and Pathology of Social Change in Thailand*, Ph. D. dissertation, Department of Political Science, Indiana University, 1978, pp.67-71.

¹²⁸ เอนก เหล่าธรรมทัศน์, อ้างแล้ว, หน้า 73.

ถ้าความพยายามเคลื่อนไหวทางลังคมระหว่าง พ.ศ. 2500 เป็นต้นมาจนปัจจุบันเป็นเหตุการณ์วันมหาปีติและวันมหาปีโภค คือการต่อสู้เพื่อปฏิรูปการเมืองตามแนวทางเสรีนิยมแบบลังค์มนิยมและเสรีนิยมแบบอนุรักษ์นิยมแล้ว พฤกษาทมิพคือจุดทั้งเท่านี้ไปสู่กระแสปฏิรูปเสรีนิยมกับปฏิรูปประชาธิปไตยที่ดำเนินควบคู่กันมา โดยที่

...ปฏิรูปเสรีนิยมเป็นกระแสของกลุ่มคนที่เป็นนักวิชาการ บัญญาชน นักธุรกิจ ซึ่งต้องการเห็นเศรษฐกิจที่เสรีมากขึ้น ไม่ผูกขาดด้วยเลี้นสายอุปถัมภ์ ต้องการเห็นการเมืองที่มีสิทธิเสรีภาพ มีการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจ ในขณะที่ปฏิรูปประชาธิปไตยเป็นกระแสของประชาชน/เอ็นจีโอ ที่ต้องการเห็นการเมืองที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้น ต้องการเห็นเศรษฐกิจที่เสมอภาคและเป็นแบบชุมชนมากขึ้นมากขึ้น

...นอกจากเรื่องวิกฤตเศรษฐกิจและการปฏิรูปการเมืองแล้ว มันยังมีเรื่องของการโผล่ขึ้นมาใหม่หรือฟื้นปีพิใหญ่ของแนวโน้มรวมศูนย์อำนาจ-รัฐนิยม ที่ wan กระแสปฏิรูปเสรีนิยมและประชาธิปไตยหลังพฤกษาทมิพ (*the re-emergence or resumption of counter-reform centralist statist tendency*) มีกลุ่มพลังทางการเมืองที่เชื่อว่าต้องการใช้อำนาจรัฐและเป็นรัฐที่รวมศูนย์มันถึงแก้ปัญหาของชาติได้...¹²⁹

รัฐบาลชุด พ.ต.ท.ทักษิณ จินดาตร ดูเหมือนจะเข้าใจได้ดีว่า วัฒนธรรมของประชาชนนั้นเป็นวัฒนธรรม materialist ที่พึ่งพาใจกับเสรีภาพใน

¹²⁹ เกษียร เดชะพิร, “ที่มาของระบบหักภาษี” หนังสือพิมพ์ดิชนรายวัน ฉบับประจำวันศุกร์ที่ 20 กุมภาพันธ์ 2547, หน้า 6.

ชีวิตประจำวันมากกว่าที่จะฝึกใจเสริมภาพของชีวิตการเมืองและเสริมภาพใน การเข้าไปแบกรับปัญหาของสังคมในวงกว้าง ดังนั้น รัฐบาลจึงผลักดันให้รัฐ เข้ามารับภาระทางเศรษฐกิจ-สังคมของประชาชน วัฒนธรรม materialist นั้น สอดคล้องกับวัฒนธรรมอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของสังคมไทย ที่ให้ความสำคัญต่อ “หลวง” หรือรัฐในการแสดงบทบาทการจัดระเบียบทาง สังคมและทางเศรษฐกิจ การจัดระเบียบทางสังคมเป็นไปเพื่อให้เกิดผลได้ทาง เศรษฐกิจและการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจเป็นไปเพื่อผลทางสังคม ความ สัมพันธ์ทางระหว่างเศรษฐกิจและสังคม จะทำให้เกิดเสถียรภาพทั้ง ของปัจเจกชนและทั้งของรัฐ โดยเฉพาะเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ดังนั้นรัฐ จึงมีบทบาทเป็นตัวแสดงสำคัญของกิจกรรมทางการเมือง และเศรษฐกิจสังคม ความสนใจของประชาชนต่อการเมืองนั้น จึงเป็นความสนใจต่อเครื่องมือที่จะ อำนวยประโยชน์สุขต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองมากกว่าการเห็นต่อ ส่วนรวม เพราะฉะนั้นจึงมักขาดหรือเลี่ยงที่จะไปมีประสบการณ์ทางการเมือง ด้วยตนเองโดยตรง ถ้าจะมีประสบการณ์ก็มักเป็นประสบการณ์ที่หยิบยื่นให้ โดยรัฐ เช่น การให้การศึกษาทางการเมืองในรูปของการบังคับให้ทำประชา พิจารณ์โครงการของรัฐ เป็นต้น

การทำประชาพิจารณ์ที่ผ่านๆ มา โดยเฉพาะการทำประชาพิจารณ์ ในโครงการการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ซึ่งกระทบต่อชีวิต ความ เป็นอยู่ ตลอดจนลั่นแวดล้อมของชนบทนั้น ละทิโอนถึงความลับสนและการ อำเภอทางบทบาทที่ควรเป็นในการทำปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน สำหรับภาครัฐนั้น การทำประชาพิจารณ์เป็นพันธกิจที่ต้องทำ เพราะถูกเงื่อนไข ทางกฎหมายกำกับไว้ จึงต้องมีการจัดทำขึ้นเพื่อให้ความชอบธรรมต่อการ ดำเนินโครงการมากกว่าการให้ความรู้ ความเข้าใจ ข้อเท็จจริง ซึ่งเกี่ยวเนื่อง กับผลกระทบของการดำเนินโครงการกับผู้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่วนประชาชนนั้นแล้ว การขาดความรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก

ในเชิงโครงสร้างโดยรวมที่เกี่ยวพันระหว่างเศรษฐกิจกับสังคมทำให้ขาดวิสัยทัศน์ที่จะตระหนักถึงผลกระทบระยะยาว จึงทำหน้าที่ประชาพิจารณ์ด้วยการเข้ามาฟังการนำเสนอโครงการ โดยไม่อาจ “พิจารณ์” ผลกระทบอย่างลึกซึ้งได้ และถ้าเกิดการคำนึงถึงผลกระทบก็จะคำนึงถึงแบบแยกส่วนทางเศรษฐกิจของชุมชนออกจากเศรษฐกิจส่วนตน ยกตัวอย่าง เช่น การคำนึงถึงการได้รับประโยชน์จากการใช้ทรัพยากร โครงสร้างพื้นฐาน ที่ตนหรือชุมชนของตนจะได้รับเปรียบเทียบกับชุมชนอื่น หรือที่ตนจะได้รับเปรียบเทียบกับครัวเรือนอื่น มากกว่าการคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกันระยะยาวของท้องถิ่น ดังเราะเห็นได้จากการได้เลี้ยงระหว่างประขาชนกลุ่มผู้ใช้น้ำในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตามลุ่มน้ำหลัก ลุ่มน้ำสาขา แทนทุกครั้งของการทำประเมินผลกระทบด้านเศรษฐกิจ-สังคมอย่างรวดเร็ว (Rapid Rural Appraisal) ตามโครงการชลประทานต่าง ๆ สภาวะเช่นนี้สะท้อนถึงการขยายตัวของวัฒนธรรม materialist ที่เข้ามาแทนที่วัฒนธรรมเดิมของชุมชนที่เป็นวัฒนธรรมของความร่วมมือทางสังคมเพื่อผลได้ทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม materialist ในแห่งของการวางแผนทางเศรษฐกิจ-สังคม โดยรู้จึงสะท้อนถึงความถดถอยของประสิทธิภาพในการกำหนดและเบี่ยงลังค์ด้วยสมາชิกของชุมชนเอง

นโยบาย “เอื้ออาทร” ประเภทต่าง ๆ ถูกนำมาขัดปัดเป้าความทุกข์ยาก อันเนื่องมาจากการขาดแคลนทุนในการประกอบการ การขาดแคลนปัจจัยส์ในการดำเนินธุรกิจของผู้คนที่เป็นความจนเรื้อรังทกทดสอบมาษ้านาน และถูกข้ามเติมด้วยวิกฤตเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 แต่โครงการเอื้ออาทรตามนโยบายของรัฐและภารกิจภูมิปัญญาชาวบ้านมาสู่การผลิตในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambol One Product-OTOP) จะเป็นลิ่งตอกย้ำวัฒนธรรม Materialist ให้แน่นแฟ้นยิ่งกว่าเดิม และทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลผูกอยู่กับความคาดหวังด้านเศรษฐกิจของปัจเจกบุคคล จนอาจคาดการณ์ได้ว่า เมื่อใดที่เสถียรภาพทางเศรษฐกิจของปัจเจกชนลั่น

สะเทือน เมื่อนั้นความนิยมในรัฐบาลจะถูกอยตามลงไปด้วยอย่างแน่นอน และถ้าเสรีภาพทางเศรษฐกิจถูกจำกัดลงด้วยเหตุผลทางสังคม รัฐบาลจะต้องอาศัยเหตุผลอย่างมากในการให้ความชอบธรรมต่อการลิดรอนเสรีภาพนั้น ต่อพากชนขึ้นกลางที่อยู่ฝ่ายปฏิรูปประชาธิปไตยมากกว่าพวกปฏิรูปเสรีนิยม ทั้งนี้ เพราะพวกเสรีนิยมนั้นมักเน้นว่า การไม่เข้ายุ่งเกี่ยวทางเศรษฐกิจบางประเด็นของรัฐจะเป็นตัวคุกคามพวกเขามากกว่า เช่น อาจทำให้เกิดการยั่วแก้เอง การที่จะทำให้ระบบทุนนิยมอันเป็นระบบเศรษฐกิจที่ดีของพวกเสรีนิยมดำเนินไปอย่างทรงประสิทธิภาพและยุติธรรมแก่ผู้คนนั้น จะเป็นที่รัฐจะต้องออกข้อบังคับกฎหมายเพื่อเข้ามาควบคุมบ้าง¹³⁰

ความแข็งแกร่งของวัฒนธรรม Post-Materialist จะเกิดขึ้นและแพร่กระจายได้ยากภายใต้การตั้งมั่นของวัฒนธรรม Materialist และการจำกัดความเป็นประชาธิปไตยไว้ที่การเมืองเสรีภาพอย่างผิวนิยม ทั้งนี้ เพราะวัฒนธรรม Post-Materialist กำหนดบทบาทนำทางการเมืองไว้กับปัจเจกข์ไม่ใช่รัฐ โดยให้ปัจเจกข์ตระหนักถึงสิทธิของตนเองในความเป็นพลเมือง รวมตัวกันเป็นประชาสัมชชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดนโยบายสาธารณะได้ ทั้งของท้องถิ่นและทั้งในระดับชาติ เสถียรภาพของประชาชน จึงผูกติดอยู่กับเสถียรภาพของประชาสัมชชนและเสถียรภาพของชุมชนมาก กว่าเสถียรภาพของรัฐบาล ความเป็นประชาธิปไตยจึงมีนัยทางเสรีภาพที่จะกำหนดนโยบาย ดูแลและตรวจสอบนโยบายและการบริหารนโยบายของรัฐอย่างจริงจัง ความแตกต่างกันในการให้ความหมายคำว่า เสรีภาพและลิทธิ-ชุมชนเหนือการจัดการบริหารและกระจายทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการผลิตทางเศรษฐกิจระหว่างรัฐกับประชาสัมชชนจึงเป็นสาเหตุของความขัดแย้ง

¹³⁰Vic George and Paul Wilding, *Ideology and Social Welfare* (London, Boston and Henley : Routledge & Kegan Paul, 1979), p.42.

ระหว่างทั้งสองฝ่ายมาตลอด ทั้งๆ ที่มีการกำหนดติกาด้วยบทบาทของ ประชาชนสังคมไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 แล้วก็ตาม ความเข้มแข็งของ วัฒนธรรม Materialist จึงเป็นปัจจัยหนุนให้ความขัดแย้งนี้ดำเนินอยู่และเกิด ความรุนแรงนокระบบตามมา

จะมีอะไรดีไปกว่าการลดความขัดแย้งนี้อย่างลั่นดิวีด้วยการ ลั่นเริ่มการเรียนรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน (civic education) เพื่อให้ ประชาชนมีประสบการณ์ทางการเมืองโดยตรงอย่างลงตัว ปราศจากการเลีย เลือด เสียเนื้อ เสียชีวิต ดังที่เคยเป็นมาในการเข้าร่วมเรียกร้องทางสังคม เพื่อ ให้เกิดเสถียรภาพทั้งของรัฐบาล และทั้งของพลเมือง ซึ่งจะนำไปสู่เสถียรภาพ อย่างยั่งยืนของรัฐ อันเป็นการสร้างความเป็นประชาธิปไตยทั้งจากเบื้องบน และเบื้องล่างพร้อมๆ กัน แม้ว่าการเรียนรู้ดังกล่าวจะต้องใช้เวลาภานานก็ตาม แต่เป็นลิ่งที่ต้องทำ เพื่อการพัฒนาทางการเมืองจะได้บรรลุเป้าหมาย

ภาคผนวก

ภาคผนวกที่ 1 : ข้อมูลการติดตามภาระงานของ รัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2516 - 2540

ช่วงเวลาที่มีการเรียกร้อง	14 ต.ค. 2516	หลัง 14 ต.ค. 2516 ก่อน 6 ต.ค. 2519	หลัง 6 ต.ค. 2519 ก่อน 17-18 พ.ค. 2535	17-18 พ.ค. 2535	หลัง พ.ค. 2535 ก่อน 1 ก.พ. 2540
กลุ่มเรียกร้องต่างๆ					
ประเด็นในการเรียกร้อง					
ก. สิทธิ เสรีภาพ					
1) เสื้อผ้าในภาชนะ เช่น ผ้าม่าน ใบไม้	●	●	●	●	●
2) เสื้อผ้าในภาชนะที่ไม่สมควร และภาชนะอื่น					
3) ยาเสพติดชนบทที่ถอนเดินเรียกว่าพาราฟ		●	●	●	●
4) ต้องไม่รวมตัวเป็น派阀 ตามความเห็นใจ			●	●	●
5) ต้องไม่รวมตัวเป็น派阀 ตามความเห็นใจ			●	●	●
6) ต้องไม่รวมตัวเป็น派阀 ตามความเห็นใจ			●	●	●
7) ต้องไม่รวมตัว และต้องไม่รวมตัวเป็น派阀 ตามความเห็นใจ				●	●
8) ต้องไม่รวมตัว ยกเว้น ยกเว้นบุญบานต่างๆ				●	●
9) ต้องไม่รวมตัว ยกเว้นบุญบานต่างๆ				●	●
10) ต้องไม่รวมตัว ยกเว้นบุญบานต่างๆ					●
11) ต้องไม่รวมตัว ยกเว้นบุญบานต่างๆ					●

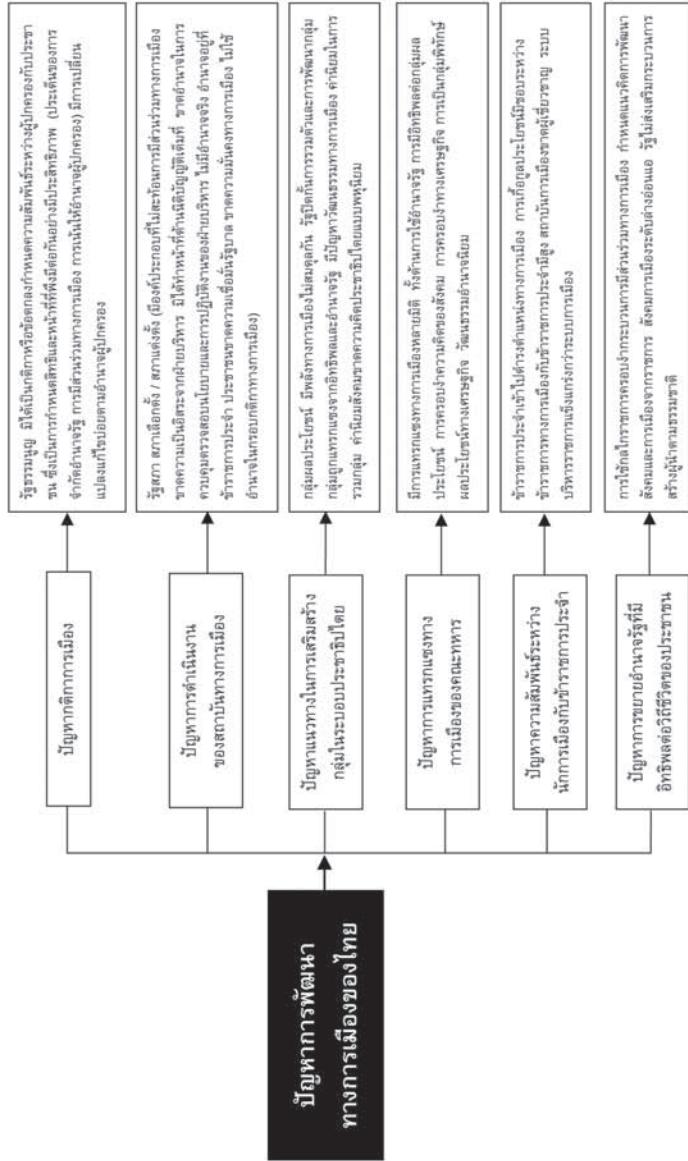
ช่องเวลาสำคัญการเรียนรู้
กิจกรรมการเรียนรู้ของตัวเอง

ประเด็นในการเรียนรู้	14 ต.ค. พ.ศ. 2516 ก่อน 6 ต.ค. 2519	หลัง 14 ต.ค. 2516 ก่อน 6 ต.ค. 2519	หลัง 6 ต.ค. 2519 ก่อน 17-18 พ.ค. พ.ศ. 2535		17-18 พ.ค. พ.ศ. 2535 ก่อน 15พ.ค. 2540	หลัง พ.ค. พ.ศ. 2535
			หลัง 6 ต.ค. 2519 ก่อน 17-18 พ.ค. พ.ศ. 2535	หลัง 6 ต.ค. 2519 ก่อน 17-18 พ.ค. พ.ศ. 2535		
ประเด็นในการเรียนรู้						
12) ตัวเข้มและภาระของสื่อสารที่อาจเป็นภัยต่อตัวเอง						
13) ลักษณะการดำเนินการเพื่อป้องกันภัยต่อตัวเอง						
คือปรับเปลี่ยน						
ก. การให้ความและภาระสอนอ้วนอาจรู้						
1) เน้นรักษาและรักษาความปลอดภัย						
2) ลดความเสี่ยงของภัยทางกายภาพที่อาจเกิดขึ้น						
3) ช่วยเหลือคนอื่นเมื่อไม่ใช่ผู้เรียน						
4) การก่อเหตุ ค้าขาย และทนทานต่อสภาพ						
5) การต่อรองเพื่อป้องกันภัยต่อตัวเอง						
6) ป้องกันและบรรเทาภัยทางกายภาพที่อาจเกิดขึ้น						
7) ผู้นำดูแลภาระงานนี้ต้องสอนซึ้งกันแล้วก็ติดตาม						
8) ใช้เทคโนโลยีในการสอนสื่อให้เกิดขึ้นชั้นเรียน						
9) บังคับใช้กฎหมายความปลอดภัยของผู้เรียนไว้ใน						
ค่าใช้สอยทุกประการ						

ชื่องานสหกรณ์การเรียนครัวอ่อง		14 ต.ค. 2516	หลัง 14 ต.ค. 2516 ก่อน 6 ต.ค. 2519	หลัง 6 ต.ค. 2516 ก่อน 17-18 พ.ค. 2535	17-18 พ.ค. 2535	หลัง พ.ค. 2535 ก่อน 15 พ.ค. 2540
กลุ่มเรียนครัวอ่องฯ	ประเด็จในครัวเรือนครัวอ่อง					
	10) กำรผลิตภัณฑ์ของครัวเรือนครัวอ่อง					
	11) ซื้อกำลังอาหารสำหรับครัวเรือนครัวอ่อง					
ด. กำรซื้อส่วนร่วมทางการเมือง						
	1) ซื้อกองทุนให้ชุมชนบ้านครัวเรือนครัวอ่อง	●				
	2) ซื้อกองทุนให้ครัวเรือนครัวอ่อง แม่ท่า ชุมชนครัวเรือน	●				
	3) ซื้อห้องเรียนที่วัดครัวเรือนครัวอ่อง บ้านครัวเรือน	●				
	4) เผด็จการและรัฐบาลการเมืองที่บ้านครัวเรือน					
	5) ต่างๆตามกำหนดให้ครัวเรือนครัวอ่องในการใช้ห้องเรียนครัวเรือน					
ด. กำรก่อจอยอำเภอจังหวัด						
	1) ให้บ้านครัวเรือนครัวอ่องเป็นบ้านครัวเรือนครัวเรือน					
ฉ. หมายเหตุของ๒๕						
	1) สร้างความสอดคล้อง บุคคลรวม ครัวเรือนครัวเรือนครัวเรือน					
	2) รักษาไว้ซึ่งภาระคืนบ้านครัวเรือน ให้คงอยู่ต่อไป	●	●	●	●	●
	3) แก้ไขความขัดแย้งของบ้านครัวเรือน บ้านครัวเรือน	●	●	●	●	●

ชื่อเจ้าของที่ดินที่มีการรื้อยึด		14 ต.ค. 2516	หลัง 14 ต.ค. 2516 ก่อน 6 ต.ค. 2519	หลัง 6 ต.ค. 2519 ก่อน 17-18 พ.ค. 2535	หลัง 6 ต.ค. 2535 ก่อน 17-18 พ.ค. 2540	หลัง พ.ค. 2540
กลุ่มเรียกร้องด่างๆ						
บริษัทเดือนใหม่ เรียกร้องด่างๆ						
4) ไม่ได้รับราชโองการ คลายภัยทาง แม่วาตภูมิบ่อจ้ำด						
5) ล้าง ซ้อมและตรวจสอบปืนใหญ่ และปืนยับ 4	●					
6) นำอาวุธยึดบากง 7 รวมไปด้วยสีเงินสีทอง	●					
7) เพิ่มค่าน้ำร่วมตัวกรรมและสักสิทธิ์ภายในกรุงเทพฯ		●				
8) เผากระดาษเชือด เชือด พูรพาห์เนื้อเยื่อ สะอาดอาชีวศึกษา						
9) นำไฟไปดูรงาน ก้าวเล็กๆ ข้ามทางเดินของชาวนา						
10) ปรับปรุงสิ่น พัฒนาชุมชน ซ่อมแซมสิ่งอุปกรณ์กรุง เช่น ประตูน้ำกรุง ยอดวัด ห้องน้ำ ห้องน้ำ						
11) ปรับปรุงระบบและพัฒนาการศึกษา						
12) ต้านนโยบายดั้งเดิม / โครงการงานทางด้วยการต่อต้านความรุนแรง (เมือง, ชุมชน ห้องเรียน, โรงเรียนฯ)						
13) แก้ไขกฎหมายชุมชน คุ้มครองสิ่งแวดล้อม เช่น ชุมชนและคุ้มครองชุมชน สาธารณะ อื่นๆ ภายนอก ทั่วไป ฯลฯ						

การผนวกที่ 2: ปั้นหาราพัฒนาทางการเมืองของไทย

ที่มา : สภาจ้า ข้อมูลนี้ สมควรนับ, ปัจจุบันนี้, ภูมิภาคพัฒนาการเมืองไทย, (กงสุลใหญ่พัฒนาลงกรณ์มหาทบัล, 2550).

ภาคผนวกที่ 3 เปรียบเทียบ รัฐธรรมนูญและรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน ตุรกี พ.ศ. 2511-2540 ยุติժักราชอาณาจักรรัสเซีย (บางส่วน)

ประเด็น	รัฐธรรมนูญ/รัฐธรรมนูญการปกครองฯ
หมวดลักษณะการเมือง	1. ราชอาณาจักรเป็นรัฐบาลโดยนายกรัฐมนตรี (รัฐบาลมีนาย) 2. อยู่ภายใต้ความตุ้นต้องของพระมหากษัตริย์ (ราชา) เสมอถ้วน * ให้ความคุ้มครองจากภัยธรรมชาติและภัยมนุษย์ * ไม่ควรตั้งตนเอกสารธิร์ (อภิสิทธิ์) * "ไม่แยกปฏิบัติโดยเด็ดขาดตามความต้องการของชาติ" 3. เสียงป่าวันการันต์ของสถาบันและปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อ
4. การรับให้หมายเหตุ	* บุคคล ჯัดให้รับให้หมายเหตุทางหน้าเมืองให้ไว้ในวันเดียว * ไม่สามารถให้หมายเหตุได้ เนื่องจากว่าที่กฎหมายกำหนด
5. การรักษา分鐘	* ไม่การตั้งเป็น分鐘โดยไม่ได้มีชื่อในรัฐธรรมนูญ * ให้เมืองจารณาตกลงก่อนประกอบและรับเอกสารประจำตัวตามกำหนดที่กำหนดมาจากการตั้ง * จัดอบรมให้กับผู้ตั้งตัวตามร่างที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กับผู้ตั้งตัวตามที่กำหนด * บุคคล ห้ามตั้งตัวในที่ตั้งตัวที่ต้องการ ยกเว้นเมืองที่ได้รับการแต่งตั้งตามที่กำหนด
6. การตั้งตัว	8. 2515 8. 2516 8. 2517 8. 2518 8. 2519 8. 2520 8. 2521 8. 2534 8. 2534 (5) 8. 2540 884. 2540

ประเด็น		รัฐธรรมนูญ/รัฐธรรมนูญการปกครองฯ												
6. เสรีภาพในทางกาย		<p>* การบังคับ ตราบที่นิรเรศจากการอ่อนแส่มีดีเดียชั่วคราว ต้องรอได้โดยทันทีจนกว่าจะมีการลงโทษตามบัญญัติ</p> <p>* ผู้ก่อความไม่สงบหรือขัดแย้งกับกฎหมายชาติไม่เป็นการผลประโยชน์</p> <p>* การเข้าออกห้องตัวเองไม่หลอกลวงความลับของห้องตัวเอง</p> <p>* มีสิทธิในการร้องเรียนถ้าหากมีความไม่ชอบด้วยคุณ ให้ศาลได้รับฟังโดยคำนึงถึงความยุติธรรม ทั้งควรยื่นฟ้องศาลเมื่อถูกดำเนินคดีอย่างรวดเร็วและเป็นธรรมในครองคืบฯ</p>												
6. เสรีภาพในทางภัย (คด)		<p>* ไม่ถูกจับกุมหรือตัวบุคคลต้องการความชั่วคราวแล้วไม่มีความจำเป็นต้องมาฟังพยาน ให้ศาลได้รับฟังโดยคำนึงถึงความยุติธรรมในครองคืบฯ</p> <p>* ไม่ใช้สิทธิได้รับการสอบสวนเพื่อทราบต้องการของเจ้าหน้าที่ที่ไม่ได้เป็นพยานในคดีคืบฯ</p> <p>* ไม่ถูกจับกุมหรือตัวบุคคลต้องการความชั่วคราวแล้วไม่มีความจำเป็นต้องมาฟังพยานในคดีคืบฯ</p>												
7. การคุ้มครองอาชญากรรม														
7. การคุ้มครองอาชญากรรม														
8. สิทธิในครอบครัว														
8. สิทธิในครอบครัว														

ประเด็น		รัฐธรรมนูญ/รัฐธรรมนูญการปกครองฯ											
9.	เศรษฐกิจและสังคม												
	* โครงสร้างมีลักษณะอย่างทึบ เข้าไปในโครงสร้างโดยไม่ต้องคำนึงถึงความเป็นอิสระ ของสถาบันทางการเมือง	● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●											
10.	เศรษฐกิจและการเงินที่เปิดกว้าง												
	* การตรวจสอบงบประมาณของประเทศ เพื่อความโปร่งใสของงบประมาณ ให้สามารถตรวจสอบงบประมาณได้	● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●											
	* นโยบายทางเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญ กับการลงทุนและการขยายตัวของเศรษฐกิจ	● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●											
	* นโยบายทางเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญ กับการลงทุนและการขยายตัวของเศรษฐกิจ	● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●											
	* นโยบายทางเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญ กับการลงทุนและการขยายตัวของเศรษฐกิจ	● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●											
	* นโยบายทางเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญ กับการลงทุนและการขยายตัวของเศรษฐกิจ	● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●											
	* นโยบายทางเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญ กับการลงทุนและการขยายตัวของเศรษฐกิจ	● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●											
	* นโยบายทางเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญ กับการลงทุนและการขยายตัวของเศรษฐกิจ	● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●											
11.	การเมืองและสันติภาพ												
	* การเมืองที่ต้องการความสงบ ให้คนในประเทศได้ใช้สิทธิทางการเมืองอย่างมีสิทธิ	● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●											
	* การเมืองที่ต้องการให้คนในประเทศ ได้ใช้สิทธิทางการเมืองอย่างมีสิทธิ	● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●											
	* นโยบายที่ต้องการให้คนในประเทศ ได้ใช้สิทธิทางการเมืองอย่างมีสิทธิ	● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●											
	* นโยบายที่ต้องการให้คนในประเทศ ได้ใช้สิทธิทางการเมืองอย่างมีสิทธิ	● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●											
	* นโยบายที่ต้องการให้คนในประเทศ ได้ใช้สิทธิทางการเมืองอย่างมีสิทธิ	● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●											
	* นโยบายที่ต้องการให้คนในประเทศ ได้ใช้สิทธิทางการเมืองอย่างมีสิทธิ	● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●											
12.	เศรษฐกิจและการเมือง												
	* นโยบายทางเศรษฐกิจที่เน้นการลงทุน และการบริโภคภายในประเทศ ให้ความสำคัญทางด้านวัสดุ	● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●											
	* นโยบายทางเศรษฐกิจที่เน้นการลงทุน และการบริโภคภายในประเทศ ให้ความสำคัญทางด้านวัสดุ	● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●											
	* นโยบายทางเศรษฐกิจที่เน้นการลงทุน และการบริโภคภายในประเทศ ให้ความสำคัญทางด้านวัสดุ	● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●											
	* นโยบายทางเศรษฐกิจที่เน้นการลงทุน และการบริโภคภายในประเทศ ให้ความสำคัญทางด้านวัสดุ	● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●											
	* นโยบายทางเศรษฐกิจที่เน้นการลงทุน และการบริโภคภายในประเทศ ให้ความสำคัญทางด้านวัสดุ	● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●											

ประดิษฐ์ รัฐธรรมนูญ/กรรมาธิการกตามฯ		มาตรฐานคุณภาพของผู้เรียนที่มีความคิดเห็นที่ดี																
• การศึกษาทางวิชาชีพและอาชีวศึกษา	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• เข้าใจถูกต้องในเรื่องของการบริหารจัดการองค์กรและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาได้	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• การติดตามเพื่อประเมินผลการดำเนินงาน ให้ทราบทันท่วงที และสามารถปรับเปลี่ยนตัวชี้วัดได้	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• การติดตามเพื่อประเมินผลการดำเนินงาน ให้ทราบทันท่วงที และสามารถปรับเปลี่ยนตัวชี้วัดได้	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• ผู้ประกอบการที่มีความสามารถในการสื่อสาร บันทึก และนำเสนอเรื่องราว หรือข้อมูลเชิงลึกได้ดีมาก	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• ตอกย้ำความต้องการที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสามารถเข้าใจความต้องการของผู้เรียนได้ดีมาก	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• ข้าราชการ พนักงานครุภัณฑ์และผู้ช่วยครุภัณฑ์ ที่มีความต้องการที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสามารถเข้าใจความต้องการของผู้เรียนได้ดีมาก	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
13. เสี่ยงพิพาททางการค้าได้รับการศึกษาอย่างร่วม	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• ยอมรับความต้องการของ พาณิชเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ตามกฎหมายที่ระบุไว้ต่อหน้าผู้ลงทุน	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• มีทักษะในการตีความกฎหมายที่ระบุไว้ต่อหน้าผู้ลงทุน ตามกฎหมายบริษัทและภาคีที่ระบุไว้ต่อหน้าผู้ลงทุน	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• การตัดสินใจในการซื้อขายของผู้ซื้อผู้ขายเพื่อส่งเสริม ขอร้องเก็บเงินเดือนและหักภาษี ณ ที่ต้องจ่ายตามกฎหมายที่ระบุไว้ต่อหน้าผู้ลงทุน	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• การตัดสินใจในการซื้อขายของผู้ซื้อผู้ขายเพื่อส่งเสริม ขอร้องเก็บเงินเดือนและหักภาษี ณ ที่ต้องจ่ายตามกฎหมายที่ระบุไว้ต่อหน้าผู้ลงทุน	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
14. เสี่ยงพิพาททางการค้า	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• การศึกษาอบรม กระบวนการคิด กระบวนการตัดสินใจ กระบวนการตีความกฎหมาย ประเมินความต้องการของผู้ซื้อผู้ขาย	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• เสี่ยงพิพาทด้วยตนเอง หรือรับทราบค่าครองชีพ แต่ต้องไม่บังคับให้เสียเงิน	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
15. เสี่ยงพิพาทด้วยตนเอง หรือรับทราบค่าครองชีพ แต่ต้องไม่บังคับให้เสียเงิน	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• การรับฟังเสียงผู้คนที่ต้องการได้รับการสนับสนุนทางด้านเศรษฐกิจ ทางการเมือง ทางการศึกษาและศิลปะ ทางการศึกษาและศิลปะ ทางการเมือง ทางการศึกษาและศิลปะ ทางการเมือง ทางการศึกษาและศิลปะ	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●

ประเด็น		รัฐธรรมนูญ/รัฐธรรมัญการปกครองฯ												
ที่มา	รายละเอียด	๙๘๔. ๒๕๑๑	๙๘๔. ๒๕๑๗	๙๘๔. ๒๕๑๙	๙๘๔. ๒๕๒๑	๙๘๔. ๒๕๒๐	๙๘๔. ๒๕๒๑	๙๘๔. ๒๕๒๑	๙๘๔. ๒๕๒๔	๙๘๔. ๒๕๓๐	๙๘๔. ๒๕๓๘ (ดูรายละเอียดในข้อ ๒๐)	๙๘๔. ๒๕๓๔ (๕)	๙๘๔. ๒๕๕๐	
๒๐. เสื้อการประจำตัวนักงานภายนอกของบุคลากรที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย	* เสื้อการประจำตัวนักงานภายนอกของบุคลากรที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
๒๑. เสื้อการประจำตัวบุคลากรที่พิเศษ	* เสื้อการประจำตัวบุคลากรที่พิเศษ ได้เพิ่มบนบ่าข้อความ “บุคลากรที่ได้รับความคุ้มครอง แม้เมื่ามีภัยชั่วช้า” โดยมีเส้นที่ตัดตามเส้นกลางบ่า	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
๒๒. ลักษณะรักษาความปลอดภัยของบุคลากร	* การจัดตั้งเครื่องตรวจคนเข้าออกสำหรับบุคลากรที่ได้รับความคุ้มครอง ให้สามารถเข้าออกได้โดยไม่มีข้อจำกัดของเวลา เช่น ห้องซึ่งตั้งอยู่ในสถานที่ที่ไม่สามารถเข้าออกได้	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
๒๓. ลักษณะการรักษาความปลอดภัยของบุคลากร	* บุคลากรที่ได้รับความคุ้มครองทุกคน กรณีได้ถูกข่มขู่ หรือกระทำการรุกรานต่อ ให้ดำเนินการตามกฎหมายที่บังคับใช้	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
๒๔. ลักษณะการรักษาความปลอดภัยของบุคลากรที่ได้รับความคุ้มครอง	* บุคลากรที่ได้รับความคุ้มครอง ตามลักษณะของภาระงาน หรือเงื่อนไขสิ่งแวดล้อม อันเป็นภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน ที่ไม่สามารถต่อรองได้ตามสภาพแวดล้อม จริงๆ	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
๒๕. ลักษณะการรักษาความปลอดภัยของบุคลากรที่ได้รับความคุ้มครอง	* บุคลากรที่ได้รับความคุ้มครอง ให้สามารถเข้าออกได้โดยไม่มีข้อจำกัดของเวลา เช่น ห้องซึ่งตั้งอยู่ในสถานที่ที่ไม่สามารถเข้าออกได้	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
๒๖. ลักษณะการรักษาความปลอดภัยของบุคลากรที่ได้รับความคุ้มครอง	* บุคลากรที่ได้รับความคุ้มครอง ให้สามารถเข้าออกได้โดยไม่มีข้อจำกัดของเวลา เช่น ห้องซึ่งตั้งอยู่ในสถานที่ที่ไม่สามารถเข้าออกได้	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
๒๗. ลักษณะการรักษาความปลอดภัยของบุคลากรที่ได้รับความคุ้มครอง	* บุคลากรที่ได้รับความคุ้มครอง ให้สามารถเข้าออกได้โดยไม่มีข้อจำกัดของเวลา เช่น ห้องซึ่งตั้งอยู่ในสถานที่ที่ไม่สามารถเข้าออกได้	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
๒๘. ลักษณะการรักษาความปลอดภัยของบุคลากรที่ได้รับความคุ้มครอง	* บุคลากรที่ได้รับความคุ้มครอง ให้สามารถเข้าออกได้โดยไม่มีข้อจำกัดของเวลา เช่น ห้องซึ่งตั้งอยู่ในสถานที่ที่ไม่สามารถเข้าออกได้	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
๒๙. ลักษณะการรักษาความปลอดภัยของบุคลากรที่ได้รับความคุ้มครอง	* บุคลากรที่ได้รับความคุ้มครอง ให้สามารถเข้าออกได้โดยไม่มีข้อจำกัดของเวลา เช่น ห้องซึ่งตั้งอยู่ในสถานที่ที่ไม่สามารถเข้าออกได้	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
๓๐. ลักษณะการรักษาความปลอดภัยของบุคลากรที่ได้รับความคุ้มครอง	* บุคลากรที่ได้รับความคุ้มครอง ให้สามารถเข้าออกได้โดยไม่มีข้อจำกัดของเวลา เช่น ห้องซึ่งตั้งอยู่ในสถานที่ที่ไม่สามารถเข้าออกได้	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●

ประเด็น		รัฐธรรมนูญ/รัฐธรรมนูญการปกครองฯ									
25. ลักษณะจังหวัด											๙๘๒. ๒๕๔๐
* ให้เป็นไปตามหลักความต้องการของบ้านเมืองโดยไม่ขัดต่อภูมิปัญญาและประเพณี	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
26. ลักษณะการเมือง (ไม่รวมเข้าด้วยความต้องการของบ้านเมืองตามที่ต้องการ) ให้ความเห็นในมิติต่างๆ ในกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง เช่น ให้ความต้องการที่ต้องการให้ “เพื่อคุ้มครองผู้คน” ว่า	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
* มีองค์กรทางสังคม (ไม่รวมเข้าด้วยความต้องการของบ้านเมืองตามที่ต้องการ) ให้ความต้องการให้ “เพื่อคุ้มครองผู้คน” ว่า	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
* มีสิทธิที่จะไม่ถูกห้ามในการเข้าร่วมเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น ที่มีอำนาจพิจารณา “เรื่องสาธารณะ”	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
* ผู้มาใช้สิทธิ ได้รับการบริการจากสถานพยาบาลโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
* รัฐจะไม่เป็นผู้รับภาระทางภาษีอย่างมากกว่าผู้คนและผู้ประกอบการ	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
* ยังคงรักษาภูมิปัญญาไว้ในรัฐโดยไม่ต้องตัดสินใจว่า “เป็นไปได้”	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
* รัฐจะจัดตั้งสำนักงานป้องกันและปราบปรามให้เข้มแข็งและต้องห้ามค่าและหักภาษีเพื่อหักภาษี	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
27. บุคคลพิการ ทุพพลภาพ นิสิตริช ที่ต้องอยู่กับครอบครัวอย่างเดียว แล้วเข้ามาเรียนอีกหนึ่ง ชาคริญ	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
28. บุคคลอายุน้อย ๖๐ ปีขึ้นไปแล้ว ไม่สามารถเดินทางไปราชการได้ นิสิตริชต้องคำนึงความดูแลของบุตรสาว	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
29. สิทธิเด็กและเยาวชน											
* ได้รับสิทธิทางการเมืองและบุคคลส่วนตัว นิสิตริชพิจารณาที่ต้องการเข้าร่วมการตัดสินใจทางการเมืองตามที่ต้องการ	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
* ลูกหลานสามารถซื้อ “ไม่มีคุ้มครอง” นิสิตริชได้รับการอบรมและ ผลิตภัณฑ์จากว่ารัก	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
30. บุคคลที่เป็นพนักงานของรัฐ ยังคงมีสิทธิทางการเมือง ยังคงได้รับค่าตอบแทนตามปกติ	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
31. กรณีสิทธิพิเศษของบุคคลส่วนตัว	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
* บุคคลจะได้รับสิทธิทางการเมือง ตาม “เป็นผู้ป่วยครึ่งอย่างติด สามสิบ ทางการแพทย์” และบุตรสาว นิสิตริช	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
* บุคคลจะได้รับสิทธิทางการเมือง ตาม “เป็นผู้ป่วยครึ่งอย่างติด สามสิบ ทางการแพทย์” และบุตรสาว นิสิตริช	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
* การแสดงออกซึ่งความคุ้มครองทางการเมือง ให้ยกเว้นได้	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●

ประเด็น	รัฐธรรมนูญ/มารดินสัญญาการปกครองฯ											
	หมวดหมุนที่ผลิต			1. รัฐบาลที่ต้องมีบัญชี ตามหน้า พ.ร.บ.งบประมาณฯ และการงบประมาณ รวมกับหนี้			2. รัฐบาลใช้งานภาครัฐอย่างบูรณาภิเษก อันมีพัฒนาการซึ่งเป็นไปตามที่			3. ไม่อาจไม่เก็บเงินประทัด		
8. 2515				●			●			●		
8. 2517				●	●	●	●	●		●	●	
8. 2519				●	●	●	●	●		●	●	
8. 2520				●	●	●	●	●		●	●	
8. 2521				●	●	●	●	●		●	●	
8. 2534 (5)				●	●	●	●	●		●	●	
8. 2534				●	●	●	●	●		●	●	
884. 2540				●	●	●	●	●		●	●	

ประดิษฐ์		รัชฎนารามนุญ/ธราณนุญการปกครองฯ
ผลการดำเนินการพัฒนาแห่งรัฐ (ข้อเรียกตัวอ่านว่า ๑ ที่กำกับมา ปราบอยู่ในหน้าเดียวกันนี้แล้วเป็นลักษณะมาก)		
1. รัฐอุดหนุนจัดซื้อจัดจ้างส่วนราชการของชาติ ทราบ แม่นยำว่าส่วนราชการแห่งชาติ	●	●
2. งดให้เงินสักษาห้อง เนื่องรักษาความมั่งคั่ง สถานะนับพรมทางภาษีคือ ผลประโยชน์แห่งชาติ การบูรณาการของรัฐบาล ประเทศ (อันเป็นภาระให้ กษช.เป็นภาระบุญ) และเพื่อพัฒนาประเทศไทย	●	●
* ก้าวทางการเมืองไว้เพื่อปูทางเข้าจุดหมายการเมือง	●	●
* กำลังพยายามให้เงินสนับสนุนกองทัพรัฐอยู่บุคคลใด	●	●
3. รัฐเข้ามายึดครองราชอาณาจักร (ไม่ได้กล่าวถึงสถาบันแห่งรัฐบุคคลใด)	●	●
4. รัฐอุปนายึดครองพัฒนาศักดิ์สิทธิ์ และความสุขดี ๆ (ความสมควร)	●	●
* สร้างความรักความดีให้อ่อนตัว เสียความสุขและให้เงินเข้ามาเสีย	●	●
* สถาบันการเมืองหลักที่สองของชาติ เป็นเครื่องสักขีที่แสดงความหมายพัฒนาด้านเศรษฐกิจ	●	●
5. รัฐอุดหนุนสร้างสมรรถนะคิดกับแนวทางปฏิบัติ ได้มีห้องลับปฏิบัติอย่างงามยอดเยี่ยม ที่ยอมรับจากทุกคน	●	●
6. รัฐต้องการให้เกิดความประทับใจ ในการตักขยะพลาสติกที่ร่วงโรยลงบนทรายและดินดอนที่ขาดหายใจเล็ก	●	●
7. สงเคราะห์ชุมชนให้ถูกทางศรัทธาของตนให้ดีที่สุด หลังสกัดคนหัวรุนแรงที่มีศักดิ์สิทธิ์ของชาติ	●	●
8. ยังคงเป็นประชานชน ให้เข้าใจสื่อสาร ได้ทราบพัฒนาของ ประเทศ อันเป็นพัฒนาแห่งชาติที่ดีที่สุดในปัจจุบัน	●	●
9. รัฐต้องมีภารกิจที่สำคัญที่สุดคือการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม	●	●
* ดูแลงานภัยพิบัตินานาประการ ให้ประชาชนเห็นความปลอดภัยในเชิงกายภาพและสัน	●	●
* จัดระบบขนส่งมวลชนอย่างทันท่วงที ให้มีประสิทธิภาพ และอยู่ในมาตรฐานแม่บ้านชั้นนำ อย่างรวดเร็วทันทีที่มีภัย	●	●
* จัดระบบสาธารณูปโภคที่ดีที่สุด ให้กับชาวไทย เพื่อตอบสนองความต้องการของปัจจุบัน ทั้งปัจจุบันทุกช่วง	●	●
* จัดงบประมาณให้เพียงพอสำหรับงานบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ ของ กกช. ผู้ดูแลงานแผ่นดินฯ กก.สิทธิมนุษยชนฯ คาด ๔๕๔.	●	●
* ทำสิ่งที่ดีที่สุด สำหรับความมั่นคงทางการเมือง เนื่องจากภัยคุกคามในอิรักและอัฟกานิสถาน	●	●

ประเด็น		รัฐธรรมนูญ/รัฐประภูมิการปกครองฯ															
14.	ใช้ในการจราจรทางบ้ามีต่อ / กดカラบหนาสื่อสารอย่างเป็นธรรม	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
15.	ส่งเสริม สันติสุขในชาติอย่างเสมอภาคเท่าๆ กัน	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
16.	ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและน่าสนใจ	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
17.	ชี้แจงผู้คนในการยกเว้นคุณสมบัติทางอาชญากรรมซึ่งอาจของบุคคลได้รับไว้	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
18.	รัฐต้องห้ามครอง และพัฒนาเชิงเมืองและภารชั้น ให้มีความสุขเจริญก้าวหน้าจิตใจ สำคัญ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจ	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
19.	รัฐต้องค่าเบี้ยนชรา ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ให้คุณภาพชีวิตดี ให้พอกalonอยู่ แม้จะต้นสุดามารถลงโทษกลาง	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
20.	ส่งเสริมและพัฒนาชุมชนเป็นปีนังแห่งความร่วมและความเข้มแข็งของชุมชน	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
21.	ส่งเสริมความเสมอภาคตามกฎหมาย	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
22.	จัดให้มีการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้ออกมาตรการต่อไปให้กับความรู้ด้านธรรมาภัย	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	* ชี้แจงเรื่องความไม่บูรณาการต่อสาธารณะ	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	* ชี้แจงเรื่องความไม่บูรณาการต่อสาธารณะ	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	* เรียกร้อง ประกาศจังหวัดที่ต้องการให้ยกเว้นการใช้มาตรการควบคุมทางเพศและรวมต่อไปจนกว่าจะหายขาด	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	* เรียกร้อง ประกาศจังหวัดที่ต้องการให้ยกเว้นการใช้มาตรการควบคุมทางเพศและรวมต่อไปจนกว่าจะหายขาด	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	* เรียกร้อง ประกาศจังหวัดที่ต้องการให้ยกเว้นการใช้มาตรการควบคุมทางเพศและรวมต่อไปจนกว่าจะหายขาด	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	* เรียกร้อง ประกาศจังหวัดที่ต้องการให้ยกเว้นการใช้มาตรการควบคุมทางเพศและรวมต่อไปจนกว่าจะหายขาด	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	* จัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการศึกษาเพื่อชาติ	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	* พัฒนาวิชาชีพระดู ยังเดินบันยี่ปุยอย่างต่อเนื่อง ศิริสุวรรณธรรมของชาติ	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	* การตั้งระบบการศึกษาใหม่ที่เรื่องสืบทอด สถาบันศึกษาใหม่ยังคงอยู่ แต่ต้องมีการปรับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	* การศึกษา (ภาษา) ใหม่ๆ ในสถานศึกษาต้องสอนอย่างทันท่วงที ไม่เป็นล้าหลัง	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	* การศึกษาระดับอุดมศึกษา รัฐฟื้นฟูให้เป็นการอย่างต่อเนื่อง ภายใต้กฎหมายกำหนด	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●

ประเด็น		รัฐธรรมนูญ/รัฐธรรมดุลยการปกครองฯ
• สับสานมภารต้า ก้าวไปร่วมกับการเดินต่อของ หัวหน้าคนครองและบุตรหลาน	●	§๘๗. 2540
* รัฐต้องไม่รับรองให้การสนับสนุนอาชญากรรมใดๆ รวมทั้งการทารุณกรรมต่อเด็กเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง รัฐห้ามกระทำการ	●	§๙๔. 254 (5)
* การประท้วงเกี่ยวกับการสาธารณูปโภค ควรประสานกับเอกชน เพื่อยกราบเรียนล่วงนาม	●	§๙๔. 2534
* รัฐควรประเมินภาระทางภาษีที่ต้องเสียต่อรัฐบาล ตามภาระของชาติโดยคำนึงถึงภาระในปัจจุบัน	●	§๙๔. 2521
* การประท้วงเกี่ยวกับการสาธารณูปโภคที่เป็นภัยต่อประเทศต้องร่วมมือกัน ไม่ใช่ต่อต้านรัฐบาล	●	§๙๔. 2520
26. ให้รัฐดำเนินการเพื่อให้เกิดการสูงสุด ตามภาระของชาติโดยคำนึงถึงภาระในปัจจุบัน	●	§๙๔. 2519
* แผนพัฒนาฯ และแผนอื่นๆ ตามกฎหมายปฏิญญา ต้องให้สอดคล้องกับภาระทางการเมือง ให้เข้ากับภาระได้	●	§๙๔. 2517
* จัดทำแผนพัฒนาฯ ให้อิงกับผลลัพธ์ที่ประเมินได้ ไม่ว่าจะด้วยแนวโน้มภาระและภาระของ บริษัท อันมีความหมายเชิงบวก	●	§๙๔. 2515
27. ไม่ยกยกประเทศหรือแม้แต่ส่วนหนึ่งหนึ่งให้เป็นเครื่องเดียว แล้วคาดหวังอิทธิพลทางการเมืองในต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนา	●	§๙๔. 2511
28. ดำเนินการสนับสนุนให้การเมืองอิสระ สร้าง ล.ส. สมรรถนะทางการเมือง ตามมาตรฐานสากล อย่างสิริรัตน์ ยุทธิรัตน์ ตาม รัฐบาลตัด	●	§๙๔. 2510
29. พึงจัดระบบการเลือกตั้งที่คุ้มครองเด็กที่ต้องพิสูจน์ตัวเองในประเทศไทย ตามกฎหมาย ฯฯ	●	§๙๔. 2509
* พัฒนาศักยภาพและศักยภาพในภาระของเด็ก ให้เป็นไปตามแนวทางและมาตรฐานสากลทั่วโลก	●	§๙๔. 2508
30. ลดความซึ้งผู้ร่วมสนับสนุนให้มากขึ้น ให้เพื่อประโยชน์ของชาติ ให้ต่อชาติของชาวไทยอีกนิด	●	§๙๔. 2507
31. สงเสริม สนับสนุนการลงทุนในภาระของชาติ ให้ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้า	●	§๙๔. 2506
32. สงเสริมเพื่อรักษาและอนุรักษ์มรดกโลก แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ฯลฯ	●	§๙๔. 2505
33. พัฒนาเป็นแบบแห่งสันติ เป็นแนวทางในการต่อกรกามและกันคนไม่เหมือนเผ่าชื่อว่า “เผ่าไม่ให้สิทธิในการต่อกรกาม หากไม่เป็นไปตามที่ตั้งไว้”	●	§๙๔. 2504
การปกครองท้องถิ่น (เป็นการตรวจสอบต่อ จ. รัฐ บ. กองทุนฯ ฯลฯ 2517 - 2540 ให้ตรวจสอบก่อนดำเนินการ) ดังนี้	●	
1. การตรวจสอบการขอต่อท้องที่ เป็นปัจจุบันเข้ากับครองตนอัจฉริยะ ตามกฎหมายบัญญัติ	●	
2. ห้องเรียนที่ต้องไม่เป็นภาระของครัวเรือน ห้องที่ก่อภาระไม่ปฏิบัติ	●	

ประดิษฐ์ รัตน์		รัฐธรรมนูญ/ธรรมนูญการปกครองฯ
3.	ห้องน้ำมีความเป็นสีครามในภารกิจและการบริการตามที่กฎหมายบัญญัติ	
4.	ห้องน้ำไม่ลักษณะจะมีความสกปรก เนื่องจากขาดแคลนของผู้ดูแล บ่อเก็บเสียงบ้านที่อยู่อาศัย	
5.	การประกอบธุรกิจห้องน้ำที่ไม่พึงประสงค์ให้ห้องน้ำเป็นแหล่งเรียนรู้ทางศิลปะ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนในบริเวณ	
6.	การลักลอบสูบบุหรี่ในห้องน้ำที่คนและผู้เดินทาง ให้ห้องน้ำออกเสียงด้วยคำหยาดและไม่เหมาะสม	
7.	สามารถใช้ห้องน้ำที่ดีที่สุดของชุมชนที่อยู่อาศัย	
8.	สามารถใช้ห้องน้ำของชุมชนที่ดีที่สุดของชุมชนที่อยู่อาศัย	
9.	คนและผู้เดินทาง มาจราจรที่ห้องน้ำที่ดีที่สุดของชุมชนที่อยู่อาศัย	
10.	สามารถใช้ห้องน้ำที่ดีที่สุดของชุมชนที่อยู่อาศัย	
11.	คนและผู้เดินทาง มาจราจรสู่ห้องน้ำที่ดีที่สุดของชุมชนที่อยู่อาศัย	
12.	การเลือกใช้สถานที่สาธารณะที่ดีที่สุดของชุมชนที่อยู่อาศัย	
13.	การนำกระถางที่ดีที่สุดของชุมชนที่อยู่อาศัย	
14.	คนและผู้เดินทาง ห้องน้ำที่ดีที่สุดของชุมชนที่อยู่อาศัย	
15.	ถนนสีฟ้าของชุมชนที่อยู่อาศัย	
16.	กรณีมีการบุยเบ่าห้องน้ำที่ดีที่สุดของชุมชนที่อยู่อาศัย	
17.	การนำกระถางที่ดีที่สุดของชุมชนที่อยู่อาศัย	
18.	การนำกระถางที่ดีที่สุดของชุมชนที่อยู่อาศัย	
19.	เพียงพอสำหรับชุมชนที่ดีที่สุดของชุมชนที่อยู่อาศัย	
20.	ลงประกาศอย่างเป็นทางการ ให้สิ่งที่ดีที่สุดของชุมชนที่อยู่อาศัย	
21.	อัคคีภูมิของชุมชนที่ดีที่สุดของชุมชนที่อยู่อาศัย	

ประดิษฐ์		รัฐธรรมนูญ/รัฐมนตรีการปกครองฯ
22.	ยังคงประกาศห้ามสื่อที่ไม่ถือว่าปฏิเสธความร่วมในทราบตัดการพิศึกษาอบรมของแขวงชั้นที่กีฬาหมาบันบัญชีไว้	๙๘๔. 2519
23.	ยังคงประกาศห้ามสื่อที่ไม่ถือว่าปฏิเสธความร่วมเสริมคุณภาพเพื่อความงามและน้ำเสียง ตามกฎหมายฉบับบัญชีไว้	๙๘๔. 2517
		๙๘๔. 2515
		๙๘๔. 2511
		๙๘๔. 2520
		๙๘๔. 2521
		๙๘๔. 2522
		๙๘๔. 2523
		๙๘๔. 2524 (5)
		๙๘๔. 2540

หมายเหตุ : รวม. 2511 หมายเหตุ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511
 ๗. 2515 หมายเหตุ รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2515
 รวม. 2517 หมายเหตุ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517
 รวม. 2519 หมายเหตุ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519
 ๗. 2520 หมายเหตุ รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2520
 รวม. 2521 หมายเหตุ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521
 ๗. 2534 หมายเหตุ รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534
 ๗. 2534 (5) หมายเหตุ รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 (ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2538
 รวม. 2540 หมายเหตุ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

บรรณานุกรม

กลุ่มประธานาธิบดี คานานาและลังกม. กรรมกรอ้อมน้อยและปัญหาลิทธิมนุษยชน. กทม.: ออมรินทร์การพิมพ์, 2521.

กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์มติชน. นิติบัญญัติประเทศไทย. กทม.: สำนักพิมพ์มติชน,

2528.

เกษย์ยร. เตชะพิร. “ที่มาของระบบทักษิณ” หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับประจำวันศุกร์ที่ 20 กุมภาพันธ์ 2547, หน้า 6.

_____. “วิสามัญสำนัก” คลอ้มเนื่องหนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน ฉบับประจำวันที่ 9 กันยายน 2539, หน้า 8.

เกียรติชาญ นำพูลสุขลันด์. รัฐธรรมนูญ 2521 กับเสถียรภาพของระบบการเมือง. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

“ความเป็นมาของแนวคิดปฏิรูปการเมือง” หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน ฉบับประจำวันที่ 24 และ 25 ลิงหาคม 2539, หน้า 15.

“คำสารภาพของ พญฯ นายกรัฐมนตรี นายลักษณ์ ธรรมศักดิ์”. สารสารลิทธิ์ เสรีภาพ. ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มีนาคม 2517, หน้าปกหลังด้านใน.

เจ้านายและข้าราชการกราบบังคมทูลความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดิน ร.ศ. 103. พิมพ์ครั้งแรกในงานสถาบันกิตจศพ หมู่อมนิพ กาฬสินธุ์ พระนคร: โรงพิมพ์กรมสรรสพลามิต, 2510, หน้า 20-21.

ใจ อึ้งภากรณ์ และสุราษฎร์ ยิ่มประเสริฐ (บรรณาธิการ). อาชญากรรมในรัฐกับวิกฤตการเปลี่ยนแปลง. กทม.: คณะกรรมการรับข้อมูลและสืบพยานเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519, 2544.

- ข้ออันดับ สมุทรณิช. จากรัฐชาติสู่รัฐลาด. กทม.: สำนักพิมพ์บ้านพระอาทิตย์, 2544.
- _____ . ปัญหาการพัฒนาทางการเมืองไทย. กทม.: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- _____ . ยังเดร็กกับทหารประชาธิปไตย. กทม.: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2525.
- ข้ออันดับ สมุทรณิช และขัดดิยา กรรมสูตร, เอกสารการเมือง-การปกครองไทย พ.ศ. 2417-2477. กทม.: ไทยวัฒนาพาณิช, 2518.
- ข้ออันดับ สมุทรณิช, แสง รัตนมงคลมาศ, เศรษฐพร คุครีพิทักษ์, (บรรณาธิการ). สัตว์การเมือง. กทม.: ไทยวัฒนาพาณิช, 2515.
- ข่ายวิทย์ เกษตรศิริ. ปรีดี พนมยงค์ กับมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง. กทม.: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.
- ข่ายวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ. สำนักน้อมธรรมศาสตร์และการเมือง. กทม.: สำนักพิมพ์ออกหน้า, 2535.
- เขawan ไตรมาศ. ยอดเกร็ดรัฐธรรมนูญไทย. กทม.: สถาบันโยบายศึกษา, 2540.
- _____ . ความขัดแย้งจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 แนวโน้มพัฒนาการ สถาบันรัฐธรรมนูญไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ บัณฑิต วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. กลุ่มทุนนิยมผูกขาดในประเทศไทย. กทม.: ปุกชน, 2519.
- ตามไป ดิลกวิทยรัตน์. คอมมูนิสต์ในการเมืองไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- ธงชัย วนิจจะกุล. “การศึกษาประวัติศาสตร์แบบ Post Modern” ใน ภัยจนี ละของศรี และอเนส อาจารย์สุวรรณ (บรรณาธิการ), ลีนโคตรเท้า กี แพแฟ่นดิน. กทม.: สำนักพิมพ์ดิชั่น, 2544.
- รัวรัดน์ เด่นนาสุรพงษ์. ความขัดแย้งภายในจากนโยบายต่างประเทศไทย พ.ศ. 2491-2495. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ บัณฑิต วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. ความคิด ความรู้ และอำนาจการเมืองในการปฏิวัติสยาม 2475. กทม.: สำนักพิมพ์พ้าเดียวกัน, 2546.
- นิธ เอี่ยวงศ์ร่วงค์. ปากไก่และใบเรือ. กทม.: โรงพิมพ์อมรินทร์การพิมพ์, 2527.

นิพนธ์ สารการ, สัมภาษณ์, “กำนันไม่เคยบังคับชาวบ้านลงชื่อ. ใน หนังสือพิมพ์ รายวันสยามรัฐ ฉบับประจำวันที่ 31 ธันวาคม 2540, หน้า 3.
บริษัทการจำกัด. ข้ามแหล่งนโยบายของทัพ. ไม่ระบุสถานที่และปีที่จัดพิมพ์.
เป็นเดิบ แอนด์เดอร์สัน. “บ้านเมืองของเรางดงาม : แห่งมุกทางลังคอมและวัดนอร์รม ของรัฐประหาร 6 ตุลาคม” แปลโดย เกษยร เดชะพีระ, อเนศ อาภรณ์ สุวรรณ และชาญวิทย์ เกษตรศิริ. ใน จาก 14 ถึง 6 ตุลา. กทม.: มูลนิธิ โครงการตำราลังคอมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2544.
ป้าย อึ้งภาณุ. คำให้การของ ดร.ป้าย อึ้งภาณุ กรณีเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519. กทม.: สำนักพิมพ์มูลนิธิโภโนล คีมทอง, 2540.
_____. “จดหมายนายเข้ม เย็นย่าง”, ใน สันติประชาธรรม. กทม.: สำนักพิมพ์ เคล็ดไทย, 2539.
ประกาศพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมาชิกสมัยขาแห่งชาติ. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 90, ตอนที่ 601 วันที่ 10 ธันวาคม 2516.
ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ฉะรัชต์. อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พ.พนฯ จอมพลสฤษดิ์ ฉะรัชต์, 2507.
ประเวศ วงศ์, ปราสาท. “ทำไม้ลังคอมไทยต้องรับร่วงรัฐธรรมนูญ ฉบับ สสร.” ณ หอ ประชุมเล็ก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ใน หนังสือพิมพ์รายวันสยามรัฐ. ฉบับประจำวันที่ 4 สิงหาคม 2540, หน้า 2.
“permเครียด กบฎ 9 กันยาฯ ‘ทำอึกทึ่มເຂາຕາຍແນ’ ” គອລົມນັບທິເຄຣະທີ່ ນຶດຍສາມ ມຕິຂົນສົດລັບດາທີ່ ฉบับພິເສດປະຈຳວິຊາທິດຍີທີ່ 20 ຕຸລາຄົມ 2528, ປີທີ່ 8 ຂັບທີ່ 2787 (6/268), หน้า 13-14.
พาสุก พงษ์ไฟจิตร และคริส เบเคอร์. เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพ. กทม.: สำนักพิมพ์ตรัลวิน, 2539.
“แผนปรารោប្រវិតិ บันทึกລับพลトイอาทิตຍ กำลังເอก”, ນຶດຍສາຮາຍລັບດາທີ່ ສයាមໃໝ່ ປີທີ່ 2 ຂັບທີ່ 58, 23 ພຸດັກຄົມ 2524, หน้า 12.
ฝ่ายวิชาการ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. เศรษฐกิจไทย : โครงสร้างກັບການເປົ້າຢືນແປງ. กทม.: พ. ຈະການພິມພົດ, 2522.
พระราชนครภูมิบุปກานติບัญญົດແຫ່ງชาติ. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 90, ตอน

ที่ 165 วันที่ 16 ธันวาคม 2516.

“เมื่อปีรูปถูกปฏิวัติ” สยามรัฐลับดาหริการน. ปีที่ 14 ฉบับประจำวันที่ 30 ตุลาคม 2520, หน้า 6-7.

รายงานข่าว, “กลุ่มคดค้านออกหนังลือได้ สร. ระบุเป็น ปชต. แบบประจานอินดี”, หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน, ฉบับประจำวันที่ 28 สิงหาคม 2540, หน้า 2.

รังสรรค์ ธนาพรพันธุ์. เศรษฐศาสตร์รัฐธรรมนูญ บทวิเคราะห์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. 3 เล่ม. กทม.: สำนักพิมพ์มิติชน, 2546.

“ร่วมร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ปฏิรูปการเมืองสมบูรณ์ : ฝันให้ใกล้ต้องไปให้ถึง กลุ่มการเด็กเชิญร่วมด้วยกัน”, สยามโพสต์รายวัน ฉบับประจำวันที่ 22 ธันวาคม 2539, หน้า 3.

ฤทธิ์ เริงขัย. หยุดหนึ่งในกระแส Harris. กทม.: สำนักพิมพ์มิ่งมิตร, 2539.

ลิขิต จิรเวคิน. วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย. กทม.: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

ภารสาร อ.ม.ร. ฉบับพิเศษ 14 ตุลาคม “วันมหาปิติ”. กทม.: โรงพิมพ์พิมเสน่, 2516.

วิทยากร เทียงกุร. ขบวนการนักศึกษาไทย จาก 2475-14 ตุลาคม 2516. กทม.: สำนักพิมพ์สายอาร์, 2546.

วิวัฒน์ คติธรรมนิติย์. กบฏลั่นติภาก. กทม.: โครงการจัดพิมพ์คนไฟ, 2539.

สภาร่างรัฐธรรมนูญ. ประชาชนจะได้อะไรจาก(ร่าง)รัฐธรรมนูญใหม่, เอกสารเผยแพร่ พระสิงหาคม 2540.

สมพร ใช้บางยาง. สถาบันตีบัญญัติแห่งชาติชุดที่ 2 พ.ศ. 2516. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาปักครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517.

สยามรัฐลับดาหริการน. ปีที่ 39, ฉบับที่ 11, วันอาทิตย์ที่ 7-13 มิถุนายน, 2535. สุขิน ตันติกุล. ผลลัพธ์อันทางการเมืองของรัฐประหาร พ.ศ. 2490. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาปักครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517.

สุชาญ ยิ่มประเสริฐ. “6 ตุลาฯ เกิดขึ้นได้อย่างไร”, ใน ใจ อังการณ์ และ สุชาญ ยิ่มประเสริฐ, (บรรณาธิการ). อาชญากรรมรัฐในวิกฤตการเปลี่ยนแปลง. กทม.: คณะกรรมการรับข้อมูลและลีบพยานเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519, 2544.

เล็กสรรค์ ประเสริฐกุล. ประเทศไทยแล้วทางประชาริปไตย : บทสรุป - ปัญหา และทางออก, เอกสารปฐกพ. เนื่องในโอกาสครบรอบ 30 ปีการต่อสู้ 14 ตุลาคม 2546.

_____. ปราสาทเรือง “วิกฤตการเมืองไทยก่อนและหลังรัฐธรรมนูญ” ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, วันจันทร์ที่ 15 กันยายน 2540, ใน หนังสือ พิมพ์รายวันวัฏจักร ฉบับวันที่ 30 กันยายน 2540, หน้า 2-3.

_____. ใน “30 ปี 14 ตุลา” สยามรัฐลัปดาห์วิจารณ์, ปีที่ 50 ฉบับที่ 20 วันที่ 10-16 ตุลาคม 2546, หน้า 30.

เสน่ห์ งามริก. “การเมืองไทยกับปฏิวัติตุลาคม” ใน จาก 14 ถึง 6 ตุลา. กทม.: มูลนิธิโครงการตำราลั่นคยาสตร์และมนุษยคยาสตร์, 2544.

_____. การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ. กทม.: สถาบันไทยศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, มูลนิธิโครงการตำราลั่นคยาสตร์ และ มนุษยคยาสตร์, 2544.

เสนาะ เทียนทอง, ลัมภาษณ์. ใน หนังสือพิมพ์สยามโพล. ฉบับประจำวันที่ 12 สิงหาคม 2540, หน้า 3.

แสวง รัตนมงคลมาศ. รายงานการศึกษาโครงการประเมินผลเรื่องสถานภาพบทบาท ปัญหา และแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับความร่วมมือภาครัฐบาลและเอกชน, เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, พฤษภาคม 2529.

“เรียงจากบรรดากั๊ด อุวรรณโน”. หนังสือพิมพ์รายวันมติชน. ฉบับประจำวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2538.

หนังสือพิมพ์รายวัน ไทยรัฐ. ฉบับวันพุธที่ 28 พฤษภาคม 2516.

_____. ฉบับวันพุธที่ 13 ธันวาคม 2516.

_____. ฉบับวันพุธที่ 20 ธันวาคม 2516.

หนังสือพิมพ์รายวันประจำอิปปะไทย. ฉบับวันศุกร์ที่ 14 ธันวาคม 2516.

หนังสือพิมพ์รายวันมติชน. ฉบับวันเสาร์ที่ 4 เมษายน 2524.

หนังสือพิมพ์รายวันสยามรัฐ. ฉบับวันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2517.

กระทรวง อธิบดี พลเมือง. การเปลี่ยนแปลง โฉมทัศน์ของชนชั้นผู้นำไทย ตั้งแต่รัชกาล ที่ 5 ถึง พุทธศักราช 2475. กทม.: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหา-วิทยาลัย, 2541.

อาชีวศึก ดวงสว่าง, พันเอก. ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. คณะรัฐมนตรีจัดพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพฯ พณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์, มีนาคม 2507.

อนันต์ เสนอขันธ์. ดับเทวดา. กทม.: โรงพิมพ์พิมเสน่ห์, 2516.

อกกฤษณา รัตนมงคลมาศ และ等人 รัตนมงคลมาศ, “กลุ่มผลประโยชน์และกลุ่ม กดดัน” ใน สาขาวิชาธุรกิจศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ชุดวิชา สถาบันและกระบวนการทางการเมืองของไทย. กทม.: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2545.

อกกฤษณา รัตนมงคลมาศ. “จุดยืนทางการพัฒนาของชนชั้นนำสตรีไทย”, วารสาร สังคมศาสตร์ ปีที่ 22 ฉบับที่ 2 ลิงหาคม 2528.

“อำนาจรัฐทหาร” บทวิเคราะห์ในคอลัมน์ประเทศไทย. นิตยสารอาทิตย์เคล็ดลับ ปีที่ 1 ฉบับที่ 18, วันที่ 31 ธันวาคม 2526 – 6 มกราคม 2527, หน้า 11-15.

“เอกสารลับพรรคการเมือง วิเคราะห์กับภู 9 กันยายน,” นิตยสารรายสัปดาห์ ชาติ อิปปะไทย ปีที่ 4 ฉบับที่ 174, 12-18 ตุลาคม 2528, หน้า 30-34.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. “มื้อบนมื้օถ်”: ชนชั้นกลางและนักธุรกิจกับการพัฒนา ประจำอิปปะไทย. กทม.: สำนักพิมพ์มติชน, 2536.

Chilton, Stephen. *Defining Political Development*. <http://www.d.umn.edu/~schilton/articles/pdp6.html>.

Diamond, Larry. *Developing Democracy: Toward Consolidation*. Baltimore: John Hopkins University, 1999.

- George, Vic. and Paul Wilding, *Ideology and Social Welfare* London, Boston and Henley: Routledge & Kegan Paul, 1979.
- Grugel, Jean. "Democratization Studies", *Government and Opposition : An International Journal of Comparative Politics*. Volume 38 Number 2, Spring 2003, pp.238-264.
- Inglehart, Ronald. *Culture Shift in Advanced Industrial Society*. Princeton: University of Princeton Press, 1990.
- _____. "The Silent Revolution in Europe : Intergenerational Change in Post-industrial Societies", *American Political Science Review*, 65. 1971. pp. 991-1015.
- _____. *The Silent Revolution : Changing Values and Political Styles Among Western Publics*. Princeton: University of Princeton Press, 1977.
- Landman, Todd. *Issues and Methods in Comparative Politics*. London and New York: Routledge, 2000.
- Linz, Juan J. and Alfred Stepan. *Problems of Democratic Transition and Consolidation*. Baltimore and London: The John Hopkins University Press, 1996.
- Morell, David, Chai-anan Samudavanija. *Political Conflict in Thailand, Reform, Reaction, Revolution*. Cambridge: Oelgeschlager Gunn & Hain Publisher, 1981.
- Piansiri Ekniyom and G. R. Peterson. *Participation : A Constitutional History of Student Involvement*. Bangkok: The Student Union of Chulalongkorn University, 1974.
- Sawaeng Rathnamongkolmas. *Development Consensualism: A Study of Political Instability and Pathology of Social Change in Thailand*, Ph. D. dissertation, Department of Political Science, Indiana University, 1978, pp.67-71.

สถาบันนโยบายศึกษา Institute of Public Policy Studies (IPPS)

.....

สถาบันนโยบายศึกษา (Institute of Public Policy Studies) เป็นองค์กรอิสระที่ดำเนินงานภายใต้มูลนิธิลีลส์เรวิมนโยบายศึกษา (Foundation for the Promotion of Public Policy Studies) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก มูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ (Konrad Adenauer Foundation) แห่งประเทศสาธารณรัฐเยอรมันนับแต่ก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน

กำเนิด

สถาบันนโยบายศึกษาก่อตั้งในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2528 โดยมีจุดเริ่มต้นจากโครงการศึกษานโยบายสาธารณะภายใต้สมาคมลังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ต่อมาสถาบันฯ ได้แยกตัวออกจากบริหารงานของสำนักเลขานุการสมาคมลังคมศาสตร์ ภายใต้ชื่อ “โครงการศึกษาสาธารณะ” โดยมี ศ.ดร.สมศักดิ์ ชูโต เป็นผู้อำนวยการ และ ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทwanix เป็นผู้อำนวยการร่วม

ปัจจุบัน สถาบันนโยบายศึกษามี ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทwanix เป็นประธาน และมีผู้บริหารร่วมสองคน คือ นางยศวดี บุณยเกียรติ และนางทิพย์พาพร ตันติสุนทร

วัตถุประสงค์

สถาบันนโยบายศึกษาเป็นองค์กรเอกชนที่ดำเนินกิจกรรมโดยไม่มุ่งหวังผลกำไร มีวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะโดยมีการทำกิจกรรมในรูปแบบของการสัมมนา การวิจัย ผลิตสื่อ และ

ลิ่งพิมพ์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ตาม
วัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในการเมืองระบบ
ประชาธิปไตยตามที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ
2. จัดกิจกรรม สนับสนุนการวิจัย ผลิตสื่อต่าง ๆ เพื่อนำเสนอทาง
เลือกเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับแนวทางในการปฏิรูปการเมืองและการ
กระจายอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถปกครองตนเองได้
3. เพื่อสนับสนุนการพัฒนาสถาบันตัวแทนประชาชนและส่งเสริม
การมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบายในทุก ๆ ระดับ
4. เพื่อการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารกิจการนโยบายสาธารณะและ
สนับสนุนการศึกษาทางการเมืองในเรื่องนิติบัญญัติและการบริหาร ตลอด
ถึงแห่ müm อีน ๆ ของลังคอมประชาธิปไตย

กิจกรรม

สถาบันนโยบายศึกษา มีการดำเนินงานในรูปการจัดกิจกรรม
4 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ

1. การจัดสัมมนาและฝึกอบรม เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน แสดง
ความคิดเห็นและถกเถียงระหว่างกลุ่มตัวแทนต่าง ๆ ของลังคอม ต่อ
ประเด็นนโยบายสาธารณะที่สำคัญ ๆ ของรัฐบาลที่มีผลกระทบต่อ
ประชาชนโดยรวม อีกทั้งยังเป็นเวทีในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่สำคัญ
จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อประชาชน ไม่ว่าจะเป็นสถาบันรัฐสภาและกลุ่ม
ผลประโยชน์ต่าง ๆ ของลังคอม สถาบันฯ ถือเป็นหน้าที่ที่จะให้ความรู้
ทางการเมืองแก่ประชาชนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้น
โดยผ่านทางการจัดสัมมนา ดังนั้นผู้เข้าร่วมการสัมมนาของทางสถาบันฯ
จะไม่เสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด

2. วิจัย สถาบันนโยบายศึกษา ได้ให้การสนับสนุนแก่นักวิชาการและนักวิจัยในการศึกษาวิจัยเชิงนโยบายในเรื่องต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อสาธารณะชน ผลงานสำคัญ ๆ ที่ผ่านมา อาทิเช่น การกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น การปฏิรูปการเมือง พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ ซึ่งผลของงานวิจัยดังกล่าวได้มีส่วนสำคัญยิ่งในการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาทางการเมืองของประเทศไทย

3. สิ่งพิมพ์ สถาบันนโยบายศึกษา ได้ทำจดหมายข่าวรายเดือน เป็นประจำตั้งแต่ “ผู้แทนราชภูมิ” ในปี พ.ศ. 2529 ซึ่งในต้นปี พ.ศ. 2533 ได้เปลี่ยนเป็น “จดหมายข่าวปฏิรูปการเมือง” และ ปัจจุบัน คือ จดหมายข่าว “ปฏิรูปการเมือง-กระจายอำนาจ” เนื้อหาระยะของจดหมายข่าวของสถาบันฯ คือ การนำเสนอการเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารและกฎหมาย การกระจายอำนาจและการปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ สถาบันฯ ยังจัดพิมพ์หนังสือ เอกสารนโยบาย เอกสารข้อมูล เอกสารวิจัย เอกสารล้มมนาคต่าง ๆ อีกมากมายเป็นประจำทุกปี

4. สื่อการศึกษา สถาบันนโยบายศึกษา ได้จัดทำสื่อในหลายรูปแบบเพื่อเป็นสื่อให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนได้มากขึ้น

● โครงการศึกษานโยบายสาธารณะทางวิทยุ ดำเนินรายการทางวิทยุกระจายเสียง อ.ส.ม.ท. เอ.เอ็ม. 1494 เป็นประจำสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ทุกวันเสาร์ ออกอากาศระหว่างเวลา 17.00-18.00 น. โดยผู้ดำเนินรายการคือ ศ.ดร.สมศักดิ์ ชูโต ผลผลิตของการวิทยุได้ถูกรวบรวมบันทึกไว้เป็นเทปคาสเซต และซีดีรอม โดยจัดตั้งเป็น “ธนาคารเสียง”

● ธนาคารเสียง (Digital Voice Bank) เป็นการรวบรวมข้อมูลเสียงของบุคคลต่าง ๆ ในหัวข้อที่น่าสนใจไว้เพื่อใช้ประโยชน์ในการค้นคว้า อ้างอิง ข้อมูลเหล่านี้ถือเป็นหลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์ที่จะเป็นประโยชน์ยิ่งในการก่อตั้งห้องสมุดเสียง ธนาคารเสียงแบ่งออกเป็น 18 ภาค

ได้แก่ 1. สถาบันพระมหากษัตริย์ 2. กฎหมาย 3. การเมือง 4. การเมืองต่างประเทศ 5. องค์กรระหว่างประเทศ 6. ราชการ 7. เศรษฐกิจ 8. การเกษตรและประมง 9. การท่องเที่ยวและการส่งออก 10. สังคม 11. สิ่งแวดล้อม 12. กรุงเทพมหานคร 13. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 14. การศึกษา 15. ศิลปะ 16. ศาสนา 17. กีฬา และ 18. ทั่วไป

● ปฏิทินประวัติศาสตร์ทางการเมืองและการเมือง เช่น เกมวงเวียนประชาธิปไตย ไฟกรุง เมือง ปฏิทินรัฐธรรมนูญไทย และ เกมเลือกตั้ง เป็นผลงานของสถาบันนโยบายศึกษาในการสร้างสรรค์มิติใหม่ ในการให้ความรู้ทางการเมืองแก่เยาวชนและบุคคลทั่วไป

● เว็บไซต์ของสถาบันนโยบายศึกษา เป็นลื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ นำเสนอจดหมายข่าวรายเดือน บทความเด่น รายการวิทยุประจำเดือน ที่ มีทั้งภาษาไทยและอังกฤษ ซึ่งท่านผู้ใช้อินเตอร์เน็ตสามารถเข้าชมได้โดย ผ่านเว็บไซต์ <http://www.fpps.or.th>

.....

สิ่งพิมพ์สถาบันนโยบายศึกษา

Policies of Thai Political Parties in the 1995
General Election (1995)

50 บาท

Kiratipong Naewmalee, Nattaya Kuanrak,

Prachak Kongkirati, Win Phromphaet

(Translated and edited by Santhad Atthaseree,

David Peters, Parichart Chotiya)

Thai Constitutions in Brief (1997)

50 บาท

Parichart Siwaraksa, Chaowana Traimas,

Ratha Vayagool

เปรียบเทียบนโยบาย 4 รัฐบาล (พิมพ์ครั้งที่ 2 2541)

60 บาท

การอุปนิษัท ศิริวัชร์

กรอบนโยบายแม่บทของพรรคการเมืองไทยยุคใหม่ (2541)

50 บาท

เช้านະ ไตรมาศ

กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส :

160 บาท

ข้อคิดเพื่อการปรับปรุงกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญไทย (2541)

นันทวัฒน์ บรรمانันท์

บทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญกับการปฏิรูปการเมือง (2541)

60 บาท

นันทวัฒน์ บรรمانันท์

ปฏิรูปประเทศไทย...จากวิกฤตสู่สหสวรรษใหม่ (2541)

20 บาท

วุฒิพงษ์ เพรียวบจริยวัฒน์

มาตรการทางกฎหมาย ในการเสริมสร้างเสถียรภาพรัฐบาล (2541)

60 บาท

มานิตย์ จุมปา

ทฤษฎีใหม่ : มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด (2541)

70 บาท

ชัยอนันต์ สมทวนิช

ข้อมูลพื้นฐาน 66 ปี ประชาธิปไตยไทย (2541)	150 บาท
เขawanee ไตรมาศ	
ศักยภาพทางการคลังของ อบต. (2541)	130 บาท
Jarvis สุวรรณมาลา	
ประชาธิรัฐกับการเปลี่ยนแปลง (พิมพ์ครั้งที่ 2 2543)	130 บาท
ชัยอนันต์ สมุทรณิช	
Portfolio Government และ Multiple Legislative Processes	20 บาท
ข้อเสนอในการออกแบบระบบการเมืองและการบริหารใหม่ (2542)	
ชัยอนันต์ สมุทรณิช	
การเลือกตั้งและพรรคการเมือง : บทเรียนจากเยอรมัน (2542)	120 บาท
บุญศรี มีวงศ์อุไร	
การเลือกตั้งแบบใหม่ : ทำไมคนไทยต้องไปเลือกตั้ง (2542)	50 บาท
เขawanee ไตรมาศ	
บทบาทใหม่ของข้าราชการไทย : ในบริบทของรัฐธรรมนูญปัจจุบัน	50 บาท
เขawanee ไตรมาศ	
องค์กรชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล (2542)	80 บาท
นันทวัฒน์ บรรمانันท์	
ความเข้าใจเรื่องการปกครองห้องถิน (พิมพ์ครั้งที่ 2 2543)	70 บาท
สนิท จรอนันต์	
กับดักของสังคมความเปลี่ยนแปลง : ทางเลือกและ	70 บาท
ทางรอดของสังคมการเมืองไทยในสหสวรรษใหม่ (2543)	
เขawanee ไตรมาศ	
เลือกตั้งอย่างไรคนไทยและประเทศจีนไม่เสียโอกาส (2543)	50 บาท
เขawanee ไตรมาศ	
การใช้กลไกรัฐธรรมนูญสำหรับประชาชน (2545)	80 บาท
เขawanee ไตรมาศ	

Thailand : State-Building, Democracy and Globalization (2002)	210 บาท
<i>Chai-Anan Samudavanija</i>	
รัฐบาลทำงานอย่างไร (พิมพ์ครั้งที่ 2 2546)	120 บาท
สนิท จวนันต์	
นิติรัฐกับประชาสังคม (2546)	210 บาท
นันทวัฒน์ บรรمانันท์	
สิ่งแวดล้อมกับความมั่นคง : ความมั่นคงของรัฐกับ ความไม่มั่นคงของราชภูมิ (2546)	150 บาท
ชัยอนันต์ สมุทรวนิช	
กฤษมา สนิหวังศ์ ณ อุยธยา	
อนาคตที่ໄล่ล่าประเทศไทย : แนวโน้มของโลก สังคม เศรษฐกิจ	150 บาท
การเมือง กับอนาคตของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2546)	
กิรพัฒน์ วิลัยทอง	
ชัยอนันต์ สมุทรวนิช และคณะ	
คู่มือสิทธิมนุษยชน ฉบับพลเมือง (2546)	185 บาท
จรัล ดิษฐาวกิชัย	
ประชาธิรัฐกับการเปลี่ยนแปลง (พิมพ์ครั้งที่ 3 2547)	130 บาท
ชัยอนันต์ สมุทรวนิช	
การปฏิรูประบบราชการเพื่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน (2547)	30 บาท
สถาบันนโยบายศึกษา	
คนไทยกับการเมือง : ปีติฤทธิ์ปิยะครุฑ	200 บาท
อภิญญา รัตนมงคลมาศ	
วิวัฒน์ คดิธรรมนิตย์	

สื่อความรู้ทางการเมืองของสถาบันโยบายศึกษา

วงเวียนประชาธิปไตย	80	บาท
แผนที่เส้นทางประชาชน-ถนนประชาธิปไตย	25	บาท
Road of Democracy Map	40	บาท
ไฟการเมือง	100	บาท
เกมการเมือง (Political Monopoly)	200	บาท
เกมเลือกตั้ง	200	บาท
ปฏิทินรัฐธรรมนูญไทย 2475-2545	50	บาท
ธนาคารเสียง (Digital Voice Bank)	-	บาท

สนใจกรุณาติดต่อ : สถาบันโยบายศึกษา 99/146 ถนนงามวงศ์วาน

แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทร. 02-941-1832-3 โทรสาร: 02-941-1834

E-mail: ipps@ksc.th.com

เกี่ยวกับผู้เขียน

อภิญญา รัตนมงคลมาศ (ครู)

เรียนมาทางด้านประวัติศาสตร์จากสำนักห้ามลังทั่วจันทร์ แล้วหันไปเปรียนด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จากนิด้า ก่อนจะลัดฟ้าไปสอบปริญญาโท หลายใบ ทั้งด้านประวัติศาสตร์และด้านภาษาอังกฤษ การพัฒนาเปรียบเทียบ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จากสำนักอินเดียนา สหรัฐอเมริกา

ช่วงเหตุการณ์ “วันมหาปิติ” และ “วันมหาวิปโยค” ได้อ่านเลียงปี เลียงกลองประชาธิปไตยดังล้วนไปถึงแดนไกล แต่ได้เข้าใกล้วิถีกระแสในเหตุการณ์ “พฤษภาทมิฬ” เมื่อร่วมกับกลุ่มเพื่อนนักวิชาการลงจากหอคอยฯข้างมายังถนนราชดำเนินเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย

เก็บเกี่ยวบางเล็กๆของประวัติศาสตร์การเมืองไทยมาเขียนหนังสือนี้ เพื่อช่วยสร้างบทสนทนาระหว่างๆ ให้กับวงการรัฐศาสตร์

ปัจจุบันยังเป็นครู อยู่ที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิวัฒน์ คติธรรมนิตย์ (ศิษย์)

เข้าใกล้กับนิทานเรื่อง “เจ้าสาวหัวใจ” มากที่สุด แต่ก็ไม่ใช่เรื่องของการปักครองจากสำนักห้ามลังทั่วจันทร์ ต่อด้วยการเมืองการปักครอง จากรัฐบาล จามจุรี มี “ครู” ข้างบนให้กำลังใจทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “กบกฏสันติภาพ”

เพราะใจรักอิสระเสรี จึงเริ่มต้นงาน “เอ็นจีโอ” กับสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา รอนแรมศึกษาเรียนรู้การทำางานของชาวบ้านและภาคประชาชน ลั้งคณ อยู่หลังปี ฝ่าผลกระทบทำหนังสือและนิตยสารไว้หลายเล่ม

ก่อนยุคฟองสบู่แตกจนถึงปัจจุบัน ได้เข้ามาคลุกคลีอยู่ในแวดวงปฏิรูปการศึกษา ในฐานะบรรณาธิการบริหารนิตยสารนานาภาษา/มูลนิธิดศศิ-สุษฐ์ดีวงศ์

About the Book

Thais and Politics Comedy or Tragedy?

By Abhinya Ratanamongkolmas and Wiwat Catithammanit

The authors investigate and then explore 4 major social movements in Thailand during 1973-1997 to indicate the new group of political actors and their public issues raised for those movements. From their findings, they initiate the conceptual framework to measure the level of political development of Thais. Methodologically, political history is employed as evidence or data used to be interpreted in a qualitative manner of research. Quantitative research will be done, in an appropriate time, to measure the level of political development among Thais.

การศึกษาเรื่องประชาธิปไตยในอดีตได้ทำให้เรามองประชาธิปไตย
เพียงแค่ระบบของรัฐบาลที่มีการเลือกตั้ง มีพารคการเมือง และมีข้อตกลง
ของบรรดาชนชั้นนำคือ รัฐธรรมนูญ เมื่อเป็นเช่นนี้การสร้างประชาธิปไตย
จึงมีความหมายเพียงการจัดตั้งกระบวนการการให้เกิดจิตใจล้านี้ขึ้นมา และทำ
ให้เราละเอียดค่าตามหลักเรื่องอำนาจ เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองและ
ความเป็นพลเมืองไปเสีย โดยคิดแต่จะให้มันປ้ากງอยู่ในรัฐธรรมนูญมาก
กว่า เพื่อให้คำว่า การสร้างความเป็นประชาธิปไตยมีความหมายสมบูรณ์
ทั้งในส่วนของประชาชั้นผู้เป็นผู้สร้างและผู้ได้รับการสร้าง และทั้งในส่วน
ของสถาบันซึ่งเป็นกลไกของการสร้างประชาธิปไตย กับทั้งเป็นตัวระบอบ
การปกครองของรัฐ เราจึงสมควรศึกษาประชาธิปไตยโดยยึดเอาการอน
ความคิดเรื่องความเป็นพลเมืองขึ้นมาเป็นประเด็นหลักหรือศูนย์กลางของ
การศึกษาควบคู่กับการศึกษาหารูปแบบที่เป็นได้กับประเทศไทยในปัจจุบัน
ดังนั้น ด้วยเบื้องต้นของการสร้างความเป็นประชาธิปไตยที่สำคัญคือ ความเป็น
พลเมือง (citizenship) ของคนที่เป็นประชาชนภายในรัฐ ซึ่งจะแสดง
ผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ของระบอบการเมือง

คนไทยกับการเมือง บีติถูกวิปโยค
ISBN: 974-9744-00-4

9 789749 744000

C112
2000

200.- บาท